

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Pace University (New York, US)

Міжнародна науково-педагогічна організація філологів
«ЗАХІД-СХІД» (м. Тбілісі, Грузія)

ІННОВАЦІЇ ТА ТРАДИЦІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Матеріали
міжнародного науково-практичного семінару

8 грудня 2020 року

Харків
2020

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Pace University (New York, USA)
Міжнародна науково-педагогічна організація філологів
«ЗАХІД – СХІД» (м. Тбілісі, Грузія)

ІННОВАЦІЇ ТА ТРАДИЦІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Матеріали
міжнародного науково-практичного семінару
8 грудня 2020 року

УДК 001-80
I-66

I-66 **Інновації та традиції у мовній підготовці студентів** : матеріали міжнародного науково-практичного семінару 8 грудня 2020 року. – Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2020. – 276 с.

ISBN 978-617-7879-59-5

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми застосування в навчальному процесі традиційних та інноваційних технологій, порушуються питання навчання української мови й міжкультурної комунікації, методики викладання української, англійської та російської мов як іноземних, досліджуються методи та прийоми формування й розвитку комунікативних компетенцій іноземних та українських студентів, основи професійно-мовленневого спілкування іноземними мовами, розповідається про інноваційні методи викладання українською та іноземними мовами. Особливу увагу приділено методам і засобам дистанційної освіти, організації освітнього процесу в умовах карантину.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За зміст, якість редагування, відповідність фактичного матеріалу та посилань відповідають автори.

УДК 001-80

ISBN 978-617-7879-59-5

© ХНУБА, 2020.

Шановні учасники
міжнародного науково-практичного семінару
«Інновації та традиції у мовній підготовці студентів»!

Уже 15 років наш університет, кафедра української мови та мовної підготовки іноземних громадян напередодні новорічних свят гостинно відчиняє свої двері науковій філологічній спільноті для обговорення найцікавіших, найактуальніших питань, пов'язаних із мовною підготовкою студентів у закладах вищої освіти. Традиційно співorganizаторами семінару, засновником якого став наш університет, виступають Міжнародна науково-практична організація філологів «Схід-Захід» (Грузія) та університет «Пейс» (Нью-Йорк, США).

Цього року наш семінар збігається з важливою подією в житті нашого університету – його 90-річчям. Ваш семінар – ще один науковий подарунок цій славетній даті.

Хочу зазначити, що тематика семінару щорічно привертає увагу філологів, викладачів вишів України та інших країн, про що свідчить і кількість учасників, і їхня географія, і якість доповідей та публікацій. На семінар надіслали матеріали 116 викладачів та дослідників із 7 міст нашої країни – Києва, Харкова, Дніпра, Одеси, Сум, Полтави, які представляють 26 вищих навчальних закладів. Цього року в семінарі беруть участь представники трьох країн.

Бажаю, щоб ваша робота, шановні партнери і колеги, навіть у таких складних умовах дистанційного спілкування, спричинених пандемією, була плідною, корисною та цікавою. Успіхів вам у почесній справі навчання мов вітчизняних та іноземних громадян. Від щирого серця напередодні яскравіших новорічних свят Святого Миколая та Різдва Христового бажаю всім міцного здоров'я, родинного тепла, успіху в вашій благородній справі, творчого натхнення.

Ректор
Харківського національного університету
будівництва та архітектури,
професор Череднік Д.Л.

Уважаемые участники международного научно-практического семинара
«Инновации и традиции в языковой подготовке студентов»!

Приветствую вас от имени международной организации филологов «Запад–Восток» – ISPOP. Ежегодная конференция «Инновации и традиции в языковой подготовке студентов» проходит уже много лет совместно с Нью-Йоркским университетом «Пейс» и нашей международной организацией филологов «Запад–Восток» – ISPOP и уже стала традицией.

Цель конференции – обсуждение научно-методических вопросов в области преподавания иностранных языков с точки зрения лингвистики, педагогики, методики, новых технологий и межкультурных коммуникаций.

Хочу поблагодарить Харьковский национальный университет строительства и архитектуры, кафедру украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан за сотрудничество и за приглашение на вашу конференцию. Желаю организаторам и всем участникам конференции здоровья! Берегите себя и своих близких! Всего доброго!

*Доктор филологии, профессор
З.К. Адамия*

Дорогие коллеги!

Дорогие друзья!

Уже стало доброй традицией приветствовать всех вас в родной мне Украине из-за океана! Я счастлив, что международный научно-практический семинар, посвященный инновациям и традициям в языковой подготовке студентов, не утратил своей актуальности и популярности в условиях пандемии.

Ваш (и позволю себе сказать – наш) семинар имеет традицию своего проведения, а также когорту преданных участников, которые объединены одной идеей – нести знание о языках и культурах среди студентов, принадлежащих разным странам, традициям, религиям – одним словом, обо всем том, что нас всех разъединяет и объединяет. В наших отличиях и заключается единство. В разных видениях мировых процессов, культур, языков и этносов – наша сила и основа всего того, что мы как специалисты языковой подготовки несем в аудиторию.

Как коренному харьковчанину и, вот уже почти четверть века, жителю Нью-Йорка мне так важен каждый момент общения со своими коллегами, друзьями и теми, дорогими моему сердцу, коллегами и друзьями, я которыми я начинал свою академическую карьеру в 1982 г. в Харьковском национальном университете строительства и архитектуры. Я горд, что мы остались преданными своим идеалам – человеческим и педагогическим, что мы продолжаем нести знания о наших языковых и культурных различиях в аудиторию. Я еще более горд успехами своих коллег и друзей, которые продолжают исполнять профессиональный долг в таких сложных условиях. Но, несомненно, наступит тот день, когда наш семинар пройдет в условиях межличностного общения, когда мы сможем пожелать друг другу всего самого наилучшего в творческой и педагогической деятельности. И, как любил говорить один из великих харьковчан, «Docendo discimus!»

*Андрей Даниленко
профессор русского языка и славянского языкознания,
Университет «Пейс» (Нью-Йорк)*

Адамия Зоя Константиновна
Международная научно-педагогическая
организация филологов «Запад-Восток» ISPOP
e-mail: a.zoia777@gmail.com

ВЕБИНАРЫ ДЛЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ УКРАИНСКОГО И РУССКОГО КАК ИНОСТРАННОГО В ГРУЗИИ

**(с участием кафедры украинского языка и языковой подготовки
иностраннных граждан)**

Уже много лет кафедра украинского языка и языковой подготовки иностраннных граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры (Украина) сотрудничает с Международной научно-педагогической организацией филологов «Запад – Восток» ISPOP (Грузия).

В связи со сложившейся ситуацией в мире в условиях пандемии Covid-19 международная научно-педагогическая организация филологов «Запад-Восток» ISPOP обратилась за помощью и поддержкой к ведущим университетам мира. Одними из первых откликнулись и выразили желание участвовать в проекте преподаватели ХНУСА. Совместно с кафедрой украинского языка и языковой подготовки граждан под руководством заведующей кафедрой проф. Т. В. Креч мы провели совместные вебинары для филологов, преподавателей и студентов, которые преподают или изучают украинский язык или русский как иностранный. Организация ISPOP благодарит лично ректора Харьковского национального университета строительства и архитектуры проф. Димитрия Леонидовича Чередника за поддержку и видеообращение к участникам вебинаров.

Цель проекта – при помощи дистанционного метода (вебинаров) помочь филологам, преподавателям, молодым специалистам, студентам, которые преподают или изучают иностранные языки пополнить теоретические и практические знания, а также решить проблему границ и коммуникаций между странами с помощью информационных технологий.

11 июля 2020 г. состоялся «Вебінар для філологів, які викладають українську як іноземну». Первым спикером нашего вебинара стала Анна Владимировна Онкович – доктор педагогических наук, кандидат филологических наук, профессор (Киевский медицинский университет · кафедра иностранных языков и социально-гуманитарных дисциплин), основатель школы медиадидактики в Украине (Украина) – с очень интересным и актуальным докладом «Нове в медіаосвіті: Вікідидактика».

Второй спикер вебинара – Елена Половинко, кандидат филологических наук, доцент кафедры общего и русского языкознания (Украина), научный сотрудник и преподаватель кафедры славистики, ассоциированный член исследовательской группы по востоковедению, славистики и неоэллинистике Страсбургского университета (Франция). Ее выступление было посвящено «Методиці роботи з українським текстом на заняттях зі слов'янської+ інтеркомпреснції». Елена Половинко в своем докладе рассказала об успешном введении в программу курса по "Славянской интеркомпренции" и работе с украинским текстом в Страсбургском университете.

Следующими спикерами вебинара стали сотрудники кафедры украинского языка и языковой подготовки ХНУСА: Татьяна Васильевна Креч, кандидат филологических наук, профессор, заведующая кафедрой украинского языка и языковой подготовки иностраннных

граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры и Милева Ирина Владимировна, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры (Украина) с выступлением на тему «З досвіду укладання підручника з української як іноземної мови». Ими были представлены учебники по украинскому языку как иностранному, разработанные сотрудниками кафедры, программы и многое другое.

Следующий спикер – Кучеренко Елена Федоровна, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры (Украина). Тема – «Міжкультурний полілог при навчанні української як іноземної». В докладе были представлены и рассмотрены проблемы межкультурной коммуникации в преподавании УКИ.

Спикер Ходаковская Мария Александровна, старший преподаватель кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан Харьковского национального университета строительства и архитектуры (Украина) сделала сообщение на тему «Про використання мультиплікаційних фільмів на уроках української як іноземної». В докладе было представлено и показано как с помощью мультфильмов можно обучать УКИ.

30 мая 2020 года в рамках проекта международной научно-педагогической организации филологов ISPOP стартовал вебинар для филологов, которые преподают русский язык как иностранный.

Со вступительным словом выступили руководитель проекта, заместитель директора организации ISPOP, временно исполняющий обязанности директора Института русского языка и литературы Цхум-Абхазской Академии наук (Грузия) проф. Зоя Константиновна Адамия; ректор Харьковского национального университета строительства и архитектуры (Украина) проф. Димитрий Леонидович Чередник; председатель международного комитета славистов при Фразеологической комиссии, член президиума МАПРЯЛ (Грайсфальдский университет, Германия) проф. Харри Вальтер.

Спикеры вебинара – к.филол.н. Наталья Ройтбер (Университет Хайфы, Израиль), проф. Тамара Владимировна Куприна (Уральский федеральный университет, Россия), проф. Антония Пенчева (Университет национальной и мировой экономики, Болгария), проф. Анна Владимировна Онкович (Киевский медицинский университет), проф. Татьяна Васильевна Креч, доц. Ирина Владимировна Милева, ст. преподаватели Валентина Владимировна Игнатова, Лариса Викторовна Скрипник (Харьковский национальный университет строительства и архитектуры, Украина).

В вебинаре приняли участие филологи, учителя школ и студенты. На вебинарах были представлены последние достижения в методике преподавания иностранных языков, межкультурной дидактике, лингвистике текста и другие актуальные проблемы. В вебинарах приняли участие как украинские, так и грузинские филологи, преподаватели и студенты.

Были также проведены вебинары по английскому (6 июня), немецкому (13 июня), французскому (20 июня), испанскому (27 июня), грузинскому (4 июля) как иностранным языкам с участием ведущих специалистов из Франции, Испании, Венгрии, России и Грузии.

После окончания вебинаров все участники получили сертификаты.

Благодаря цифровым технологиям записи всех вебинаров можно посмотреть на канале на Ютуб: https://www.youtube.com/channel/UCj4J9T-pzXPPtTm_gNafAQg, на сайте

організації: <https://www.ispop.ge> і на сторінці в Фейсбукі: ISPOP International Scientific-Pedagogical Organization of Philologists W–E <https://www.facebook.com/ispop.ge/>.

В міжнародному проекті при підтримці міжнародної науково-педагогічної організації філологів «Запад-Восток» ISPOP в «Марафоні вебінарів для філологів і преподавателей» прийняли участь польські, чеські, словацькі, болгарські, іспанські, французькі, німецькі, венгерські, російські, українські, грузинські філологи і педагоги.

Підводячи ітоги, можна сказати, що проведені вебінари представляють собою ефективну форуму міжкультурного діалогу між країнами і народами, особливо в умовах пандемії Covid-19.

Благодарность:

Міжнародна науково-педагогічна організація філологів «Запад-Восток» ISPOP благодарит Харківський національний університет будівництва і архітектури в лиці ректора університету проф. Дмитрія Леонідовича Чередника, завідувачку кафедри проф. Татяну Васильєвну Креч і всю кафедру українського мови і мовної підготовки іноземних громадян, проф. Анну Володимирівну Онкович, асоц. проф. Олену Половинко за міцне і надійне партнерство, за підтримку і мобільність, за професіоналізм і за дружбу між нашими країнами і народами.

Литература:

1. Адамія, З. К. Об опыте проведения вебинаров по РКИ // РУССКИЙ ЯЗЫК В СОВРЕМЕННОМ НАУЧНОМ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ. Сборник тезисов Международной научной конференции, посвященной 90-летию профессора Серафимы Алексеевны Хаврониной. Москва, РУДН, 28–29 октября 2020 г. Российский университет дружбы народов. – 2020. - С. 255-260.
2. Адамія, З. К. Вебінар як медіатехнологія: допомога філологам, преподавателям і студентам в умовах пандемії (COVID 19) // В збірнику V Міжнародної наукової конференції «MEDIAОбразование: медіа як тотальна повсякденність» 24-25 листопада 2020. Глава 1. Проблеми і перспективи використання МЕДІА в умовах пандемії COVID -19. Челябінський державний університет, факультет журналістики. 2020, С. 15-19.

***Адамія Зоя Костянтинівна
доктор філології, професор, Цхум-Абхазька Академія наук
(Тбілісі, Грузія)***

***Онкович Артем Дмитрович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв***

***Онкович Ганна Володимирівна
доктор педагогічних наук, професор, Київський медичний університет
(Київ, Україна)***

ВЕБІНАР ЯК РІЗНОВИД ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Засоби масової інформації давно присутні в освітньому процесі [9, 11]. Технології їх використання зібрані «під парасолькою» поняття медіадидактика, тобто використання

медіа з освітньою метою [1, 7]. Із появою Інтернет різноманітних медіатехнологій значно побільшало [6]. Нині важко уявити сучасний освітній простір без вебінарів. Наразі це – популярні публічні виступи, сучасні форми донесення знань. Цього року вони захопили інформаційний та освітній простір через ситуацію, що склалася у зв'язку з карантинними обмеженнями. Проте досліджень, де б їх розглядали як один із різновидів публічного виступу, годі й шукати. Спробуємо привернути увагу до цього питання.

Термін «вебінар» походить від двох слів «мережа» і «семінар», тобто вебінар – це семінар, котрий проходить по мережі інтернет. Такі онлайн-заняття поділяються на власне вебінари, які передбачають двосторонню взаємодію тих, хто навчає, і тих, хто вчиться, веб-конференції і веб-касти, де один читає лекції, інші просто слухають і дивляться [4, 10]. Як правило, на вебінарі комунікації проходять за наступною схемою: мовець комп'ютером спілкується з аудиторією через мікрофон і веб-камеру. Він може демонструвати таблиці, графіки, малюнки і презентації у цифровому форматі. Учасники слухають цей публічний виступ, спілкуються з мовцем та між собою в текстовому чаті. Крім цього, мовець відповідає на коментарі і запитання в режимі он-лайн.

Вебінари проходять у різних форматах, адресовані різним аудиторіям, переслідують різну мету. Найвні інформаційні джерела зазначають, що «вебінар (англ. webinar) – спосіб організації зустрічей он-лайн, формат проведення семінарів, тренінгів та інших заходів за допомогою Інтернету», Цей неологізм утворено поєднанням слів веб (англ. Web - мережа, павутина) - загальноприйняте позначення приналежності до комп'ютерної мережі та семінар - інтерактивне навчальне заняття, в ході якого слухачі виступають з доповідями, ставлять запитання, беруть участь в обговоренні, дискутують. Відтак, вебінар (або он-лайн-семінар) - це форма проведення семінару, тренінгу засобами інтернету [3, 4]. Сказане вище свідчить, що вебінар – форма публічного виступу, який має синтетичний характер і зовсім інші чинники – на відміну від звичних лекцій, промов, доповідей тощо – котрі визначають його природу. Зазначимо, що це – ще й різновид інтернет-дидактики й виокремлюється як її складник – **вебінародидактика** [8]. Для організації вебінару використовуються різні технології. Дедалі більшого значення набувають вони й у дистанційній освіті.

Якщо простежити «історію» терміну, то «в перші роки після появи Інтернету терміном «веб-конференція» часто називали гілку форуму або дошки оголошень. Пізніше термін набув значення спілкування саме в режимі реального часу [3]. Дослідники зазначали, що вебінари можуть бути спільними і включати в себе сеанси голосувань і опитувань – це забезпечує повну взаємодію між аудиторією та ведучим. У деяких випадках ведучий може говорити через телефон, коментуючи інформацію, що відображається на екрані, а слухачі можуть йому відповідати, переважно по телефону з гучномовцем. Дослідники зазначають, що вебінарам (залежно від провайдера) може бути властива функція анонімності або «невидимості» користувачів, завдяки чому учасники однієї і тієї самої конференції могли не знати про присутність в мережі один одного.

Переваги і недоліки вебінарів виокремлені в дописі «Переваги і недоліки вебінарів» [10]. До прямої трансляції можна приєднатися в будь-який момент, його можна переглядати в зручний час, адже всі учасники отримують відеозапис. Пряма трансляція має свої переваги – спілкування в чаті, яке часто досить цікаве і дає змогу зануритися в атмосферу інтерактиву. Кожен глядач отримує сертифікат, котрий свідчить про підвищення кваліфікації із зазначеною кількістю годин. Останнім часом набули популярності тематичні **вебінароконференції**, які тривають упродовж дня з наступним

обговоренням. Ця новітня форма освіти і самоосвіти засобами новітніх медіаосвітніх технологій потребує подальших спостережень, узагальнень і рекомендацій. Влітку цього року вперше пройшов щотижневий цикл вебінарів, об'єднаний ідеєю презентації новітніх методик і досягнень для викладачів мов як іноземних. Серія суботніх вебінарів була представлена як **вебінаромарафон**. Кожен вебінар мав чітко виражений концепт, що дало нам підстави утвердитися у правильності актуалізації нового поняття **«вебінародидактика»** [8]. Цей проект, зініційований як Міжнародний проект міжнародної науково-освітньої організації філологів "Захід-Схід" ISPOP «Безкоштовний марафон вебінарів для філологів та викладачів». В ньому взяли участь болгарські, грузинські, іспанські, німецькі, польські, російські, словацькі, угорські, українські, французькі філологи та викладачі, котрі навчають цих мов як іноземних. Вебінаромарафон тривав від 30 травня до 25 липня 2020 р. [2].

Більшість виступів супроводжувалася мультимедійною презентацією, що свідчить про розвиток мультимедіадидактики, яку ми вважаємо складником **медіадидактики**. Підготовча робота до проведення вебінарів - це опрацьована мовцем заздалегідь розробка із заданою навчальною метою і завданнями, орієнтованими на цілком конкретні результати навчання, де демонстраційний матеріал носить ілюстративний характер. Мовці з різних країн Європи зверталися у своїх виступах до різних видів навчальних презентацій, котрі, зокрема, наявні на майданчику <http://kukh.ho.ua/kurs/zao/lit/prez.pdf> [5]. Представимо їх.

Отже, *педагогічна презентація* – це демонстрація навчальної інформації з метою досягнення педагогічного (навчального) ефекту за допомогою засобів візуалізації (телебачення, мультимедіа, тощо). *Педагогічні презентації* можна розділити на такі категорії:

Конспект уроку. Обов'язкова наявність основних візуальних складових традиційного уроку: тема, мета, план, ключові поняття, закріплення, домашнє завдання і т.д. Ілюстративний ряд грає, в даному випадку, явно допоміжну і незначну роль. Досить часто подібні уроки в змістовній (а іноді, і в ілюстративній частині) орієнтовані на базовий підручник. Дана форма презентації, як правило, частіше називають традиційними мультимедійним супроводом уроку.

Слайд-шоу. Повна відсутність тексту і акцент на яскраві, великі зображення або колажі (Може демонструватися на початку, в кінці, або всередині уроку, ставлячи за мету створення певного емоційного настрою. Як правило, супроводжується музичним супроводом). Демонстрація слайдшоу впродовж всього уроку є малоефективною.

«Тільки текст». Варіант, протилежний по своїй суті тому, що пропонувалося в попередньому пункті. Дидактичний ефект досягається за рахунок зміни типів шрифтів, що використовують, розміру шрифту і колірної гами. Також активно використовуються різні варіанти підкреслень.

Анімовані схеми. У цьому варіанті презентації особливий акцент зроблено на різних графіках і схемах. Образотворчий ряд – мінімальний. Основна сфера застосування – заняття повторювально-узагальнюючого характеру.

«Опорні сигнали». Фактично даний підхід – є розвитком ідей українського педагога-новатора В.Шаталова. Природно, що в даному випадку передбачається робота в офісних програмах і в графічних редакторах.

Заповнюємо таблицю. Варіант презентації рекомендований при проведенні уроків закріплення, систематизації навчального матеріалу. Це можуть бути тематичні, синхронні, хронологічні та інші види таблиць. Учитель послідовно виводить на слайд незаповнену або частково заповнену таблицю (поетапно), а учні завершують роботу. «Заповнення» таблиці відбувається після відповідного обговорення в класі або навпаки.

Аналіз картини. Презентація, змістом якої є одна картина, плакат, зображення картини відомого художника. На уроці виділяються та обговорюються фрагменти цього зображення, акцентується увага на деталі навколо змісту і характеристики цього зображення, історії створення.

Тренажер. Закріплення умінь, навичок учнів через виконання, і можливість виправлення помилкових кроків.

Тестування. Варіант, який також може бути рекомендований при проведенні повторювально-узагальнюючого уроку. За допомогою відповідних гіперпосилань, відповідь учнів супроводжується певною реакцією програми.

Робочий зошит. «Екранний варіант» робочого зошита на друкованій основі. «Заповнення» зошита відбувається після відповідного обговорення в класі або самостійно вдома. [5].

Всі перераховані вище різновиди мультимедійних супроводів уроків використовувались як окремо, так і в поєднанні [2]. На вебінаромарафоні було представлено останні досягнення в методиці викладання іноземних мов, міжкультурній дидактиці, лінгвістиці тексту й інших актуальних проблем навчання і виховання. Марафон проходив на платформі Zoom, нині доступні для переглядів на кількох майданчиках, зокрема, на сторінці в Ютубі: https://www.youtube.com/results?search_query=ispop

Висновки. Вебінари – один з найбільш прогресивних, ефективних та популярних засобів дистанційного навчання, до якого вдаються сучасники. Вже сьогодні вони впевнено входять у наше життя і невдовзі стануть невід'ємною частиною не тільки дистанційної освіти. Зазвичай вебінари інноваційні, часто ініціюються і розробляються самими фахівцями-ентузіастами. До їх проведення залучені установи та організації, котрі послуговуються різними платформами і майданчиками. Сьогодні вебінари стають найпопулярнішою формою дистанційного інтерактивного навчання не тільки серед освітян. Ця новітня форма освіти і самоосвіти потребує подальших спостережень, узагальнень і рекомендацій в багатьох аспектах, в тому числі вебінар можна і слід розглядати і як різновид публічного виступу.

Література:

1. Anna Onkovich. Media Didactics in Higher Education: Oriented Media Education // Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice, 2013. № 307. Springer. Cham. P. 282-287.

2. Адамія З.К., Онкович, Г.В. Вебінаромарафон у поширенні передового досвіду викладачів іноземних мов // XX міжн. наук. конф. імені В.В. Поканевича «Розвиток особистості студента – майбутнього фахівця»: Матеріали. Київ, 25 листопада 2020 року. К., 2020 – С.25-27.

3. Вебінар як форма дистанційного інтерактивного навчання // <https://osvita.ua/vnz/43979/>

4. Веб-семінари і вебінари: що це таке і як вони проходять// <https://webinar.ru/articles/webinari-chto-eto-takoe>
5. Види навчальних презентацій // <http://kukh.ho.ua/kurs/zao/lit/prez.pdf>.
6. Онкович А. В. Интернет-дидактика в обучении русскому языку как иностранному // Русский язык и литература в пространстве мировой культуры : мат-лы XIII Конгресса МАПРЯЛ, Гранада, Испания, 13–20 сент. 2015 г. СПб.: МАПРЯЛ, 2015. Т. 10. С.788–793.
7. Онкович А. В. Медиадидактика // Materiały V Międzynarodowej Konferencji Naukowej «Język rosyjski w przestrzeni językowej i kulturowej Europy i świata: Człowiek. Świadomość. Komunikacja, Warszawa : [Изд-во Варшав. ун-та], 2012. С. 1013–1018.
8. Онкович Г.В., Адамія З.К., Онкович А.Д., Боголюбова М.М., Ляліна О.О. Нове в медіаосвіті: вебінародидактика // Сучасні аспекти науки: II-ий том колективної монографії / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. - Київ; Братислава: ФОП Кандиба Т.П., 2020. - С.172-189.
9. Онкович Ганна. Засоби масової інформації у навчанні мови (українознавчий аспект) // Дивослово : Укр. мова й літ. в навч. закл., 1997. - № 5/6. – С. 19-24.
10. Переваги і недоліки вебінарів <https://etutorium.com.ua/blog/plus-i-minus-vebinarov> (Дата перегляду: 24.10.20)
11. Федоров А.В., Онкович А. В., Левицкая А.А. Тенденции развития светского и теологического медиаобразования в России и за рубежом. - Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та им. А.П.Чехова, 2013.–308 с.

*Алексєєнко Т.М., Демкова Т.М., Пономарьова А.А.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: PNMMNPANN@gmail.com*

МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ДИАЛОГУ БУДУЩИХ МЕДИКОВ

В последнее время в украинском образовательном пространстве наметилась тенденция к росту числа иностранных студентов медицинского профиля (медицина, фармация). Подавляющее большинство инофоноф в Украине получают высшее образование на английском языке.

Увеличение количества студентов английской формы обучения медицинских вузов требует обновления образовательной парадигмы, разработки учебных программ языковой подготовки и лингводидактических материалов (пособий, дистанционных курсов, компьютерных программ и т. п.) для осуществления коммуникации в украинской социокультурной среде для формирования коммуникативных умений профессионального общения во время прохождения клинической практики в больницах.

Вопросы обучения научному стилю речи, в частности, профессиональному общению будущих врачей исследовались зарубежными и украинскими учеными и методистами (И. Гапочка, О. Куриленко, Л. Борисова, Л. Безносенко, Л. Васецкая, И. Кушнир, В. Хейлик, Т. Алексеенко, Л. Дубинина).

Исследованию обучения профессионально — ориентированной диалогической речи посвящены работы: И. Ушаковой, Т. Алексеенко, Т. Иванишина, Л. Васецкой, И. Кушнир, Е. Орловой, О. Колодий, Л. Лукьяновой, В. Дьяковой.

Методисты отмечают, что для управления учебной деятельностью студентов необходимо на основе коммуникативно-деятельностного подхода создать условия этой деятельности. Основные характеристики данного подхода, по мнению исследователей, требуют учета таких методических принципов:

- комплексности целей обучения;
- взаимосвязанного обучения видов речевой деятельности;
- этапности и концентричности подачи учебного материала;
- комплексной и ситуативной организации языкового материала;
- функциональности в отработке языкового материала;
- изучение лексики и морфологии на синтаксической основе;
- опоры на текст как основной единицы обучения;
- принцип учета родного языка (языка — посредника).[5; 219 – 232], [6]

Условием эффективности применения коммуникативно-деятельностного подхода является моделирование будущей профессиональной деятельности учащихся, выделение круга коммуникативных потребностей, которые подлежат реализации в реальном общении, в их моделировании в учебной деятельности, определений совокупности учебных действий, подлежащих усвоению в аудиторной и самостоятельной работе.

Актуальность и новизна данного исследования заключается в том, что на сегодняшний день в методической и учебной литературе не существует разработанных материалов по обучению профессиональному общению студентов-медиков английской формы обучения с позиции личностно-деятельностного и коммуникативного подходов к преподаванию русского и украинского языка как иностранного. Необходима также разработка методически обоснованной системы заданий, подготавливающей инофонов к профессиональной коммуникации, моделированию профессиональной деятельности учащихся на речевом уровне.

Цель данной статьи – методически обосновать организацию и эффективность обучения студентов-медиков английской формы обучения в сфере профессионального общения, представить описание системы упражнений и заданий учебного пособия.

При моделировании будущей профессиональной деятельности учащихся на русском, украинском языках был составлен список сфер и задач общения. Внутри каждой сферы на основе анализа тех социальных ролей, в которых будут выступать учащиеся во время клинической практики, были выявлены ситуации общения и их тематика.

В период обучения в украинских вузах иностранные студенты-медики должны принимать участие в реальной коммуникации при общении с больными, коллегами-врачами, медперсоналом, родственниками пациентов.

Следовательно, список социальных ролей, в которых выступает иностранный студент в учебно-профессиональной сфере общения, выглядит таким образом: врач, интерн, фельдшер, медсестра. Несомненно, диада «врач-больной» является наиболее актуальной и значимой в данном списке.

Организация обучения профессиональному общению учащихся отображает их языковое поведение на занятиях по клиническим дисциплинам и во время прохождения практики в больнице, а также ориентирована на формирование умений ведения диалога — расспроса «врач — больной».

Несомненно, трудность обучения будущих медиков состоит в том, что общение с больными объединяет характеристики устной научной речи с официально — деловым

стилем, а также с элементами разговорного, т. е. Должно соответствовать параметрам сразу трех функциональных статей. С другой стороны, диалог — расспрос «врач — больной» характеризуется неподготовленностью, ситуативностью, сопровождается мимикой и жестами. [4; 226-224]

Отметим, что официально — деловой стиль вносит свои коррективы в ведение диалога, требует от врача соблюдения речевого этикета, речевой корректности и нормативности речи, возможности, эмпатического общения — эксплицитно показать уважение к больному. Для эффективного общения будущий медик должен уметь, используя элементы разговорной речи, доступно описать больному его состояние в строгом соответствии с полученной от него информации, вовлекать больного в обсуждение его состояния и стратегии лечения, помогать правильно интерпретировать жалобы и этапы лечения. Кроме того, будущему врачу следует научиться эксплицитно выражать уважение к системе ценностей пациента, показывая свою толерантность, учитывать возраст больных (пожилой человек, ребенок), гендерные различия.

На кафедре языковой подготовки 1 Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина создано и апробировано учебное пособие для студентов-медиков III — IV курсов. [2]

Это учебное пособие направлено на развитие навыков и умений в сфере профессиональной коммуникации, в частности, в диалоге — расспросе, который является основным жанром медицинского дискурса, а доминантное место в списке коммуникативных задач обучения занимает ситуация «клиническая практика».

Пособие состоит из 8 уроков. Отобранные темы соответствуют профессиональным интересам учащихся:

- Расспрос по дыхательной системе.
- Расспрос по сердечно — сосудистой системе.
- Расспрос по пищеварительной системе.
- Расспрос по костной системе.

Система задания построена по принципу от простого к сложному и осуществляет закрепление и активацию медицинской терминологии, что расширяет языковую компетентность учащихся на терминологическом уровне.

Каждый урок пособия имеет единую систему заданий сначала предлагаются тренировочные (подготовительные) задания на усвоение терминологической лексики, на ликвидацию или заполнение лингвистического пробела:

- составьте словосочетания с данными словами;
- переведите слова и словосочетания с английского языка на русский;
- подберите прилагательные к данным существительным;
- составьте предложение по образцу;
- вставьте необходимые по смыслу глаголы.

Следующий блок заданий направлен на обработку грамматических конструкций:

- Составьте предложения, используя слова в скобках в нужной предложно — падежной форме;
- ответьте на вопросы, используя слова и словосочетания, данные справа, в нужной форме.

Третий блок заданий — на наблюдение:

- сравните речь врача и больного;
- прослушайте диалог, обратите внимание на интонацию.

Следующий этап предполагает выполнение условно-речевых (предкоммуникативных) заданий, которые готовят учащегося к ведению расспроса больного:

- сформируйте вопросы врача к больному;
- напишите полные ответы больного на вопросы врача;
- дополните диалоги.

И, наконец, учащимся необходимо выполнить коммуникативные задания, развивающие навыки употребления медицинской терминологии и лексики в продуктивной устной речи:

- расспросите больного, страдающего гастритом;
- расспросите больного и заполните медицинскую карту стационарного больного;
- прочитайте тексты и составьте диалоги «врач – больной». На приеме у терапевта больной Иваненко Антон Николаевич сообщил, что жалуется на периодические мучительные боли, возникающие в утреннее время, ощущение скованности, затрудненность совершения движений, общую слабость. Боли сопровождаются ломотой в суставах, ощущением общей разбитости, покраснением кожи и припухлостью в области суставов, потерей аппетита. По словам больного, лечился самостоятельно: мазал колени, прикладывал горчичники. Целью данного типа заданий является развитие продуктивной устной профессиональной речи для дальнейшего прохождения практик в больнице.

Таким образом, опыт использования данного пособия в учебном процессе показал его эффективность и успешность в обучении инофонов профессиональному общению в коммуникативно значимом жанре медицинского дискурса – диалоге-расспросе «врач – больной». В настоящее время важной задачей является создание электронного учебника и видеокурса, которые могли бы использоваться в формате дистанционного обучения, так и в аудитории для формирования навыков и умений профессиональной речи.

Литература:

1. Алексеєнко Т.М., Васецька Л.І, Кукшнір І.М. Професійне мовлення: лікар-хворий. / Алексеєнко Т.М., Васецька Л.І, Кукшнір І.М. – Харків, 2019. – С. 58.
2. Алексеєнко Т.М., Васецька Л.І. Професійне спілкування./ Алексеєнко Т.М., Васецька Л.І. — Запоріжжя: Запорізький державний медичний університет (ЗДМУ), 2011. – 159 с.
3. Іванчишин Г.Л. Навчання професійно зорієнтованого діалогічного мовлення іноземних студентів медичних спеціальностей у процесі вивчення української мови./ Іванчишин Г.Л. // Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук 13.0002. Херсонський державний університет. – Херсон, 2017. – С. 20.
4. Орлова Е.В. Диалог как важнейший жанр речи для студентов-медиков./ Орлова Е.В.// Жанрі речи. – № 2(16) 2017. – С. 226 – 234.
5. Ушакова Н.І, Алексеєнко Т.М. Концепція мовної підготовки іноземних здобувачів вищої медичної освіти (модель 1 – англomовна форма навчання)/ Ушакова Н.І, Алексеєнко Т.М.// Викладання у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. – С. 219 – 232.
6. Ушакова Н.И. Учебник по языку обучения для иностранных студентов в русле современной образовательной парадигмы./ Ушакова Н.И. – Харьков, 2009. – С. 263.

*Алексеевко Т.Н., Ященко А.А.,
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
г. Харьков, Украина
e-mail: teacher.alekseenko@gmail.com , alina.yashchenko1910@ukr.net*

УЧЁТ РОДНОГО ЯЗЫКА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ АРАБОГОВОРЯЩИХ УЧАЩИХСЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В данной статье рассматривается специфика и трудности преподавания русского языка в арабской аудитории, а также намечены направления для преодоления негативного влияния родного языка учащихся на процесс обучения русскому языку.

В последнее время в Украине существенно увеличилось количество иностранцев, из числа арабговорящих, получающих медицинское образование в высших учебных заведениях, поэтому существует актуальная проблема разработки комплексных подходов, методов и принципов обучения, направленных на повышение уровня знаний иностранных учащихся при обучении русскому языку как иностранному.

Одним из комплексных подходов к обучению русскому языку является коммуникативно-деятельный подход, который включает в себя принцип учета родного языка (языка-посредника). Этот принцип особенно важен для организации эффективного учебного процесса в мононациональной группе и предполагает сравнительное изучение аспектов русского и арабского языков (фонетики, грамматики, лексики, синтаксиса) (перевод наш) [2, с 29].

Известно, при переносе (транспозиции) родной язык помогает освоить систему изучаемого языка, а при интерференции языковое развитие инофона тормозится. Проблеме интерференции посвящены работы многих исследователей (В.В. Алимов, У. Вайнрайх, Е.М. Верещагин, В.А. Климов, Н.А. Любимова, Э. Хауген). Согласно У. Вайнрайху, под интерференцией понимают все возможные случаи отклонений от норм любого из языков, которые происходят в речи учащихся в результате того, что они знают больше языков, чем один. По мнению Э. Хаугена, интерференция представляет собой «случаи отклонения от норм языка, появляющиеся в речи двуязычных носителей в результате знакомства с другими языками» [6 с. 65].

Понятно, что в силу того, что русский и арабский языки принадлежат к разным группам (славянской и семитской соответственно), то влияние интерференции превалирует при изучении арабскими учащимися русской фонетики и грамматики. Следует отметить сходство и различия в языковых системах обоих языков, и это стоит учитывать в учебном процессе. О важности сопоставительного анализа при изучении иностранного языка писали О. Ахманова, Г.Г. Городилов, Е.И. Пассов, Л.В. Щерба А.Б. Чистякова.

Арабский и русский языки – это синтетические флективные языки. Различие же состоит в характере флексий: в русском языке словообразование и словоизменение - префиксально-суффиксальные, а в арабском - суффиксальные. Сопоставляемые языки также различаются порядком слов в предложении. Русскому языку присущ порядок S – P – O (субъект – предикат – объект), арабский же язык имеет иной порядок слов – V – S – O (глагол – субъект – объект). Существенно отличаются графические системы языков: русская кириллица - с одной стороны, и арабская константная система письменности – с

другой. Вот почему правописание гласных даётся арабским учащимся нелегко, потому что в арабском языке на письме обозначаются только согласные и долгие гласные.

Звуки фонетической системы двух языков имеют также существенные различия. Так, в арабском языке, как и в русском, шесть гласных звуков. Однако из шести звуков русского языка (а, о, у, и, ы, э) в арабском имеют частичные фонетические соответствия только три [а], [и], [у], особенность которых заключается в наличии признака долготы и краткости, которые имеют смыслоразличительное значение. Как отмечает А. Ю. Александрова, «имеющееся в системе арабских гласных противопоставление по долготе/краткости ведет к утрированию фонологически несущественной для русской звуковой системы длительности гласных, а также значительно осложняет процесс усвоения арабами количественной и качественной редукции русских гласных» [1, с.3-5].

Долгие гласные звуки арабского языка меньше подвергаются влиянию согласных. В системе гласных звуков арабского языка отсутствуют звуки [э], [о], которые являются фонологически значимыми для системы гласных звуков русского языка. В обоих языках на качество гласного звука влияет его положение относительно ударения, так и качество находящихся с ним согласных в слове. В арабском языке качество согласных всего слова в целом оказывает большее влияние на гласные звуки, чем положение ударения.

Интерференция также проявляется в произношении гласных в безударной позиции. Арабговорящие учащиеся часто произносят безударные гласные как ударные. Это объясняется тем, что в арабском языке гласные не редуцируются в зависимости от места ударения в слове. Данная проблема решается речевой практикой, учащиеся приобретают стойкие навыки русского интонирования и правильного ударения в словах. Под воздействием согласных звуков гласные могут качественно изменяться, получая различные оттенки звучания. В русском языке, наоборот, гласные звуки влияют на произношение согласных.[4].

Сопоставление согласных звуков русского и арабского языков дает нам картину существенных различий. И арабский, и русский языки принадлежат к консонантному типу, то есть в них основную роль играет система согласных звуков. Количество согласных звуков в данных языках различное: в русском -35, а в арабском -28. В русском языке имеются такие звуки, которых нет в арабском языке – *ж, н, ц, ч, ш*, а также мягкие звуки, например, в словах *дать, лечь, время*. Русский и арабский языки различаются также по категории глухости и звонкости как по количеству звуков (в русском языке 22 согласных звука противопоставляются по глухости-звонкости, а в арабском – 12 звуков). В арабском языке, в отличие от русского, звонкие согласные в конце слова или перед глухими не оглушаются, а глухие в положении перед звонкими не озвончаются, В позиции конца слова это приводит к появлению гласного элемента. Это обусловлено тем, что звонкие согласные в арабском языке выступают только в качестве фонем и не имеют своих вариантов. В русском языке звонкие согласные фонемы могут иметь несколько вариантов. В арабском языке встречаются не более двух согласных подряд в середине или в конце слова, а в русском языке возможны сочетания из трех или четырех согласных подряд, например: *встреча, вдруг, поздравление, встряска*, поэтому арабские студенты при произнесении подобных слов часто добавляют полугласный [э] – «пэравильно», «пэросто», «вэключать», «вэстреча» [3]. Это объясняется тем, что в арабском языке сочетание согласных в конце слова входит в один слог, а в середине относится к разным слогам и допускает появление между ними полугласного.

Огромная трудность для арабговорящих студентов (инофонов) – это падежная система русского языка. Известно, что в арабском языке существуют падежи, но их в русском языке в два раза больше, каждый падеж имеет свое окончание и его нужно запоминать. Также падежные окончания существительных, личных местоимений и

числительных отличаются. Арабский винительный падеж часто соответствует родительному, дательному и предложному падежам русского языка. Не совпадает в арабском и русском языках глагольное управление, различается категория переходности-непереходности. Она значительно шире в арабском языке. Вот почему при изучении глагольно-падежной системы в арабской аудитории отрицательное влияние интерференции проявляется ощутимо. Для арабского языка характерно различие между литературным арабским языком и диалектами.

Большинство арабских студентов, приехавших получать образование в Украине, как правило, молодые люди, которые лучше владеют диалектами, чем литературным языком. Известно, что в диалектах арабского языка падежные окончания отсутствуют, хотя они имеются в литературном арабском языке. Преподаватели, имеющие опыт работы в арабской аудитории, отмечают, что часто в речи учащихся данной категории отсутствуют окончания, они как бы не договаривают слова до конца, проглатывают окончания. Это можно объяснить влиянием интерференции на всех этапах овладения учащимися падежными формами.

Одной из самых сложных для арабских студентов является тема «Виды глагола». Во-первых, из-за теоретической сложности, во-вторых, из-за отсутствия данной грамматической категории в арабском языке. Речевое общение, однако, требует введения понятия о видах глагола как можно раньше. В силу неспецифичности категории для неславянских языков, в частности, для арабского, следует сопоставлять, обращать внимание на сходство и различия в языковых системах русского и родного языков инофонов. Так как в арабском языке не существует категории вида, поэтому перевод глагола с русского языка на арабский зависит от семантики и смысла всего предложения. Арабский глагол имеет сложную форму времен, с помощью которых можно найти соответствие видам в русском языке, например, давнопрошедшее время, которое используется в арабском языке в тех случаях, когда действие происходит в прошлом и заканчивается к моменту наступления другого действия, а также служит для выражения действия, которое закончилось к одному моменту речи. При переводе на русский язык в данном случае употребляется глагол совершенного вида. Значение несовершенного вида арабским учащимся можно объяснить, используя прошедшее длительное время, которое обозначает повторяющиеся действия в прошлом или длительность действия [2]. Таким образом, сопоставительный анализ грамматической темы «Виды глагола» облегчает усвоение этой грамматической категории арабоязычными учащимися.

В целях интенсификации и оптимизации обучения арабоязычных учащихся русской речи, формирования грамматической компетентности необходимо обращать пристальное внимание на межязыковую интерференцию, фонетические и грамматические различия русского и арабского языков, что поможет избежать ошибок при изучении русского языка данной категорией учащихся. Методисты рекомендуют использовать метод языковой аналогии, когнитивный подход к введению и активизации нового языкового материала. При обучении фонетической системе языка необходимо делать акцент на формирование звукобуквенного соответствия, уделять внимание явлению твердости-мягкости согласных, редуцированию гласных в безударной позиции, подвижному русскому ударению. При формировании грамматической компетентности необходимо акцентировать внимание учащихся на трудных случаях русской грамматики: видах глагола, использовании инфинитива, которого нет в арабском языке, на управлении глаголов, требующих дательного, творительного, предложного падежей. Также при обучении русскому языку целесообразно использовать учебные пособия, где грамматические темы объясняются на родном языке учащихся или языке-посреднике [5].

Литература:

1. Александрова А. Ю. Основные трудности усвоения произношения русских гласных в арабской аудитории. / Александрова А.Ю. // Ломоносов - 2008: [материалы XV Международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых]. – М., 2008. – С. 3–5.
2. Буров А. Г. Принцип учета особенностей родного языка (арабского, турецкого и языка - посредника (английского, французского) при обучении видам глагола иностранных учащихся на подготовительном факультете. /Буров А.Г. // Викладання мов на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Випуск 5, 2001, С. 35-37.
3. Ибрагим Аль Шабуль. Проблемы фонетической интерференции при обучении арабоязычных студентов русскому языку./ Аль Шабуль Ибрагим // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: мовознавство.- 2016. -Т.24, вип.11.- С.55-60.
4. Гилемшина А.Г., Евдокимова А.Г., Балтаева В.Т. Опыт преподавания русского языка в арабоязычной аудитории: трудности, с которыми сталкиваются учащиеся // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-2.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=22630>
5. Ушакова Н.І., Алексєнко Т.М. Концепція мовної підготовки іноземних здобувачів вищої медичної освіти.(Модель1- англомовна форма навчання) / Ушакова Н.І. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Х: ХНУ, 2019, Вип.34, С.219-236
6. Хауген Э. Языковой контакт. / Хауген Э. Новое в лингвистике. Вып.6.-М., 1972. С.61-80.

*Аль-Газо Н.В., Тарлева А.В.
Харьковский национальный медицинский университет
г. Харьков, Украина,
rkidep@ukr.net*

ЛЕКСИКО-ГРАММАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НОМИНАЦИЙ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ФОРМ

Для анлоязычных и франкоязычных иностранных студентов, изучающих медицину на русском языке, на начальном этапе обучения важна работа с медицинской терминологией, которая включает в себя не только интернационализмы, но и исконно русские слова. Эта работа должна быть направлена как на изучение и закрепление терминологической лексики, так и на анализ лексико-грамматических особенностей, присущих терминообразованию в русском языке.

Медицинский термин несет информацию, значимую для представителей любой лингвокультуры, поэтому большинство медицинских терминов интернациональны, их основу составляют слова с корнями греческого и латинского происхождения [1]. В русский язык такие слова попали опосредованно путем заимствования через другие европейские языки, в основном, английский и французский.

Медицинская заимствованная лексика наиболее часто встречается в следующих тематических группах: названия заболеваний, патологических процессов, методов лечения, а также фармакологических веществ и лекарственных препаратов. В частности, в наименовании лекарственных форм в русском языке большую часть составляют интернационализмы.

«Перечень наименований лекарственных форм лекарственных препаратов для медицинского применения» содержит 53 названия лекарственных форм. При их анализе было обнаружено, что 29 из них являются заимствованными [2].

Большинство заимствованных слов имеет латинское или греческое происхождение и используется в английском, французском и других языках, по сути являясь интернационализмами. Приведем примеры: таблетка – *tablette* (фр.), *tablet* (англ.) – произошло от латинского *tabula*, что означало «доска, плита»; сироп – *sirup* (фр.), *syrup* (англ.) произошло от латинского слова *sirupus*, которое восходит к арабскому *يشرب* «питье»; крем – *crème* (фр.), *cream* (англ.) от греческого слова *chrisma* – «сливки» [3].

К интернационализмам относятся все термины, которые оканчиваются на буквосочетание -сия (-зия): суспензия (*suspension*), эмульсия (*emulsion*), дисперсия (*dispersion*): *sion* (фр.) = сия. Такие слова заимствованы из французского языка не только русским, но и английским, итальянским, немецким, испанским и другими языками. Грамматической особенностью таких слов является то, что французский суффикс *sion* в русском языке трансформировался в часть корня, к которому добавилось окончание –[а] и так слово сохранило женский род, который имеет в исходном языке.

Интернационализмами являются также такие наименования лекарственных форм, как капсула, эликсир, аэрозоль, гранулы, имплантат или имплант, концентрат, лиминент, тампон, экстракт, оподельдок, драже и др. Они встречаются во многих языках.

Но все же не все заимствованные наименования используются в одинаковой форме в английском и французском языках. Например, слово спрей пришло в русский язык из английского – *spray*. Однокоренные слова используются в итальянском (*spray*) и в немецком (*sprühen*), а также в финском, шведском, хорватском и некоторых других языках. А вот французы используют для обозначения этого понятия свое слово – *vaporisateur*, которое образовано от французского слова *vapeur*, что значит пар. Также собственное название, обозначающее спрей, имеет испанский язык – *gocíar*.

Важно обращать внимание студентов на слова, которые, на первый взгляд, кажутся синонимами, имеют особенности в значениях. Например, слово микстура – *mixture* (фр., англ.) от латинского *mixtura* – «смесь» употребляется наряду с русским словом смесь, но в медицинской терминологии смесь и микстура не являются синонимами. Микстура – это жидкая лекарственная форма, состоящая из нескольких веществ. А слово смесь нашло применение в гомеопатии и фитотерапии и обозначает чаще всего сбор трав или лекарственных растений для медицинских целей. Интересно, что в английской и французской медицинской терминологии в значении микстура обычно употребляется термин *potion*, а слово *mixture* применяется аналогично русскому слову смесь.

Многие интернациональные термины легко понимаются и запоминаются, так как аналогично звучат в разных языках. Однако есть такие термины, которые, адаптируясь к орфоэпическим нормам другого языка, значительно изменили свою форму, например: пластырь – *plâtre* (фр.), паста – *pâte* (фр.). Интересно, что в этих словах в английском языке есть звук «с» – *plaster. paste* (англ.), значит, можно предположить, что эти слова были заимствованы русским языком непосредственно из английского.

Слово гель (*gel*) в английском и французском языках звучит как «жель». Вероятнее всего, это связано с тем, что в русский язык заимствование пришло из письменных

источников, так как буква g в исходных языках имеет разные варианты произношения в зависимости от последующих звуков.

Все вышеперечисленные заимствованные термины, кроме слова драже, функционируют в русском языке, подчиняясь грамматическим нормам: имеют форму рода и числа, склоняются по падежам. Хотя многие слова при заимствовании из французского языка меняют грамматическую форму рода, род всех терминов – наименований лекарственных форм соответствует исходному. Единственное слово, изменившее род, – это драже (*dragée*). Во французском это слово относится к существительным женского рода – *une dragée*, а в русском является несклоняемым существительным среднего рода.

Наряду с заимствованными терминами, в перечне наименований лекарственных форм содержится 24 русских слов. Все они имеют аналоги или однокоренные слова в общеупотребительной лексике. Часть из них образована от глаголов, объясняющих либо способ создания лекарственной формы, либо способ ее применения. Примеры: настой, настойка, раствор, растворитель (для приготовления вакцин или жидкости для инъекций), отвар, сбор, смесь, капли, мазь. Некоторые из терминов указывают на консистенцию или форму лекарственного средства: жидкость, порошок, масло, пена, палочки, пленки, губка, леденцы и т.д.

Таким образом, предваряющая курс по языку специальности лексическая и словообразовательная работа поможет овладеть русской терминологической лексикой по теме.

Литература:

1. Лотман Ю.М. О семиосфере. Избранные статьи: В 3 т., Т. 1., Таллинн, 1992. С. 11-24.
2. Перечень наименований лекарственных форм лекарственных препаратов для медицинского применения UKL: <https://pharmacopoeia.ru/prikaz-minzdrava-538n-ot-27-07-2016-ob-utverzhdenii-perechnya-naimenovaniy-lekarstvennyh-form-lekarstvennyh-preparatov-dlya-meditsinskogo-primeneniya>. [дата звернення: 25.11.2020]
3. Энциклопедический словарь медицинских терминов (в 3 томах) URL: <http://www.rubricon.com/qs.asp?qttype=1&id=131&ii=131&srubr=0&fstring=%EC%E8%EA%F1%F2%F3%F0%E0> [дата звернення: 27.11.2020]

***Артюмова О.І.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків, Україна,
e-mail: olechka.artiomova@gmail.com ,
Ушакова Н.В.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків, Україна,
e-mail: ushakova_natali@ukr.net***

ЩОДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ НЕРІДНОЇ МОВИ ІНОЗЕМЦЯМ

Сучасний період дослідження проблеми навчання іноземних студентів частіше корелюється з впровадженням у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Виклики сьогодення підтверджують той факт, що організація дистанційної освіти неможлива без використання таких технологій, а у переліку професійних компетенцій сучасного викладача має бути як обізнаність різними видами, можливостями, призначенням ІКТ, так і досвід створення навчальних матеріалів на основі ІКТ та безперервний пошук нових лінгводидактичних шляхів застосування ІКТ в навчальному процесі [1; 2; 7; 8].

Відомо, що викладачі кафедри філології та лінгводидактики ХНАДУ мають великий практичний досвід не тільки застосування різноманітних навчальних матеріалів з мовної підготовки, створених на основі ІКТ, а й створення подібних матеріалів. До переліку можна додати дистанційні курси на платформі Moodle, презентації SMARTboard, комплекс граматичних презентацій «Школа падежей» в програмній оболонці Power Point, комплекс вправ до підручника «Глобус» у програмній оболонці Hot Potatoes тощо.

Багаторічна робота з удосконалення власної професійної компетенції в галузі застосування ІКТ в навчальному процесі стало підґрунтям для швидкого та ефективного вимушеного переходу кафедри до роботи в умовах виключно дистанційної форми організації мовної підготовки. Зазначимо, що застосування технологій веб-конференцій для організації навчального процесу мовної підготовки виявилось більш ефективним за умови використання викладачами раніше створених електронних навчальних матеріалів, яким властиві на відміну від традиційних друкованих навчальних посібників більша візуалізація текстового контенту, інтерактивність, мультимедійність, нелінійність тощо.

Мультимедійність передбачає презентацію комплексу різних типів інформації, які орієнтовані на включення всіх каналів сприйняття студента одночасно (графічної, візуальної, аудіальної інформації). Результатом такого поєднання є текст нового типу, який підвищує пізнавальний інтерес, швидше та ефективніше розуміється та засвоюється студентами. Одночасність нами розглядається як можливість обирати тип інформації для презентації навчального змісту в залежності від доцільності та методичних завдань, у відповідності до типу активного користувача – студента. Комплексна презентація різних типів інформації дозволяє показати динаміку того чи іншого мовного явища, що не властиво друкованим посібникам, які демонструють кінцевий результат (наприклад, мовленнєві зразки – моделі висловлювань у відповідній ситуації: у підручнику чи посібнику може бути представлено як запитання – відповідь, а динаміку змінювання мовної форми від початкової до кінцевої можна презентувати як відповідну анімацію).

Внаслідок обміну інформацією між учасниками та їх сумісної діяльності процес комунікації набуває інтерактивного характеру. Взаємодія «комп'ютер - студент» відбувається під час виконання останнім навчальних завдань та вправ у відповідності до покрокових інструкцій комп'ютера. Особливість такого діалогу полягає в забезпеченні одночасній взаємодії студента з навчальним змістом, викладачем та технічним засобом. Функції викладача реалізуються комп'ютером у формулюванні завдань, коригуванні дій студента, визначенні результатів діалогічної діяльності. Діалог набуває багаторівневого характеру внаслідок контакту як з операційною системою, в цілому з програмою та окремими навчальними завданнями [6]. Враховуючи особливості мовної підготовки студента, викладач використовує комп'ютерне забезпечення у якості педагогічного супроводу.

Нелінійність представлення навчального матеріалу полягає у прихованості від користувача наступних завдань, змісту, до моменту закінчення їм виконання попереднього. Ознайомлення з інформацією затримується, мотивуючи до подальшого виконання завдань, ретельного вивчення навчальних матеріалів, виконання певних операцій за змістом, унеможливаючи на відміну від надрукованих матеріалів, попереднє перегляд сторінок.

Доступність програмних оболонок, за допомогою яких створюються презентації (Power Point, Google Presentation і т.і.), обумовила їхнє широке використання багатьма викладачами для створення навчальних матеріалів. Програми входять до складу стандартного пакету комп'ютерного забезпечення та потребують володіння ними на рівні користувача як для викладача, так і для студента. Застосування навчальних матеріалів, створених в цих оболонках, складається з трьох етапів опрацювання обраної теми: етап, що передує роботі з комп'ютером, етап, що власно складає цю роботу, етап, що виконується після завершення роботи з комп'ютером. До першого блоку можна віднести аудиторну роботу (або дистанційну в режимі веб-конференції) з формування мовних навичок та мовленнєвих вмінь в різних видах мовленнєвої діяльності) на матеріалі певної теми. До другого віднесімо виконання завдань, що складають дану навчальну презентацію. До третього віднесемо завдання, націлені на складання власного монологічного висловлювання в усній або письмовій формі, або у вигляді власного мультимедійного проекту – власної презентації.

Слід зазначити, що існує ще один, не менш важливий етап – це робочий етап підготовки та власне «технічного» створення таких презентацій. Велику частку всього часу роботи викладача над створенням презентацій складає пошук в Інтернеті або створення наочності, в першу чергу фото та відео матеріалів, головним критерієм яких є найточніша відповідність суті певній тематичній комунікативній ситуації, певна емоційна нейтральність, якщо цього не потребує відповідний контекст, країнознавча спрямованість. У разі успішності результатом такого ретельного пошуку стає гармонійне поєднання смислової, графічної, образотворчої інформації за для повнішого розуміння та запам'ятовування студентом презентованого матеріалу.

Застосування електронних засобів зв'язку надає можливість миттєвого дистанційного спілкування викладачеві зі студентами, або у час, який є найбільш комфортним для студентів. Різноманітні моделі змішаного навчання, що поєднують роботу в онлайн та офлайн доступі, характеризуються новими форматами освітнього процесу, серед яких стрімко набуває популярності модель перевернутого уроку (Flipped Class). Така модель навчання передбачає передачу навчальних матеріалів студентам для самостійного вивчення до уроку з викладачем. Одним з завдань побудови освітнього процесу з використанням такого типу занять є усунення різниці між рівнем знань, вмінь та навичок між студентами групи. Відомо, що для опанування певної теми різні студенти потребують різного часу, що обумовлюється перш за все їхніми індивідуальними здібностями та досвідом вивчення іноземних мов. Тому слабкіші студенти мають можливість опанування певної частки навчальних матеріалів самостійно до початку занять, а час практичного заняття може бути використано більш ефективно.

Щодо створення навчальних матеріалів, слід зазначити, що для такої моделі занять застосування подкастів (аудіофайли для розсилки), водкастів (відеофайли для розсилки) та пре-водкастингу є найбільш притаманною ознакою. Аудіофайли та відеофайли викладач пересилає студентам за допомогою різноманітних засобів електронного зв'язку (електронна пошта, традиційні месенджери Viber, WhatsApp, Telegram, Messenger, які встановлені на смартфони студентів тощо), і за посиланням студенти отримують необхідний контент. Окремо слід зауважити, що технічні можливості сучасного (або не

дуже) комп'ютерного програмного забезпечення дозволяють переформувати великі за розміром файли у менший за обсягом формат, у якому файли можуть бути відправлені за допомогою електронних засобів. Студенти, які отримують аудіо- та відеофайли можуть завантажити файли або на смартфони, або на комп'ютери, або на інші пристрої для роботи з ресурсами.

Зупинимося на використанні такого методу як пре-водкастинг. За цим методом викладач сам створює відео власного заняття з метою ознайомити студентів з його змістом ще до початку та надає посилання студентам на ресурс. Використання пре-водкастингу показало високу результативність навесні цього року в умовах повного переходу на дистанційну форму організації навчання. Але в процесі мовної підготовки іноземців, які мають невисокий рівень володіння нерідною мовою, викладачі використовували створені відеоматеріали не тільки перед заняттям, а й після проведення заняття. Такі відеозаписи уроків були розміщені у режимі вільного доступу у YouTube, тому скористатися нагодою ознайомитися або повторити певну тему мали всі охочі як студенти, так і викладачі [4; 5; 9].

Широкий інструментарій Zoom дозволяє викладачеві створити відео для пре-водкастингу як під час заняття, так і після. На нашу думку, навчальні відео, на яких викладачі пояснювали певну тему, використовуючи матеріали презентацій SMARTboard, Power Point, підручників, посібників, електронних ресурсів Інтернету та супроводжуючи показ аудіокоментарями, є однією з найбільш вдалих методичних знахідок, які допомогли створити ефект присутності викладача поряд зі студентом сам на сам до та після сумісного заняття. Презентація викладачем матеріалу здійснюється візуально та голосом. Відповідно до невисокого рівня навченості викладач може використовувати у якості опори текст, фразу, або залишити для презентації лише візуальну наочність без опори на текстовий матеріал. Власна презентація навчального матеріалу доцільна для обраного рівня володіння мовою. Презентація навчальних матеріалів за допомогою технічних засобів може скласти для студентів додаткові труднощі. Натомість як голос викладача є знайомий для студентів, що дозволяє зосередитись їм на сприйнятті нової інформації. Візуальні опори відтворюють послідовність появи інформації, допомагаючи зберегти її у пам'яті студентів. Надання посилання мотивує студентів до звернення у разі виникнення нерозуміння під час самостійного виконання домашнього завдання, під час повторення матеріалу перед контрольною роботою, тестом або іспитом.

Безумовно, нагальною потребою є створення матеріалів на основі подкастингових, водкастингових пре-водкастингових технологій для навчання іноземних студентів-початківців української мови як іноземної. В процесі навчання студентів-початківців важливе місце посідає проблема результативності. Для вирішення означеної проблеми доцільним є використання технологій ІКТ, що дозволяє дотримуватися лінгводидактичних засад формування необхідних навичок та мовленнєвих вмінь.

Література:

1. Азимов Э.Г. Информационно-коммуникационные технологии в преподавании русского языка как иностранного: Методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного / Э.Г. Азимов. – М.: Русский язык. Курсы, 2012. – 352 с.
2. Азимов Э.Г. Информационно-коммуникационные технологии в обучении РКИ: состояние и перспективы / Э.Г. Азимов // Русский язык за рубежом. – 2011. – № 6. – С. 45-55.
3. Артьомова О.І., Ушакова Н.В. Змішане навчання УЯІ та РЯІ як форма організації навчального процесу на початковому етапі // О.І. Артьомова, Н.В. Ушакова // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: збірник наукових статей

за матеріалами XIV Міжнародної науково-практичної конференції (10 жовтня 2019 р.). - Харків: ХНАДУ, 2019. - С.13-18.

4. Артьомова О.І. Урок 2 - Мягкие и твердые согласные, род существительных / Soft and hard consonants, gender of nouns // Электронный ресурс. – Режим доступа (30.11.2020): <https://youtu.be/h1UnJOw20YE>

5. Артьомова О.І. Урок 3 - Род и число существительных, местоимения, глаголы / Gender of nouns; plurals; pronouns; verbs // Электронный ресурс. – Режим доступа (30.11.2020): <https://youtu.be/36pSwCwW97k>

6. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика: Учебное пособие / М.А. Бовтенко. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 216 с. : ил.

7. Пашаева К.Г. К вопросу обучения русскому языку как иностранному с помощью средств информационно-коммуникационных технологий / К.Г. Пашаева // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. – 2017. – № 3. – С. 113-119.

8. Тряпельников А.В. Интеграция информационных и педагогических технологий в обучение РКИ (методологический аспект) / А.В. Тряпельников. – М. : Государственный институт русского языка им. А.С. Пушкина, 2014. – 80 с.

9. Ушакова Н.В. Сколько? падеж 2 множественное число. Русский язык. How many/ much? Russian Genitive case (plural) // Электронный ресурс. – Режим доступа (30.11.2020): <https://youtu.be/X4rL2EESNyc>

10. Хромов С.С., Гуляева Н.А., Апальков В.Г., Никонова Н.К. Информационно-коммуникационные технологии в преподавании русского языка как иностранного на начальном этапе (уровень А1, А2) / С.С. Хромов, Н.А. Гуляева, В.Г. Апальков, Н.К. Никонова // Открытое образование. – 2015. – № 2. – С. 75-81.

Безкорвайна Л.С., Штиленко О.Л.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: lsbez52@gmail.com

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ТВОРЧИХ ВИДІВ ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ НА ЕТАПІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Навчання російської мови студентів-іноземців на підготовчих факультетах нефілологічних ЗВО орієнтоване на забезпечення мовної діяльності студентів у різних сферах спілкування: соціально-побутовій, навчально-професійній та соціально - культурній. Це можна здійснити тільки за наявності у студентів певних навичок і умінь в основних видах мовленнєвої діяльності, серед яких найбільш складним є письмо [2].

Формування навичок і умінь цього виду мовленнєвої діяльності базується на одному з основних принципів методики і практики викладання російської (української) мови як іноземної – на виділенні етапів навчання й обліку їх специфіки.

На початковому етапі навчання традиційно виділяють три етапи, як адекватний концентр навчання, зазначений в програмі. Такому розумінню структури початкового етапу відповідає і структура навчального комплексу «Глобус», призначеного для навчання російській мові студентів іноземців [1].

Кінцеві вимоги до рівня володіння письмом на першому етапі (Глобус – 1, уроки 1 – 6) зводяться до вміння сприймати на слух текст, що включає знайомий лексико-граматичний матеріал, і вміння побудувати власне письмове висловлювання з пройденої теми.

На другому етапі (Глобус – 1, уроки 7 – 12) студент має вміти писати диктант (зв'язний текст) обсягом 60 – 70 слів, при темпі звучання тексту 120 складів на хвилину, при швидкості написання 45 – 50 знаків за хвилину, і побудувати власне письмове висловлювання на задану тему.

Нарешті, на третьому етапі (Глобус – 2, уроки 13 – 18) особлива увага приділяється подальшому розвитку навичок і вмінь письма, необхідних для написання лекційного матеріалу зі слуху. У зв'язку з цим кінцеві вимоги третього етапу і відповідна їм форма контролю можуть бути зведені до вміння відтворити основний зміст прослуханого тексту з опорою на план і ключові слова, тобто написання твору.

Досягненню поставлених цілей служить система вправ з навчання писемного мовлення, яка традиційно представлена чотирма основними типами і включає велику кількість різнопланових вправ, які формують домінуючі навички.

Перший тип вправ спрямований на формування навичок графічно правильного письма.

Другий тип забезпечує формування первинних навичок писемного мовлення, необхідних для підготовки до запису лекцій.

Вправи третього типу формують навички писемного мовлення, необхідні для написання творів.

Четвертий тип вправ призначений для формування навичок писемного мовлення, пов'язаних з продукуванням власного письмового висловлювання.

У цілому існуюча система навчання писемного мовлення добре зарекомендувала себе і успішно реалізована на багатьох підготовчих факультетах. Однак практика роботи за навчальним комплексом «Глобус» переконливо показує, що подібна система роботи не забезпечує повною мірою підготовку до творчих видів писемного мовлення, до яких можна віднести такі її різновиди: доповідь, стаття, звіт, курсова та дипломна робота, дисертація.

Недостатня ефективність такої роботи пояснюється тим, що широко використовуються в практичній роботі описові тексти статичного і динамічного характеру (типу «Моє рідне місто», «Університет, де я навчаюсь», «Мій робочий день», «Як я відпочивав у неділю»), що становлять основу викладів або творів на багатьох підготовчих факультетах, насправді є дуже важким типом мовлення.

У світлі нових лінгвістичних даних стає очевидним, що «витримувати» текст в рамках однієї модальності («модальності фактичної дійсності») дуже важко, оскільки це найменш природний тип тексту. Такі тексти становлять певні труднощі як для породження, так і для сприйняття. Однак, це не означає, що на початковому етапі треба уникати описових текстів. Просто їх обсяг повинен бути перерозподілено на користь інших видів тексту і, зокрема, текстів типу роздуму.

У сферу необхідних умінь при породженні писемного мовлення, формування якого має проводитися вже на підготовчому факультеті, мають бути включені вміння висловлювати різні інтенції метатекстового характеру. До їхнього числа можна віднести такі: висловлення думки, згоди, незгоди, спростування, наведення прикладів, пояснення, доказ, сумнів, припущення, уточнення, оцінювання достовірності, узагальнення, висновок. Даний перелік може уточнюватися і доповнюватися в залежності від конкретних завдань процесу навчання.

Окрім того, слід приділяти серйозну увагу засобам вираження смислових відносин, що містяться в інтенції. Так, смислові відносини «причина – наслідок» можуть мати такі реалізації: завдяки цьому, в такому випадку, проте і т.п. А смислові відносини «висновок, узагальнення» представлені, наприклад, конекторами: таким чином, в результаті, отже, взагалі кажучи, коротше кажучи. Зазвичай на підготовчому факультеті мало приділяється уваги текстоутворюючим елементам, які забезпечують стрункість, ясність, логічність викладу.

Пропоновану авторами систему вправ можна розділити на три етапи, кожен з яких спрямований на формування навичок і умінь продукувати письмові висловлювання на рівні фрази, надфразової єдності і мікротексту, побудованих як одна із типових моделей. Важливо при цьому створювати можливість для породження, по-перше, як можна більшої кількості письмових висловлювань, і, по-друге, подібні висловлювання повинні носити творчий, особистісний характер.

На першому етапі створюються умови для формування навичок і умінь породження автосемантичних речень. Цю роботу можна проводити наступним чином. Викладач видає кожному студенту картку, на якій подано суб'єкти і предикати в якості основи для майбутнього власного висловлювання. Наприклад: мама читає, один отримав, декан пояснив, студенти дивляться і так далі. На картці зазначені можливі варіанти розширення предикативного мінімуму, наприклад, читає кому, що, де, коли. Очікуваний варіант може бути таким: Сьогодні ввечері мама читає своєму маленькому синові одну цікаву казку в нашій великій кімнаті. Або: Зараз моя мама читає журнальну статтю своїй найкращій подрузі на нашій маленькій кухні. На цьому етапі важливо вміти граматично правильно заповнити якомога більше компонентів висловлювання і зробити це творчо.

На другому етапі повинні бути сформовані навички та вміння породження висловлювання на надфразовому рівні. З цією метою студентам пропонуються спеціальні ситуації. Студенти породжують висловлювання, користуючись готовими компонентами, наведеними в ситуаціях. Проілюструємо вищезазначену думку прикладом. Студент отримує картку, на якій наведено ситуацію та можливі типи реакції на неї. Наприклад: Ви зустрічаєтеся з дівчиною, вона вам подобається, ви давно зрозуміли, що це справжнє кохання. Проте ваші батьки говорять, що ця дівчина вам не підходить (наприклад, вона іноземка, або іншого віросповідання). Як ви реагуєте:

- а) починаю дивитися на дівчину очима батьків, можливо, вони мають рацію;
- б) моє ставлення до дівчини не змінюється, я спробую знайти компромісний варіант;
- в) труднощі тільки зміцнюють впевненість у моїй правоті, я навіть готовий розірвати відносини з усією родиною;
- г) ваш варіант.

У цьому випадку можливі різні види роботи: а) обрати свій варіант висловлювання і правильно його оформити в письмовому вигляді; б) обрати свій варіант і обґрунтувати його вибір; в) обрати свій варіант і пояснити відмову від інших варіантів висловлювання; г) запропонувати свій варіант вирішення запропонованої проблеми.

Нарешті, на третьому етапі студенту пропонуються теми висловлювань і типові моделі розгортання текстів. На цьому етапі формуються навички та вміння породжувати мікротексти на одну із запропонованих тем.

Назва теми вводиться, як правило, одним словом (сім'я, діти, будинок, автомобіль, вода, друзі, сусіди і так далі) й дається студенту на картці разом з можливою схемою розгортання тексту.

Наведемо приклад можливого розгортання такого тексту (тема – автомобіль): 1. Автомобіль грає велику роль в житті людини. 2. І ось чому. 3. По-перше, автомобіль –

швидкий і зручний вид транспорту; по-друге, автомобіль є елементом престижу; по-третє, автомобіль дозволяє подорожувати, краще пізнати свою країну. 4. Сказане дозволяє з упевненістю стверджувати, що без автомобіля неможливе життя в сучасному суспільстві.

Користуючись запропонованими схемами, студент може породжувати власні висловлювання, реалізуючи власне ставлення до заданої ситуації.

В цілому, даний напрямок вимагає ще подальшого вивчення як в теоретичному, так і в методичному аспектах.

Практична робота показує, що використання запропонованої системи вправ більшою мірою сприяють реалізації головної мети при навчанні писемного мовлення – вміти побудувати письмове висловлювання за власною програмою відповідно до потреб навчальної та професійної діяльності.

Література:

1. Безкорвайная Л.С., Штыленко В.Е., Штыленко Е.Л. Глобус. Практический курс для начинающих изучать русский язык. Харьков: ХАДИ, 2012. – 200 с.

2. Капитонова Т.И., Московкин Л.В. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки. – СПб.: Златоуст, 2006. – 272 с.

*Беликова Е.В.,
Бессонова Н.Н.,
Греул О.А.,
Дытюк С.А.*

*Харьковский национальный университет строительства
и архитектуры*

г. Харьков, Украина

e-mail: khnuba.ukrmova@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СОИСКАТЕЛЕЙ В ТЕХНИЧЕСКИХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Актуальность проблемы адаптации иностранных соискателей в учреждениях высшего образования Украины определяется в первую очередь задачами дальнейшего эффективного их обучения как будущих специалистов. Успешная адаптация способствует, с одной стороны, быстрому включению студентов в учебный процесс, что позволяет решать проблему сохранения контингента учащихся, который существенно сокращается во время первых сессий. С другой — помогает повысить качество подготовки молодых людей в учреждениях высшего образования Украины.

С первых дней пребывания в украинском учреждении высшего образования иностранные соискатели находятся в непривычной для них социокультурной, языковой и национальной среде, в которой им предстоит адаптироваться в кратчайшие сроки. Поэтому успешное управление учебно-воспитательным процессом для иностранных учащихся является неотъемлемой частью решения задачи адаптации. Эффективная адаптация повышает качество и уровень обучения иностранных соискателей высшего образования, обеспечивает высокую мотивированность овладения знаниями, умениями и навыками.

Иностранцы учащиеся с первых дней пребывания в вузе начинают испытывать трудности, которые существенно отличны от трудностей украинских студентов.

В первую очередь это *недостаточное владение русским(украинским) языком*. Как правило, только к концу третьего курса иностранные учащиеся достигают значительных успехов в овладении языком, обретают достаточный словарный запас и начинают активно использовать свои знания. Имеют место следующие *общие для всех иностранных студентов трудности процесса адаптации*:

- низкий общеобразовательный уровень;
- слабая подготовка по профильным дисциплинам и специальным предметам;
- отличие форм и методов обучения в российском вузе от форм и методов обучения в высшей школе их родной страны.

Значительные трудности связаны с *отсутствием навыков самостоятельной работы*. Иностранцы соискатели высшего образования не умеют конспектировать лекции, работать с источниками информации, анализировать информацию большого объема. Они не умеют и не хотят пользоваться библиотекой. Практические и лабораторные работы вызывают дополнительный стресс ввиду непривычности и неумения правильно употреблять необходимые материалы. Следствие — перегрузка учебными материалами и накопление «снежного кома» непонятого и неосвоенного объема информации.

Большинство исследователей адаптации [1,38] выделяют следующие *группы адаптационных проблем*:

- социокультурная адаптация;
- социально-психологическая адаптация;
- педагогическая адаптация.

Под термином **социокультурной адаптации** подразумевается активный процесс взаимодействия представителя иной культуры и среды его настоящего обитания, процесс активного приобретения необходимых для жизни трудовых навыков и знаний, усвоение студентом основных норм, образцов, ценностей новой окружающей действительности (явление «вхождения» или «включения» в культуру).

Социально-психологическая адаптация понимается как вступление иностранного студента в систему межличностных отношений, как приспособление личности к группе, к взаимоотношениям в ней, как проявление собственного стиля поведения.

Педагогический аспект адаптации связан в первую очередь с усвоением студентами-иностранцами норм и понятий профессиональной среды, приспособление к характеру, содержанию и условиям организации учебного процесса, формированию у студентов навыков самостоятельной учебной и научной работы. Участие в научно-исследовательской деятельности, стремление к наибольшей реализации своих возможностей — важный момент, поскольку иностранные студенты большую часть своего учебного времени проводят в самостоятельной работе.

Многие учащиеся, недостаточно свободно владея русским (украинским) языком, не могут отсеивать неважную информацию и конспектировать суть основных понятий. Для этого навыка иностранному соискателю необходимо иметь высокий уровень владения неродным языком.

В процессе изучения русского языка как иностранного на семинарских занятиях учащиеся, как правило, имеют на руках тексты, адаптированные по специальности, и когда преподаватель разбирает ту или иную грамматическую составляющую, студенты могут сопоставлять услышанное с увиденным в учебнике. Это — существенная поддержка в понимании материала. На лекциях по общенаучным дисциплинам у

студентов есть возможность воспринимать лишь звучащую речь. Зачастую из-за быстрого темпа лектора они теряют способность понимать услышанное. Как следствие, во внеурочное время они вынуждены самостоятельно осваивать непонятый материал специальности по учебным пособиям.

Работа с пособиями представляет дополнительную трудность. Иностранные учащиеся пользуются теми же научными текстами, что и украинские студенты. Необходимо лишь заметить, что существенные различия языкового оформления одного и того же научного утверждения (определения или закона) вызывают большие трудности в понимании дисциплины не только у иностранных студентов. Большинство авторов учебников дают хрестоматийные определения в различной форме. Для решения проблемы понимания написанного необходимо создание преподавателями-предметниками отдельных учебных пособий по общенаучным дисциплинам для иностранных учащихся при активном сотрудничестве с преподавателями русского как иностранного [2, 3].

Успешное обучение иностранных студентов в вузе определяется их готовностью к тем методам и приемам обучения, которые приняты в конкретных вузах. Поэтому для скорейшей адаптации необходимо обобщение позитивного опыта работы многих вузов, а также поиск новых форм и методов учебно-воспитательной работы с иностранными учащимися.

Для более эффективного формирования предметно-коммуникативных знаний иностранных соискателей высшего образования *авторам учебных пособий* необходимо при их написании учитывать следующие *рекомендации*:

- адаптировать тексты по специальности, ориентируясь на уровень владения русским языком иностранных учащихся;
- обозначить конкретные и четкие вопросы по темам и разделам, направленные на самостоятельную работу студента с учебником;
- разработать единую для всего учебного профиля структуру предтекстовых и послетекстовых упражнений и заданий;
- внести элементы наглядности для более быстрого усвоения новых терминов;
- включить словарь новых терминов: поурочный и алфавитный в конце пособия.

Процесс усвоения лекционного материала существенно облегчает наличие у студентов ксерокопий лекций, что в некоторых вузах уже является действующей нормой. В реализации данного способа обучения акцент направлен на слушание и осмысление услышанного, тогда как механическое записывание лекций является лишь фиксацией материала, сообщаемого лектором без вдумчивого анализа информации.

Рядом исследователей [3, 117] *педагогический аспект адаптации* рассматривается как совокупность особенностей, определяющих возможность приспособления студента к незнакомой новой системе обучения, усвоению большого объема знаний, анализу научного материала. Педагогическая адаптация предусматривает необходимость поиска такого содержания, форм и методов учебно-воспитательной работы, с помощью которых преподаватели вузов могли бы предупреждать, смягчать и устранять отрицательные последствия дезадаптации, ускорять процесс социально-психологической и педагогической адаптации студентов.

Академическая успеваемость, общественная и научная активность воспринимаются как факторы успешной адаптации студентов. С другой стороны, безразличие, равнодушие, неуспеваемость, отсутствие интереса со стороны учащегося позволяют говорить о трудностях адаптационного периода.

На экзамене по русскому (украинскому) языку один из студентов при ответе начинает с того, что сообщает: статью из журнала понял хорошо, однако имеет недостаточный запас русских (украинских) слов для ответа. То, что студент не может

объяснить экзаменационной комиссии словами, он начинает рисовать. И делает это с увлечением, профессионализмом, даже виртуозно. Всю статью он «донес» в деталях до преподавателей, у него было множество грамматических ошибок и отсутствие четкости в ответе, но его энтузиазм, инициативность, мотивированность и желание бороться за оценку, порадовало комиссию. Этот факт может служить примером успешной адаптации студента к учебному процессу в целом, что само по себе является большой ценностью. Однако в большинстве своем студенты-четверокурсники ведут себя вяло, безучастно, индифферентно. Ответы односложные, подготовлены слабо, при непонимании текста не предпринимается даже попыток вникнуть в содержание. Оценка за ответ не интересует.

Для наиболее эффективного включения иностранного студента в процесс обучения необходимо моделирование ситуаций. В технических вузах программа обучения русскому (украинскому) языку как иностранному направлена на достижение следующих целей:

- обучить будущего специалиста умениям и навыкам чтения и реферирования литературы по специальности на русском языке и использовать русский язык в общеобразовательной цели;
- использовать русский язык как средство воспитания личности специалиста высшей квалификации;
- вырабатывать навыки устного иноязычного общения.

Большинство моделей занятий в украинском учреждении высшего образования для иностранных учащихся — новая форма педагогического процесса. Чтобы разработать методику успешного обучения какого-либо контингента иностранных учащихся, необходимо в первую очередь учесть все его особенности.

Построение образовательного процесса должно происходить с учетом использования этнопедагогических концепций, технологий, методик. Следует учитывать те факторы, которые влияют на систему образования: географические, экономические, национальные, исторические, культурные и религиозные, являющиеся особенными у каждого отдельного народа. Каждый этнос имеет свои методы и подходы, применяемые в педагогическом процессе, которые необходимо принимать во внимание в процессе обучения иностранных студентов.

Остановившись подробнее на педагогических приемах по реализации общеобразовательной цели при обучении русскому языку, с нашей точки зрения, следует отметить, что для наиболее эффективного включения студента в чужую среду, преподавателю необходимо следующее:

- создавать языковые ситуации, максимально приближенные к реальности;
- поднимать вопросы и темы, актуальные для данной студенческой аудитории;
- учитывать возраст, религиозную, социальную и иные принадлежности студента;
- стимулировать мотивационную сферу иностранных студентов;
- предоставлять самостоятельность обучаемым;
- объективно оценивать результаты их самостоятельных действий;
- заинтересовать и сформировать познавательную потребность у иностранного студента.

Практика обучения показывает, что процесс адаптации иностранных учащихся из разных стран и регионов различен. *Различна и степень дезадаптированности у данных студентов.* Этим объясняется удаленность двух культур — родной и новой. Если внешние факторы родной и чужой страны имеют значительные отличия (климат, география и др.), адаптация проходит тяжелее. Религия, национальная еда, культура, обычаи — все эти аспекты также играют свою роль.

При изучении проблемы адаптации следует разделять преподавание в:

- *многонациональных группах*, где происходит контакт двух и более культур;

- мононациональных группах.

Доказано, что иностранные учащиеся увереннее чувствуют себя в группе, где только соотечественники. Это связано с тем, что в мононациональной группе происходит быстрое сплочение коллектива, основанное на общих нравах, традициях, обычаях и воспитании, которые формируют определенную линию поведения и стереотип общения. Можно с уверенностью констатировать, что обычаи и традиции выполняют регулятивную функцию, благодаря которой культура определяет поведение людей [2, 46]. Такие моменты как однотипность восприятия и усвоения детерминирующих норм поведения личности, служат неким регулятором отношений в учебной аудитории, поддерживают общественную дисциплину, помогает наладить и упорядочить учебный процесс.

Преподавание в многонациональных группах имеет свои преимущества. Очевидно, успешное приспособление иностранного студента к новой социально-культурной жизни происходит благодаря активному общению с украинскими студентами. Дружеские отношения раздвигают рамки и расширяют кругозор.

Однако у большинства иностранных студентов контакты со своими одноклассниками-украинцами ограничены. Украинские студенты не стремятся заводить дружбу с иностранцами. Поэтому часто иностранные соискатели возвращаются домой с негативным отношением к обществу, где проходило обучение.

Положительное влияние на адаптацию оказывает деловая и эмоциональная включенность студента в ученический коллектив, насыщенная общественная жизнь в студенческой среде, активное участие в общих институтских мероприятиях — таких, как подготовка совместных праздников, научных конференций, спортивных соревнований, музыкальных фестивалей. К сожалению, украинские студенты не проявляют должного уважения и внимания к своим иностранным сокурсникам, не владеют страноведческой информацией, не знают национальных особенностей поведения и общения своих иностранных друзей.

Проблема расширения рамок дружественных контактов среди студентов должна стать задачей для профессорско-преподавательского состава любого учебного заведения. Необходим индивидуальный подход.

Украинские друзья — это большая редкость. Но именно дружеское участие и общение, а не навязанный педагогический процесс приносит наиболее плодотворные результаты и в освоении языка специальности.

Для скорейшего овладения русским (украинским) языком иностранными студентами необходимо максимально использовать языковую среду, совместность проживания и обучения.

Приехав на учебу в Украину, иностранные студенты меняют свое социокультурное окружение. Нарушаются привычные коммуникативные связи с семьей, соотечественниками и друзьями. Начинается процесс приспособления к новым условиям внешней и внутренней среды. Последнее обусловлено чувством большой ответственности перед семьей, правительством; университетскими кураторами, иммиграционными официальными лицами. Активная культурная и социальная жизнь, дружеские связи, реально помогают преодолеть многие трудности вхождения в новую культуру.

Не у всех студентов есть интерес к чужой стране. Они противопоставляют свою культуру. Многое из украинской действительности вызывает у них шок и непонимание.

Иностранцы с уважением относятся к новой культуре, но сохраняют свои традиции, быт и привычки. Некоторых студентов различия в образе жизни родной страны и чужой удивляют, других радуют. Труднее всего приходится со студентами, которым безразлично и как «у нас», и как «у вас». Таких, безучастных, пассивных, индифферентных студентов, правда, меньшинство. В этих условиях оптимальным сценарием для «включения»

иностранного учащегося в учебный процесс является интеграция, при которой происходит активное освоение иной национальной культуры при сохранении собственной национальной идентичности. Именно интеграция в новое культурное окружение становится главным показателем успешной адаптации.

Одна из важнейших задач педагога — приложить все усилия, чтобы приобщить иностранных студентов к украинским национально-культурным традициям средствами внеучебной деятельности, обеспечить усвоение ими элементов украинской культуры посредством социокультурной деятельности. Сюда следует отнести совместную подготовку и проведение праздников, и поход в музеи, и прогулки по историческим местам, и объяснение некоторых ритуальных действий народа. Приобщение студентов к национальной самобытной культуре украинского народа, чтение и обсуждение классической литературы, исторической художественной прозы и т.д. — все это действенные методы формирования коммуникативных умений иностранных студентов.

Посредством изучения русского (украинского) языка как иностранного возможно решение ряда задач, позволяющих повысить не только уровень обучения специальности, но и расширить кругозор молодых людей, развить у них чувство эстетического восприятия окружающего мира, сформировать позитивное отношение к стране обучения, стимулировать познавательную деятельность обучающихся и повысить мотивацию дальнейшего образования. В процессе обучения иностранных студентов следует учитывать сильные стороны национально-культурных особенностей этноса, его лингвокультурные традиции. Это позволит облегчить период адаптации, овладеть необходимыми навыками, сделать занятия более эффективными и интересными.

Учитывая вышеизложенное, можно констатировать необходимость создания ряда условий адаптогенного характера широкого спектра действия для оптимизации процесса адаптации иностранных соискателей высшего образования к учебному процессу. Адаптацию следует рассматривать как комплексную педагогическую программу, успешность которой определяется множественными параметрами и критериями, позволяющими улучшить качество обучения иностранных учащихся и достигнуть наилучших академических результатов с наименьшими негативными последствиями.

Литература:

1. Блинова Т.А., Новиков А.В., Руднова Н.Н. Особенности преподавания информатики на русском языке как иностранном в информационном обществе для стран со слабым информационным уровнем в области алгоритмизации и программирования. / Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан: сб. материалов Международной научно-практической конференции. — М., 2010. Т. 1. С. 38—46.
2. Сурыгин А.И. Педагогическое проектирование системы предвузовской подготовки иностранных студентов. — СПб.: Златоуст, 2001.
3. Родионова И.П. Лингвометодический аппарат как специфическая особенность учебника по естественно-научной дисциплине для иностранных студентов предвузовского этапа обучения. / Предвузовская подготовка иностранных студентов в СПбГПУ. — СПб.: Изд-во Политехнического Университета, 2005.

Близнак Л.М.
Український державний університет залізничного транспорту
м. Харків, Україна
e-mail: mega.les@ukr.net

РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Навчання української мови як іноземної є складним та багатоаспектним процесом передачі й засвоєння знань, навичок, умінь, способів пізнавальної діяльності, формування комунікативної компетенції. Це двосторонній процес, у якому спільно беруть участь викладач і студент. При цьому вся діяльність студента та її ефективність залежать від мотивації, інтересів, потреб, індивідуалізації процесу навчання, максимального врахування здібностей особистості того, хто навчається, від відбору навчального матеріалу, способів його уведення та закріплення тощо.

При цьому загальна лінгвістична компетенція нерозривно пов'язана з формуванням соціокультурної компетенції, заснованої на вивченні іноземними студентами національно-культурних особливостей соціальної та мовної поведінки носіїв української мови, куди відносять звичаї, етикет, соціальні стереотипи, історію та культуру. Результатом такої компетенції має бути вміння користуватися цими набутими знаннями в процесі спілкування.

Необхідно зауважити, що значення та роль соціокультурного компонента збільшується, коли мова йде про викладання української мови як іноземної тим слухачам, які навчаються на короткотривалих і довготривалих курсах, та студентам вишів. Включення до навчального матеріалу відомостей про історію України, культуру, особливості ментальних та побутових звичаїв носіїв мови певним чином стимулює студентів-іноземців до самостійної роботи, сприяє закріпленню мотивації до вивчення мови навчання, а також стає необхідною умовою для повноцінного життя в нашій країні. І це очевидний факт, оскільки без відповідних знань іноземним студентам складно організувати свій побут і пристосуватися до нових мовно-соціальних реалій. У даному випадку саме викладач здійснює важливу роль, відбираючи матеріал і організовуючи заняття таким чином, щоб соціокультурний компонент було наведено в належному обсязі та в доступному форматі.

Переважає більшість викладачів-філологів погоджуються із думкою, що ментальний сенс репрезентується в мові такими чинниками:

- вже готовими лексемами і фразеосполученнями зі складу лексико-фразеологічної системи мови;
- вільними словосполученнями;
- синтаксичними конструкціями;
- текстами та сукупностями текстів.

Саме тому можна стверджувати, що соціокультурний компонент має своє вираження на всіх рівнях мовної системи. Однак найбільш інформативним з цієї точки зору стає текст – найвища та найорганізованіша одиниця комунікації – ,отже, на заняттях з української мови як іноземної необхідно здійснювати інтенсивну роботу з текстами, що розкривають специфіку національної картини світу. Такі тексти можуть мати інформацію про загальноприйняті українські національні традиції, свята, народний одяг, національну кухню, побут, релігію тощо. Велике значення для формування соціокультурної компетенції також мають тексти краєзнавчої спрямованості, скажімо, про опис видатних історичних та культурних місць Харкова, Слобожанщини тощо.

Слід зауважити, що при роботі з таким навчальним матеріалом викладач вирішує не тільки освітню, але й гуманістичну задачу: він виховує в студентів здатність мирно та

без взаємної дискримінації існувати в даному суспільстві, «вписуючись» у його різнобарвну соціально-культурну палітру і вільно сприймаючи чужу національну ментальність. Тому важливим завданням викладача є формування в іноземних студентів позитивного налаштування до історичних, культурних та побутових особливостей народу – носія мови, яку вони вивчають [1, с. 9]. Викладачеві слід бути об'єктивним, здійснюючи аналіз й оцінку фактів, які він повідомляє, уникати неформально-критичного тону в коментарях. При цьому не слід намагатися обходити «складні» теми, наприклад, критику деяких релігійних уподобань, проблеми расизму тощо. Делікатне обговорення таких тем допоможе іноземним студентам краще зорієнтуватися в новій для них реальності, скоректувати свою поведінку, попереджаючи можливі емоційні реакції.

Окрім текстів інформативного змісту, на заняттях з української мови як іноземної можна активно використовувати такі тексти та діалоги, які відображають специфіку розмовного мовлення і містять загальноприйняті звернення, а також інформацію про норми етикету й поведінки у певних життєвих ситуаціях (наприклад, у крамниці, на вокзалі, у банку, в метро, в університеті тощо). Доцільним при роботі з такими матеріалами можна вважати й ознайомлення студентів з елементами неформального спілкування, зокрема, із жаргонною лексикою (наприклад, студентським, молодіжним сленгом тощо), оскільки це також сприяє максимальній соціалізації іноземців та їхньому включенню до «живого» розмовного середовища.

Загальновідомо, що яскравим вираженням ментальної сутності нації є фольклорні тексти (казки, легенди, міфи, загадки, приказки, анекдоти тощо), використання яких на заняттях не лише робить їх цікавими, привносячи розважальний елемент у процес навчання, але й стає одним із найбільш важливих засобів осягнення специфіки національного характеру. Такі знання переважно визначають ступінь соціокультурної компетенції іноземних студентів. У нашому випадку слід особливо відзначити такі жанри усної народної творчості, як українські прислів'я та приказки, що сконцентрували в собі народну мудрість, наведену в місткій образній формі. Великого прагматичного значення має вивчення приказок, прислів'їв, які активно використовуються в українському розмовному мовленні («Аби розум – щастя буде», «І за холодну воду не візьметься», «Бачить глаз, а зуб не дістане й раз», «В роботі «ох», а їсть за трьох!», «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля», «Гірко заробиш – солодко з'їси» та ін.). Здатність використовувати певні приказки у відповідних ситуаціях буде свідчити не лише про відмінне знання мови, але й певною мірою «поріднить» іноземця з носієм мови, спрощуючи сам процес комунікації, психологічно зближуючи представників різних лінгвокультур.

Велике значення при вивченні української мови як іноземної мають також художні тексти. Читання мовою оригінала й аналіз авторських текстів, які складають культурну спадщину народу, сприяє розвитку творчих здібностей студентів та дозволяє знайти специфіку національних концептів через призму індивідуальної свідомості автора – носія етнічної ментальності. Отже, на заняттях можна проаналізувати життя таких літературних героїв, як Маруся Чурай, Чіпка Варениченко, Катерина, Мавка Лісова тощо.

Можна також рекомендувати використовувати на заняттях автентичний пісенний матеріал. У піснях гармонійно поєднуються та взаємодоповнюються за планом інформації дві мови: музична та поетична (текстова), завдяки чому в піснях культурна інформація передається найбільш повно та глибоко. При цьому автентичні пісні як творіння носіїв мови та культури реалізують обмін інформацією, тобто забезпечують ефективний діалог між представниками соціокультур усередині національної та між національними культурами на міжнародному рівні [2, с. 24].

Таким чином, різноманітні форми вираження національної ментальності носіїв мови, яку вивчають іноземні студенти, (у нашому випадку –

української) повинні активно й результативно застосовуватися на заняттях. Соціокультурний компонент відіграє при цьому важливу роль у процесі становлення полікультурної особистості іноземного студента. Результатом такого навчання буде наявність великої кількості комунікативних навичок і знань культурологічного характеру, що сформує оптимальну лінгвістичну компетенцію студента, а також посилить його мотивацію до подальшого навчання за обраним фахом.

Література:

Сербенська О. А. Українська мова як об'єкт вивчення для іноземців (соціолінгвістичний аспект) – Львів, 1994. – С. 14-20.

Федотова Н.Л. Не фонетика – песня. – Златоуст, 2009. – 31 с.

Богиня Л.В.

Українська медична стоматологічна академія

м. Полтава, Україна

bogynialv@gmail.com

ТРАДИЦІЙНЕ VS ДИСТАНЦІЙНЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ У ДВОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Державною мовою України є мова титульної нації. Іноземні громадяни, що планують отримати фахову підготовку у закладах вищої освіти України, мають володіти мовою навчання на достатньому рівні. Згідно зі ст. 48 закону України «Про вищу освіту» в останній чинній редакції від 13 березня 2016 року «1. Мовою викладання у вищих навчальних закладах є державна мова. 2. ... Для викладання навчальних дисциплін іноземною мовою вищі навчальні заклади утворюють окремі групи для іноземних громадян, осіб без громадянства, які бажають здобувати вищу освіту за кошти фізичних або юридичних осіб, або розробляють індивідуальні програми. При цьому вищі навчальні заклади забезпечують вивчення такими особами державної мови як окремої навчальної дисципліни. Перелік іноземних мов, якими здійснюється викладання навчальних дисциплін, визначається вищим навчальним закладом.» [2]

Україна завжди була і є привабливою країною для іноземців в сфері вищої освіти, проте питання «Якою мовою навчатися?» й досі залишається суттєвим для більшості абітурієнтів, що вступають до закладів вищої освіти України. На етапі вибору мови навчання перед іноземцями постає дилема: «Держава Україна - навчання має бути українською», проте «Друзі й родичі говорять, що в містах Полтава, Харків, Запоріжжя люди спілкуються переважно російською», «Дядько навчався в Україні російською» тощо.

Маючи позитивну динаміку збільшення кількості іноземних громадян, які навчаються в Україні, майже не маємо наукових досліджень причин, що впливають на вибір кандидатами на навчання мови здобуття фахової освіти. Іноземні студенти, рідна мова яких англійська, звичайно віддають перевагу саме англійській як мові навчання. Тому вихідці з англійських країн здебільшого здобувають освіту англійською мовою. Останні роки збільшується кількість іноземних громадян, що, вступаючи до "УМСА", обирають мовою навчання англійську. З огляду на цей факт маємо зазначити, що в реаліях Полтавщини студенти опиняються у трьохмовному середовищі: з одного боку всі навчальні дисципліни викладаються англійською, з іншого – студенти вивчають дисципліну "Українська мова як іноземна", а мовне середовище міста продовжує

залишатися "суржиковим" з переважанням російської, хоча останнім часом відсоток використання української в громадських місцях дещо зріс.

Для багатьох іноземців незрозумілим є той факт, що більшість населення Полтави не послуговується українською у повсякденному житті, а отже українська мова, яку вони вивчають, не повністю задовольняє їхні потреби під час спілкування в місті, в магазинах, аптеках, лікарнях тощо. Наразі в іноземця виникає дисонанс: якщо більшість населення спілкується російською, навіщо вивчати українську? Зрозуміло, що мотивація вивчення української мови падає, а то й зовсім зникає без постійної педагогічної підтримки іноземних громадян у перший рік проживання в Україні. З метою запобігання негативних наслідків у процесі вивчення мови вважаємо доцільним роз'яснення на основі життєвих ситуацій важливості вивчення української мови, зокрема демонстрацію її функціонування в медичних закладах, офіційних документах тощо. Позааудиторні індивідуальні та групові бесіди додають впевненості іноземцям у необхідності володіння мовою країни навчання.

Традиційно, для слухачів навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян, що обрали мовою навчання англійську чи російську, пропонується ознайомчий курс української мови. Мета цього курсу – знайомство з фонетичною структурою української мови, оволодіння навичками літературної вимови, пізнання особливостей граматичної системи української мови, практичне оволодіння мінімальним лексичним запасом для спілкування в україномовному середовищі на побутовому рівні, вихід на елементарний рівень комунікації. Фонетичний, граматичний, мовний та країнознавчий матеріал курсу відповідає комунікативним потребам іноземців, що живуть і навчаються в Україні, а пропоновані лексичні теми - найтиповішим ситуаціям спілкування. Системне подання лексичного матеріалу передбачає роботу над формуванням словникового запасу. Нова лексика вводиться в фонетичних вправах для читання, граматичних завданнях, мовних моделях, діалогах, текстах. Кожне заняття містить обов'язковий фонетичний, орфоепічний, граматичний матеріал, пов'язаний з лексичною темою. Теоретичний матеріал подається стисло, у спрощеному вигляді, у схемах та таблицях. Основна увага надається комунікативним вправам, діалогам, текстам. Принагідно зазначимо, що для іноземних громадян, які здобувають медичну освіту, мова є не об'єктом вивчення, а інструментом для отримання знань та одним з найважливіших засобів адаптації, входження в новий соціокультурний простір. Навчання іноземних громадян в Українській медичній стоматологічній академії відбувається трьома мовами.

Екстрене запровадження дистанційного навчання в умовах пандемії навесні 2020 року обмежило можливості реального спілкування. Слухачі, що проходили підготовку до вступу, опинилися в стані вимушеної ізоляції й їхнє спілкування з жителями міста майже зійшло нанівець. В умовах дистанційного навчання, проведення навчальних занять у режимі онлайн, іноземні громадяни, що навчалися українською мовою, спілкувалися з викладачами й між собою виключно українською. За нашими спостереженнями, наприкінці навчального року відзначалося зменшення російських лексем й граматичних форм російської мови в усному мовленні слухачів. Спілкуючись з українськими друзями за допомогою різних соціальних мереж, слухачі писали повідомлення українською, а під час усного спілкування зазначали, що розуміють українську й зверталися до співбесідників з проханням говорити саме українською.

Отже, можемо підтвердити висновок багатьох науковців про вплив мовного середовища на формування комунікативної компетенції й навичок спілкування з носіями мови. Подальші розвідки з цього питання бачимо у розробці шляхів створення україномовного освітнього середовища, яке б стимулювало вивчення іноземцями української мови зі збереженням позитивної мотивації й емоційного інтелекту.

Література:

1. Богиня Л.В., Мізіна О.І. Перші кроки. Ознайомчий курс української мови. Навчальний посібник для іноземних студентів / Л.В.Богиня, О.І.Мізіна. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020 – 117 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Тимчасова програма навчальної дисципліни "Українська мова як іноземна" для іноземних слухачів підготовчих факультетів/відділень вищих навчальних закладів МОЗ України. – Київ, 2015р.

Божко Н.М.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

г. Харків, Україна

e-mail: nmb51mail@gmail.com

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ З ІНДІЇ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ НАВЧАННЯ

У 2019-2020 навчальному році у закладах України отримували вищу освіту біля 70 тисяч студентів-іноземців, серед яких значну кількість (біля 70%) становили представники східних країн. Серед них найбільша кількість була представлена студентами-вихідцями з Індії, мовою-посередником яких є англійська. Для них англійська є мовою, якою вони не лише спілкуються, а й готові отримувати вищу освіту. Хоча причини цього дуже часто є суто матеріальні (небажання чи неможливість сплачувати навчання на підготовчому факультеті). Іншою причиною небажання у частини студентства проходження підготовки російською чи українською мовами є їх достатньо висока складність, яка створює також багато проблем у процесі навчання. До того ж англійська мова є дійсно мовою міжнародного спілкування у всьому світі.

Саме тому задля рішення цієї проблеми і одночасного залучення більшої кількості іноземних студентів, багато українських вищих навчальних закладів практикують навчання іншими мовами. Зараз навчання іноземних студентів в Україні проводиться українською, російською та англійською. Найбільш розповсюдженим вибором залишається англійська. І з кожним роком кількість бажаючих одержати вищу освіту англійською мовою зростає.

Зараз підготовка англійською мовою здебільшого відбувається за медичними та деякими технічними спеціальностями (наприклад, радіоелектроніці). Але англійська підготовка в Україні залишається складним явищем, поширення якого потребує окремих методологічних підходів та детального аналізу.

Англійська освіта пов'язана з рядом переваг для іноземних студентів. Вона дає змогу скоротити час навчання, покращити адаптацію до викладання фундаментальних дисциплін, полегшити процедуру нострифікації та ліцензування після завершення навчання. Викладання іноземною мовою відкриває нові економічні резерви для вітчизняних, наприклад, медичних ЗВО і збільшує їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках вищої освіти.

Але не слід забувати, що практично всі так звані англійські студенти мають різну мовну підготовку, яку вони отримали на батьківщині. Так, значна кількість студентів із

країн Південно-Східної Азії мають вельми посередній рівень володіння англійською мовою. Вочевидь, при вивченні спеціальних дисциплін у них можуть виникати істотні труднощі та проблеми.

Ще М.І.Бахтин писав, що здійсненню власної діяльності (у нашому випадку – мовної підготовки) передує етап своєрідної орієнтації щодо умов цієї діяльності. Це відбувається через усвідомлення фрагментів іншої культури, яка засвоюється, з допомогою термінів та понять власного лінгвокультурного досвіду. Результативність та ефективність спілкування завжди залежить від національно-культурної специфіки лінгвокультурних спільнот, які вступають у це спілкування. Саме тому ці їх особливості треба вивчати.

До того ж, більшість вихідців з країн азійського регіону фактично розмовляє на піджин-інгліш (спрощена мова, яка розвивається як засіб спілкування), тому мають величезні розбіжності не лише у фонетиці, а і у лексиці та комунікативних стандартах. На це впливають і певні особливості, наприклад, систем освіти держав, звідки приїхали студенти.

Зупинимося на певних характеристиках однієї з чисельних спільнот серед студентів-іноземців українських закладів вищої освіти – індійському студентстві.

Для багатьох індійців диплом закордонного навчального закладу стає важливим фактором у становленні кар'єри. Великі індійські підприємства та фірми охоче беруть на роботу фахівців, які отримали вищу освіту за кордоном та відповідно розширили свій людський, професійний та культурний досвід та світосприйняття після знайомства з цивілізаційними досягненнями та цінностями.

Навчання за кордоном примушує молодь пристосовуватися до раниш зовсім не відомих для них правил та норм. Наприклад, у середній школі на батьківщині учень взагалі може не відвідувати занять, але двічі на рік повинен скласти письмові тести, які оцінюються за 100-бальною системою.

Саме тому дослідники особливостей навчання індійців підкреслюють, що більшість з них не завжди демонструють достатню зацікавленість у так званій класичній аудиторній роботі. Про це слід пам'ятати викладачам, які працюють з ними та наполягають, відповідно до української традиції, постійної присутності.

Хоча, на нашу думку, таке відношення не означає, що індуси нехтують навчанням. Навпаки, до цього процесу вони відносяться в величезною повагою. Навіть більше – для них сам термін «освіта» має більш широке значення, ніж термін «навчання». Він включає як процес, так і результат засвоєння людиною певного соціального досвіду, системи знань, умінь та навичок, які необхідні для життя у суспільстві. А самого викладача часто називають «вчителем», розуміючи під цим дуже високу оцінку викладацької діяльності.

Для самого викладача, що працює з ними, важливими є також знання про представників даної етнічної спільноти, яка включає величезну кількість різних етнічних груп і народів.

Відповідно до прийнятих сучасною наукою стандартів, індійський етнос належить до традиційних (статичних або стаціонарних) народів, життєвий цикл яких у кожному новому поколінні повторюється без значних змін.

Відомий політолог К.С.Гаджієв підкреслює, що у культурах цього типу присутні такі риси: глибокий традиціоналізм; циклічний характер розвитку, що підпорядкований ритму сільськогосподарських робіт; відтворення природно сформованих або одного разу заданих структур; орієнтація на «абсолютні» цінності, надані, головним чином, релігією. Вони задовольняються мізерним, але стабільним функціонуванням і всі зусилля докладають до підтримки цієї стабільності і порядку.

Головними рисами традиційних суспільств є антираціоналізм та антиіндивідуалізм. Антираціоналізм полягає в тому, що члени традиційних етносів, як правило, не апелюють до розуму в питаннях, пов'язаних з нормативною практикою. Скоріше, вони керуються минулим як арбітром. Для представників такого етносу традиція грає роль вищого Розуму, а стабільність суспільства завжди має перевагу перед інноваціями.

Демонстрацію антиіндивідуалізму ми можемо спостерігати в групі індійських студентів, наприклад, під час проведення контрольної роботи або тесту. Члени групи будуть докладати зусиль до того, щоб його змогли написати всі учасники контролю. Навіть якщо це негативно вплине на успішність найбільш підготовлених до даної перевірки знань членів групи. В цьому проявляється своєрідний дух колективізму. До того ж ми часто бачимо, що студенти сідають на парту по троє або користуються одним підручником на трьох і більше.

Навіть у сучасних умовах, коли більшість занять проводиться дистанційно, студенти з Індії дуже активно підтримують один з одним та з усією групою (або іншими групами) контакти, які допомагають у навчанні та інформаційному обміні.

Для всіх студентів зі східного регіону позитивно оцінюється ситуація, коли навчальна група має більш-менш однорідний, відносно національної приналежності, характер. Тоді контакти між її представниками відбуваються достатньо легко. Так, студенти з Індії без особливих проблем передають один одному потрібну інформацію, допомагають у виконанні навчальних завдань. А іноді і просто виконують ці завдання за найбільш слабких у мовній підготовці студентів, щоб забезпечити їм більш високий бал. Цікавим моментом є і те, що у значній кількості таких груп старостами є дівчата, які зазвичай мають схильність опікуватися чоловічою половиною групи у порівнянні, наприклад, з європейцями або іншими. Дистанційна робота, як правило, не викликає у студентів з Індії (серед яких є представники різних народів) значних проблем. Це, скоріш за все, пов'язано з тим, що країна має досвід дистанційної освіти ще з 80-х років ХХ-го століття.

Прояв власної ініціативи є не лише не потрібним, а і вважається руйнівним для заданих сакральними початками структур. Тому традиційні народи, як правило, не допускають в свою культуру іноземців як потенційних порушників заведеного порядку або намагаються максимально «закритися» від них. У групах індійських студентів це особливо проявляється у представників сикхів. Хоча товариськість і цікавість є національними особливостями характеру даного етносу.

Іншими, не менш яскравими рисами національного характеру жителів Індії є: доброзичливість, миролюбність, безтурботність, любов до краси і артистичність. Ви не часто побачите напружені або похмурі обличчя у ваших підопічних. Здебільшого вони веселі, усміхнені, сміхотливі. Вони практично ніколи не ображаються один на одного.

Хоча викладач, який працює з індійцями, часто буває не в силах впоратися з їх гучним і веселим співтовариством, яке може прийти в збудження у звичайній ситуації: звичайного жарту, забутого зошиту, з'ясування відносин через одного на трьох підручника і т. п. При цьому він зазвичай не розуміє, що бачить не ситуацію конфлікту, а просто не в змозі реально оцінити те, що відбувається: навіть рукоприкладство або пошкодження (жартома) якогось майна (виривання сторінок з чужого зошиту, ламання олівця, відбирання телефону тощо).

У такому випадку має місце невірне розуміння отриманої невербальної інформації, яка є закладеною у міміці, жестах, рухах тіла представників іншого етносу.

Так, наприклад, у слов'янській культурі простий кивок головою означає «так», підтвердження або згоду з чимось. Але у індусів (як і у греків, румунів та македонців) кивок має протилежне значення. Бажаючи висловити згоду з тим, про що йдеться, або

підтвердити розуміння поставленого питання, індієць почне трошки похитувати головою з боку в бік, що в російському та українському невербальному спілкуванні асоціюється з негативною відповіддю.

Але якщо індієць похитує рукою з боку в бік, як ми, коли вітаємо один одного, це означає «ні» або ще гірше - «йдіть!».

Ще треба враховувати, що якщо індус гойдає у чийсь бік великим пальцем, цей жест означає «ганьба на вас», «тобі має бути соромно», а іноді - еквівалент виразу «утерти ніс». Саме тому перед викладачем поставлено завдання не лише самому реально оцінювати особливості інтерактивного етнічного спілкування, але і навчити своїх підопічних відповідній європейській етнічній взаємодії і співпраці за умов навчальної аудиторії.

Етнографи відносять мешканців Індії до носіїв так званих неконтактних культур, яким не дозволяється під час розмови знаходитися близько один до одного і торкатися співрозмовника. Хоча під впливом нового етнокультурного середовища відбуваються деякі зміни у їх контактній поведінці. Так, етнічні норми поведінки юнаків в Індії забороняють молоді різної статі торкатися один одного. Але після певного часу перебування в Україні індійські хлопці з явним задоволенням можуть жартома штовхати дівчат або смикати їх за волосся. Те ж саме роблять і дівчата.

У процесі формування нової комунікативної компетентності студентів через вивчення нової мови відбувається створення «вторинної» мовної особистості. Одним з найважливіших методичних принципів засвоєння нового мовного простору є принцип урахування рідної мови, тому що кожна мовна система формує у свідомості індивіду власні конструкції. Отже величезне значення має досвід спілкування і особливості рідної мови студента.

Особливої уваги заслуговує розмова про так звану «індійську англійську», якою спілкуються студенти. Хоча цей статус був наданий англійській мові тимчасово, і в майбутньому хінді повинен повністю її замінити, англійська мова визначається як тимчасова офіційна мова (*associate official language*).

В Індії зараз існують 18 державних мов, а хінді є ще і державною мовою індійського союзу. Хоча англійська мова не належить до державних мов республіки Індії, вона має статус тимчасової офіційної мови.

Вчені характеризують індійську англійську як варіант англійської мови так званого зовнішнього, або другого кола, до якого відносять варіанти англійської мови, які не є рідними для колективу носіїв, або скоріше – користувачів мови, але достатньо широко використовуються в якості мови міжетнічного спілкування.

Його особливості проявляються, перш за все, у відхиленнях від стандартної норми літературної англійської мови на всіх рівнях – від фонетичного до дискурсивного. Вони не є помилками, тому що зрозумілі для всіх користувачів мови, не заважають спілкуванню, мають систематичні прояви та є продуктивними та типовими.

Відомий дослідник питань вивчення і викладання мови Сулабха Кулкарни звертає увагу на те, що лексична складова російської мови засвоюється індусами значно легше, ніж граматична. Певні паралелі, які дозволяє провести вже знайома англійська мова, наприклад, при ознайомленні з системою видів дієслів, допомагають у засвоєнні цього складного матеріалу. Категорія виду складає важливу особливість дієслівної системи як російської, так і української мови, але вона повністю відсутня в рідній мові учнів - хінді. Саме тому при поясненні цього явища в індійській аудиторії можна дуже успішно спиратися на дієслівну систему англійської мови [6].

Але слід пам'ятати, що рівень володіння англійською у студентів з різних регіонів може бути різним. До того ж, частина з них спілкується англійською зі швидкістю, яка дуже відрізняється від прийнятої у європейській практиці.

Завершуючи обговорення даної проблеми, слід підкреслити необхідність інформованості викладача, який працює з цим контингентом студентів, відносно як особливостей мови, так і певних етнопсихологічних характеристик представників цього численного співтовариства. Йдеться не лише про підвищення методичної компетентності викладача – мовця, а і про постійну роботу щодо включення студентів – іноземців у сам процес кросскультурної комунікації.

При цьому слід враховувати, що дистанційна робота, як правило, не викликає у студентів з Індії (серед яких є представники різних народів) значних проблем. Це, скоріш за все, пов'язано з тим, що країна має досвід дистанційної освіти ще з 80-х років ХХ-го століття. Зараз в країні державні органи координують та регламентують освітні стандарти у вищих навчальних закладах, які використовують дистанційне навчання. Таким чином, дистанційне навчання не є чимось незнайомим та дуже складним для індійських студентів.

Хоча треба визнати, що, не зважаючи на певне знайомство з дистанційним навчанням, всі студенти мають значну кількість труднощів та проблем на шляху досягнення результативності такого процесу. Перше місце займає відсутність безпосереднього контакту з викладачем. Для більшості студентів-іноземців це має величезне значення, тому що в їх країнах такому контакту надається особлива увага. А роль та місце викладача у навчальному процесі є надзвичайно важливими. Особливо це стосується вивчення мови. Крім того, хоча спілкування відбувається через Інтернет, не всі студенти мають можливість робити це з допомогою комп'ютера, тому що не у кожного є фінансові можливості для його придбання. Це знижує результативність, заважає сприйняттю частини візуальної інформації та погіршує засвоєння нового матеріалу. На другому місці науковці називають наявність певного відчуття ізоляції студентів від навчального процесу як ритуалу. Це породжує третю негативну рису дистанційного процесу навчання – порушення дисципліни.

Приведена відносно цього контингенту студентів інформація не надає відповідей на всі питання, але допоможе викладачеві краще зорієнтуватися у групі, де присутні представники цієї етнічної спільноти, підвищити успішність навчальної та виховної роботи та запобігти непорозумінням та можливим міжетнічними конфліктами.

Література:

- 1.Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка / Н.Ф. Алефиренко. – М.: Наука, 2010. – 288 с.
2. Гаджиев К.С. Политология: Учебник для высших учебных заведений./К.С.Гаджиев. – М.:Логос, 2001. – 488 с.
3. Гусева Н.Р. Индия в зеркале веков»: М.: Вече, 2002. — 448 с.
4. Крысько В.Г. Этническая психология/ В.Г.Крысько. – М.: Академия, 2002. – 320 с.
- 5.Нагиба И.В. Индийский английский: История, статус, особенности. Известия Восточного института, 2008. КиберЛенинка: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/indiyskiy-angliyskiy-istoriya-status-osobennosti>
6. Сулабха Кулкарни. Лингвометодические основы обучения русскому словоизменению индийских студентов с родным языком хинди (Начал., сред. этапы) : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 : Москва, 1998.–357с.
Режим доступа: <https://mydiss.com/ru/catalog/view/238/240/311823.html>

Бужиков Р. П.
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Бужикова Р. І.
Приватна ЗОШ І-ІІІ ступенів «Гіпаніс-ЕОС»
м. Миколаїв, Україна
e-mail: r.p.buzhykov_chtntu@ukr.net

THE POTENTIAL OF STEAM-TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

The problems of modern education, its renovation and reform do not leave our society indifferent. This is due not only to the need for significant modernization of the industry, but also the diversity of vision, assessments of the state of education and approaches to qualitative improvement of teaching methods. One of the current areas of modernization and innovative development of natural-mathematical, humanitarian profiles of education is STEAM-oriented approach to education, which promotes popularization of engineering and technological professions among young people, raising awareness of their career opportunities in engineering, technical motivation in the study of disciplines on which STEAM-education is based. The main purpose of STEAM-education is to implement state policy taking into account the new requirements of the Law of Ukraine “On Education” to strengthen the development of scientific and technical direction in educational and methodological activities at all educational levels; in creating a scientific and methodological base to increase the creative potential of youth and professional competence of scientific and pedagogical workers [7].

The abbreviation STEAM means: S – science, T – technology, E – engineering, A – art and M – mathematics [8]. These disciplines are becoming the most popular in the modern world. That is why today the main trends of STEAM-technologies are developing. STEAM-education is based on the application of an interdisciplinary and applied approach, as well as on the integration of all five disciplines into a single teaching scheme.

STEAM is one of the trends in global education, which implies a blended learning environment, and shows the student how to apply science and art simultaneously in everyday life. These disciplines are linked to each other and develop synchronously, and at a rapid pace. Soon there will be professions difficult for us to imagine, but they will all, in one way or another, relate to technologies in the context of natural sciences [6].

STEAM-education is a priority for several reasons: in the nearest future the world will sharply lack engineers, specialists in high-tech industries, etc.; we will have professions related to technologies and high-tech production at the interface with natural sciences, in particular, there will be a great demand for specialists in bio- and nanotechnologies.

In this regard, STEAM-education becomes a priority. Thanks to its widespread implementation in Ukrainian education, it will be possible to satisfy the need for scientific and engineering personnel who will play a leading role in the development of the technological process and the modernization of bio- and nanotechnologies in our country. Professionals will require extensive training and knowledge from a wide variety of areas of technology, natural sciences, engineering and foreign languages. STEAM-education is a kind of bridge connecting the educational process, career and further professional growth. An innovative educational concept will make it possible to prepare students at a professional level for a technically advanced world [6].

The rapid development of technologies lead to the fact that in the future the most demanded professions will be related to high technologies: IT specialists, engineers, programmers with perfect knowledge of foreign languages. The education system responds to this social demand.

Having good skills in using of modern pedagogical technologies (project learning technology, problem learning technology, cooperation technology, computer technology) is a component of the teacher's methodological culture. The introduction of new technologies into the educational process changes the position and habitual attitudes of not only the student, but also the teacher himself.

The use of Innovative Communication Technologies can significantly increase the interest of students and, consequently, improve the quality of their knowledge. The advantages of this technology in comparison with traditional ones are quite diverse. Colorful images of certain objects and their accompaniment with textual information, musical compositions has an emotional impact, develops the artistic taste of students. We can't but evaluate a significant help of the computer in testing skills and knowledge, quick execution of diagnostics, preparation of different kinds of works and creation of projects, slide shows and multimedia presentations, as well as tests on various topics [1].

In the XXI century the important discoveries are often made and new breakthrough technologies are created at the junctions of different sciences. Integration into a complete whole of any parts of a subject, object, replenishment of the once broken unity and the integrity in the perception of the surrounding world – this is integration, which is an urgent direction of updating the content in the education system and a real field for the implementation of project activities.

The idea that there is little scientific and technical knowledge is heard more and more often. The skills of the XXI century will be in demand in the future, because these skills are a special area that is actively discussed now at different levels. The core of the concept is that reading, writing, and arithmetic have been key skills that have determined literacy in the industrial era. In the XXI century, the emphasis is shifting towards the ability to think critically, the ability to interact and communicate, and a creative approach to business. Thus, the basic skills of the future have been formed: communication, cooperation, critical thinking, creativity.

All this is characterized by active communication and teamwork. The discussion stage creates a free atmosphere for sharing the ideas and expressing the opinions. Students are so free that they are not afraid to express any of their opinions, they learn to speak and present. Most of the time, students do not sit at their desks, but test and develop their designs. Students communicate with instructors and their teammates all the time. When students are actively involved in the process, they remember the studied material well.

All these tasks can be easily solved by project learning. Its advantages are close connection with the real world around, the presence of a challenge for students, a high share of motivation and encouragement to cooperation of different learners. What should be said is that doing an interesting and well-defined project can be really fun.

We encourage students to research work, teach them not to be afraid to make mistakes and draw conclusions. Much attention is paid to the development of communication skills and project activities. These qualities will be especially important for working in the future companies and organizations.

The project method forms universal educational actions for students, makes it possible to master knowledge independently and successfully, teaches how to select, classify, generalize material; improve public speaking, observe the result of your work. The formulation of problematic questions of the academic topic requires students to have the skills of working with various sources of information, will allow them to express their own opinion with the indispensable justification of their position. All this contributes to the development of critical

thinking, enrichment of the vocabulary and grammatical structure of speech, the development of the student's creative abilities, which are necessary for a modern person [3].

It is known that there is a physiological explanation for the unity of scientific, technical and art trends in education. The so-called "left" side of the brain is responsible for logic. It helps you memorize facts and draw logical conclusions. The "right" side of the brain is responsible for thinking through direct perception and provides creative, instinctive-intuitive thinking. Therefore, it is wrong to make a choice between science and the humanities, they must be combined. The exact sciences and technology stimulate vivid and clear answers to questions, and the humanities tackle vague, ambiguous questions. Only the unity of exact science and humanitarian approaches can support innovators in today's complex world.

Thus, the future belongs to technologies, and the future of technologies belongs to teachers of a new format, who are devoid of prejudices, do not accept a formal approach and can use their knowledge to "blow the mind" of students and help to expand their horizons to infinity.

Teaching combines an interdisciplinary and project-based approach, the basis for which is the integration of natural sciences into technology, engineering creativity, mathematics and foreign languages. Excellent transformation of the curriculum into extracurricular activities, the purpose of which is to abolish the teaching of the above-mentioned disciplines as independent and abstract ones. It is very important to teach science, technology, engineering and mathematics in an integrated way, because these areas are closely interconnected in practice.

Today STEAM-education is developing as one of the main global trends and is based on the use of an interdisciplinary and applied approach, as well as on the integration of all five areas into a single training scheme. The prerequisites for such training are its continuity and the ability of students to interact in working groups, where they can accumulate ideas and exchange reflections [6].

Thus, STEAM-technologies are used as a means of optimizing the educational process in foreign language classes, which form the scientific and natural worldview of students, teach practical use of mathematical and economic knowledge, form the initial design skills as the basis of critical thinking of students, create entrepreneurial skills, develop communication competence and ability to work in groups.

References:

1. Dudareva O.B., Taran T.V. Use of distance educational technologies in teaching students in the context of modernization of the general education system / O.B. Dudareva, T.V. Taran // Scientific support of the personnel development system. – 2015. – No. 4 (13) – P. 31-39.
2. Kotlyarova A.E. Motivation of non-formal education of teachers in network pedagogical communities / A.E. Kotlyarova // Scientific support of the system of advanced training. – 2015 – No 2 (23) - P. 86-92.
3. Kotlyarova A.E. Network pedagogical communities as a platform for informal education of teachers / A.E. Kotlyarova // Scientific support of the personnel development system. – 2015. – No. 3 (24) – P. 70-76.
4. Kyrylenko S. Polyfunctional tutoring session in the system of STEM-education: theoretical-methodological and methodical segments / Svitlana Kyrylenko, Olga Kiyan // Ridna shkola. - 2016. - No 4. - P. 50-54.
5. Makovetskaya Yu.G. Content and procedural aspects of development and implementation of internship programs for teachers of educational organizations in the implementation of the concept of "TEMP" / Yu.G. Makovetskaya // Scientific support of the system of professional development. –2015 –No 2 (23). – P. 50-58.
6. Sanders, M. (2009). STEM, STEM Education, STEMmania. *Technology Teacher*, 68(4), 20-26.

7. <https://vseosvita.ua/library/stem-tehnologii-na-urokah-anglijskoi-movi-196056.html>

8. https://www.researchgate.net/publication/333448324_A_Critical_Review_of_STEAM_Science_Technology_Engineering_Arts_and_Mathematics

Бужикова Т. О.
Технологіко-економічний коледж
Миколаївського національного аграрного університету
м. Миколаїв, Україна
e-mail: tabunta@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

В сучасному світі зростає значення міжкультурної комунікації як ефективного засобу досягнення високого рівня співробітництва між різними народами і культурами. Повноцінні дружні взаємовідносини між представниками різних націй неможливі без знання мови і поважного ставлення до культури одне одного. Міжкультурна комунікація являє собою спілкування між представниками різних культур, незалежно від того, у якій сфері вони спілкуються.

У наш час, коли взаємопроникнення мов і культур, міграція потоків населення досягли небаченого розмаху, як ніколи гостро постає проблема співіснування у полікультурному просторі, діалогу культур, виховання терпимості до чужих культур, пробудження інтересу і поваги до них, подолання расизму, націоналізму та шовінізму. Саме цим викликане підвищення уваги до міжкультурної комунікації і дослідження її лінгвістичного, соціологічного, психолінгвістичного та інших аспектів.

Кожна культура має ту мову, яка необхідна для її успішного функціонування. Змінюються потреби – змінюється і мова. Мова акумулює унікальний досвід культур. Культура реалізується саме через мову. Мова, в свою чергу, виражає самобутнє середовище існування культури народу [2].

На думку багатьох культурологів, етнологів, соціологів у діалозі культур культури, в буквальному сенсі, ніколи не зустрічаються. Зустрічаються і взаємодіють люди, і в результаті соціальної взаємодії, акультурації можуть відбуватися зміни у способі життя, менталітеті, традиціях одного і обох народів. Стає очевидним, що люди знаходяться під впливом культури. В той же час, компонент культури не просто деяка культурна інформація, що повідомляється різними мовами. С. Г. Тер-Мінасова, зауважує, що мова – це «скарбниця» культур. Вона зберігає культурні цінності – у лексиці, граматиці, ідіоматиці, у прислів'ях, приказках, фольклорі, художній і науковій літературі, у формах усного і писемного мовлення [5].

Мова – дзеркало культури, в якій відображається не лише реальний світ, що оточує людину, не лише реальні умови його життя, але й суспільна самосвідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, система цінностей, світосприйняття.

Поняття культури не має однозначного визначення. У наш час існує велика кількість визначень поняття «культура», що свідчить про реальну багатоманітність проявів культури.

В українських енциклопедичних джерелах культура визначається переважно як сукупність матеріальних і духовних надбань людства [4].

Без сумніву, перше місце серед національно-специфічних компонентів культури займає мова. Мова, в першу чергу, сприяє тому, що культура може бути як засобом спілкування, так і засобом роз'єднання людей. Мова – це знак належності її носіїв до певного соціуму.

Значення індивідуального, міжособистісного спілкування в усіх сферах практичної діяльності цінується сьогодні високо. Міжкультурна комунікація – це завжди міжособистісне спілкування, в якому дуже важливе значення має культурне середовище, в якому сформувались комуніканти.

На даний час наукові дослідження в галузі міжкультурної комунікації сфокусовані на поведінці людей, що стикаються з відмінностями у мовній діяльності і наслідками цих відмінностей. Найчастіше міжкультурну комунікацію трактують саме як адекватне взаєморозуміння учасників комунікації, які належать до різних національних культур [1, с. 311].

На нашу думку, найповніше визначення міжкультурної комунікації наведено І. І. Халєєвою, яка зазначає, що міжкультурна комунікація – це «сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур і мов. Вона відбувається між партнерами по взаємодії, які не лише належать до різних культур, але й усвідомлюють при цьому той факт, що кожен з них є «іншим», і кожен сприймає чужерідність партнера» [6].

Розгляд національно-культурної специфіки комунікації є найбільш результативним на контрастному співставленні мов. Такий підхід до вивчення мов отримав назву крос-культурного. Крос-культурні дослідження мають на меті виявлення культурно обумовленої картини світу.

Вивчення іноземної мови – особистісна потреба, яка проявляється у соціальній взаємодії, спілкуванні. Успішність спілкування залежить не лише від бажання мовця вступити у контакт, але й від уміння реалізувати мовленнєвий намір, який залежить від ступеня володіння одиницями мови і вміння вживати їх у конкретних ситуаціях спілкування.

На думку В. фон Гумбольдта «через багатоманітність мов для нас відкривається багатство світу і різноманітність того, що ми пізнаємо в ньому, і людське буття стає для нас ширшим, оскільки мови дають нам різні способи мислення і сприйняття» [3, с. 349].

Носії мови, що не володіють іноземними мовами, зазвичай не бачать ні конфлікту культур, ні конфлікту мов. Цей конфлікт проявляється на різних рівнях. Вивчення його дуже важливе, особливо, коли ці труднощі приховані від учасників комунікації. Найбільш виразно він проявляється у лексиці, так як саме ця частина мови має через лексичне значення прямий і безпосередній вихід до реального світу, до позамовної реальності

Слід звернути увагу, що саме у процес утворення речення особливо гостро постає проблема культурного бар'єру, недостатньої кількості або відсутності необхідних культурних фонових знань про світ мови, що вивчається.

Навчити людей спілкуватися, відтворювати, створювати, а не лише розуміти мовлення іноземною мовою – це важке завдання, яке ускладнюється ще й тим, що спілкування – не просто вербальний процес. Його ефективність, окрім знання мови, залежить від багатьох факторів: умов і культури спілкування, правил етикету, знання невербальних форм вираження (міміки, жестів), наявності глибоких фонових знань і багато іншого.

Таким чином, комунікативні взаємодії можуть бути як успішними, так і закінчуватись комунікативним провалом. Це залежить від культурно обумовленої комунікативної компетентності учасників акту комунікації, тобто від балансу між

спільним і різним у їх процесах сприйняття. Навички міжкультурної комунікації необхідні тим, чия професійна діяльність безпосередньо пов'язана із взаємодією між культурами і здійснюється шляхом комунікації. До таких належать освіта, суспільно-політична, перекладацька діяльність, управління, консультування, соціальна робота, журналістика та ін.

Коли йдеться про комунікацію, особливо міжкультурну, дуже важко провести межу між соціологічною, психологічною і лінгвістичною сферами. І психологи, і соціологи, і лінгвісти мають справу зі складними категоріями, що виникають у процесі комунікації або які передаються за її допомогою – цінностями, мотивами, установками, менталітетом, концептами, стереотипами, упередженнями та ін. лінгвістів, у першу чергу, цікавить як вони відображені у мові і впливають на процес міжкультурної комунікації.

Комунікація, як стверджує С. Г. Тер-Мінасова, «управляє людьми, їх життям, їх поведінкою, їх пізнанням світу і самих себе як частини цього світу» [5]. І будь-яка спроба осмислити комунікацію між людьми, зрозуміти, що їй сприяє і що заважає, важлива і виправдана, оскільки спілкування – це модус існування людини.

Література:

- Андреева С.М., Андреева А.М. Межкультурная коммуникация как один из способов развития цивилизаций в поликультурном социуме. Научные ведомости. Серия Философия. Социология. Право. № 23 (166). Выпуск 26. 2013. С. 170-176.
- Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ: Довіра, 2007. 206 с
- Грейдина Н.Л. К проблеме реализации культурно-языковой политики // Актуальный проблемы коммуникации и культуры. Пятигорск: ПГЛУ, 2004.
- Короткий енциклопедичний словник з культури. / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. К. : Україна, 2003. 384 с.
- Тер-Мінасова, С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. пособие / С.Г. Тер-Мінасова. М.: Слово, 2000. 624 с.
- Халеева, И.И. О гендерных подходах к теории обучения языкам и культурам / И.И. Халеева // Известия Российской академии образования. 2000. №1. С.16.
- Banks, J., & Banks, C. Multicultural education: Issues and perspectives (7th ed.). New York, NY: Wiley, 2010. 320p.

***Волошан М.М., Волошан Г.А.
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна
e-mail galinavoloshan@gmail.com***

АДАПТАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Постанова проблеми: Традиційна система культур являє собою систему замкнених локальних утворювань, систему стійких, замкнених інформаційних систем. Відповідно діалог між такими культурами, тобто обмін інформацією між ними, здійснюється на основі схожих стійких інформаційних компонентів, проте основний

масив інформації має бути адаптованим (перекладеним, інтерпретованим) на мову конкретної локальної культури. Ніякого посередника, метамови для цієї цілі не існувало. На сучасному розвитку соціуму інформаційна культура стає однією з основних показників загальної культури особистості

Під інформаційною культурою розуміємо сукупність інформаційного світогляду і системи знань і умінь, спрямованих на задоволення інформаційних потреб, які виникають під час навчальної, наукової, пізнавальної та інших видів діяльності. Її основою мають стати знання про інформаційне середовище, закони його функціонування, вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, оскільки у недалекому майбутньому саме інформаційна культура стане важливим чинником розвитку кожної особи.

Діалог культур – важлива ознака розвитку культури особистості, оскільки пізнання своєї власної культури тут здійснюється через пізнання іншої, другої культури у межах деякого семіотичного простору порівняння. Саме пізнання сфери неспівпадіння культур збагачує їх новим змістом і новими цінностями, хоча і ставить перешкоди для самого факту спілкування.

Головним засобом діалогу виступає мова, знання якої є найважливішою передумовою порозуміння іншої культури. Володіючи іншою мовою, ми адаптуємо (перекладаємо) зміст іншої культури. Порівнюючи свою і іншу культури, ми розуміємо цінність і своєрідність своєї власної культури.

Мета статті. Нове соціально-культурне оточення, до якого потрапляє іноземний здобувач, значно відрізняється від соціально-культурних умов тих країн, де раніше мешкали майбутні учні. Проведені дослідження висвітлюють найтипівіші проблеми соціально-психологічної адаптації іноземних здобувачів, серед яких головною проблемою стає саме інтеграція до українського освітньо-культурного простору.

Викладення основного матеріалу. Адаптація іноземних здобувачів до українського освітньо-культурного середовища – це багатофакторний процес його входження до нових умов навчання, активного набуття необхідних навичок і знань, засвоєння здобувачем основних норм, цінностей нового соціально-культурного середовища, розвитку і становлення іноземного здобувача як фахівця.

Адаптація іноземного здобувача включає низку адаптаційних проблем, серед яких можна виділити соціокультурну, соціально-психологічну, навчальну. Так, у процесі навчання здобувач вступає в систему нових міжособистісних відносин здобувач-викладач, здобувач-група і пристосування особистості до групи, налаштування взаємовідносин з групою; здобувач вступає в активну взаємодію з представниками іншої культури, через взаємодію з ними засвоює основні норми, зразки, цінності нового соціально-культурного оточення, тобто відбувається його включення до нової культури; здобувачеві треба пристосуватися і до нового змісту, умов організації навчального процесу, розвивати навички самостійної роботи, оскільки в сучасних умовах навчання значну частину навчального часу здобувач проводить, працюючи самостійно.

Самостійна робота учнів виступає своєрідним продовженням аудиторних занять. Вона обіймає велике місце у різноманітних формах організації навчального процесу. Така діяльність характеризується в першу чергу специфікою навчання на підготовчому відділенні й має бути спрямованою на розвиток творчого потенціалу іноземного студента. Процес формування навчальної самостійної діяльності студента є цілеспрямованим і систематичним накопиченням в особистісному досвіді студента позитивних кількісних і якісних змін, що дозволяють йому ефективно здійснювати навчальну самостійну діяльність.

Домашнє завдання являє собою логічне продовження аудиторних занять, що зорганізується за завданням викладача, який інструктує учнів і встановлює термін виконання завдання.

Особливе значення для самостійного «доопрацювання» певних завдань для самостійної роботи іноземними здобувачами має усвідомлення ними системності мови, яку вони вивчають. Чим менш систематизованою для них є мова навчання, тим менш можливостей до її самостійного доопрацювання. Тому, на наш погляд, настільки важливими є узагальнення навчального матеріалу викладачем під час аудиторних занять. Узагальнення, з одного боку, мають бути лінгвістично змістовними, з іншого – комунікативно обумовленими і тісно пов'язаними з удосконаленням практичних умінь та навичок.

Значні розходження в культурних традиціях, нормах і правилах поведінки і, як наслідок, - почуття дискомфорту, невпевненості у собі намагаємося подолати, закликаючи іноземних здобувачів взяти участь у святкуванні українських народних традицій. Так, підготовка до уроку «Веселе свято, Масляна» починається з роботи над спеціально створеним текстом. Під час навчальних занять іноземні здобувачі знайомляться з лексикою, що супроводжує це свято, текст розкриває історію цього свята, головні його атрибути, символи, а також веселі забави під час проведення Масляної. Після ретельного ознайомлення з текстом на одному із занять з країнознавства на іноземних здобувачів чекає накритий гостинний стіл із млинцями та самоваром. Робота над текстом набуває предметного значення – здобувачі можуть відповісти, чому млинці ми називаємо рум'яними, що вони символізують, чого саме свято Масляної проводиться наприкінці зими - на початку весни. Відбувається діалог культур – учні розповідають про традиції своєї країни, коли в їх країнах зустрічають весну, з якими символами пов'язане це свято. Так, під час проведення університетом свята Масляної іноземні здобувачі мають чітке уявлення про те, що буде на них чекати на цьому святкуванні, можуть на власні очі подивитися на чучело Масляної і спостерігати за процесом її спалення, і навіть беруть участь у веселих забавах – перетягуванні канату, лазанні на стовп за подарунками. Таке поєднання навчальних занять за певної культурологічної тематикою з участю в справжніх традиційних українських святах занурює іноземних здобувачів в новий для них інформаційний культурний простір і дає можливість спостерігати його зсередини..

Таким чином, інформаційна культура, будучи елементом загальної культури людства, стає одним із найважливіших засобів формування світового культурного співтовариства, створення транснаціонального інформаційного простору.

Гейдел А.М.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

Аржанухіна С.В.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПІСЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Відеофільм є складним об'єктом перекладу через притаманні винятково йому особливості. Художній фільм -- поліфонічне мистецтво, тому й семантичний код цього виду «текстів» є багатоаспектним. Крім того, існує кілька способів виконання перекладу кінотвору, і перед студією дубляжу постає питання, який з них обрати у кожному конкретному випадку.

Сьогодні проблема кіноперекладу викликає жвавий інтерес вітчизняних дослідників. Часто з'являються аналізи вдалих та невдалих перекладів фільмів та їхніх назв (З. В. Громова, К. В. Дубовий, Т. Г. Лук'янова), обговорюються способи відеоперекладу та різні перекладацькі стратегії (В. Є. Горшкова, В. В. Конкульовський, С. А. Кузьмічов, І. В. Софієнко), проблема перекладу кіносценарію та його редагування (Є. А. Гордєєва, Н. Д. Ковальова, М. М. Козирєва, Г. Г. Слишкін), розглядаються методичні аспекти викладання кіноперекладу (В. Є. Горшкова, Р. А. Матасов), технічні нюанси (І. Міголатєв, С. Лобастов), питання термінології та історія розвитку цієї галузі (А. П. Мельник, О. І. Орехова). Серед фундаментальних праць -- дисертаційне дослідження Н. В. Скоромислової, постійні рекомендації з відеоперекладу та зауваги П.Р. Палажченка, А. П. Чужакіна. Проте проблема перекладу пісень у фільмах залишається не висвітленою перекладознавцями, хоча музичний супровід та пісня є невід'ємною частиною сучасного кіномистецтва. Потреба у виробленні теоретичних та практичних засад перекладу пісень у фільмах визначає актуальність статті.

Існують різні, діаметрально протилежні погляди на роль музики в кінотворі. Добре відома фраза І. Ф. Стравінського про те, що «музика у фільмі має такий же стосунок до драми, як ресторанна музика до бесіди за столом» [див. 2, с. 21]. Тобто на його думку, музика -- це фон до чогось більш важливого, що відбувається на екрані. За останні десятиліття ставлення до ролі музики значно змінилося. Наприклад, Р. Інгарден («Дослідження з естетики») робить певний висновок, що музика тільки здається супроводом до вербального та візуального інформаційних каналів, а насправді саме вона повністю довершує те, що за допомогою суто кінематографічної техніки може бути показаним тільки частково. Тобто він визнає органічну приналежність музики до кінотвору в цілому [1].

На відміну від німого кіно, у звуковому фільмі художня специфіка музики повністю проявилася. Вона взяла на себе ряд драматургічних функцій: створення психологічних ефектів, розкриття підтексту, активізація авторського коментаря, функція виразності, ілюстративності, символ чогось непоказаного/ несказаного. Вона не тільки «синхронізується з візуальним рядом та його елементами, а й доповнює їх з того боку, з якого сам візуальний елемент, обмежений своєю специфікою, не міг показати самостійно: тим самим вона отримала змогу поглибити виразність візуального елемента і навіть контрапунктивно протистояти йому своїм власним наповненням, яке відрізняється від показаного в кадрі» [2, с. 23]. Музика вибудовує функціональні зв'язки з внутрішнім розвитком фільму, естетичні функції музики відіграють майже таку ж роль, як і функції візуальної сфери, хоча абсолютного рівноправ'я з останньою, на думку відомого польського дослідника кіномузики З. Лісси, вона так і не досягла і, можливо, не досягне. (Якщо ж говорити про музичні фільми, мюзикли, то ситуація інакша, там музика є рушійною силою фільму. Але це особливий жанр, який потребує окремого дослідження.)

Усе сказане стосується і пісні, яка є частиною музичного світу фільму в цілому. Крім того, пісня ще має своє вербальне наповнення, що породжує додаткові функції та ширші драматичні можливості. Мова музики -- універсальна і не потребує перекладу. Натомість, пісня має свій текст, і логічно, що вона вимагає перекладу цільовою мовою.

На практиці часто трапляється так, що пісня звучить мовою оригіналу. У такому варіанті вона втрачає ряд своїх важливих функцій, її вербальний компонент не передається, і фактично вона прирівнюється до музики. Розглянемо, чи страждає від цього адекватність перекладу.

Якщо у якомусь конкретному сюжеті пісня виступає у своїй природній ролі, тобто вона належить до зорового кадру, як його звуковий корелят, а саме: вона має відношення до зображуваної сцени, як джерело звуку, наприклад, її співають персонажі (у ширшому звуковому плані таку ж функцію можуть виконувати граючий оркестр, насвистування героя), тоді мається на увазі, що цю ж пісню чують і герої фільму, які знаходяться на той момент у кадрі. У такому разі частішими є випадки, коли її залишають без перекладу. Наприклад, у фільмі «27 весіль» (студія «Невафільм Україна») головні персонажі співають у барі пісню, а згодом до них приєднуються інші відвідувачі.

Пісня може також звучати «за кадром», подібно до авторського коментаря, і виконувати самостійні драматургічні функції. Ця форма адресована винятково глядачам, тільки вони її чують, і тільки вони розуміють її роль у загальній картині [2, с. 25]. У вже згаданому фільмі «27 весіль» після не дуже приязної розмови під час першої зустрічі головних героїв звучить пісня, яка натякає на зародження в чоловіка інтересу до нової знайомої, розкриває деякі риси його характеру (непрактичний, безвідповідальний, але наполегливий), готує глядача до подальшого розвитку подій. Проте в україномовній версії ця інформація втрачається, оскільки пісню не перекладено.

В обох описаних функціях слова пісні є частиною кіносценарію (можливо, з різною питомою вагою), який підлягає повному перекладу. Переклад фільму, за словами Н.В. Скоромислової, -- це не перегляд концепції автора, не власна інтонаційна гра перекладача, а строгий смисловий та інтонаційний супровід того, що відбувається на екрані» [5, с. 155]. Тут же дослідниця уточнює, що як правило, в практиці кіноперекладу вважають, що звукова доріжка не підлягає перекладу. Винятками є пісні в мультфільмах, які або перекладають повністю, або замінюють на більш звичні для мови перекладу. На нашу думку, таке твердження і практика описаного підходу до перекладу пісень суперечать поняттю про адекватний переклад фільму.

Основна вимога до кіноперекладу така: «він має забезпечити такий самий вплив на слухача тексту перекладу, який оригінал здійснював на слухача вихідного тексту» [3, с. 225]. Через три десятиліття Р. І. Сегол наводить таке ж визначення адекватного перекладу: «текст друготвору, який забезпечує той самий вплив на читача, що й оригінал, моделюючи відповідні ситуації [4, с. 13]. Текст кінофільму включає діалоги, закадрові коментарі, слова пісень та написи [6, с. 57].

Таким чином, слова пісень вносять свою частку у здійснення впливу на слухача оригіналу. Якщо вони залишаються не перекладеними, то ця частина прагматичного завдання оригіналу втрачається і переклад не можна назвати повним. Відповідно до розробленої Р. І. Сегол класифікації адекватності телевізійного перекладного тексту (що включає змістову, формальну, стилістичну та комунікаційну адекватність), перенесення іншомовної пісні в текст перекладу збереже формальну, але втратить змістову та комунікаційну адекватність. На нашу думку, найповніше впоратися із поставленими перед кіноперекладом завданнями, зберігаючи три типи адекватності, може переклад слів пісні за допомогою субтитрів. Це єдиний спосіб, який можна використати, не порушуючи естетичні функції оригіналу. Проте він має свої обмеження -- у дитячих мультиплікаційних фільмах субтитри не використовуються і потрібно обирати між закадровим перекладом чи дублюванням.

Дублювання є досить вартісним видом перекладу, а запис пісні, особливо коли мова йде про кілька різних голосів чи хор, призведе до ще більших витрат студії

перекладу. Але для мультфільмів, у яких пісня часто несе певне змістове навантаження, це оптимальний вихід. Наприклад, у кожній серії мультиплікаційного серіалу «Софія Прекрасна» («Sofia the First», Disney Television Animation) звучить пісня, яка певним чином характеризує персонажа, розкриває його наміри, тобто розповідає певну історію. Для ілюстрації наведемо рядки пісні з серії 26 третього сезону. У ній персонажі підводять підсумки подорожі королівської родини у джунглі. У переспіваному українському тексті інформація повною мірою збережена.

У багатьох дубльованих художніх фільмах також чуємо виконання пісні в українському перекладі. Наприклад, для «Піратів Карибського моря: на краю світу» запрошували співаків з хору ім. Г. Верьовки та з інших відомих хорових колективів (студія «Невафільм Україна»). Інша справа, що автор перекладу О. Негребецький нарікає на остаточний варіант української версії, який потрапив до цільової аудиторії після редакторської правки та певних модифікацій акторами: «Талановиті які -- я вклоняюся перед людьми, що вміють так співати. Вони в студії як ревнули -- мороз по спині! Приходжу в кінотеатр -- і чую тільки перші два рядки пісні. А далі її немає... Та що пісня... Діалоги не всі дійшли до глядача або дійшли з хибною логікою» [7]. Основним недоліком дубльованого перекладу завжди буде втрата оригінальної звукової доріжки та автентичності фільму, хоча є багато прихильників адаптованого перекладу. Одним із яскравих прикладів адаптації кінотексту вже кілька десятиліть залишається мультсеріал «Сімпсони» (студія «Пілот»). Деякі пісні також замінено на ближчі до українських реалій. Наприклад, у серії 18 (сезон 17) юнги на кораблі співають відому дитячу пісеньку про човен.

Пісня не має якогось важливого для сюжету наповнення і її можна було би перенести в оригінальному звучанні, проте для збереження комізму ситуації перекладачі замінили її на відомі глядачам України рядки. Один юнга співає «Море, море, світ бездонний.», а інші -- «Ти морячка, я моряк, ти рибачка, я рибак.»

Окремим шляхом перекладу є закадровий, в основному скорочений, переклад пісні. Це означає, що пісня звучить в оригінальному виконанні, а перекладач/ актор дублює начитує її короткий зміст. Для перекладу індійських фільмів існує практика подавати переклад у віршованій формі, проте частіше зустрічається переказ загального змісту або переклад близький до оригіналу. Наприклад, такий спосіб використовують у фільмі «Три ідіоти».

Такий спосіб перекладу не передає повний текст, але зберігає основну його ідею. Озвучення скороченого перекладу перекриває звучання невеликої частини пісні, дозволяючи після цього повністю насолоджуватися оригінальним записом.

Таким чином, переклад пісні в художніх та мультиплікаційних фільмах є специфічним видом перекладу. Він вимагає від перекладача розуміння контексту, в якому вона звучить, вміння виділяти основне від другорядного, відтворювати зміст мовою перекладу із збереженням загальної тональності та стилю кінодіалогу, проявляти творчий підхід та винахідливість для адаптації до цільової культури.

Для перекладу пісні перекладач разом зі студією дублює повинні визначитися з найбільш підходящим способом перекладу (або його відсутності): 1) залишити музичний твір в оригіналі без перекладу;

2) використати закадровий переклад (в основному, скорочений);

3) переспівати пісню (продублювати) мовою перекладу; 4) замінити в процесі дублювання маловідому пісню на іншу, зрозумілу для пересічного українського глядача, яка відповідає контексту (адаптований переклад); 5) подати переклад пісні в субтитрах.

Кожен із цих способів потребує детальнішого аналізу та обговорення недоліків і позитивних сторін. Проте за попередніми спостереженнями ми робимо висновок,

що тільки останній варіант може найповніше зберегти слова пісні в перекладі, не перекриваючи при цьому звучання оригіналу. Він відповідає усім вимогам до адекватного перекладу, і є, крім того, найдешевшим способом перекладу. Саме його пропонуємо ширше використовувати для перекладу художніх фільмів. Для дитячої аудиторії більше підійдуть дублювання та адаптація, оскільки для розуміння субтитрів потрібні вміння швидко читати та розподіляти увагу між картинкою і субтитрами.

Література:

1. Ингарден Р. Исследования по эстетике / Роман Ингарден. -- М.: Издательство иностранной литературы, 1962. -- 572 с.
2. Лисса З. Эстетика киномузыки / Зофья Лисса. -- М.: Музыка, 1970. -- 324 с.
3. Райс К. Классификация текстов и методы перевода / Катарина Райс // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. -- М., 1978. -- С.202--228.
4. Сегол Р. І. Редагування перекладу текстів англomовних телесеріалів : автореф. дис... канд. наук із соціальних комунікацій / Радміла Ігорівна Сегол. -- Київ : Б.в., 2010 . - 16 с.
5. Скоромыслова Н. В. Теоретический аспект перевода художественных фильмов / Н. В. Скоромыслова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия : Лингвистика. - 2010. - № 1. -- С. 153-156.
6. Снеткова М. С. К проблеме перевода художественных фильмов (на материале двух русских переводов фильма П. Альмодовара «Женщины на грани нервного срыва») / М. С. Снеткова // Вестник Московского университета. Серия 9 : Филология. -- 2008. -- № 1. -- С. 56--62.
7. Яценко А. Перекладач Негребецький : І де ж в Україні російськомовній душечці вдовольнити культурні запити? / Анна Яценко [електронний ресурс] // <https://www.unian.ua/society/87570-perekkladach-negrebetskiy-i-de-j-v-ukrajini-rosiyskomovniy-dushechsi-vdovolniti-kulturni-zapiti.html>. -- Дата звернення : 07.04.2017.

Гейдел А.М.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

Оловаренко О.І.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з важливих умов успішного навчання мови є практичне оволодіння нею з метою якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи до практичної роботи.

Особливе місце у вирішенні цього завдання належить роботі з формування лінгвістичної компетентності.

Саме тому надзвичайно актуальним для формування лінгвістичної компетентності майбутнього педагога початкової школи є: 1) сприяння посиленню інтересу до вивчення мов; 2) обумовленість вибору методів навчання специфікою факультету (факультет початкового навчання), характером предметів (сучасна українська мова, сучасна російська мова, порівняльна граматики української та російської мов, риторика, методики навчання української та російської мов), призначенням, метою і завданнями навчального закладу; 3) залежність форми навчання, видів його контролю від змісту навчального матеріалу; 4) перевага таких методів особистісно орієнтованого навчання, які активізують розвиток розумової і розмірковувальної діяльності студентів, їх самодіяльність, роботу всієї академічної групи в цілому, гарантують свідоме, систематичне сприйняття і міцне засвоєння знань; 5) ефективне поєднання методів навчання у викладанні мовних дисциплін, забезпечення єдності формальних і матеріальних моментів, тобто відповідність змісту навчального матеріалу та форм його викладу; 6) постійна, планомірна робота над підвищенням мовної та мовленнєвої культури студентів, їх орфографічної та пунктуаційної грамотності; 7) упровадження інноваційних індивідуально орієнтованих інтегративних методик, які спрямовані на досягнення кінцевого результату — підвищення рівня знань як основної умови набуття лінгвістичної компетентності.

Оскільки мовний і мовленнєвий компоненти є головною ланкою у практичній діяльності вчителя початкових класів, виникає потреба в удосконаленні структури і методів його професійної підготовки як на рівні визначення структури і змісту знань з мови, так і на рівні проведення таких експериментальних досліджень, які підтверджуються позитивними результатами. Основна мета вивчення мови — комунікативність, вільне, вміле користування нею в усіх сферах життя, особливо, — професійній педагогічній діяльності. Саме комунікативний метод орієнтує учнів на збудження потреби у нових словах і нових знаннях, отже, — активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичних, оригінальних форм її розвитку.

Майбутній учитель початкової школи, який прагне оволодіти теоретичними знаннями, практично підкріпити їх певним досвідом, досягає цього, якщо глибоко пізнає сутність лінгвістичних дисциплін.

Ефективність роботи педагога великою мірою залежить від можливості постійно вдосконалювати професійні компетенції, які б відповідали вимогам часу. Найважливішим завданням системи освіти є формування сукупності «універсальних навчальних дій», що забезпечують компетенцію «навчити навчатися», а не тільки опанування студентами конкретних знань у межах навчальних дисциплін. Для того, щоб у студентів було бажання навчатися, потрібно організувати навчання сучасним та захоплюючим.

Мотивація вивчення української мови на початковому етапі досить велика, але, з часом, зацікавленість знижується. Це не пов'язано зі інтелектуальними можливостями студента або його працездатністю, а лише з зниженням інтересу до навчання, навчальної мотивації. Виникає проблема: як залучити всіх студентів до навчальної діяльності, щоб не залишилося того, кому це не цікаво. Для цього можна використати нестандартне заняття, яке б підтримувало постійний інтерес до навчання. Нетрадиційні форми заняття розвивають творчу самостійність та навчають роботі з різними джерелами знань. Цікавість до навчання може виникнути, якщо заняття буде проведено в нетрадиційній формі [2; с. 22-23].

Прикладом використання QR-коду може бути таке завдання:

**Тестові завдання до теми
«СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ»**

Інструкція до виконання завдання:

1. Відскануйте QR-код.
2. Перейдіть на платформу LearningApps.org.
3. Виконайте тестові завдання.
4. Натисніть на , щоб перевірити чи правильно виконано завдання.
5. Натисніть на , щоб перейти до наступного завдання

Виконайте тестові завдання.

1. Укажіть рядок із правильно поданою характеристикою словосполучення *сніжна зима*

- А просте, безприйменникове, іменне, означальні синтаксичні відношення, узгодження
- Б складне, безприйменникове, іменне, означальні синтаксичні відношення, узгодження
- В просте, прийменникове, іменне, означальні синтаксичні відношення, узгодження
- Г просте, безприйменникове, прикметникове, означальні синтаксичні відношення, узгодження

2. Укажіть рядок із правильно поданою характеристикою словосполучення *старший від брата*

- А просте, прийменникове, іменне, означальні синтаксичні відношення, керування
- Б просте, прийменникове, прикметникове, об'єктні синтаксичні відношення, керування
- В просте, безприйменникове, прикметникове, об'єктні синтаксичні відношення, керування
- Г просте, прийменникове, прикметникове, обставинні синтаксичні відношення, керування

3. Укажіть рядок із правильно поданою характеристикою словосполучення *розповідав хвилюючись*

- А просте, прийменникове, дієслівне, обставинні синтаксичні відношення, прилягання
- Б просте, безприйменникове, прислівникове, обставинні синтаксичні відношення, прилягання
- В просте, безприйменникове, дієслівне, обставинні синтаксичні відношення, прилягання
- Г просте, безприйменникове, прислівникове, обставинні синтаксичні відношення, керування

4. Укажіть рядок із правильно поданою характеристикою словосполучення *надзвичайно близько*

- А просте, безприйменникове, прислівникове, обставинні синтаксичні відношення, керування
- Б просте, безприйменникове, прислівникове, означальні синтаксичні відношення, прилягання
- В просте, безприйменникове, прислівникове, обставинні синтаксичні відношення, керування
- Г просте, безприйменникове, прислівникове, обставинні синтаксичні відношення, прилягання

5. Укажіть рядок із правильно поданою характеристикою словосполучення *плавати в морі*

- А просте, прийменникове, дієслівне, обставинні синтаксичні відношення, керування
- Б складне, прийменникове, дієслівне, обставинні синтаксичні відношення, керування
- В просте, прийменникове, іменне, обставинні синтаксичні відношення, керування
- Г просте, прийменникове, дієслівне, обставинні синт. відношення, прилягання

Ми можемо відстоювати ідею про те, чи будуть використовуватись QR-коди в освітньому процесі більш чи менш активно, але важливий не сам інструмент QR-кодування, а те, з якою метою він буде використаний у навчальному процесі. Сам QR-код дає можливість вводити дані й отримувати певну інформацію.

Теоретичне та експериментальне вивчення проблеми дозволяє окреслити такі загальні висновки:

— надзвичайно важливо, розвиваючи лінгвістичне мислення майбутнього педагога, враховуючи соціальні функції мови, керувати процесом формування професійної лінгвістичної компетентності;

— у процесі навчання мови необхідно використовувати особистісно- діяльнісний підхід, між предметну координацію, контекстні умови, когнітивність, адже означені складники є основою лінгвопедагогічного підходу у підготовці фахівців початкової школи;

— на особливу увагу заслуговує питання виховання мовної інтуїції, мовного чуття у майбутніх учителів, культури їх мовлення;

— саме з початкової школи цей процес набуває свідомого навчального та виховного напрямку, тому винятково важливо, щоб він коригувався компетентними мовними педагогічними особистостями;

— від ступеня сформованості лінгвістичної компетентності залежить мовленнєва активність, рівень вербальної адаптивності, лінгвістична відповідальність, комунікативна орієнтація та реалізація позитивного внутрішнього та зовнішнього образу майбутнього вчителя, отже, цілісний розвиток його як мовної особистості;

— якість особистісного та професійного іміджу майбутнього педагога початкової школи неодмінно свідчить про ефективність навчального процесу у ЗВО, що пов'язано, перш за все, з рівнем викладання мовних дисциплін.

Таким чином, на основі систематизації власних напрацювань, було визначено, що існуючі ІТ-технології характеризуються досить швидким розвитком, що дає можливість упроваджувати сучасні носії інформації. Водночас необхідно констатувати, що хоча QR-коди поки не набули широкого використання в Україні, їх упровадження в освітній процес є доцільним й актуальним. Адже завдяки QR-коду студент, володіючи лише мобільним телефоном або іншим засобом комунікативного зв'язку з вбудованою фотокамерою, може отримати повну й достовірну інформацію, навчитися використовувати нові та сучасні засоби самоперевірки, розвине пізнавальну та творчу активність. Таким чином, QR-код є тим унікальним інструментом, що дозволяє мотивувати студента до навчання та виховати любов до української мови. Завдяки QR-коду на невеликій площі можна розмістити незліченну кількість цифрової інформації та забезпечити таким чином необмежені можливості.

Література:

1. Авраменко О.М. Українська мова та література: довідник. завдання в тестовій формі: Ч. II. Київ.: Грамота, 2017. 144 с.

2. Бірченко М. І. Сучасний український літературний процес. Урок в 11 класі // Вивчаємо українську мову та літературу. 2007. № 14 (126). С. 22-33.
3. Воловець Л. І., Дунаєва О. М. Українська література 11 кл. Львів : Світ, 1994. 894 с.
4. J. Stanley Warford. Computer Systems. Jones & Bartlett Publishers, 2017. 893p.

Гейдел А.М.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

Перцова О.В.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

e-mail: super-allochkacat@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Студентство – це один з найцікавіших та насичених років життя кожної людини. Вступ до університету завжди викликає багато емоцій, вольових зусиль, певних нерозумінь та величезну кількість питань до подальшого розвитку та життя особистості. Студентство – це специфічна, спеціально об'єднана група людей за спільними інтересами, а саме отримання вищої освіти.

Кожного року кількість студентської молоді збільшується, і вони в свою чергу, є майбутнім нашої країни. Від прийнятих ними рішень та виборів залежать усі сфери суспільного життя: економічна, політична, соціальна, моральна тощо.

Адаптація як соціальне явище являє собою процес включення особистості в нове для неї соціальне середовище, зокрема в колектив, становлення її діячем, активною функціонуючою частиною, об'єктом і суб'єктом відносин цього середовища, перетворення нового середовища найближчого оточення в засіб життєдіяльності [1].

Вивчаючи проблему адаптації здобувачів вищої освіти до навчального процесу, доречно зупинитись на наступних 3-х формах її прояву [2]:

- формальна - пізнавально-інформаційне пристосування до нового оточення, структури вищої школи, змісту навчання в ній, її традицій, своїх обов'язків; - соціально-психологічна (суспільна) - процес внутрішньої інтеграції (об'єднання) групи здобувачів вищої освіти першого курсу та інтеграцію цієї групи зі студентським оточенням у цілому. У цьому контексті основною функцією адаптації є прийняття індивідумом норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії, які в ньому склалися, формальних і неформальних зв'язків, а також форм навчальної діяльності;

- дидактична - проблема підготовки до нових форм і методів навчальної роботи у вищому навчальному закладі, що відображає, в першу чергу, інтелектуальні можливості здобувачів вищої освіти.

Процес входження здобувача вищої освіти до нового життя вимагає високого рівня розвитку стресостійкості, самоорганізації, гнучкості мислення, помірної конформності та емоційної стабільності. Студентство – це переломний момент у житті. Новий колектив, велика кількість інформації, новий стиль подачі та обробки отриманого матеріалу, довший часовий проміжок тривалості заняття, адаптація мозку до дисциплін професійного напрямку, відсутність розуміння багатьох нових термінів та понять – усе це викликає глибокі переживання у студентської молоді.

На сьогоднішній день, до усіх сталих та давно сформованих компонентів адаптації до студентського життя, у нашій державі сформувались нові труднощі. Політична ситуація, яка склалася в Україні, сформувала нові бар'єри для адаптації здобувачів вищої освіти. У педагогічній практиці можна спостерігати вплив «Закону про мову», що з одного боку, підвищив статус державної мови, але водночас сформував нові труднощі для студентів, які вступають до вузів зі Сходу України, або з окупованих її частин.

У цілому, питання адаптації студентської молоді носить постійний актуальний характер, оскільки сучасний темп життя набирає все більших обертів і вимагає постійної актуалізації існуючих досліджень.

Література:

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник / А.І. Кузьмінський – К.: Знання, 2005. – 486 с.

2. Левківська Г.П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: Навч. посібник / Левківська Г.П., Сорочинська В.Є., Штифурак В.С. – К.: Либідь, 2001. – 128 с.

Гнатенко К. В.

*старший викладач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури*

THE ROLE OF LANGUAGE IN FORMING THE CULTURE OF THE FUTURE SPECIALIST

The current system of education lags far behind the processes taking place in society. Obsolete and overloaded content of today education, its detachment from the real needs of life requires changes in training a modern specialist capable of realizing himself in the chosen professional direction, society and in the world, actively and creatively apply the received knowledge and thus promote self-development and overall development society. Therefore, professional culture is very important future specialist.

The educational systems of foreign countries over the past 10 years have made drastic a leap in its development. Society is always interested in highly educated citizens, because only such people are able to develop and ensure social progress. The market and all its infrastructure always needs qualified professionals with professional skills and knowledge and are able to successfully formulate and express their thoughts and ideas, and therefore, communicate professionally. It is impossible to imagine the formation of a professional culture of the future specialist in the absence of such a phenomenon as language.

Language is the most important means of communication in society and closely associated with thinking and consciousness. Professional communication is multifaceted and can perform a wide variety of functions. The main ones are as follows: 1)

communicative (from the Latin. Communicatio - to communicate, talk), it consists of the exchange of necessary information of a certain professional orientation; 2) interactive (Latin in - between, among, inside and actio - action), function of the organization of interaction, ie definition of a kind of activity, distribution responsibilities and control over their implementation, the impact on mood, behavior, skills express their opinions, beliefs of a communication partner and colleagues of a certain professional group; 3) perceptive (Latin Percipio - perception), establishment mutual understanding in the process of professional activity.

Of particular importance is language as a means of forming a professional culture of future teachers. It is communicative skill that is one of the most important signs of a high level of formation of professional culture future teachers. So we can conclude about the importance of and inseparability of the role in this process is the ethics of communication, high professional culture of the future teacher of any field that will contribute establishing friendly relations with students and successful achievement and performance of educational tasks.

Professional culture involves the possession of special skills and professional skills, culture of behavior, emotional culture, general culture of language and culture of professional communication.

The general culture of language provides norms of language behavior and requirements to languages in any communication situations, the culture of professional communication due to a number of additional in relation to the general language culture requirements.

The culture of professional speech includes: mastery of terminology this specialty; ability to build a speech or appeal to a professional topic; ability to organize and manage professional dialogue; skill communicate with non-professionals on professional activities.

Knowledge of terminology, the ability to establish a connection between previously known and new terms, the ability to use scientific concepts and terms in practical analysis of production situations, knowledge of style features professional speech constitute linguistic competence in professional communication and are also indicators of the level of professional development culture specialist, and in front of the future teacher.

The ability to control emotions, to direct dialogue according to needs professional activity of the teacher, observance of ethical norms and requirements etiquette constitute behavioral competence.

Communicative behavior hasimplies such an organization of speech and its corresponding linguistic behavior, which affect the creation and maintenance of emotional and psychological atmosphere among pupils, communication with colleagues and parents of students, on character relationships of participants in the educational process, the style of their work.

The language of a physical education teacher has high requirements, especially regarding the manifestation of emotions, because he often has to act in a non-standard way situation (for example, in the conditions of competitions).

There are a number of common mistakes of pedagogical techniques in the future teachers. They are manifested in the inability to control themselves, in insecurity, to talk emotionally with the student and his parents, to restrain or, conversely, to show anger. The main disadvantages of voice are monotony, speech sluggishness, lack of expressive speech skills returns, etc.

Many individual speech defects - fuzzy diction, inability to find the best volume.

Technology of language component development of pedagogical structure activities include the main blocks that reflect: conceptual provisions, content of training, active forms

and methods of work with students, organization of control that allows optimal development of language culture in conditions of a specially organized pedagogical process in higher education institutions education.

The effectiveness of the speech culture of a specialist in the field of physical culture and sports depend on a combination of learning principles communicative-activity, personal and individual approaches at relying on a theoretical understanding of the basic rhetorical laws and accounting specifics of the institution of higher education.

Thus, the formation of the language component of the teacher determines effectiveness of management of socio-psychological processes in sports team and provides a favorable climate in it that positively affects the attitude to training, to the lesson of physical culture and directly affects the success of sports activities and sustainability sports personnel.

Theoretical analysis of special and psychological-pedagogical literature allowed to identify the essence and components of the language component as an element structures of a specialist in physical culture.

Література:

1. Зеліско Л. Культура як складова професійної підготовки особистості / Л. Зеліско Педагогіка і психологія професійної освіти. Львів, 2009. № 4. С. 51–62.

2. Крылова Н. В. Культурология образования / Н.В.Крылова М.: Народное образование, 2000. 272 с.

3. Музалёв А. А. Профессиональная культура и ее роль в формировании профессиональных качеств специалиста в условиях профессионально- технической школы / А.А.Музалёв Молодой ученый. 2014. № 4. С. 1040–1045.

4. Чернова Ю. К. Профессиональная культура и формирование ее составляющих в процессе обучения / Ю.К.Чернова. Москва Тольятти: Изд-во ТолПи, 2000.163 с.

5. Bodrov, V.A. Psychology of professional suitability / V.A.Bodrov. Study guide for universities. M . PER SE, 2001.,511 p.

Гура В.О.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: rki314@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТЕСТОВИХ МАТЕРІАЛІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Необхідність підготовки іноземних студентів до загальнофакультетського тестування з української мови як іноземної, яке проводиться на ФПГ ХНАДУ, зумовлює доцільність створення спеціальних навчально-контролюючих матеріалів: діагностичних та адаптаційних тестів різних рівнів володіння українською мовою як іноземною.

Розроблений нами багаторівневий лексико-граматичний тест призначений для проведення індивідуального тестування іноземних студентів і орієнтований на діагностику рівня володіння українською мовою як іноземною. Тест є багаторівневим і містить три структурні блоки. Кожний структурний блок тесту співвідноситься з певними розділами базового підручника і орієнтований на контроль якості засвоєння лексико-граматичного матеріалу певного рівня: від стартового до базового.

Запропонована структура тесту дає можливість визначити різницю у ступені володіння мовою різних студентів групи і наочно побачити, як зростає рівень студента. Важливо також, що матеріали такого тесту «з аркуша» чітко визначають недоліки у знаннях кожного студента, а це дає можливість викладачеві спланувати і провести необхідну індивідуально орієнтовану коригувальну роботу з кожним студентом.

Розглянемо детальніше структуру запропонованого нами багаторівневого тесту. На першій адміністративній сторінці розміщено анкету тестованого студента та інструкцію до тесту.

Наступні сторінки є робочими і призначені для проведення індивідуального тестування студента «з аркуша» і подальшої перевірки викладачем матеріалів робочої матриці. Тест містить 100 питань, які згруповані у певних блоках-сторінках. У кожному блоці міститься 50 тестових завдань, до яких запропоновано три варіанти відповіді, що підібрані з урахуванням найбільш типових помилок іноземних студентів. Особливістю тесту є об'єднання на одній сторінці тестових запитань з робочою матрицею. Зазначимо, що запропонована у цьому тесті форма презентації завдань із варіантами вибору найбільш технологічна, тому що проведення і перевірка таких завдань здійснюється за відносно невеликий проміжок часу і дозволяє достатньо об'єктивно перевірити знання студента. Робоча матриця, яку заповнює студент, знаходиться на одній сторінці із тестовими завданнями. Форма контрольної матриці повністю співпадає із робочою матрицею, перевірка виконаної роботи здійснюється шляхом накладання контрольної матриці на робочу.

Хронологічні рамки виконання тесту встановлені згідно з діючим загальновідомим стандартом. На виконання кожного завдання відводиться 20 секунд. Зазначимо, що збільшення часу виконання тесту є недоречним, оскільки експериментально підтверджено, що це не допомагає більш точно визначити рівень володіння мовою конкретним студентом.

Необхідною складовою запропонованого тесту є опис лексико-граматичного матеріалу, розподіленого на рівні володіння українською мовою. Ці матеріали узгоджені з навчальною програмою мовної підготовки і адресовані викладачеві, який організує у своїй групі адаптаційний тренінг, орієнтований на активізацію вивченого лексико-граматичного матеріалу.

Таким чином, основними особливостями запропонованого нами тесту є: зростання рівня складності у межах одного тесту, зручність заповнення, графічного оформлення та перевірки, технологічність, об'єктивність багатofункціональність та можливість використання варіантів тесту як адаптаційно-тренувальних.

Апробація матеріалів лексико-граматичного тесту з української мови як іноземної на заняттях з іноземними студентами ФППГ ХНАДУ свідчить про їхню ефективність на доцільність використання у навчальному процесі.

Література:

Моргунова Н.С., Резван О.О. Мова для всіх. Навчальний посібник з української мови для іноземних студентів підготовчого факультету. – Харків: ХНАДУ, 2018.

***Гусарчук А.О., Левицька Л.Г.
Харківський національний університет
повітряних сил імені Івана Кожедуба
м. Харків, Україна
e-mail: alinaaleksevna99@gmail.com***

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі процес навчання української мови як іноземної вимагає пошуку, розробки та використання ефективних технологій, спрямованих на підвищення якості мовної підготовки майбутніх фахівців. Особливий інтерес методистів, науковців викликає інтерактивне навчання, організація якого передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, вироблення спільного рішення на підставі аналізу відповідної ситуації. Інтерактивне навчання ефективно сприяє розвитку навичок і умінь іншомовної комунікації, створенню атмосфери співдружності, взаємодії на заняттях. Однією з ефективних технологій, що сприяють розвитку іншомовної комунікативної компетенції іноземних студентів, є технологія тренінгу.

Мета роботи полягає в розробці методичних засад комунікативного тренінгу, завдяки якому формується готовність мовної особистості, зокрема інофона, до мовленнєвої взаємодії в українському культурному середовищі.

Аналіз останніх досліджень. Тренінг (від англ. *training* – спеціальне тренування, навчання чого-небудь) – термін на позначення різних методів, призначених для формування й розвитку у індивіда корисних звичок, умінь і навичок [1].

Тренінг як особлива форма навчання сформувався на початку ХХ століття. Зокрема в 1912 році в США автор популярних книг із психології Дейл Карнегі організував тренінговий центр, у якому проводилися тренінги з розвитку впевненості в собі, формування навичок спілкування, ділової взаємодії з людьми, публічного виступу [8]. Серед різних видів тренінгу (соціально-психологічний, тренінг особистісного зростання тощо) слід зазначити актуальність тренінгу спілкування в навчанні іноземних мов. Як стає зрозумілим із назви, для цього виду тренінгу підбираються вправи й завдання на розвиток комунікативних умінь, а для організації спілкування моделюються різноманітні ситуації, використовуються елементи гри і драматизації [8].

І. Овчиннікова та Н. Кобзева в методиці навчання мов розглядають тренінг як запланований процес модифікації знання, навичок і умінь студента, метод активного навчання, метою якого є розвиток соціальних установок, умінь і навичок [7]. Під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, що відкриває перед групою студентів безліч варіантів розвитку й вирішення проблеми. Як правило, технологія тренінгу робить процес навчання цікавим. Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь і, за своєю сутністю, є формою передачі інформації та засвоєння знань. Тренінг, перш за все, орієнтований на формулювання питань і пошук відповідей. На відміну від традиційних форм, технологія тренінгу повністю залучає потенціал студента: рівень і обсяг його компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність приймати рішення, взаємодія тощо. Як і будь-яке навчальне заняття, тренінг у навчанні мови має певну мету: інформування та набуття учасниками тренінгу нових навичок і умінь іншомовної комунікації; зміна погляду на проблему і на процес навчання, підвищення здатності студентів позитивно ставитися до себе й до життя.

Дослідники [7] визначили ознаки тренінгу: тренінгова група; тренінгове коло; правила групи; атмосфера взаємодії та спілкування; інтерактивні методи навчання; структура тренінгового заняття; оцінки ефективності тренінгу. Зазначені ознаки можуть бути спрямовані на набуття загальнокультурних навичок і умінь, формування навичок

співпраці, навичок аналізу першоджерел і додаткової літератури, навичок логічного мислення, аналізу, підготовки презентації як результату самостійної роботи; оволодіння новими формами навчальної діяльності, формування позитивного ставлення до себе і до оточуючих, пошук ефективних шляхів вирішення проблем.

Г. Захарова розрізняє такі види вправ тренінгу: організаційні; мотиваційні; комунікативні; креативні; розвитку когнітивних процесів; рефлексивні [4]. Під час проведення тренінгових вправ необхідно дотримуватися принципів активності, творчої позиції, усвідомлення своєї поведінки, партнерського спілкування. Системне й послідовне виконання завдань тренінгу протягом академічного року забезпечує розвиток лінгвістичного, соціолінгвістичного, дискурсивного, стратегічного, соціального, соціокультурного складників іншомовної комунікативної компетенції. Науковці [7] підкреслюють, що використання тренінгу, технології активного навчання, може сприяти соціалізації особистості студента, формуванню умінь співробітництва, отриманню знань шляхом колективної діяльності, здатності приймати рішення на ґрунті толерантного ставлення до протилежної думки; розвитку когнітивних творчих процесів і розвитку іншомовної комунікативної компетенції.

І. Шульга у своїй роботі описала тренінги для розвитку професійно-орієнтованої комунікативної компетентності, зокрема проаналізувала можливості тренінгових технологій для інтенсифікації навчального процесу, визначила структурні елементи тренінгу («епізоди»); описала групову дискусію як базову процедуру тренінгу; за допомогою анкетування виявила актуальні комунікативні ситуації. Дослідниця розглядає тренінг як «перехід від рольових ігор із їхньою чіткою регламентацією граматичного й лексичного наповнення ролі кожного учасника до сценаріїв, що спрямовують навчально-пізнавальну діяльність студентів, що активізує наявні вміння в напрямі вдосконалення стратегій навчання і спілкування» [9, с. 249].

У галузі міжкультурних відносин метод тренінгу вперше був запропонований Г. Тріандісом, який вважає, що під час використання цього методу знайомство з міжкультурними відмінностями в міжособистісних відносинах відбувається шляхом програвання ситуацій, які по-різному виявляються в різних культурах. Під час тренінгу, на думку науковця, відбувається знайомство з нерідною культурою за допомогою емоційно забарвленої діяльності, повторного програвання ситуацій та їх аналізу. У результаті стає можливим перенесення отриманих знань на нові ситуації [3]. У культурній антропології США розроблені різні типи тренінгів у галузі міжкультурної комунікації, повну типологію яких представив Р. Бріслін [3].

Виклад основного матеріалу. Комунікативний тренінг складається з таких етапів, як постановка завдання; актуалізація мовленнєвого досвіду студентів; формування уявлення інофонів про сценарії української етикетної взаємодії, ознайомлення з етикетними формами, що функціонують в українській культурі, із поширеними стратегіями й тактиками мовленнєвої поведінки в різноманітних етикетних ситуаціях; розпізнавання та аналіз етикетних формул в автентичних текстах; тренування вміння правильної мовленнєвої поведінки: 1) з опорою на перфорований текст (текст-кліше) та 2) самостійно – у навчальній мовленнєвій ситуації, організованій викладачем; рефлексія. Наведемо приклади до етапів комунікативного тренінгу з роботи над жанром компліменту.

Етап № 1. Розпочати тренінг можна з інформування студентів про тему заняття та повідомлення викладача про поняття «комплімент» і про національну специфіку компліменту в українській культурі. Комплімент розуміють як приємне для адресата зауваження, люб'язний відгук, знак уваги, що означає симпатію. В українському

побутовому та професійному мовленні завжди присутній комплімент, що є ефективним засобом установлення й підтримання гарних стосунків.

В українському мовленнєвому етикеті найбільш поширеними є такі типи компліментів, як комплімент зовнішньому вигляду, комплімент фізичним, внутрішнім, професійним якостям людини, комплімент віку, комплімент родичам і друзям, комплімент помешканню та предметам побуту.

Наприклад, мовленнєві формули компліменту до зовнішнього вигляду: *«Ви – втілення справжньої краси!», «Ти маєш вигляд на всі 100 %», «Твій вишуканий стиль одягу підкреслює твою надзвичайну особистість», «Ти – елегантний, як завжди», «У тебе стильний вигляд», «Тобі личить ця зачіска (ця сукня, цей костюм)»*. У цій групі трапляються компліменти з приводу фізичних рис людини (характеристика очей, волосся, фігури, рук, голосу): *«Дівка, як ягідка», «Гарна, хоч з лица води напитись», «У тебе ідеальна фігура», «Гарна, мов намальована», «У тебе лебедина шия», «У тебе фігура топ-моделі», «У тебе витончена, елегантна хода», «У Вас розкішне волосся, немов казковий водоспад», «У Вас приємний голос», «Струнка, як ялинка», «Брови на шнурочку»* тощо. У цій групі функціонують компліменти щодо віку адресата (*«Ти мов дівчинка», «Ти зовсім не змінився», «Ти розквітла», «Ти виріс, змужнів. Уже чоловік», «Час тебе не мінняє», «Ця зачіска тебе молодить»*). У «Матеріалах до словника компліментів» О. Кровицької [6] такі приклади складають 26 %. Продуктивність такого виду компліментів засвідчує той факт, що українці у спілкуванні приділяють чимало уваги зовнішнім характеристикам.

Поширеними також є компліменти щодо внутрішніх, моральних якостей людини: *«З Вами цікаво спілкуватися», «У Вас гарне почуття гумору», «Я захоплююся Вашою мужністю (Вашим розумом, Вашою наполегливістю, силою духу, витримкою, добротою)»*. У компліментах виражають оцінку здібностей, професійних якостей людини: *«Ви справжній фахівець», «У Вас золоті руки», «Ви майстер на всі руки», «Ви так смачно готуєте», «Ви – неперевершена господиня»*.

Одним із видів компліменту є група компліментів, що стосуються помешкання, побутових предметів: *«Як у вас затишно», «Гарна картина», «У вас будинок – райський куточок»*.

Завдання першого етапу полягає у формуванні поняття «комплімент» та у збагаченні уявлення про специфіку українського національного етикету всіх студентів полікультурної групи. Щоб актуалізувати культурний досвід іноземних слухачів і спонукати їх до висловлювання, викладач ставить питання: *«Чи існують у Вашому національному етикеті правила, що регулюють використання компліменту?», «Які компліменти зазвичай говорять у Вашій країні родичам, колегам, дітям, чоловікові, жінці?», «Чи можете Ви згадати приклад вдалого або невдалого компліменту?»*.

Етап № 2 викладач може присвятити формуванню уявлення про правила використання компліменту в українській культурі. Компліментарну формулу слід обирати з урахуванням адресата, його статі, віку, соціального статусу, особистісних характеристик, а також ситуації спілкування. Комплімент має бути доречним і щирим. Головними психологічними умовами досягнення успіху в жанрі компліменту є вміння бачити в людях гарні риси, помічати нове й цікаве, щиро радіти цьому, а також уміння прогнозувати можливі реакції адресата компліменту.

Компліментарна формула може бути успішною завдяки незаяложеності, оригінальності. Власний комунікативний досвід і спостереження дозволяють нам поділити думку низки дослідників про те, що багато хто з носіїв української мови мають складнощі у створенні оригінальної компліментарної формули й не вміють правильно реагувати на компліменти. Замість тактики прийняття компліменту, тобто висловлення

подяки чи відповіді компліментом на комплімент, обирають тактики сперечання, висловлення сумніву щодо правдивості отриманої високої оцінки або тактику іронії. Слід познайомити інофонів із прикладами стереотипних відповідей на комплімент носіїв української мови.

Етап № 3. Основним компонентом тренінгу є розв'язання комунікативних завдань і виконання вправ, побудованих на ґрунті автентичних текстів, наприклад, викладач може використати записи мовлення учасників програм радіо та телебачення, героїв художніх фільмів, розмовного мовлення носіїв мови.

Викладач може запропонувати студентам виконати вправи, наприклад: – на розпізнавання формул компліменту: прочитайте діалоги, знайдіть у них компліменти; дайте відповідь на питання *Які мовні засоби використані для створення компліменту?* – вправи на побудову компліменту за поданою формулою: складіть комплімент за моделлю – 1. *Ви/ ти (дуже гарно, чудово, прекрасно, розкішно) виглядаєте/ виглядаєш;* 2. *Вам/ тобі личить (ця зачіска, ця сукня, цей костюм, ця сорочка).* – вправи на використання формул компліменту в поданому контексті: 1. *Прочитайте діалог за ролями, додайте до тексту пропущені слова, подані в дужках.* 2. *Прочитайте діалог за ролями, додайте до тексту компліменти.* – вправи, спрямовані на творче використання формул компліменту, розширення комунікативного запасу студентів: 1. *Дайте відповіді на компліменти викладача.* 2. *Ви прийшли в гості до українського друга. Скажіть комплімент його матері чи сестрі.* 3. *Ви зустрілися з подругою. Скажіть їй комплімент.*

Етап № 4. Важливим компонентом комунікативного тренінгу є організація рефлексії, що становить роздум, самостереження, бажання розуміти власні почуття та вчинки. Рефлексія в мовленнєвій діяльності передбачає не тільки самостереження, але й усвідомлення індивідом того, як він сприймається партнерами зі спілкування, уточнення й переосмислення уявлень про свою мовленнєву поведінку – про відповідність мовним нормам, якостям гарного мовлення, цілям і ситуаціям спілкування – це й дозволяє суб'єкту діяльності краще зрозуміти себе й оточуючих людей. Розвиток рефлексії здійснюється шляхом систематичної організації рефлексивної діяльності на занятті до і / або після проведення комунікативного тренінгу. Предметом роздуму й самооцінки стають відповідність обраних стратегій і тактик цілям спілкування й мовленнєвій ситуації, орієнтація на адресата, властивості мовлення, емоційні переживання.

Висновки. Ефективним методом розвитку готовності до спілкування за умов культурного середовища іншої країни є комунікативний тренінг, під час якого студенти поглиблюють і застосовують знання про національно-культурні особливості країни, мову якої вони вивчають. Крім цього, інофони засвоюють уміння й навички міжкультурної взаємодії, розвивають свою комунікативну компетенцію. Комунікативний тренінг дозволяє комплексно вирішувати завдання формування готовності мовної особистості до спілкування в культурному середовищі іншої країни, сприяє розвитку навичок позитивної соціальної взаємодії та досягненню емоційного комфорту.

Перспективи подальших досліджень полягають, на нашу думку, у розробці мовного та мовленнєвого матеріалу для реалізації програм мовленнєвої поведінки студентів у сценаріях мовленнєвої взаємодії, а також у розробці принципів організації навчального матеріалу в межах тренінгу, системи вправ і завдань.

Література:

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Богдан С. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. Богдан. – К.: «Рідна мова», 1998. – 474 с.

3. Бурнард Ф. Тренинг межличностного взаимодействия / Ф. Бурнард. – Спб.: Питер, 2002. – 74 с.
4. Захарова Г.И. Теория и методика психологического тренинга [2008, PDF, RUS]. URL: http://myakushkin.ru/pdf/THEORY_AND_METHODS_OF_PSYCHOLOGICAL_TRAINING.pdf.
5. Зубець Н. Прагматика компліментного акту мовлення / Н. Зубець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 22. – С. 142–147.
6. Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика / О. Кровицька. – Львів, 2005. – 175 с.
7. Овчинникова И.С., Кобзева Н.А. Тренинг как технология активного обучения / И.С. Овчинникова, Н.А. Кобзева // Молодой ученый. – 2015. – №10. – С. 1239–1241.
8. Сидоров С.В. Тренинг как форма активного обучения / С.В. Сидоров // Сайт педагога-исследователя. URL: <http://si-sv.com/publ/14-1-0-387>.
9. Шульга І. Тренінг із іноземної мови професійного спрямування для студентів І курсу немовних спеціальностей / І. Шульга // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 5 (59). – С. 244–252.

Давидченко І. Д.
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
м. Харків, Україна
e-mail: davidchenkoid@ukr.net

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

На рубежі тисячоліть на стику лінгвістики й культурології виникає нова наука – лінгвокультурологія, предметом дослідження якої стають ознаки культури народу, які відбилися і закріпились у мові [2]. Лінгвокультурологія вивчає фіксацію в мові, етнотекстах і дискурсивній практиці духовної й матеріальної культури народу, тобто культурно значущої інформації збережених у колективній пам'яті народу символічних способів матеріального й духовного усвідомлення світу певним етносом, відтворених у його ідеях, схемах мислення й поведінки, системі етичних й естетичних цінностей, нормах, звичаях, обрядах, міфах, віруваннях, забобонах, побуті [4].

На підставі аналізу і узагальнення положень наукових праць (М. Алефіренко, А. Арутюнова, Д. Башуріна, В. Воробйова, О. Дортман, О. Зінов'єва, В. Кононенко, В. Красних, В. Маслова, Г. Нурулліна, Л. Саяхова, Ю. Степанов, В. Телія, І. Харченкова, В. Шаклеїн та ін.) визначено, що лінгвокультурологічна компетентність – це інтегративна якість фахівця, що відображає готовність і спроможність до взаєморозуміння і взаємодії з представниками іншого лінгвокультурного соціуму на підставі оволодіння знаннями про іншу лінгвокультуру і соціонормативним комунікативним досвідом з метою їх реалізації в різних сферах професійної педагогічної діяльності.

Завдання лінгвокультурологічного аналізу тексту полягають у виробленні навичок системного комплексного лінгвістичного аналізу мовностилістичної структури художнього тексту. З-поміж основних підходів до вивчення тексту особливе місце посідають антропоцентричний (комунікативний) (Ф. Бацевич, В. Красних, М. Макаров, Т. Радзієвська, О. Селіванова) і когнітивний напрями (Л. Бабенко, Н. Бурвікова,

Ю. Казарін, О. Кубрякова, Л. Поповська), які зумовлюють, з одного боку, розширення завдань лінгвістичного аналізу тексту у вищій школі, а з іншого, появу нових його різновидів: філологічного, семантичного, комунікативно-прагматичного, дискурсивного, лінгвокультурологічного, концептуального та інших, кожен з яких є своєрідним кроком у пізнанні психолінгвістичних і когнітивних аспектів мовлення.

Майбутні вихователі закладів дошкільної освіти повинні володіти таким багажем знань, умінь і навичок, що сприятимуть практичному досягненню високих результатів лінгвокультурологічної компетентності дітей дошкільного віку. Тому, за специфіки професійної діяльності у майбутніх вихователів необхідно виробити такі вміння: самостійно складати мовленнєві взірці розповідей (описові, власного досвіду, творчі); розробляти лінгвокультурологічні моделі, доступні для наслідування дітьми; добирати малі жанри фольклору, тексти художніх творів, що сприяють розвитку образного мовлення дітей; укладати сценарії дидактичних мовленнєвих ігор, ситуацій та розробляти мовленнєві завдання; укладати конспекти занять, сценарії літературних ранків і вечорів, розваг; виправляти мовленнєві помилки та огріхи й запобігати виникненню нових; творчо планувати навчально-мовленнєву діяльність дітей дошкільного віку [1].

Отже, посилаючись на вище зазначене, можна дійти висновків щодо розвитку лінгвокультурології в сучасному мовознавстві: мова розглядається в контексті нації як носій особливого типу культури й мислення; мова є транслятором культурних цінностей; із точки зору лінгвокультурології вивчають як цілісні тексти, так й окремі шари лексичного складу мови (фразеологізми й термінологічні системи).

Усвідомлення студентами ціннісних засад української культури сприяють навчальні тексти українською мовою, укладені з урахуванням певних лексичних, граматичних, стилістичних засобів. Тексти транслюють культурні цінності, є джерелами культурологічної інформації, а також служать матеріалом для засвоєння й закріплення мовних знань. Вони допомагають зрозуміти особливості української самосвідомості, виробити власне ставлення до «чужих» традицій і звичаїв, дають уявлення про важливі явища української дійсності, виробляють ставлення до історії культури як до способу розуміння сучасності, розглядають складні проблеми сучасності через призму історії культури.

При роботі з текстом на заняттях із української мови прийнято формувати мовознавчу (мовну й лінгвістичну) і комунікативну компетентності студентів, що є показником спрямованості цієї діяльності на розвиток функціональної грамотності як спроможності людини максимально швидко адаптуватися в зовнішньому середовищі й активно в ній функціонувати. Комплексне формування всіх предметних компетентностей дає можливість студентам сприймати текст як цілісну одиницю не тільки мови й мовлення, а й культури.

На підставі аналізу психолого-педагогічних і лінгвометодичних досліджень останніх десятиліть ХХ століття, свідчимо, що процес навчання української мови зміцнюється позиціями наукового осмислення комунікативних якостей особистості й комунікативних ресурсів мови. При цьому взаємодією лінгвістів і педагогів створено чудовий прецедент – ініційоване практикою навчання переказу і творчу увагу до тексту як основного продукту мовленнєвої діяльності особистості. При такому ставленні науки до практики навчання української мови помітно посилилась роль підготовки студентів до усних і письмових переказів творів, що підтверджується підручниками та навчальними посібниками, рекомендованими для опрацювання при підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у закладах вищої освіти: вміння й навички, що формуються у процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення студентів, мають свої особливості, за допомогою їх студенти освоюють досвід творчої діяльності зі створення тексту.

Потенційні можливості таких підручників очевидні з позиції визнання їх своєчасного впливу на професійні якості сучасних майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, розуміння ними й реалізацію на практиці концептуально значущого визнання того, що розвиток зв'язного мовлення – це в основному знання про способи діяльності, про те, що і як треба виконувати, щоб розкрити тему й основну думку висловлювання, як збирати й систематизувати матеріал до висловлювання, як правити написане. Специфіка цих знань – їх спрямованість на вироблення мовних умінь.

Отже, основні напрями педагогічної діяльності щодо формування лінгвокультурологічної компетентності, у межах якої передбачаються всі види роботи над текстом, пов'язані з формуванням умінь і навичок, якими забезпечується збагачення активного запасу слів, вільне послуговування всіма засобами граматики, словотвірними моделями, із формуванням умінь створювати текст (усний і письмовий) із метою висловлення власних думок, намірів реалізації знань, вираження почуттів. Для досягнення такої мети необхідне вирішення завдань засвоєння й дотримання студентами мовної норми, вимог культури мови та стилістики.

Актуальним є метод конструювання тексту, при запровадженні якого варто спиратися на теорію мови, досліджуваний відповідно до програми теоретичний матеріал. Важливою умовою запровадження цього методу є свідоме застосування на практиці пропозицій і текстів, що конструюються за заданими характеристиками (від прийомів роботи над словосполученням, реченням до прийомів роботи над текстом переказу й різними жанрами творів) [3].

Із погляду психолінгвістів (І. Зимня, О. Леонтьєв), текст є результатом мовленнєво-мисленнєвого процесу, що реалізується мовцем у формі конкретного усного чи письмового твору відповідно до мотиву, мети, обраної теми, задуму та ідеї. Він характеризується певною структурою, композиційною, логічною та стилістичною єдністю. Розгляд тексту як засобу комунікації став одним із магістральних напрямів лінгвістики тексту. Це насамперед проблеми комунікативної організації тексту й текстової діяльності (Ф. Бацевич, І. Зимня, Л. Лосєва, О. Селіванова та ін.), міжфразні зв'язки й відношення (І. Барінова, Г. Солганик). Однак, із нашого погляду, найбільш вагомими у цьому аспекті є дослідження Ф. Бацевича й О. Селіванової, які розглядають теоретичні та практичні аспекти тексту [1].

Привертання уваги студентів до багатозначних ознак художнього тексту викликає в читача роздуми про можливість співтворчості, а також – лінгвокультурологічне інтерпретування тексту. Розуміння тексту з позицій нормативності та комунікативної доцільності мовних явищ, з позиції їх тематичної єдності, логіко-композиційної підпорядкованості та мовностилістичної щільнооформленості підсилює можливості науково обґрунтованої організації освітнього процесу – формування лінгвокультурологічної.

Як зазначала одна з видатних методистів ХХ століття О. Селіванова, у структурі синтаксичного аналізу мають бути інтонаційно-сміслові характеристики тексту, які значно підвищують осмисленість сприйняття запам'ятовування тексту, виразність його, а роботою над логічним наголосом, у свою чергу, активізується увага до аналізу смислових опор сприйманого й відтвореного тексту [4].

У збірниках диктантів і переказів для державної підсумкової атестації з української мови рекомендовано взірці текстів різних функціональних стилів української мови, завдяки яким студенти ознайомлюються з історичним минулим нашого народу, звичаями, традиціями й оберегами, духовною культурою й мистецтвом, природою й відомими пам'ятками України, видатними постатями національної історії, культури, науки та їхніми досягненнями.

Отже, дібрані тексти мають значний виховний і пізнавальний потенціал, ними забезпечується реалізація культурологічного й комунікативного принципів навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах, їх вивчення сприяють утіленню вимог відповідних змістових ліній чинної програми з української мови.

Література:

1. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.
2. Зиновьева Е. И., Юрков Е. Е. [Лингвокультурология : теория и практика](#). Санкт-Петербург : ООО „Издательский дом „МИРС””, 2009. 292 с.
3. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : навчальний посібник. К. : Вища школа, 2008. 327 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Київ ; Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.

Деркач Г.О.
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна
e-mail:galina.derkach@nure.ua

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОВІДНИХ ТЕОРИТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ У СТВОРЕННІ ПІДРУЧНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Надання українській мові статусу державної викликало підвищений інтерес до політичного, суспільного, економічного, культурного життя, історичного минулого України як з боку наших співвітчизників, так і з боку іноземних громадян. Українська мова стала об'єктом вивчення не лише для громадян України, але й для іноземців.

Початок викладання української мови іноземним студентам в Україні припадає на середину 30-х років минулого століття. Це зумовило народження нової галузі лінгводидактики „Українська мова як іноземна», яка і досі не знайшла належного місця серед інших дисциплін як окрема наука в галузі освіти. Проте сьогодні наш досвід засвідчує, що ця дисципліна розвивається і її можемо розглядати як новий лінгводидактичний напрям. Науково-теоретичні засади цього напрямку базуються на основі досягнень найновіших праць українських лінгвістів і методистів, психологів, викладачів-практиків української, російської та інших іноземних мов. На основі всіх цих надбань створюються численні підручники, посібники, методичні рекомендації майже в кожному вищому навчальному закладі, де навчаються іноземці. Більшість вітчизняних педагогів – О. Беляєв, М. Вашуленко, Л. Скуратівський, Л. Варзацька, Г. Шелехова, Н. Бондаренко та інші – вважають підручник опорою і основним засобом навчання мови. Подібної думки дотримуються і зарубіжні методисти (Арушконов, Бім, Зуєв, Енгель Гопце та ін.). Сьогодні вимагає пошуків нових шляхів навчання української мови, нових підходів і методів презентації навчального матеріалу. Однією з нагальних вимог є створення нових підручників з української мови для іноземців, які стали б тим основним підґрунтям у вирішенні складних методичних завдань, з якими викладач має справу щодня в аудиторії.

Узагальнюючи багаточисельні дослідження з питань теорії навчального посібника, можна сформулювати основні вимоги, що висувуються до сучасного підручника. Навчальний посібник повинен:

- забезпечувати на високому науково - методичному рівні формування знань, вмінь та навичок у відповідності до державних освітніх стандартів та програми з української мови як іноземної;
- враховувати освітній рівень студентів;
- сприяти мотивації навчання;
- бути спрямованим на використання у сучасних інформаційних технологіях навчання, забезпечуючи тісний логіко-структурний зв'язок;
- формувати навички і вміння самостійної роботи студентів;
- забезпечувати наступність у змісті навчання, враховуючи міждисциплінарні зв'язки.

Психологічною основою сучасного підручника з української мови як іноземної є особистісно-орієнтований і комунікативно-діяльнісний підходи.

Особистісно-орієнтований підхід дозволяє забезпечити на матеріалі навчального посібника індивідуальну зону творчого розвитку та самореалізації студентів на будь-якому рівні володіння мовою.

Комунікативно-діяльнісний підхід орієнтує укладачів навчальних посібників на формування у студентів комунікативної компетенції в реальних ситуаціях сфери спілкування, на здійснення діяльності через систему дій, включений до реального життєвого контексту.

Особистісно-орієнтований і комунікативно-діяльнісний підходи до створення навчального посібника взаємопов'язані та взаємообумовлені, бо кожний студент повинен бачити прямий зв'язок між тим, що він вивчає на заняттях з української мови і тим, що він повинен робити в реальному спілкуванні, тобто тим, як він може задовольнити свої комунікативні потреби. Таким чином, навчальний посібник виступає як частина тріади: діяльність викладача – навчальний посібник – діяльність студента і повинен носити діяльнісний характер та відповідати головній вимозі – активізувати розумову діяльність студента.

Вказані теоретичні положення знайшли відображення у навчальному посібнику «Українська мова. Навчальний посібник для іноземних студентів 1-2 курсу навчання інженерно-технічних та економічних спеціальностей», підготовлений колективом авторів Харківського національного університету радіоелектроніки. Навчальний посібник складений на підставі матеріалів «Програми з української мови для студентів-іноземців основних факультетів» та вже існуючих навчальних видань з проблем викладання української мови як іноземної.

Даний посібник передбачає ознайомлення студентів-іноземців з особливостями морфології сучасної української мови. Мета посібника – сформувати у іноземних студентів вміння здобувати, оновлювати, поповнювати знання, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності. Навчальний посібник містить мету, завдання навчання, набір вправ для перевірки досягнення конкретних цілей та загальні вимоги до виконання студентами цих видів робіт, організаційні та методичні засади проведення занять, приклади завдань та їх виконання, необхідні довідкові матеріали, рекомендовану літературу тощо.

Посібник включає дев'ять тем, присвячених морфологічним ознакам частини мови, розроблених по єдиній схемі, і є логічне завершенією частиною навчального матеріалу. Заняття передбачають роботу іноземних студентів з викладачем в аудиторії, а також містять завдання для самостійної роботи.

У навчальному посібнику вміщено вправи, які формують всі чотири види мовленнєвої діяльності студентів: читання (різні за тематикою тексти, читання за зразком), говоріння (складання діалогів за зразком, розповідей за поданою темою, відновлення діалогів, відповіді на запитання), аудіювання (зуміти відповісти на запитання до тексту, поставити власні запитання) і письмо. Навчальний матеріал подано у вигляді граматичних таблиць, основною метою яких є підсилення розуміння студентами навчального матеріалу. Кожна тема включає теоретичний матеріал щодо поняття частини мови, її морфологічні ознаки, практичні завдання, діалоги та тексти для читання. Практичні завдання сприяють засвоєнню, повторенню та закріпленню лексико-теоретичного матеріалу теми, опанування яких є достатнім для задоволення комунікативних потреб іноземних студентів, пов'язаних із базовою сферою опанування мови. Для перевірки засвоєння граматичного матеріалу кожна тема закінчується тестом. Для одержання студентом максимального обсягу знань, їх закріплення і перетворення у стійкі вміння і навички в посібнику представлені завдання для самостійного опанування. Завдяки самостійній роботі студенти набувають також здатність більш чітко й усвідомлено виявляти мотивацію й цілеспрямованість у набутті знань; виховувати самоорганізованість, самоконтроль та інші особистісні якості. Пропонований навчальний посібник може бути використаний для роботи зі студентами як під керівництвом викладача, так і для самостійного оволодіння українською мовою. Описаний навчальний посібник є експериментальним і зараз проходить апробацію під час навчального процесу.

Таким чином, робота над підручником є важливою науково-пошуковою проблемою лінгвістів, психологів, методистів, викладачів суміжних гуманітарних дисциплін у вирішенні питань щодо змісту, структури, методики презентації навчального матеріалу. Від колективних зусиль, результатів накопиченого досвіду викладання української мови іноземним студентам буде залежати якість підручників та посібників. Представлений на розгляд навчальний посібник відображає розглянуті теоретичні положення, надає можливість іноземним студентам оволодівати як письмовою, так і усною формою мовлення в межах основних комунікативних потреб у реальних ситуаціях повсякденного спілкування.

Література:

1. Бахтіярова Х.Ш., Лукашевич С.С. та ін. Українська мова. Практичний курс для іноземців: Посібник для слухачів підготовчих відділень і факультетів.- Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.
2. Горошкіна О. Лінгводидактичні засади створення підручників з української мови для профільної школи / Олена Горошкіна // Вісник Львівського університету. – Серія «Філологія». – 2010. – Вип. 50. – С. 73–79.
3. Швець Г.Д. Читаймо українською: навч. посібник з української мови для іноземних студентів / Г.Д.Швець, Ю.О.Торчинська, А.О.Літвінчук / за ред. Г.Д.Швець. – К.: Фенікс, 2012. – 112 с.

Долгая Е.А., Синявина Л.В., Филянина Н.Н.
Национальный фармацевтический университет
г. Харьков, Украина
e-mail: Department-flt@nuph.edu.ua

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА

Введение карантина и внедрение усиленных противоэпидемиологических мероприятий на территории Украины в связи с широким распространением коронавирусной инфекции привело к переходу учебного процесса в заведениях среднего и высшего образования на дистанционную (он-лайн) форму обучения с широким использованием интерактивных образовательных средств, раскрывающих творческий потенциал, индивидуальность и талант личности обучающегося.

Новые информационные технологии, опирающиеся на широкое использование современных технических и программных средств, таких как компьютеры и спутниковые или оптоволоконные линии связи, позволяют успешно справляться с данной задачей.

Основопологающей чертой метода интерактивного дистанционного обучения является взаимодействие преподавателя и студента на расстоянии при помощи электронных средств информации.

Цель данной работы рассмотреть возможности, проблемы и перспективы развития он-лайн обучения с использованием различных интерактивных платформ, таких как ZOOM, Moodle и др.

Компетентностный подход при организации образовательного процесса требует от преподавателя изменения процесса обучения: его структуры, форм организации деятельности, принципов взаимодействия субъектов. А это означает, что приоритет в работе педагога отдается диалогическим методам общения.

Интерактивное обучение – это, прежде всего, диалоговое обучение, способное обеспечить активное восприятие материала, привить навыки самостоятельной интеллектуальной деятельности, помочь выработать собственные выводы. Методы интерактивного обучения стимулируют постоянные контакты студентов и преподавателей, обеспечивают экономию учебного времени по сравнению с традиционными методами. Необходимо организовать учебно-воспитательный процесс как вид креативной деятельности, используя интерактивные методы. [1]

Метод интерактивного дистанционного обучения усиливает роль преподавателя в сфере координации познавательного процесса, требует усовершенствования преподавания, повышения творческой активности и собственной квалификации преподавателя в соответствии с инновациями. [5]

Средства компьютерной телекоммуникации позволяют студенту воспользоваться всем богатством необходимой информации, учебно-методическими и др. материалами не только преподавателей, ведущих преподавание в их вузе, но и в любых других учебных заведениях.

В связи с бурным развитием информационных технологий, всемирной сети Интернет, а также ограничениями в связи с пандемией коронавируса, распространение дистанционного обучения получило лавинообразный характер в силу оперативности связи между участниками образовательного процесса. Эта связь может осуществляться, как синхронно, так и асинхронно. Особенно эффективна синхронная форма дистанционного обучения – вебинары, позволяющие вести территориально удаленный образовательный процесс в реальном времени.

В НФаУ для проведения дистанционного обучения применяются система управления обучением Moodle (модульная объектно-ориентированная динамическая

обучающая среда), которая представляет собой свободное веб-приложение, предоставляющее возможность создавать сайты для онлайн-обучения, и ZOOM – сервис для проведения видеоконференций он-лайн.

В ZOOM проводятся видеоконференции (занятия) длительностью до 40 минут бесплатно, во время которых осуществляется видео и аудио связь с каждым участником. Есть возможность работать в чате, в котором можно писать сообщения, передавать файлы, как всей группе, так и каждому студенту индивидуально. Можно много раз подряд работать в программе по 40 минут, но, чтобы занятие не прерывалось, надо перейти на профессиональный уровень и заплатить около 15 долларов в месяц.

Программа подходит для индивидуальных и групповых занятий, студенты могут заходить в нее как с домашнего компьютера, так и с планшета или телефона. К видеоконференции, кроме студентов может подключиться любой человек, имеющий ссылку или идентификатор конференции. Конференцию можно запланировать заранее, а также сделать повторяющуюся ссылку для постоянного урока в определенное время. Преподаватель имеет возможность с помощью функции «Демонстрация экрана» показывать группе презентации к изучаемой теме, демонстрировать видеоролики, работать с учебно-методическими материалами в электронном виде. Также можно использовать встроенную интерактивную доску, легко и быстро переключаясь с демонстрации экрана на доску и обратно. Можно производить запись урока на компьютер.

Чат-занятия на платформе ZOOM осуществляются с использованием чат-технологий, проводятся синхронно. Студенты имеют одновременный доступ к чату, что позволяет вести конструктивный диалог с несколькими обучающимися одновременно.

Чат-занятия и веб-форумы дают возможность многодневного обсуждения интересных вопросов, а так же асинхронное взаимодействие друг с другом [5].

Microsoft PowerPoint — прекрасное средство для подготовки презентаций, краткого конспекта темы, которые можно использовать на уроке. Компьютерные презентации получили распространение как форма наглядного иллюстрированного материала к теме занятия, активизирующая визуальное восприятие студента, тем самым повышая эффективность учебного процесса.

Однако следует отметить сильную зависимость качества синхронного интерактивного дистанционного обучения от технической оснащенности оборудования. К сожалению, проблема коммуникаций по-прежнему остается одной из наиболее актуальных для широкого распространения систем дистанционного обучения [2].

Уровень развития телекоммуникационных технологий не всегда соответствует необходимым требованиям для организации бесперебойного образовательного процесса, что негативно сказывается на качестве урока. Телекоммуникационная связь иногда бывает неустойчива, и занятие прерывается, что может повлечь за собой невозможность самого процесса обучения. Наличие высокоскоростного канала связи является обязательным условием для успешного обучения студентов.

Эффективное предоставление учебной информации является одной из важных проблем обучения. Вся информацию, которую способен воспринимать человек, можно разделить на два основных класса:– по воздействию на органы чувств: оптически-акустическая, оптически-осязательная и т.п.;– по технической однородности: текстовая, акустическая, использующая изображения, цветовая [3].

Эффективность усвоения информации при различных методах обучения различная: при чтении – 10%;, при использовании технических средств – 20%, при использовании наглядности, слайдов – 55%, на практических занятиях – 75%, при групповой работе (обучи другого) – 90% информации [3].

Применение аудиовизуальных средств обучения, сочетающих видео и звуковые эффекты, обеспечивает одновременное воздействие на два важнейших органа чувств человека – зрение и слух, что существенно повышает информативность учебного процесса и эффективность его восприятия.

Однако отсутствие у некоторых студентов гаджетов такого технического уровня, который может обеспечить им доступ к программе и хорошую видео или аудио связь, является серьезной проблемой интерактивного дистанционного обучения.

Изучению теории отводится минимальное количество времени учебного процесса, что возлагает на студента обязанность самостоятельной подготовки. Многие студенты нуждаются в консультативных занятиях, на которых они могут задать интересующий их вопрос в процессе подготовки домашнего задания или к модульному контролю, по изучаемой теме занятия и получить на него компетентный ответ. Часто для консультаций с преподавателем студенты используют популярные системы мгновенного обмена текстовыми сообщениями для мобильных и других платформ с поддержкой голосовой и видеосвязи WhatsApp и Viber, которые позволяют им пересылать текстовые сообщения, изображения, видео, аудио, электронные документы и пр. Именно эта форма взаимодействия студентов и преподавателей обладает наибольшей интерактивностью.

В процессе работы в форме интерактивного дистанционного обучения формируются объемные электронные библиотеки. Формирование определенной базы данных консультативного дистанционного обучения – не в плане предоставления образовательной услуги, а именно с целью помощи в поиске информации и координации теоретической подготовки обучающегося, является емким процессом.

Проблема методического обеспечения – ключевая для организации и внедрения интерактивного дистанционного обучения. Можно выделить три основных элемента этого вида обучения: программно-техническое обеспечение, транспортная среда (Интернет) и методическое обеспечение учебного процесса. Последняя составляющая подразумевает разработку методических рекомендаций для создания электронных учебных пособий и организации процесса интерактивного дистанционного обучения. Создание электронной учебной литературы для интерактивного дистанционного обучения – не просто перенос печатных материалов в машиночитаемую форму для обеспечения обучаемых необходимыми материалами. Основная проблема заключается в отсутствии или недостаточном количестве методических разработок по подготовке таких учебных материалов. Поэтому создание электронной учебно-методической литературы для очной и заочной форм обучения студентов – основная задача преподавателей, которые вынуждены работать только дистанционно, не имея возможности непосредственно контактировать со студентами, что является проблемой, особенно на начальном этапе обучения их иностранному языку.

В числе безусловных положительных факторов дистанционного он-лайн обучения необходимо назвать отсутствие географических ограничений, доступность, открытость и гибкость взаимодействия участников учебных программ, а также наличие постоянного контакта с преподавателем, особенно для синхронной формы обучения. Дополнительным плюсом такого метода обучения является экономия времени и материальных затрат, скорость общения, социальное равноправие в отношении всех категорий студентов. Безусловно, важнейшими преимуществами данного метода обучения являются технологичность – использование новейших достижений и открытий информационных и телекоммуникационных технологий; мобильность – возможность в короткие сроки внести в программу обучения необходимые изменения и дополнения; ориентация на результат [4];

Но при всем обилии положительных сторон у этого метода есть и свои недостатки: необходимость постоянного доступа к источникам информации; студенты не всегда могут обеспечить себя достаточным техническим оснащением – иметь компьютер и стабильный выход в интернет; как правило, студенты испытывают недостаток практических занятий; отсутствует постоянный контроль над учащимися. Требуется наличие у студентов сильной личной мотивации, умение учиться самостоятельно, а обучающие программы и курсы могут быть недостаточно хорошо разработаны. Еще одним минусом в дистанционном образовании является то, что основа его обучения – письменная; [2]

Основным минусом всех форм интерактивного дистанционного обучения, и синхронного в том числе, можно назвать недостаточно тесное общение преподавателя с учащимися. Именно этот фактор оказывает наибольшее влияние на качество образовательного процесса, поскольку основой успеха во всех без исключения формах получения новых знаний и навыков является взаимопонимание и контакт преподавателя с аудиторией. Наиболее полный эмоциональный и психологический контакт достигается только при очном формате проведения занятий, хотя при синхронном дистанционном обучении режиме реального времени этот недостаток удаётся сгладить максимальным образом – студенты непрерывно слушают материал преподавателя, под его непосредственным руководством выполняют самостоятельные работы, имеют возможность получить оперативные ответы на свои вопросы [4].

Нельзя сказать, что интерактивное дистанционное обучение облегчает работу преподавателя. Оно требует определенных навыков работы с системами информатизации. Расширение современных информационных технологий приводит к стиранию границ между традиционным очным обучением и дистанционным обучением.

Интерактивное дистанционное обучение – творческое, перспективное направление обучения, актуальный и высокоэффективный инструмент в руках опытного преподавателя. Но данный метод обучения эффективнее использовать как дополнение к очному обучению, особенно на направлениях подготовки, требующих практических навыков работы, таких как преподавание русского и украинского языков иностранным гражданам.

Литература:

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе / А.А. Вербицкий. – М.: Велби, 2007. – 58 с.
2. Кожемяченко Н.Р. Интерактивные технологии в учебном процессе разных форм обучения / Н.Р. Кожемяченко // Успехи современного естествознания. – 2015. – № 8. – С. 95-98; URL: <http://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=35518>. (Дата обращения: 08.11.2020).
3. Носкова Т.Н. Аудиовизуальные технологии в образовании / Т.Н. Носкова. – СПб.: СПбГУКиТ, 2004. – 173с.
4. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учебн. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева; Под ред. Е.С. Полат // М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.
5. Щекина Н.Б. Интерактивные методы обучения в подготовке студентов / Н.Б. Щекина, Л.Г. Кайдалова // Проблемы и перспективы развития педагогики и психологии : материалы Междунар. заочной конф., Новосибирск, 3 апр. 2013 г. – Новосибирск : СибАк, 2013. – С. 80-87. [Электронный ресурс: <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/4275>]. (Дата обращения: 15.11.2020).

Домніч С.П., Шалаєв В.О.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

e-mail: spdom.286@gmail.com

КОМПЛЕКСНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ МОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Навчання іноземних студентів у Навчально-науковому інституті міжнародної освіти (ННІМО) Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (ХНУ імені В.Н. Каразіна) націлене на формування комунікативної компетенції іноземних учнів на рівні, близькому до рівня носіїв мови в межах не тільки розмовно-побутової, ділової, суспільно-політичної, соціально-культурної, але і в навчально-професійній сфері мовлення. Для цього, базуючись на головні завдання класичного університету – пізнавати, навчати та просвіщати, – робота з навчання мови іноземців ведеться також і в межах професійного спілкування та фахового мовлення.

Продовжуючи традиції навчальної роботи, що почалися ще з другої половини ХХ століття у період становлення системи навчання іноземців в ХНУ імені В.Н. Каразіна (тоді Харківський державний університет імені М. Горького), у ННІМО, крім проведення навчальних (практичних) занять із навчально-професійної сфери комунікативного підключення, застосовується низка різноманітних заходів, які спрямовані на соціальну та академічну адаптацію іноземних студентів університету.

В залежності від обраної спеціальності студентів здійснюється **проведення практичних занять у навчально-професійній сфері комунікативного підключення** іноземною (українською / російською / англійською) мовою викладачами кафедр мовної підготовки 1 (основний етап навчання – вузівська підготовка) та мовної підготовки 2 (підготовчий етап навчання – довузівська підготовка) вперед, а також зі спеціальних предметів (на етапі довузівської підготовки): фізики, хімії, біології, інформатики, математики, креслення тощо – викладачами кафедри природничих дисциплін; історії України, географії, країнознавства, економіки, мистецтвознавства тощо – викладачами кафедри соціально-економічних дисциплін. Проведення навчальних занять із професійної сфери комунікативного підключення базується на підставі створених викладачами ННІМО робочих програм навчальних дисциплін («Іноземна мова (українська)», «Українська мова за фахом», «Іноземна мова (російська)», «Іноземна мова за фахом», «Ділова іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Фізика», «Хімія», Математика», «Біологія» «Історія України» та ін.). На основному етапі навчання професійна підготовка іноземних студентів здійснюється за допомогою робочих програм фахових навчальних дисциплін факультетів, де вони навчаються.

Для формування фахової професійної іншомовної комунікативної компетенції майбутніх представників різних галузей наук і виробництва є навчання іноземних студентів читання, мовлення, аудіювання та письма з іноземної мови (української / російської / англійської) для забезпечення можливості й спроможності спілкування у професійній сфері. У цьому сенсі важливу роль відіграє професійно орієнтована іншомовна діяльність, котра передбачає підготовку майбутніх спеціалістів до

ділового спілкування в усній і письмовій формах іноземною мовою, що вивчається. Тому необхідною умовою в досягненні цієї мети є комплексний розвиток умінь іноземних студентів в усіх видах мовленнєвої діяльності у процесі професійної підготовки [2, с. 80 – 81].

Для досягнення результативності і продуктивності у вивченні спеціальних професійних дисциплін іноземним студентам треба досягти певних результатів у іншомовній діяльності (тобто мовленнєвій діяльності іноземною мовою), мати високий рівень творчого мислення, який забезпечує розуміння іншомовної інформації професійного характеру. Тільки тоді може з'явитися іншомовна компетентність (*кваліфікація, результативність*) [4], яка охоплює цілісний комплекс знань у мовній і професійній сферах, умінь застосовувати ці знання в практичній професійній діяльності. Крім того, іншомовна компетентність передбачає оволодіння іноземними студентами знаннями про культуру та систему мови, яку вони вивчають. Ці знання реалізуються за рахунок сформованих мовних і мовленнєвих навичок оперування загальною і професійною лексикою та граматичними правилами і виявляються у продуціюванні самостійного усного та письмового висловлювання, що призведе у подальшому до адекватного спілкування з носіями мови за фахом.

Отже, щодо формування кожного мовного особистісного феномену іноземця маємо на увазі необхідність оволодіння ним мовою на загальному рівні безвідносно до професійної діяльності, а також оволодіння професійною іноземною мовою до рівня, що наближається до носіїв цієї мови, котрі користуються нею для виконання певних професійних функцій в певній професійній галузі. «Іншомовна компетентність передбачає володіння людиною іноземною мовою кваліфіковано» [1, с. 47]. Тому саме на це і спрямовані практичні заняття для іноземних студентів в ННІМО.

Однак формування іншомовної комунікативної компетенції не обмежується лише процесом навчання студентів іноземної (української/російської/англійської) мови. В процесі професійної підготовки майбутнього фахівця є набагато ширші можливості для забезпечення сформованості даного особистісного феномену: можливості загальнокультурних і професійних дисциплін, виховної і самостійної роботи студентів тощо [1, с. 46].

Поряд з навчально-професійною підготовкою іноземних студентів університету значне місце посідає їхня **соціальна та академічна адаптація**, яка передбачає:

– знайомство іноземних учнів з адміністрацією Навчально-наукового інституту міжнародної освіти та викладачами кафедр, що увійшли до його складу (кафедра мовної підготовки 1, кафедра мовної підготовки 2, кафедра природничих дисциплін, кафедра соціально-економічних дисциплін), з гуртожитками університету та їхніми працівниками, з системою безпеки життєдіяльності;

– знайомство іноземних студентів I курсу з факультетами та деканатами університету, його історією та традиціями, з видатними вченими, які працювали в Харківському університеті в різні часи (за темою «ХНУ імені В.Н. Каразіна – класичний університет України»: проведення екскурсій по факультетам університету; екскурсій до Музею історії університету, до «ЛандауЦентру», до Музею археології й етнографії Слобідської України тощо з метою поширення знань не тільки про визнання університету як центру фундаментальної науки і освіти, але і як потужного культурного осередку);

– знайомство іноземних студентів університету з містом, де вони навчаються (за темами: «Харків – місто, в якому ми живемо та навчаємося», «Харків – місто студентів і науковців», «Харків науковий», «Нобелівські лауреати, що навчалися та працювали у Харкові»);

– знайомство студентів I курсу з науковою бібліотекою університету за темою «Центральна наукова бібліотека ХНУ: традиції та сучасність»: екскурсії до ЦНБ ХНУ з відвідуванням довідково-бібліографічного відділу, зали електронного замовлення та зали періодичної літератури, відділу рідкісних книг та видань, відділів учбових абонементів по факультетах, де іноземні студенти можуть узяти підручники для навчання, а також читацьких зал за факультетами [3; 5].

Проведення для іноземних студентів університету навчально-наукових, професійно спрямованих мандрівок до музеїв, галерей, культурних центрів тощо доповнює навчальний процес в аудиторії. Для таких форм роботи викладачами створюються спеціальні мовні та наглядові передекскурсійні та післяекскурсійні матеріали, які допомагають у сприйнятті та обговоренні цих заходів студентами. У іноземних студентів навчально-наукові мандрівки містом за професійною спрямованістю завжди викликають зацікавленість та повагу до минулого і сучасних винаходів.

Серед великої різноманітності заходів особливе місце посідають, на наш погляд, займають заходи, які пов'язані з участю іноземних студентів у професійно спрямованих кафедральних, факультетських та університетських заходах, міських конкурсах, тематичних-уроках, всеукраїнських та міжнародних олімпіадах, конференціях тощо. Для участі студентів у тому чи іншому заході викладачами ННІМО здійснюється керівництво науковою роботою студентів із підготовки промов, повідомлень, доповідей, доповідей-презентацій тощо.

Зробимо висновок. Робота викладачів з іноземними студентами у ННІМО завжди спрямована на навчання мовного спілкування у різних сферах комунікативного підключення, та насамперед у професійній сфері спілкування. Головна увага приділяється формуванню мовних навичок і умінь іноземних студентів для майбутньої професійної діяльності, яка потребує як породження, повідомлення інформації, так і її сприйняття, розуміння, осмислення і подальшу переробку та оцінку. На формування таких навичок і умінь націлено навчання говоріння та писемної мови, читання та аудіювання. Ефективним доповненням навчальних занять є самостійна робота студентів та заходи позааудиторної виховної (організаційної) роботи.

P. S.:

Матеріал цієї статті був підготовлений у січні 2020 року спільно з Віктором Олексійовичем Шалаєвим. Однак стаття не була опублікована, а 14.02.2020 року Віктор Олексійович Шалаєв раптово пішов з життя ... Ця чуйна людина була різнобічною особистістю, істинним взірцем доброти, щирості, чесності та справедливості для своїх колег та іноземних студентів ...

Як науковець Віктор Олексійович Шалаєв зробив значний внесок у розвиток фізичної науки та науково-методичної думки в галузі викладання природничих дисциплін іноземним студентам та організації їх університетського навчання.

Працюючи на посадах завідувача кафедри природничих наук, декана підготовчого факультету та директора Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Віктор Олексійович Шалаєв всебічно сприяв розвитку наукової та науково-методичної роботи цих підрозділів університету, на базі яких під його керівництвом щороку організовувалися науково-практичні та науково-методичні конференції українського та міжнародного рівнів, видавалися матеріали конференцій, наукові збірки та навчальні підручники для студентів-іноземців.

Світла пам'ять талановитому науковцю, далекоглядному керівнику, умілому організатору, майстерному викладачу, мудрому наставнику ...

Світлана Домніч

Література:

1. Демченко Д.І. Формування професійної іноземної компетентності майбутніх юристів засобами іноземної мови у фаховій підготовці: [монографія] / Д.І. Демченко. – Х. : Видавець Іванченко І.С., 2014. – 213 с.
2. Теляшенко В.Л. Професійно орієнтоване навчання студентів іноземної мови в немовному вузі / В.Л. Телященко // Теорія та практика державного управління: [Збірник] / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т [Редкол.: Г.І. Мостовий та ін.]. – Вип. 4. Актуальні питання навчання іноземної комунікації у вищих навчальних закладах: матеріали наук.-практ. конф., 20 травня 2003 р. – Х. : Магістр, 2003. – С. 78 – 81.
3. Ушакова Н., Домніч С., Кушнір І., Тростинська О., Чирва Я. (2019). Модель підготовки іноземних здобувачів вищої освіти в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна / Н. Ушакова, С. Домніч, І. Кушнір, О. Тростинська, Я. Чирва // Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» = International Scientific Journal of Universities and Leadershi – 2(8), 2019 – С. 32 – 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ul-journal.org/index.php/journal/article/view/96/90> – Назва з екрану.
4. Шапран Ю.О. Дискусійні питання компетенції та компетентності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/28937/ – Назва з екрану.
5. Ushakova N. Linguocultural bases of socialization of foreign applicants of higher education in the university education area = Лінгвокультурологічні основи соціалізації іноземних здобувачів вищої освіти в університетському освітньому просторі / N. Ushakova, S. Domnich, I. Kushnir, O. Trostynska // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: Наукові дослідження. Досвід. Пошуки: зб. наук. праць. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. – Вип. 35. – С. 122 – 140.

Дьолог О.С.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

М. Харків, Україна

e-mail: Olha.Doloh@hneu.net

РОЛЬ АУДІЮВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Сучасне соціально-економічне становище в Україні потребує високих вимог до якості вищої освіти, знань спеціалістів усіх галузей господарства і рівня їхньої професійної компетентності. Особливої значущості набувають пошуки нових мовних стратегій для підвищення ефективності навчання української мови іноземців. Студенти-іноземці, що навчаються у вищих навчальних закладах України, повинні оволодіти українською мовою для спілкування в різних галузях (навчальній, професійній, суспільно-політичній, соціально-культурній, побутовій). Основною метою навчання для них у цьому випадку є використання української мови в процесі оволодіння своєю спеціальністю.

Навчання іноземних студентів потребує особливої організації навчального процесу, ретельного відбору навчального матеріалу, шляхів його презентації, організації засвоєння матеріалу. На сьогодні основним у навчанні іноземних студентів є функціонально-семантичний підхід до відбору й організації навчального матеріалу, що забезпечує

оптимальну реалізацію поставленої мети – спілкування українською мовою в професійній сфері. Принцип методичної доцільності дозволяє основну увагу приділяти засвоєнню, закріпленню й активізації найбільш вживаних граматичних конструкцій.

«Українська мова як іноземна» вивчається студентами-іноземцями на підготовчому відділенні. Метою вивчення цієї дисципліни є формування у студентів з інших країн комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок, необхідних їм для спілкування в навчально-професійній, суспільно-політичній та соціально-культурній сферах. У процесі опанування української мови як нерідної найважливішого значення набуває навчання на підготовчому факультеті, оскільки саме в цей період закладається база для якісного засвоєння фонетичних, лексико-морфологічних і синтаксичних особливостей нової мови.

У лінгводидактиці проблемі навчання нерідної мови на початковому й середньому етапах присвячено праці С. Бархударова, Т. Вишнякової, Г. Городилова, С. Воробйової, Т. Дорофєєвої, Н. Зайченко, З. Ієвлевої, Р. Маковецької, О. Миролюбова, Т. Мухіної, Г. Рожкової, Н. Соболевої та інших науковців та методистів. Дослідники розглядають методи й прийоми навчання, послідовність уведення матеріалу, систему вправ тощо.

Звичайно, особливої уваги набуває розвиток різних видів мовленнєвої діяльності студентів-іноземців. Метою даної розвідки є з'ясування ролі одного з видів мовленнєвої діяльності - аудіювання. Іноземні студенти, навіть оволодівши необхідним лексичним матеріалом та граматичною структурою української мови, не завжди можуть легко сприймати текст на слух. Тому питання ролі аудіювання на заняттях з української мови як іноземної залишається і сьогодні актуальним.

У широкому спектрі комунікативних потреб студентів-іноземців саме аудіювання лекцій зі спеціальності посідає перше місце, оскільки від успіху цієї найважчої рецептивної діяльності більшою мірою залежить результат усієї їх навчальної роботи. Саме тому всі наявні навчальні програми рекомендують викладачам-практикам приділяти цьому виду мовленнєвої діяльності належну увагу.

У процесі аудіювання виділяють словесне розуміння, яке спирається на мовленнєвий досвід учнів, та предметне розуміння, що спирається на їх життєвий досвід, та знання ситуацій мовлення. При навчанні іноземної мови кінцевою метою є вироблення таких аудитивних умінь, при наявності яких не розчленовувалася б форма та зміст висловлювання, що сприймається.

Аудіювання є видом мовленнєвої діяльності, який виступає як цілі за засоби навчання іноземних студентів під час вивчення курсу «Українська мова як іноземна». Практика показує, що саме аудіювання викликає багато проблем у іноземних студентів, що вивчають українську мову. Однією за причин даної проблеми є відсутність у студентів основних психологічних механізмів сприйняття та розуміння іноземного мовлення на слух. Студенти певною мірою володіють механізмами сприйняття мовлення рідною мовою, але при цьому повного перенесення функціонування даних механізмів на іноземне мовлення, на жаль, не відбувається. Ці механізми необхідно формувати заново.

При аудіюванні іноземні студенти зустрічаються з цілим комплексом труднощів, серед яких варто назвати:

- несформованість слухової рецепції через недостатній розвиток фонематичного слуху;
- недостатній розвиток прогностичних умінь;
- невміння швидко та адекватно проводити смислову обробку сприйнятої на слух інформації.

Усе це призводить до нерозуміння та несприйняття почутого повідомлення. Звичайно, такі проблеми чинять негативний вплив на формування в іноземних студентів навичок говоріння, читання, писання.

Аудіювання відносять до рецептивних видів мовленнєвої діяльності, оскільки такий вид спрямований на сприйняття, розуміння та інтерпретацію почутого мовлення. Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Воно представляє собою перцептивну розумову мнемотичну діяльність. Перцептивною такою діяльністю можна назвати, тому що вона передбачає сприйняття. Розумовою – тому що її реалізація пов'язана з основними розумовими операціями (аналізом, синтезом, індукцією, дедукцією, порівнянням, абстрагуванням, конкретизацією тощо). Мнемотичною – тому що відбувається виділення та засвоєння інформативних ознак, формування образу, впізнавання в результаті порівняння з еталоном, що зберігається в пам'яті. [1, с. 35]

Аудіювання неможливо повністю автоматизувати, а лише частково – на рівні впізнавання фонем, слів і граматичних конструкцій. Цей вид мовленнєвої діяльності має незворотний характер, оскільки повідомлена інформація, як правило, не повторюється. Внаслідок цього частина інформації втрачається і залишається неусвідомленою.

Аудіювання має складну внутрішню структуру, що відрізняє його від інших видів мовленнєвої діяльності. У методиці виділяють чотири основні механізми аудіювання, які перебувають між собою у взаємозв'язку та взаємодії:

- механізм оперативної пам'яті (Сприяє утримуванию в пам'яті почутої інформації. Це короткі речення. Внаслідок отримання досвіду з'являється здатність утримувати в свідомості «сміслові шматки».);
- механізм вірогідного прогнозування. (Розвиток оперативної пам'яті допомагає розвивати механізм вірогідного прогнозування. Почувши частину речення (або повідомлення), іноземні студенти можуть прогнозувати його закінчення. Вірогідне прогнозування та оперативна пам'ять забезпечують в процесі аудіювання «синтез одночасності» [2, с. 17].);
- механізм довготривалої пам'яті (Сприяє впізнаванню слів, розумінню структури речення, його значення.);
- механізм усвідомлення (Представляє собою складний процес розумової трансформації словесної інформації в образну. Під час аудіювання наряду з процесом розуміння вступає в дію і процес запам'ятовування.).

Аудіювання виступає як мета/ і як засіб навчання, що дає можливість оволодівати звуковою реалізацією мови, котра вивчається, її фонемним складом та інтонацією (ритмом, наголосом, мелодикою). Через аудіювання відбувається засвоєння лексичного складу мови та її граматичної структури. Водночас аудіювання полегшує засвоєння навичок говоріння, читання, писання, що є однією з головних причин використання аудіювання як допоміжного, а іноді й основного засобу навчання цим видам мовленнєвої діяльності.

Важливим у ході вивчення української мови студентами-іноземцями представляється розрізнення комунікативного аудіювання та навчального аудіювання. Комунікативне аудіювання є метою навчання і представляє собою складне мовленнєве уміння сприймати інформацію на слух під час її одноразового відтворення. Такий тип аудіювання визначається загальними завданнями залежно від етапу вивчення мови.

На початковому та на середньому етапі навчання української мови як іноземної (підготовче відділення) навички аудіювання формуються на базі лексико-граматичного матеріалу, що вивчається за навчальною програмою. На подальших етапах навчання розвиваються уміння сприймати на слух неадаптовані тексти різних стилів. Таким чином, на цьому етапі закладаються основи усного мовлення українською мовою. Результатом навчання є розуміння усного мовлення і розвиток здібностей розуміння на слух навчальних дисциплін. Поступово уміння сприймати тексти на слух реалізується в здібностях іноземного студента брати участь у спілкуванні на фахові теми.

Аудіювання як засіб навчання забезпечує знайомство іноземних студентів з новим мовним та мовленнєвим матеріалом, виступає як засіб формування навичок і умінь у всіх інших видах мовленнєвої діяльності, сприяє підтриманню досягнутого рівня володіння мовою, формує аудитивні навички.

Провести чітку межу між аудіюванням як метою та аудіюванням як засобом навчання досить складно, оскільки в реальній практиці ці дві функції тісно пов'язані. Важливою умовою під час формування навичок аудіювання є мотивація. Якщо іноземний студент відчуває потребу слухати, це призводить до максимальної мобілізації його психічного потенціалу: внаслідок цього загострюються слух та увага, підвищується інтенсивність розумових процесів. Для створення мотивації навчання української мови як іноземної важливим є правильний підбір аудіотекстів.

Залежно від конкретних навчальних завдань і за ознакою повноти розуміння інформації розрізняють два види аудіювання:

- аудіювання з повним розумінням почутого;
- аудіювання з розумінням основного змісту почутого.

Для початкового етапу навчання студентів-іноземців важливим є аудіювання з повним розумінням тексту.

При цьому обов'язково передбачається відсутність у тексті незнайомої лексики, яка могла б бути перешкодою під час сприйняття. При аудіюванні тексту з розумінням основного змісту студент повинен прагнути зрозуміти текст в цілому. Текст має певний відсоток незнайомих слів, проте це не перешкода, оскільки незнайомі слова не є ключовими.

Для розвитку навичок аудіювання на заняттях з української мови як іноземної використовуються різноманітні типи тренувальних вправ. Існують різні підходи до виділення типів аудитивних вправ. Деякі методисти поділяють аудитивні вправи на підготовчі та мовленнєві. Підготовчі вправи такого типу спрямовані на подолання однієї, штучно виділеної проблеми. Це перша сходинка на шляху до формування мовленнєвого умінь.

На заняттях з української мови як іноземної використовуються також вправи на впізнання та розрізнення різних звуків у словах, лексичних одиницях, граматичних формах. Мета таких вправ – розвиток фонематичного слуху іноземного студента.

Можемо навести приклад кількох типів таких вправ:

- прослухайте слова і підійміть руку, якщо в слові звучить глухий/дзвінкий звук: *фаза – ваза, там – дам, жар – шар*;
- прослухайте слова і підійміть руку, якщо в слові звучить твердий/м'який звук: *дим – дім, син – синь, кит – кіт*;
- прослухайте слова і підійміть руку, якщо почули слово істоту (або неістоту): *економіка – економіст, деканат – декан, лікарня – лікар*.

Корисними на етапі підготовки до аудіювання є вправи на розрізнення граматичних явищ. Наприклад, іноземним студентам пропонується навчитися розрізняти на слух слова: *фізика, фізик; економіка, економіст, економічний*.

Поступово завдання можуть ускладнюватися і студентам пропонується робота з використанням зорової наочності: (наприклад, вибрати один із запропонованих малюнків, що відповідає словесному описанню; прослухати текст і знайти відмінності між змістом тексту та зображенням на малюнку).

Під час заняття варто використовувати вправи на розвиток оперативної пам'яті студентів (наприклад: прослухати ряд слів, словосполучень, речення, кілька речень та повторити їх; прослухати два варіанти повідомлення та визначити, що додалось і що зникло в другому варіанті).

Вправи, спрямовані на розвиток механізму вірогідного прогнозування, також сприяють розвитку навичок сприйняття тексту на слух. Серед таких вправ можемо

запропонувати, наприклад, такі: закінчити речення відповідно до прочитаного (прослуханого) тексту; прослухати назву тексту і визначити можливий зміст повідомлення; прослухати початок і середину тексту та вибрати доречний варіант закінчення із запропонованих викладачем закінчень (або придумати закінчення самостійно).

Різноманітні вправи, спрямовані на роботу з текстом, виконуються студентами із зацікавленням і у такий спосіб підвищують мотивацію сприйняття тексту на слух.. Студентам, наприклад, пропонуються такі вправи: вибрати заголовок із запропонованих викладачем; дати назву повідомленню; поділити повідомлення на частини; скласти план тексту; визначити основну думку; закінчити текст; визначити можливий зміст тексту за планом або за ключовими словами; подивитися на ключові слова та визначити тему, якій присвячено аудіотекст, а потім прослухати цей текст та перевірити правильність своєї відповіді.

Таким чином, проблема ефективності навчання аудіюванню є однією з найактуальніших на сьогодні. Аудіювання є складовою спілкування, саме з нього починається оволодіння усною комунікацією. Володіння таким видом мовленнєвої діяльності як аудіювання дозволяє іноземному студентові зрозуміти те, що йому повідомляють й адекватно реагувати на почуте, дозволяє студентові правильно оформити свою відповідь співрозмовнику, що і є основою діалогічного мовлення. Важливість розвитку навичок аудіювання неможна недооцінювати. Саме тому зазначена тема потребує подальшого ретельного дослідження.

Література:

1. Васецкая Л.И. Концептуальная модель обучения профессиональной речи иностранных студентов нефилологического вуза / Л.И. Васецкая // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. – 2014.— №1. – С. 35-38 .
2. Чернова А.В. Инновационные подходы при обучении украинскому языку как иностранному / А. В. Чернова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 2. – С. 16 -21.

*Єрмолаєв В. К.
Доцент кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури
м.Харків, Україна
e-mail: malekk26@gmail.com*

LANGUAGE AND ITS FUNCTIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The development and successful functioning of any language is largely due to the state of society. It is the language that reflects the social differentiation of society (class, professional, sexual). On the camp languages also affect demographic processes (changes in population, in the ratio of urban and rural residents, migration processes, etc.), the level of general education of the people, the development of science, the creation of statehood, etc.

Society can also consciously influence the development of language. Modern languages, together with the peoples who speak these languages, have passed a long, sometimes a thorny path in its development.

In the doctrine of the nation as historical form of community of people language together with the territory, economic life, culture and features of psychology is one of the most characteristic features included in this concept. (Although there are facts when different nations speak the same language, but this is the exception, not the rule.)

Language performs the following functions in human society: communication, message and impact. So, we cannot level the significance of language as phenomena in the educational process.

Information is considered one of the most expensive and popular goods of the XXI century. Transfer of information as within a social group and between different groups and the outside world is provided by a system of communications. That is the educators should teach future professionals the successful use of language in their own professional development. So, the basis of this process is the first turn to understand the concept of communication. By this concept we mean the process of information exchange and interaction between people based on perception and understanding of each other for further professional activity.

Also analyzing the concept of language as a historically formed component communication of people through speech, which allows a person to learn the world around us, getting an education, we can note an immeasurable role languages in the educational process at different levels.

In most countries of the world, the status of state or official language will receive, which is spoken by the most numerous (or - dominant) nation. official language used in official office work, in government agencies; status state language is enshrined in the constitution. In some countries they are state-owned two languages: Afghanistan, Belarus, Belgium, Bolivia, Canada, Finland, India, Pakistan, Paraguay, South Africa, Singapore, Switzerland. So, it is the state language countries are given a primary role in the educational process. However, it is also important to master a foreign language for successful development both during the acquisition of knowledge and skills in higher education institutions, and further development as a specialist. Students do not always want to speak and know the language coincides with their abilities to do so.

The relevance is communicative The factor is of particular interest today and affects the contacts between nationalities. Much attention has been paid to problems recently development of communication in non-language institutions of higher education. At the heart of the technique teaching a foreign language in non-language institutions of higher education is modern communicative technique, in the teaching of which the main role is played by conversational component.

Language performs the following social functions in the educational process: 1) communicative / informative (carried out in acts of interpersonal and mass communication transfer and acquisition of knowledge, exchange of information between teacher and student of acts of language communication); 2) cognitive (processing and storage of knowledge in the memory of the individual and society, formation of a conceptual and linguistic picture of the world); 3) interpretive / interpretive (disclosure of the deep meaning of perceived language expressions / texts); 4) regulatory / associative / interactive (language interaction communicators, which aims to exchange communicative roles, approval their communicative leadership, influence on each other, organization successful exchange of information during the educational process due to observance of communicative postulates and principles); 5) contact-establishing (establishing, developing and maintaining communicative interaction); 6) emotionally expressive (expression of their emotions, feelings, attitudes, psychological attitudes, attitudes toward

communication partners and subject of communication); 7) aesthetic (creation of works of art, creative thinking of students); 8) ethnocultural (unification into a single whole representatives of this ethnic group as speakers of the same language as a native); 8) ethnocultural (unification into a single whole representatives of this ethnic group as speakers of the same language as a native).

Language and society are one of the central problems of modern linguistics in the educational process. Language is a necessary condition for the emergence of ethnicity community, its development, education and successful application of the received knowledge. Each professional field has its own figurative associations thinking, components of professional specificity. All this is always based on the native and state languages.

Particular attention is paid to the level of foreign language communication competencies of students and ways to increase it while studying in institutions of higher education. As a factor that contributes to more effective study foreign language and its use for professional purposes is considered English language space of a higher education institution.

Література:

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова М.:АРКТИ, 2003. 192 с.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. М.: Академия, 2006. 336 с.
3. Гнатенко К. В. Проблемы при изучении английского языка/ К.В. Гнатенко // Наука в інформаційному просторі. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2012. Т1.с. 70.
4. Гнатенко К. В. Мова як засіб формування професійної культури майбутнього фахівця/ К.В.Гнатенко //Мова і право. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. 2020 року, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ / Дніпро:2020, 26с .
5. Демьяненко М.Я, Мельник С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам / М.Я.Демьяненко. К.: Вища школа, 1984. 255 с.
6. Смирнов А.А. Проблемы психологии памяти / А.А. Смирнов. М., АПН РСФСР, 1986.

Іванова Т.А.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

email:ivanova250765@gmail.com

Про самостійну роботу студентів-іноземців

У зв'язку з введенням кредитної системи навчання все більшу кількість годин відводиться для самостійної роботи студентів. Такий висновок можна зробити, проглянувши ряд робочих навчальних планів усіх факультетів ХНУ. Тому необхідно цілеспрямовано розвивати у студентів навички та вміння самостійної роботи.

В широкому сенсі будь-яка навчальна діяльність для того, хто навчається, є діяльністю самостійною, особливість визначення самостійної роботи як складника навчального процесу полягає в характері керування нею, тобто в тому, керує викладач

цією діяльністю безпосередньо чи опосередковано, через спеціальні навчальні матеріали. Педагогічна література визначає самостійну роботу в навчанні мови як вид пізнавальної діяльності, що має певну мету (мовленнєва направленість), етапи роботи над навчальним матеріалом (презентація, тренування, практика, контроль) та джерела інформації (друковані, аудіо-візуальні, комп'ютерні матеріали) [3]. Специфіка самостійної роботи полягає у відсутності безпосереднього контакту учня з викладачем, тому методичні матеріали для самостійної роботи мають компенсувати відсутність такого контакту та взяти на себе основну функцію викладача – керувати самостійною роботою студента на всіх її етапах. Під керуванням у методиці розуміють послідовний вплив того, хто навчає, на того, хто навчається, направлений на досягнення поставленої мети, як загальної, так і часткової. Керування базується на знаннях процесу формування та розвитку вмінь іншомовної мовленнєвої діяльності, врахування її багатофазової структури, що включає такі фази: мотиваційну, орієнтовно-дослідницьку, виконавчу, контрольню-оціночну [3]. Ці фази співвідносяться зі стадіями формування вмінь мовленнєвої діяльності і з традиційними ланками навчального процесу – постановка мети та створення мотиву, ознайомлення, тренування й контроль.

Головними цілями самостійної роботи в плані практичного оволодіння іноземною мовою є: по-перше, досягнення відповідного рівня комунікативної компетенції в період навчання у вузі і, по-друге, підготовка випускників до проведення ефективної самоосвітньої роботи над іноземною мовою після закінчення вузу. Враховуючи важливість другої, кінцевої, цілі, представляється правомірним говорити про необхідність формування у випускників самоосвітньої компетенції як способності підтримувати і підвищувати в процесі самоосвіти рівень володіння іноземною мовою для безперервного вдосконалення професійної діяльності [2, с.43]. З психологічної точки зору самоосвітня компетенція передбачає наявність стійкого мотиваційного компонента, знань, відповідних навичок, умінь, навичок, особистісних якостей. Становлення самоосвітньої компетенції може здійснюватися тільки безпосередньо в діяльності студентів, у міру їх зростаючої самостійності в оволодінні іноземною мовою.

Завдання формування самоосвітньої компетенції ставить перед вузівською методикою і практикою навчання іноземною мовою ряд нових цікавих проблем. В першу чергу це проблема виявлення і типології компонентів самоосвітньої компетенції - знань, навичок, умінь і т. п. Її вирішення можливе через конкретний функціонально-структурний аналіз фактичної і моделюється практико-мовної самоосвітньої діяльності викладача іноземної мови. Вихідними підставами такого аналізу, на нашу думку, можуть бути:

– диференціація (при обліку взаємозв'язку і взаємозумовленості) дій аутодидактичного управління (самотивація, самостійне планування, самоорганізації, самоконтроль - методична сторона самоосвітньої компетенції), спеціально-предметних дій (засвоєння нормативно-мовних знань, мовні операції, дії текстотворення і розуміння, когнітивні дії щодо країнознавчої та загальнокультурної інформації та інша комунікативно-мовна сторона самоосвітньої компетенції) і дій застосування результатів самоосвіти і педагогічної діяльності (використання знову набутих знань, навичок, умінь, інформації в викладанні іноземної мови - професійно-прикладна сторона самоосвітньої компетенції);

– орієнтація на типові ситуації самоосвітньої діяльності викладача іноземної мови (під ситуацією самоосвітньої діяльності ми маємо на увазі сукупність взаємопов'язаних факторів, що визначають програму (відносно) цілісного акту цієї діяльності (пізнавальна задача, внутрішні і зовнішні умови її реалізації). Розробка даного поняття здається нам

доцільною для , визначення змісту самостійної роботи і його методичної організації, а також для моделювання навчальних одиниць самостійної пізнавальної діяльності.)

Важливою і особливо актуальною на даному етапі є також проблема загальної структури самостійної роботи. Якою мірою її традиційна структура відповідає другій меті, пов'язаній з формуванням самоосвітньої компетенції? Спостереження за мовленням випускників переконують в тому, що в даний час в період навчання у вузі в більшій мірі реалізується перша мета самостійної роботи.

На нашу думку, одна з головних причин такого становища полягає саме в традиційній загальній структурі самостійної роботи, де основне місце займає робота з підготовки до поточних занять (виконання домашнього завдання, робота над текстами і вправами з підручників і навчальних посібників і т. п.). Ця форма служить реалізації обох цілей самостійної роботи, але не в однаковій мірі, так як пов'язана з відносно невеликими обсягами цієї роботи, з її регламентацією в плані змісту, з частим поточним контролем, з обмеженими можливостями вибору і індивідуалізації роботи як по змісту, так і за методами. Дана форма в силу досить «жорсткого» управління не забезпечує достатньої практики в такій самостійній роботі, яка відповідала б післявузівським умовам, коли не даються конкретні завдання по окремих «порціях» роботи, не проводиться щодня (або щотижня) контроль і т. п. [1,с.74]. Очевидно, названу форму самостійної роботи можна вважати в основному орієнтованою на першу її мету. Другою, кінцевою, цілю в більшій ступені відповідає самостійна робота з виконання перспективних завдань з відстроченим контролем, зміст якої (не будучи пов'язаним з проведенням занять завжди на рівні всієї групи) може бути максимально диференційовано і управління якої може поступово перейти в дидактичний метод самоврядування студента. В цьому випадку самостійна робота по перспективним завданням буде практично зливатися з факультативною самостійною роботою, що не регламентується завданнями викладачів, доповнюючи останню як в плані загального обсягу самостійної навчальної діяльності, так і в плані підвищення здатності студента до аутодидактического управління. Аналіз психологічних, дидактичних і наявних методичних досліджень призводить до такого висновку: методична сутність пізнавальної самостійності виявляється найповніше саме в зв'язку зі здатністю студента досить ефективно управляти своєю навчальною діяльністю в різних дидактичних ситуаціях.

У традиційному вузівському досвіді самостійна робота по перспективним завданням з відстроченим контролем представлена головним чином індивідуальним позааудиторним читанням, можливості якого використовуються поки що не в повній мірі. Інші види мовної діяльності виражені в перспективній самостійній роботі незначно. В цілому ця форма не отримала в даний час достатнього розвитку і на відміну від самостійної роботи з підготовки до поточних занять не має чіткого організаційного оформлення, відпрацьованого методичного апарату, тобто не має своєї розвиненої методичної «інфраструктури». Які варіанти у створенні такої «інфраструктури» можливі [4, с.97]?

Можна виділити два основних варіанти навчальних заходів, за допомогою яких здійснюється управління названої формою самостійної роботи:

- 1) індивідуальні контрольні консультації (або співбесіди) за спеціальними графіками кафедри (або викладача);
- 2) спеціальні навчальні заходи з контрольно-навчальною функцією.

Перевага першого варіанту (індивідуальні консультації) полягає в максимальній диференціації змісту і контролю самостійної роботи, головна перевага другого - в тому, що забезпечується як суттєва диференціація, так і можливість мовної комунікації між студентами при контролі. Крім того, включення в загальний розклад занять індивідуальних консультацій полегшує управління самостійною роботою з боку кафедри.

Порівняння дозволяє припустити, що організаційна структура управління самостійною роботою по перспективним завданням має включати обидва названі варіанти, вони доповнюють один одного.

Що стосується змісту самостійної роботи з перспективних завдань, то він, будучи диференційованим в залежності від інтересів і мовної підготовки студентів, повинен бути орієнтованим на основні види самоосвітньої роботи над мовою після закінчення вузу. Ця робота реалізується: а) як природна аутодидактична профільована комунікація іноземною мовою; б) як спеціальні самостійні заняття; в) як дискретна (різної інтенсивності) внутрішньомовна практика іноземною мовою в рамках спілкування. До числа релевантних видів такої роботи відносяться: самостійне комунікативно повноцінне читання та аудіювання текстів різних жанрів з використанням різноманітної довідкової літератури; перегляд фільмів, відеозаписів, телепередач іноземною мовою при наявності відповідних умов; комплексна робота з підтримки мовних навичок, по розширенню лексичного запасу і вдосконаленню мовленнєвих умінь на базі текстів, що читаються і аудіюються; внутрішньомовна практика іноземною мовою; спілкування з носіями мови і колегами в різних формах; повторення мовного матеріалу і робота з подолання мовних помилок і недоліків мови, в тому числі за відповідними навчальними посібниками; застосування результатів самоосвіти за фахом (отриманої інформації, зібраних матеріалів) в адаптованому вигляді в педагогічній роботі.

Відповідно до цього змістовне ядро самостійної роботи по перспективним завданням, на нашу думку, - це серія взаємопов'язаних самостійних практикумів (різної тривалості і труднощі в залежності від етапу навчання), наприклад: з аудіювання (з виконанням завдань по роботі над змістом і мовним матеріалом аудіотекста), з читання наукової літератури (розуміння, смисловий аналіз, підготовка до обговорення проблематики, самостійний відбір і засвоєння нової лексики та ін.), по роботі з пресою (відбір і систематизація матеріалів за обраними студентами тем, складання та засвоєння тематичних лексичних списків і т. п.), по усному мовленні (самостійна робота по індивідуально визначеній додатковій тематиці і його письмовою фіксацією для підготовки повідомлень, виступів і т. п.). Можливі, зрозуміло, і інші практикуми (наприклад, фільмо- і відеопрактикуми, практикуми заздалегідь планованого спілкування з носіями мови, за певною різновиди перекладу та ін.). Інтегрованими компонентами практикумів можуть бути різноманітні лексико-граматичні завдання з навчально-дослідницької роботи студентів.

Комплексна організація подібних практикумів показує, що вони активізують перспективну самостійну роботу студентів, створюють структурну основу для її поступової систематизації.

Важливим для формування самоосвітньої компетенції є не тільки те, чи навчиться студент працювати над мовою самостійно, але і те, чи буде він робити це після закінчення вузу в умовах, що змінилися життєдіяльності. Очевидно, досягнутий рівень пізнавальної самостійності повинен бути (хоча б у першому наближенні) інтегрований в нові умови ще під час навчання у вузі. Особливість подібних практикумів - в їх більшою у порівнянні з іншими професійно-педагогічної спрямованості, яка реалізується за допомогою завдання застосувати частину результатів самостійної роботи безпосередньо в навчальній роботі в вузі.

Важливим змістовним компонентом перспективної самостійної роботи є робота студента над своїми типовими мовними помилками і власними резервами вдосконалення мовлення іноземною мовою (наприклад, уповільнений темп говоріння, недостатня мовна активність, змістовна або лексико-граматична збідненість мови і т. п.). Спостереження показують, що студенти часто не усвідомлюють типових недоліків своїй промові. Для

того, щоб зробити ці недоліки об'єктами свідомої цілеспрямованої роботи самого учня, доцільно фіксувати їх в спеціальній індивідуальній карті мовної підготовки студента і давати індивідуальні завдання. Ці завдання повинні бути спрямовані на усунення з-відповідних прогалин шляхом додаткової роботи по навчальних посібниках, виконання домашніх робіт, свідомого введення студентом в свою промову мовних явищ, з якими пов'язані помилки і т. п.

Методичний апарат практикуму з перспективної самостійної роботи включає комплексне завдання, методичні рекомендації щодо виконання завдання і графік роботи із зазначенням тривалості даного практикуму, часу консультацій і контролю.

Розширення перспективної самостійної роботи в структурі навчального процесу, важливість самоосвітньої компетенції для високої кваліфікації майбутніх фахівців обумовлюють безпосередній (а не тільки через загальний досягнутий рівень мовної підготовки) облік результатів самостійної роботи при визначенні проміжних (семестрових) оцінок з практики усного та писемного мовлення.

Таким чином, кардинальне поліпшення самостійної роботи з практичного курсу іноземної мови вимагає як значного вдосконалення її традиційних видів, так і всебічного розвитку тих її форм, різновидів і прийомів, які орієнтовані на формування самоосвітньої компетенції.

Література:

1. Ефремова О.Н. Организация самостоятельной работы студентов технического вуза как средство формирования профессиональных умений / О.Н. Ефремова // Высшее образование сегодня: Реформы. Нововведения. Опыт. — №4, 2017. — С.74-76.

2. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение: учебное пособие для вузов / В.А. Козаков. — К.: Высшая школа, 2000. — 247 с.

3. Организация самостоятельной работы студентов по иностранным языкам в вузах неязыковых специальностей. Методические рекомендации для преподавателей. — М.: МГИИЯ им. М. Горького, 1988. — 72 с.

4. Федорова М.А. О формировании учебной самостоятельной деятельности студентов / М.А. Федорова // Инновации в образовании. — №4, 2019. — С.94-100.

*Івлева Світлана Миколаївна,
Одеській національний університет імені І. І. Мечнікова;
м. Одеса, Україна;
e-mail: svietlanavlieva@gmail.com;*

ЛІНГВОКУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ НЕРІДНОЮ МОВОЮ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ЗВО УКРАЇНИ

Важливість якісної вищої освіти в нашому «цифровому світі» і саме в Україні є безперечною. Саме рівень оволодіння іноземною мовою надає можливість особистості вийти на більш високій рівень, стати фахівцем, бути спроможним приймати важливі управлінські рішення. Мова є критерієм досвідченості та індивідуальності людини.

Програма підготовки студентів-іноземців на початковому етапі навчання РКІ повинна сформувати ядро їх комунікативної компетенції – мовної та мовленнєвої

компетенції, в подальшому під час аудиторних та позааудиторних занять вони набувають певні елементи міжкультурної компетенції, без якої неможливо отримувати вищу освіту за кордоном.

Головна мета вивчення іноземної мови є оволодіння нею як засобом комунікації. Компетентна особистість стає такою у процесі вивчення мови, культури, традицій країни в якій вона навчається. Компетентність демонструють спеціалісти з високим рівнем знань, умінь й навичок.

Важливо, щоб здобуття вищої освіти в іншомовному, іношопольтурному середовищі не призвело до непорозуміння, подиву, культурного шоку.

Студенти-іноземці мають навчитися співвідносити мовні засоби із конкретними ситуаціями та нормами мовленнєвої поведінки, яких дотримуються носії мови. Зазначимо, що однієї мовної компетенції не достатньо для того, щоб знайти порозуміння, бути толерантним до представника іншого народу.

Вивчення нерідної мови, її застосування як засобу міжнародного спілкування неможливе без глибокого й різнобічного знання культури носіїв цієї мови, їхнього менталітету, національного характеру, способу життя, звичаїв, традицій, тобто без набуття певного рівня міжкультурної компетенції.

Набута під час аудиторної роботи мовна та мовленнєва компетенція надає можливості формувати міжкультурну компетенцію.

Формування міжкультурної компетенції на початковому етапі здійснюється завдяки мові й мовним засобам, зокрема її лексико-понятійному арсеналу. Оволодіння нерідною мовою студентів-іноземців відбувається в декілька етапів. По-перше, оволодіння рівнем мовної правильності. Такий рівень досягають завдяки вивченню правил користування мовою, її лексикою, граматичними формами, елементами текстотворення. На цьому етапі студенти набувають вміння будувати речення, нескладні типові тексти і виконувати після текстові вправи до них.

По-друге, вміння реалізовувати себе у висловленнях відповідно до власного внутрішнього стану; вміння творити і виражати себе засобами мови. На цьому етапі студенти вчать володіти основними формами усного і писемного спілкування (монолог, діалог, опис, розповідь, міркування). Цей рівень повинен продемонструвати певну виразність мови і комунікативну достатність.

По-третє: продемонструвати рівень насиченості мовою. Мова студента характеризується логічністю, предметністю, точністю, виразністю, образністю, багатством мовних засобів. Студент стає здатним до самостійного викладання письмово та усно текстів, що потребують вміння аналізувати й робити висновки, що надає можливість долучати такого рівня студентів до наукової діяльності.

Мовленнєва компетенція формується системно під час навчання, завдяки поступовому введенню відповідних знань з фонетики нерідної мови, граматичних конструкцій, лексичних одиниць та лексичних тем. Її на практиці відпрацьовується шляхом аудіювання, виконанням після текстових завдань протягом аудиторної роботи та діалогу з носіями мови під час позааудиторної роботи. Студенти-іноземці за підсумком навчання російській мові як іноземній отримують навички, уміння, отримують знання, які формують міжкультурну компетенцію.

За підсумком навчання студенти-іноземці повинні набути міжкультурну компетенцію та загально предметні, фахові знання.

Важливими принципами, що використовуються у формуванні міжкультурної мовленнєвої особистості при вивченні нерідної мови, є принципи, закладені в теорії діалогу культур [2]. Цей принцип полягає в розумінні розбіжностей та схожості мов та культур. При цьому, ідея діалогу культур реалізується в освіті завдяки створенню

психолого-педагогічних концепцій, принципів та елементів які можуть бути задіяні у навчанні нерідній мові студентів-іноземців.

Формування міжкультурної компетенції дозволяє глибоко проникнути у повсякденне життя країни навчання під час навчання студентів-іноземців за кордоном.

Важливо звернути увагу до загальних та більш розповсюджених проблем, що виникають протягом навчального процесу в студентів-іноземців із різних країн світу. Більшість проблем іноземців під час навчання в Україні виникає на тлі докорінних відмінностей поведінкових моделей, у зв'язку з розбіжностями культурних, етнічних, релігійних традицій. У вирішенні зазначених проблем, крім аудиторної роботи, важливу роль відіграє позааудиторна та виховна робота, яка є невід'ємною частиною навчального процесу в ЗВО України, як засобу зацікавленості до навчального процесу, мотивації до освіти та самоосвіти, культурного розвитку особистості студента. Позааудиторна робота полегшує адаптацію та соціалізацію іноземних слухачів, надає їм змогу розширювати свій лексичний запас та брати участь у спілкуванні з носіями нерідної мови

Аналізуючи, порівнюючи та співвідносячи культуру, мову, звичаї, традиції своєї країни, своєї рідної культури зі знаннями, що здобуваються під час навчання в іншій культурі, іншою мовою, в іншому соціумі здобувач освіти швидше опановує, глибше засвоює нову для себе мову, стимулюється та мотивується до навчання.

Здобуті під час навчання знання про культуру, звичаї, систему правил та норм в українському суспільстві надає студенту бути спроможним до міжкультурного спілкування, взаємодіяти з представниками культури країни навчання засобами нерідної мови.

На початковому етапі навчання іноземців викладачі ЗВО проводять тематичні бесіди, профорієнтаційні та виховні лекції. Саме під час проведення таких заходів в студентів-іноземців відбувається, безпосередньо на практиці, міжкультурна комунікація. Студенти «вживу» стикаються з іншою культурою, із іншими законами існування, нормами та правилами, що панують в Україні.

Системи дистанційного навчання, за допомогою дистанційних платформ на кшталт ZOOM, MOODLE, BigBlueButton ін. значно полегшує організацію взаємодії між викладачем та студентами завдяки наступним характеристикам: легкому обміну аудіо- та відео-файлами; встановленню обмеження часу на виконання завдань з аудіювання; оперативній організації навчального обговорення завдань; зручній автоматичній системі оцінки виконаних студентом завдань; індивідуальній комунікації між викладачем та студентом (обговорення певних індивідуальних проблем у навчанні, чи граматичних тем на форумі); можливості збереження загальної картини успішності та виконаних робіт кожного студента; контролю «відвідуваності», активності студентів, часу їх навчальної діяльності в мережі. Має важливе значення підбір навчального матеріалу: структурованість курсу, завдяки застосуванню тематичних блоків (окремо винесені в блоки: навчальна програма, рейтингова система оцінювання, граматичний, лексичний, лінгвокраїнознавчий матеріал, питання на іспит/залік, тести тощо) [3].

Для демонстрації розглянемо докладніше фрагмент уроку, що може відбуватися як дистанційно так і в аудиторії. Незалежно від форми навчання студенти можуть отримувати за кожною темою: текстовий матеріал, практичні завдання, методичне забезпечення, контрольні питання поточного та підсумкового контролю студенти зі сторінок сайту у відповідності із структурою курсу та методичними рекомендаціями до окремих елементів.

На початку заняття викладач здійснює за допомогою Презентації про Україну, її державну символіку, устрій, визначні міста та національні свята. На цьому етапі здійснюється введення нових слів з наступним їх озвучуванням та перекладом на рідну

мову студента, або на мову-посередник. Ретельне ставлення до вибору слів, їх значення, кількість та правильність промови, а також переклад, в подальшому спрощує самостійну роботу студента у вивченні та засвоєнні студентами нових лексичних одиниць.

Далі, після знайомства з лексичним матеріалом надається презентація граматичного матеріалу та вправи, за допомогою яких відпрацьовується нова лексика та граматики. Як було зазначено заняття можуть відбуватися як в аудиторії, так й у форматі «Відео конференція» з демонстрацією таблиць, схем мовлення. Викладач супроводжує презентацію коментарями рідною мовою студента або мовою-посередником.

Навчальний матеріал подається у динаміки з використанням слухового та зорового каналів сприйняття інформації [1].

Наступний етап – самостійна робота студента, що містить читання тексту з метою закріплення лексичного та граматичного матеріалів, виконання після текстових завдань. Особливо важливим здається чітке формулювання завдань, які надаються рідною мовою студента та мовою-посередником для полегшення відпрацювання та засвоєння навчального матеріалу самостійно.

Виконані практичні завдання, що демонструють ступень оволодіння навчальним матеріалом студенти у будь-який спосіб: у спеціальних зошитах щодо модульного або підсумкового контролю (аудиторної системи навчання), або при дистанційному навчанні — за домовленістю з викладачем: через Skyp, Viber, E-mail, надсилають на перевірку. Викладач таким самим чином повертає перевірене, виконане завдання студентам. При необхідності викладач супроводжує виконане завдання коментарями.

Під час навчання іноземних студентів, саме на викладачів мови в першу чергу, покладається відповідальність за досягнення такого рівня викладання, на якому культурологічні знання служать допомогою у засвоєнні мови та, у підсумку, отримання високого рівня фахової освіти.

Література:

1. Азарх К. С. Современные технологии в развитии коммуникативной компетенции иностранных студентов. *Матер. міжд. наук.-практ. конф. Проблеми викладання російської наукової лексики студентам іноземцям* / К. С. Азарх. Х.: НФаУ, 2017. С. 93–100.

2. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. 2-ге вид. Москва: Искусство, 1986. 444 с.

3. Варава С. В. Формирование профессионально ориентированной лингвистической компетенции в русском языке у иностранных студентов инженерных специальностей на начальном этапе с использованием технологий дистанционного обучения. *Русский язык и литература в пространстве мировой культуры: Материалы XIII Конгресса МАПРЯЛ (г. Гранада, Испания, 13–20 сентября 2015 года), В 15 т. Т. 10.*, СПб.: МАПРЯЛ, 2015. С. 194–199.

4. Вдовіна О. О. Особливості формування комунікативної компетенції іноземних студентів. Х.: Молодий вчений, 2019. № 5.1 (69.1). С. 47–50.

5. Застровський О. А., Пасик Л. А. Поняття міжкультурної комунікації та порівняльна характеристика німецької та української культур (на матеріалі німецької мови). [URL:http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/1634](http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/1634), 2010. (дата звернення: 01.03.2020), 10 с.

6. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В.М. Манакін. К.: ВЦ «Академія», 2012. 288 с.

7. Чикало І. Українська мова для іноземних студентів. Країнознавство.: навч.-метод. посібн. для іноземних студентів підгот. від. / І. Чикало. Львів : НМУ ім. Данила Галицького, 2019. 30 с.

*Ігнатова В.В.,
Тесаловська О.Б.*

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна*

*e-mail: vignatova594@gmail.com
olga.tesalovskaja@ukr.net*

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ НАВЧАННЯ

Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною будь-якого навчального процесу і потужним фактором його оптимізації, засобом розширення і поглиблення знань, отриманих під час аудиторних занять.

Серед дослідників, що займаються проблемою організації самостійної роботи студентів, відзначимо С.І. Архангельського, І.А. Зимню, С.В. Акманова, І.І. Ільєсова, Б.П. Єсіпова та ін. Їх трактування поняття «самостійна робота» розрізняються, однак у даній статті ми будемо дотримуватися визначення О.О. Ільїної, яка вважає, що під самостійною роботою слід розуміти плановану роботу студентів, яка виконується за завданням і за методичного керівництва викладача, але без його безпосередньої участі. [2, 8]

Завдання самостійної роботи визначаються логікою навчального процесу і полягають у такому:

– засвоєння нових знань, поглиблення і повторення раніше набутих знань з метою їх узагальнення та систематизації;

– формування практичних умінь і навичок дисциплін, що вивчаються.

У даній статті розглядається питання про організацію самостійної роботи іноземних студентів, які вперше приступили до вивчення української мови на підготовчих відділеннях і факультетах.

Одним із завдань підготовчого факультету є розвиток у студентів навичок самостійного аналізу нової інформації, набуття знань, побудова інструменту мислення.

Самостійна робота студентів ділиться на два види: аудиторну і позааудиторну.

На підготовчих відділеннях аудиторна самостійна робота здійснюється у час практичних занять під контролем викладача, у якого студент у будь-який момент може отримати консультацію. Це виконання навчальних, тренувальних або пошукових завдань, а також продукування усних або письмових монологічних і діалогічних висловлювань, наприклад: скласти або переказати текст з опорою на ключові слова, словосполучення; написати розповідь або виклад за ілюстрацією; описати що-небудь, скласти діалог у парах тощо.

Зупинимося на другому виді самостійної роботи – позааудиторній. Специфіка, яку має позааудиторна робота на підготовчому факультеті, особливо в першому семестрі, полягає в тому, що самостійно повинні працювати студенти, мовні навички та вміння яких знаходяться в стадії формування, а самі студенти переживають процес комунікативної, психологічної та соціальної адаптації.

Перша умова ефективності позааудиторної самостійної роботи – педагогічне управління нею.

У педагогічному управлінні позааудиторною самостійною роботою на підготовчому факультеті вирішальна роль належить викладачеві. Він повинен не тільки долучити студентів до активної самостійної діяльності, навчивши їх прийомам придбання і переробки інформації, але і так поставити перед ними навчально-пізнавальні завдання, щоб вони зіграли роль мотивів до їх виконання.

У першому семестрі обсяг завдань з мови зазвичай буває досить великий, що обумовлено програмними вимогами до рівня володіння основними видами мовленнєвої діяльності випускників підготовчих факультетів. Як показує практика, якщо завдання мотивовано, якщо студент розуміє, для якої мети необхідно його виконання, то він із задоволенням працює вдома. Щоб активізувати мотивацію студента, під час продумування наступного завдання викладач повинен передбачити не тільки перевірку домашнього завдання, але і способи реалізації результатів самостійної роботи студента в ході заняття, під час вивчення нового матеріалу.

Позааудиторна самостійна робота на підготовчому факультеті має свою динаміку, яка визначається конкретними поетапними вимогами програми з української мови. У цьому аспекті «самостійну роботу студентів слід розглядати як керовану, а згодом – самоврядну пізнавальну діяльність, спрямовану на досягнення мети» [3, с. 3]. Роль викладача як організатора самостійної роботи змінюється залежно від етапу навчання. Однак на будь-якому етапі його лідерство не викликає сумніву.

Другою умовою ефективності самостійної роботи є наявність методичної бази, тобто спеціальних навчальних матеріалів, завдання яких розраховані саме на самостійність виконання.

Третьою умовою підвищення ефективності виконання позааудиторної самостійної роботи є організація цілеспрямованого контролю з боку викладача. На нашу думку, це

в основному поточний контроль, спрямований на стимулювання пізнавальної активності студентів: «Спробуй зробити сам». Оціночні функції контролю в якійсь мірі замінюються констатуючими: «Зробив – не зробив». Далі йде аналіз: «Чому не зробив?» – і реакція викладача, адекватна причині невиконання. Часто в таких випадках студенти посилаються на труднощі завдання, брак часу і майже ніколи – на власне небажання працювати самостійно. Викладачеві слід ретельно проаналізувати кожен конкретний випадок і відповідно вчинити: розібратися в труднощах, з якими зіткнувся студент, допомогти йому організувати свій час, підбадьорити його і заспокоїти. Під час контролю самостійної роботи студентів велике значення мають стосунки, які склались у процесі навчання між викладачем і студентом. Вони є тим емоційним фоном, на якому розвиваються пізнавальні процеси, і надзвичайно важливо, щоб цей фон був позитивним.

Самостійна робота включає як відтворюючі, так і творчі процеси в діяльності студента. Залежно від цього розрізняють три рівні самостійної діяльності студентів: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний і творчий (пошуковий). У процесі навчання відбувається поступальна адаптація, тобто наростання рівня складності та обсягу самостійної роботи.

Для засвоєння нових знань, поглиблення і повторення раніше набутих знань. їх узагальнення та систематизації на кожному з виділених рівнів передбачені різні форми самостійної роботи. На початку навчання перевага надається найпростішим завданням репродуктивного типу (доповніть таблицю словами, закінчить речення за зразком, напишіть питання до виділених слів тощо), на більш просунутому – творчим завданням. Наприклад, творчими завданнями можуть бути імітація, імпровізація, інсценування діалогів, складання власних діалогів за ситуацією, різні види ігор: лексичні, фонетичні, рольові. На основі малюнка можна скласти невелике оповідання. Для повторення

лексики можна використати таку гру: на дошці пишуться слова, літери яких переплутані. Студенти повинні розпізнати слова та записати їх у зошит. Перемагає той, хто правильно запише всі слова.

Так, у міру формування діяльнісної саморегуляції студентів, обсяг самостійної позааудиторної роботи збільшується, методи інструктування змінюються, а допомога з боку викладача у вирішенні поставлених завдань поступово зменшується.

Отже, умовою ефективності самостійної роботи на підготовчому факультеті є:

- урахування рівня загальної і власне мовної підготовки студентів, володіння методами самостійної роботи і готовності студентів до навчальної діяльності;
- знання викладачем індивідуальної мотивації і психологічного портрета кожного студента; сформованість стійкої мотивації до самостійної роботи;
- чітка і продумана організація самостійної роботи, визначення її обсягу, цілей завдань, за необхідності – докладний інструктаж слухачів щодо прийомів її виконання, можливість проконсультуватися з викладачем на всіх етапах роботи;
- оптимальне поєднання обсягу аудиторної і позааудиторної самостійної роботи, у тому числі міждисциплінарна координація з метою виключити «перевантаженість» студентів і встановити зв'язок між досліджуваними дисциплінами;
- забезпеченість слухачів якісними навчальними матеріалами для самостійної роботи, доступність додаткових джерел інформації, сучасних електронних ресурсів і комп'ютерних програм, вільний доступ до мережі Інтернет;
- систематичність і поетапність в організації самостійної роботи слухачів, а також постійний контроль і самоконтроль виконання роботи, оцінка її результатів, відповідне коригування навчальної діяльності слухачів.

Отже, організована з урахуванням вищевикладених умов і факторів самостійна робота слухачів підготовчих відділень сприяє збільшенню їх активності у вивченні навчального матеріалу, підвищує ефективність його засвоєння і формує вміння та навички систематичної і продуктивної самостійної роботи, без яких неможливе як успішне навчання в університеті, так і подальша кар'єра.

Література:

1. Аргунова, Г.В. Организация самостоятельной работы иностранных студентов по русскому языку на основном этапе обучения [Электронный ресурс] / Г.В. Аргунова. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/
2. Ильина Е.А. Организация самостоятельной работы студентов вуза с использованием автоматизированной обучающей системы: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.А. Ильина. – Магнитогорск, 2010. – 24 с.
3. Прядина Л . А. Организация самостоятельной работы студентов-иностранцев на подготовительном факультете. Авто реф. дисс. ... канд. пед. наук. — Киев, 1977;
4. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі [Електронний ресурс]: / С.Б. Літвінчук – 2012 – С. 65 – 69. Режим доступу: <<http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-11.pdf>>

Ігнат'єва Н.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: natalka_lozovaya@ukr.net

З ДОСВІДУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасному світі обов'язковою складовою успішного оволодіння професією і просування по кар'єрних сходах є знання іноземної мови, тому її вивчення під час професійної підготовки є доцільним і необхідним.

Метою навчання іноземної мови у закладах вищої освіти у контексті реалізації компетентнісного підходу є формування у студентів комунікативної компетенції, розвиток мовленнєвих умінь і мовних навичок, засвоєння країнознавчих і соціокультурних знань.

Форми навчання, які існують на даному етапі в системі вищої освіти, уможливають і навіть вимагають в тій чи іншій мірі застосування методів дистанційного навчання, що можливо тільки за допомогою телекомунікаційних і інформаційних технологій. Ця практика має достатні на те підстави, оскільки дозволяє:

- передавати на відстані інформацію будь-яких обсягів і будь-якого виду (візуальну, звукову, статичну, динамічну, текстову, графічну);
- зберігати будь-які обсяги інформації в пам'яті комп'ютера протягом необхідного часу, редагувати її, і т. д.;
- користуватися різними інформаційними джерелами.

Всі методи дистанційного навчання ґрунтуються на самостійному здобутті знань студентами, на роботі з різними джерелами інформації. Вони можуть сприймати на слух автентичні аудіо і відеоматеріали, виконувати вправи онлайн.

Ефективність даного виду навчання вимагає взаємозв'язку багатьох факторів, а саме:

- ефективну взаємодію викладача і студента, незважаючи на фізичну відстань;
- використання освітніх технологій;
- ефективність навчальних матеріалів і способів їх отримання;
- ефективність зворотного зв'язку [1].

При дистанційній формі навчання ми маємо можливість задіяти кілька каналів сприйняття інформації студентами, нейтралізувати суб'єктивний фактор з боку викладача при проведенні контролю. З іншого боку, як будь-яка форма навчання, дистанційне навчання має свої недоліки, які суттєво впливають на якість результату.

Оволодіння іноземною мовою за допомогою дистанційних методів має свої особливості, пов'язані з навчанням різним видам мовленнєвої діяльності. Так, навчання читанню та письму не вимагає аудіо супроводу, тоді як при навчанні вимові, усному мовленні та аудіюванню, воно необхідне. Крім того, є потреба в проведенні контролю усного висловлювання студентів при створенні та коригуванні різних ситуацій.

Як було зазначено вище, основу процесу дистанційного навчання складає самостійна пізнавальна діяльність студентів. Вона передбачає більшу свободу дій і самоконтроль. Однак, при слабкому розвитку навичок планування та визначення мети, вона не завжди може бути успішною [2]. Викладачеві необхідно пояснити студентам, яким чином вони можуть мати позитивні результати у своїй самостійній роботі. Дуже важливо націлити їх на регулярне виконання домашніх завдань, повторення граматики, лексики, читання спеціальних текстів [3].

Використання нових комп'ютерних технологій відкриває можливості для автоматизації контролю на базі програмного забезпечення, для оцінки ступеня сформованості граматичних навичок, для встановлення словникового запасу, для

виконання індивідуальних завдань, для збору і аналізу результатів перевірки навченості і підвищення об'єктивності контролю.

До недоліків застосування інформаційних технологій, виходячи з нашого досвіду, слід віднести:

- недостатній рівень володіння комп'ютером студентами, а іноді і викладачами;
- збої в роботі платформи та Інтернету;
- нечесне виконання студентами контрольних завдань;
- необхідність розробки більш зручних, інтерактивних навчальних матеріалів для надання їх студентам на платформі, що вимагає багато часу і зусиль з боку викладачів.

Все це ускладнює застосування і вдосконалення технологій дистанційного навчання іноземним мовам, але тим не менш, ці технології дозволяють перейти на якісно новий рівень викладання даної дисципліни.

На закінчення хочеться відзначити, що тільки вміле поєднання аудиторних занять з активним використанням Інтернет-технологій та електронних освітніх ресурсів неодмінно призведе до формування іншомовної комунікативної компетенції конкурентоспроможних випускників технічних вузів. Необхідність модернізації вищої професійної освіти вимагає від закладів вищої освіти пошуку нових форм організації процесу навчання студентів, де основне місце має бути відведено сучасним технологіям в освітньому процесі.

Література:

1. Олійник О.В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ / О.В. Олійник // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – 2014. – Вип. 38. – С. 238–246.

2. Ломова С. Э. Обучение студентов иностранному языку в условиях дистанционного образования [Электронный ресурс] // Профессиональное образование в условиях дистанционного обучения. Достижения, проблемы, перспективы: межрегион. науч.-практ. конф. (заоч.). Благовещенск, 2007. URL: http://www.edit.muh.ru/content/mag/trudy/08_2011/05.pdf (дата обращения: 01.06.2015).

3. Чорна О.А. Педагогічні та інформаційні технології дистанційного навчання іноземних мов у ВНЗ / О. А. Чорна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки . – 2011 . – Вип.18 . – С. 301-308.

4. Василевич Ю.В. Дистанційна освіта студентів-юристів: сучасний стан, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / Ю.В. Василевич, О.В. Каліцева // Спецпроект: аналіз наукових досліджень: V Міжнар. наук. -практ. Інтернет-конф. 17–18 червня 2010 р.: тези доповідей. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2010spec_tezi/pe_vasilev.php

Карпець Л.А.

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

e-mail: lubo.karpets@gmail.com

ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ Й МОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ

Сучасне суспільство отримало дуже складний наймасштабніший виклик, у зв'язку з яким довелося змінювати усталені механізми життя. Це, звичайно, стосується й освіти. Нині через пандемію усі заклади вищої освіти змінили традиційну форму навчання на дистанційну чи змішану, організувавши для своїх студентів можливість продовжити навчання вдома.

Практика використання інформаційних технологій у навчальному процесі засвідчує, що вони як форми традиційної взаємодії «викладач – студент» змінюються, оскільки, по-перше, вводиться новий засіб навчання, який стає необхідним зв'язуючим елементом процесу. Це теж система, але у взаємозв'язку «студент – комп'ютер – викладач». У сучасному освітньому дискурсі мультимедіа розуміється як інноваційно-інформаційна опція, що дозволяє об'єднати в комп'ютерній системі текст, звук, відеозображення, графічні зображення й анімацію. Імітування віртуального буття у педагогічному процесі породжує ефект присутності, а це уніфікує зміни в системі навчання й виховання [3].

Процес упровадження комп'ютерних технологій до навчального процесу традиційно інтегрують за допомогою спеціальних допоміжних структур навчального закладу. Враховуючи мета-географічність комп'ютерних мереж, можна організувати навчальний процес через комп'ютерні мережі, що дістав назву «дистанційне навчання» (Distance Learning). Дистанційна форма навчання переважно базується на використанні комп'ютерної системи для взаємодії студента з викладачем та роботі з навчальними матеріалами. У класичному навчальному процесі виділяють такі основні складові: лекції, практичні заняття, контроль. Природно, що ці складові є базовою структурою і в електронному форматі навчання. Таким чином, лекції призначаються для ґрунтового подання теоретичного матеріалу відповідно до навчальної програми, практичні заняття дозволяють набути навичок використання теоретичних знань, а контроль необхідний для встановлення ступеню засвоєння вивченого матеріалу й планування подальшої роботи, коригуючи недоліки й прогалини [1].

Для досягнення ефективності вивчення української мови за професійним спрямуванням під час дистанційного навчання передбачаються різні види мультимедійних засобів, які дозволяють моделювати умови навчальної діяльності, реалізовувати їх у різноманітних тренувальних вправах ситуативного характеру.

Зважаючи на технологізоване сьогодення, коли кожному доступна різноманітна інформація, підтверджена відеоматеріалом, дуже важко втримати слухача одноманітною розповіддю, тому пропонуються для студентів лекції з використанням інформаційних технологій, зокрема, поєднання традиційних з нетрадиційними. Комбіновані лекції з елементами кіно(відео) допомагають розвиткові наочно-пізнавального мислення у студентів. Лектор здійснює підбір необхідних кіно(відео)матеріалів з теми, що вивчається. Перед початком огляду студентам подається цільова установка, в процесі перегляду кіно(відео)матеріалів лектор коментує події, що відбуваються на екрані. Це доречно демонструвати, вивчаючи теми стосовно публічного виступу як важливого засобу комунікації переконання, дискусії, наради, співбесіди з роботодавцем тощо.

Також цікавою може бути лекція-візуалізація, яка забезпечує перетворення усної інформації у візуальну форму технічними засобами навчання [2]. Лектор широко використовує такі форми наочності, які є носіями змістовної інформації (слайди, планшети, креслення, малюнки, схеми тощо). Для цього виду занять характерне широке використання так званих "опорних сигналів", коли вся інформація кодується у вигляді певних символів, знаків, а далі викладач коментує їх функціональні й системні взаємозв'язки. Ця форма лекції передбачає перекодування текстової інформації в графічну. В її основу покладено принцип наочності. Таке викладання поглиблює

розуміння проблеми, теми, привчає студентів користуватися різними знаковими системами. Умовою успішної підготовки лекції-візуалізації є наявність комплексу технічних засобів навчання.

Лекція-візуалізація найефективніше може бути використана під час викладання узагальнювальних тем, які важко сприймаються в традиційних формах, а також на початку навчання – для підвищення зацікавленості студентів цією дисципліною. Такі лекції сприймаються цікавіше, допомагають формувати мовну особистість, обізнану з культурою усного і писемного спілкування, яка вміє в повному обсязі використовувати набуті знання, уміння і навички для мовної поведінки комунікатора.

Нинішня ситуація спонукає внесення до навчальної робочої програми тем, пов'язаних з науково-технічним прогресом, зокрема, які розкривають онлайн простір наукових комунікацій: комунікація у професійних наукових спільнотах, блогах, форумах.

У сучасному процесі організації навчання особливо актуальним постає питання стосовно засобів контролю та самоконтролю. Недостатній контроль за станом засвоєння знань та неможливість проконтролювати дотримання студентами академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань впливає на оцінювання. Недостатнє технічне забезпечення та низька швидкість інтернет-зв'язку також негативно впливають на проведення занять.

Сучасний світ отримав назву глобального світу завдяки комунікації, інформаційним технологіям, що динамічно перетворюють простір життєдіяльності. Звичайно, «живе» мовлення як спосіб особливого пізнання об'єктивної реальності дуже важко замінити під час викладання мовних дисциплін, але у нинішньому сьогоденні стають необхідними нові навички, нові знання, нове мислення, що дозволяють адаптуватися до умов і реалій в інформаційному суспільстві.

Література:

1. Антипина О. Н. Дистанционное обучение на основе Интернет-технологий / О.Н.Антипина. Высш. образование сегодня, 2003. – № 4 . – С. 50–53.
2. Караван Ю.В. Нетрадиційні форми лекцій у вищій школі /Ю.В.Караван,А.О.Саницька, М.С.Ташак //Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя:збірник статей. – Запоріжжя:Видавництво ПГА, 2012. – С.11-19.
3. Осин А. В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации /А.В.Осин. М. : ООО «РИТМ», 2005. – 320 с.

Кісіль Л.М.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: ludmilakisil@yahoo.com

ПРОБЛЕМА МОВНИХ ДЕВІАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ УСНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується більшою відкритістю нашої країни до зовнішнього світу не лише в політичній та економічній сферах, а й у сфері освіти і науки. Яскравим відображенням інтернаціоналізації

української освіти є зростаюча кількість іноземних громадян, які навчаються у закладах вищої освіти України. Однак досвід проведення підготовки іноземних студентів у вітчизняних ЗВО демонструє ряд проблем, найважливішою з яких є мовна. Знання мови країни перебування надзвичайно важливо для іноземних громадян, оскільки воно є необхідною умовою на шляху засвоєння мови спеціальності, запорукою успішного навчання професійно орієнтованого спілкування. У тих регіонах нашої країни, де питання білінгвізму стоїть вкрай гостро, виникають і певні специфічні труднощі у процесі навчання української мови як іноземної студентів з країн ближнього та дальнього зарубіжжя. В ситуації двомовності для студентів-іноземців під час навчання набуває актуальності проблема співіснування декількох іноземних мов та їх взаємовпливу. Крім того, необхідно враховувати вплив рідної мови представників іншої країни у процесі вивчення ними іноземної мови. З огляду на вищезазначене, зауважимо, що перенесення мовних явищ (фонетичних, лексичних, граматичних, синтаксичних та ін.) з однієї іноземної мови на другу є типовим явищем. У зв'язку з цим породження девіаційних явищ внаслідок інтерферентних впливів заслуговує на увагу, оскільки значною мірою створює перешкоди у процесі засвоєння іноземними студентами української мови взагалі й усного мовлення зокрема та потребує розробки ефективних шляхів їх подолання. Однак слід зазначити, що девіаційні явища в усному українському мовленні можуть виникати не лише внаслідок інтерференції, а й самостійно – в результаті незнання або порушення кодифікованих норм сучасної української літературної мови іноземними студентами під час навчання в Україні.

Сучасні лінгвісти та лінгводидакти досліджували проблеми, пов'язані з методологічними основами процесу навчання, методикою дослідження мовних явищ та ін. Різні аспекти навчання мовлення вітчизняних студентів у процесі вивчення української мови розглядали М. Пентилюк, І. Дроздова, З. Бакум, Л. Головата, Н. Голуб, Є. Палихата, Н. Івашкіна, С. Мунтян, І. Савчак, Л. Савчак, Л. Лучкіна, Л. Романова, О. Горошкіна, О. Кучерюк, Л. Мамчур, Л. Мацько, Т.Симоненко, Л. Кузьміна та ін. Методологічні аспекти навчання української мови як іноземної висвітлено у працях З. Мацюк, Н. Станкевич, Н. Ушакової, Г. Іванишин, А. Чистякової, Т. Лагути, Л. Бей, О. Тростинської, Л. Селіверстової, Л. Паламар, О.Федорової, Л. Антонів, Л. Васильєвої, Д. Мазурик, М. Мовчан, Б. Сокола та ін., зокрема сфери адаптаційних процесів іноземних студентів в україномовному середовищі досліджували лінгводидакти І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, О. Біляев та ін. Проблемою інтерференції опікувалися у своїх наукових розвідках учені-лінгвісти У. Вайнрайх, В. Виноградов, Ю. Жлуктенко, Н. Комісарова, А. Супрун, Ю. Дишерієв та ін. Деякі аспекти девіативності висвітлені у дослідженнях В. Девкіна, Ю. Апресяна, В. Виноградова, Т. Булигіної, А. Шмельова, О. Падучевої та ін. У сучасному українському мовознавстві активно висвітлюються й досліджуються питання, пов'язані з аналізом мовних і комунікативних девіацій. Чимало дослідників у царині лінгвістики і лінгводидактики, зокрема Ф. Бацевич, А. Белова, О. Морозова, В. Парашук, Г. Почепцов, Т. Радзівська, О. Семенюк, Л. Славова, О. Фадеєва, І. Шевченко, О. Яшенкова та ін., зосереджували свою увагу на вивченні особливостей означеного явища. Науковці неодноразово зверталися до явищ девіації у методиці навчання української й іноземних мов, проте досі немає єдиного підходу до визначення їх змісту.

Термін «девіація» (від лат. *deviation* – відхилення, *devio* – відхиляюсь) широко застосовується в різних наукових галузях, зокрема в психології, лінгвістиці, соціолінгвістиці та ін.) [6, с. 323]. Вчений Ф. Бацевич девіацію у спілкуванні розглядає як різноманітні типи комунікативних невдач, помилок, обмовок, описок, провалів, що пов'язані з мовною та комунікативною компетенцією учасників спілкування [1,с. 322]. У зв'язку з цим доцільно зосередити увагу на мовних і комунікативних відхиленнях, що

відбуваються насамперед в усному мовленні учасників спілкування, зокрема студентів-іноземців, які вивчають нерідну мову. Лінгвісти й лінгводидакти дотримуються думки, що девіація мовна – це тип комунікативної невдачі чи збою у спілкуванні, причиною яких є недостатня мовна компетенція учасників, внаслідок чого з'являються різноманітні помилки, неточності, лінгваліпеуси, що пов'язані зі специфікою лексичної та граматичної семантики [1, с. 322]. Комунікацію вважають успішною й ефективною, якщо вона обов'язково досягається. Варто зазначити, що непорозуміння між учасниками спілкування не завжди призводять до неуспішної комунікації. Відповідно до цього розрізняють повну комунікативну невдачу і комунікативне ускладнення. Комунікативні ускладнення можуть бути нейтралізовані за допомогою таких додаткових мовленнєвих дій, як перепитування, уточнення, пояснення, навідного запитання, перефразування.

Досягнення позитивних результатів у процесі міжособистісного спілкування залежить від дотримання учасниками комунікації – іноземними студентами законів і правил комунікативного кодексу, володіння засобами комунікації. Порухення принципів мовного коду призводить до виникнення девіаційних процесів. З поняттям девіації тісно корелюється поняття мовної норми, під якою розуміємо сформоване у кожного вміння всебічно користуватися мовою в її соціально усвідомлюваних і усталених формах, кожна з яких має статус літературної норми [3, с. 360]. У процесі формування навичок усного мовлення іноземні студенти повинні дотримуватися норм сучасної української літературної мови, крім того, їм необхідно виробити мовленнєві механізми, як на продукування мовлення, так і на його сприйняття. Недотримання вищезазначених вимог призводить до девіаційних явищ, що можуть траплятися практично на кожному етапі комунікативного процесу й ускладнювати, а іноді й унеможливити досягнення комунікантами поставлених цілей і взаєморозуміння, призводячи до негативного результату спілкування.

Мовні девіації ґрунтуються на конфлікті між способом мислення і мовним, формалізованим, узуалізованим способом його вираження засобами ідіотетичної мови [1, с. 214]. Мовні девіації – складові комунікативних девіацій, а володіння мовною компетентністю – умова успішності спілкування. Девіаційні явища, що виникають внаслідок порушення норм, суттєво гальмують процес формування комунікативних навичок студентів-іноземців, для яких опанування усними формами спілкування необхідно для читання й засвоєння інформації, розуміння фахової лексики, сприйняття на слух доповідей, повідомлень та ін. Слід зазначити, що відсутність україномовного середовища, недостатня кількість аудиторних годин з української мови, незначна внутрішня мотивація та небажання самостійно отримувати знання також сприяють виникненню в мовленні іноземних студентів девіаційних процесів.

Різноманітні порушення й відхилення зазвичай помітніші в усному мовленні іноземців, де невдало або неправильно використані слова, мовні помилки, неточності, що порушують лексичні, орфоепічні та інші норми, супроводжуються відповідною інтонацією, мімікою, жестами тощо. До типових мовних девіацій можна віднести наступні аномативи: 1. Вживання слова у невластивому йому значенні (*дослідження запроваджене – дослідження упроваджене; область – галузь; задача – завдання; прояв – вияв; часткові випадки замість окремі випадки; думки співпадають замість думки збігаються*). 2. Вживання зайвих слів – плеоназмів (у кінцевому підсумку, у січні місяці, вперше познайомилися з однокласниками, спільна угода, *розповісти свою автобіографію, словниковий багаж слів, вільна вакансія*). 3. Повторення спільнокореневих слів – тавтологія (*вносити внесок, зробити роботу, питання досліджувалося у кількох дослідженнях, запитати питання у викладача, промовляти промову, мінімальний прожитковий рівень*). 4. Використання кальок з російської мови (*виключення,*

відноситися, заключення, слідуючий, настоювати, груз, поставник, другим разом, приймати участь, співпадають думки, попереджувати помилки, сьогоднішнє покоління).

5. Девіантне утворення ступенів порівняння прикметників, зокрема аналітичних форм (*найбільш цікавіший, самий розумний, більш правильніший*), прислівників (*більш ширше, менш зрозуміліше*). 6. Змішування відмінкових форм через їхню формальну подібність (*я сьогодні йду в університеті, поспішаю на екзамені*). 7. Застосування одного слова в значенні іншого у зв'язку з їхньою семантичною й формальною подібністю (*студентів поселяли до гуртожитку, мій старий брат*). 8. Помилкове узгодження у приєднаних конструкціях, спричинене неправильним використанням прийменників (*зошит по українській мові, по професії, робота по підготовці, згідно правилу, відповідно з наказом*). 9. Девіантне закінчення іменників 2 відміни однини чоловічого роду в родовому відмінку (*університета, пункта, відсотку, архіва, текста*). 10. Помилкове узгодження іменників із числівниками (*двом десятим відсотків, десять гривнів, шість вільних місців*). 11. Заміна форми кличного відмінка від імен по батькові формою називного (*Галина Василівно, Володимире Семенович*). У процесі ознайомлення з текстами українською мовою, особливо технічного чи економічного характеру, іноземні студенти мимоволі акцентують увагу на іншомовних словах, які часто однаково пишуться і вимовляються (*транзит, контракт, транспорт, аеродром, баланс, інспекція, бюджет*). Крім того, іноземні студенти зловживають іншомовною термінологією, оминаючи українськомовні відповідники (*прерогатива – перевага, апелювати – звертатися, домінувати – переважати та ін.*). Вищенаведені приклади можна також вважати проявами девіації, однак слід зауважити, що іншомовна лексика полегшує сприйняття й розуміння багатьох предметів і явищ, що викликає у студентів-іноземців спочатку здивування, а згодом підвищений інтерес до вивчення української мови.

Викладання української мови як іноземної потребує особливого педагогічного такту, знань психолінгвістичних аспектів оволодіння іноземною мовою, вправності у застосуванні найрізноманітніших методів та прийомів навчання, вмінь повертати на користь двомовну ситуацію, в якій здебільшого відбувається навчання та проживання студентів-іноземців. Спостереження за українським усним мовленням іноземців, аналіз їхніх виражальних можливостей у навчальному процесі засвідчують певні труднощі й суперечності. Студенти розуміють, що припускаються мовних неточностей і помилок, і це, як правило, їх пригнічує, з'являється невпевненість у власному мовленні. У цій ситуації важливу роль відіграють викладачі-словесники. Саме вони повинні помічати відхилення від літературної норми в усному мовленні іноземних студентів у процесі навчання української мови й реагувати на них, оскільки навіть незначні неточності часто призводять до виникнення девіаційних явищ.

Задля подолання девіаційних процесів, студенти-іноземці насамперед повинні розуміти, що повсякчас слід працювати над своїм мовленням, належним чином дотримуючись літературних норм нерідної мови, що можливо за умов серйозного ставлення до процесу навчання української мови як іноземної взагалі й усного мовлення зокрема. Зі свого боку викладачам-словесникам потрібно направити зусилля на розробку відповідної методики, належну увагу б в якій було приділено запобіганню виникнення мовних девіацій і усуненню їх у разі появи. Вважаємо за доцільне подавати вправи на визначення роду й відмінка іменників, узгодження прикметників з іменниками, іменників із числівниками, прийменників з іменниками, завдання, де треба розкрити дужки, вибравши чи поставивши слова у правильній формі та ін. Вправи на переклад цікавих і пізнавальних текстів з рідної мови українською чи навпаки – надзвичайно корисні для іноземних студентів, оскільки носять порівняльний чи зіставний характер, що значною мірою сприяє запобіганню девіацій на різних мовних рівнях.

Приділення належної уваги різноманітним аспектам, що пов'язані з виникненням девіаційних явищ у мовленні іноземних студентів у процесі навчання української мови як мови фаху, набуває вирішального значення, оскільки українська мова як іноземна для студентів є засобом і способом оволодіння предметною й комунікативною компетенцією в галузі обраної спеціальності.

Таким чином, усунення мовних девіацій виступає запорукою якісної підготовки іноземних студентів до професійної комунікації, сприяє формуванню комунікативних умінь і навичок, що входять до складу професійної компетентності майбутнього фахівця певного профілю як вітчизняних, так і європейських ЗВО. Розуміння факторів, що призводять до появи різноманітних відхилень в усному українському мовленні іноземних студентів, аналіз типових мовно-комунікативних порушень і запропонування шляхів їх запобігання й усунення дозволяють формувати висококваліфікованого іноземного фахівця з добре розвиненими комунікативними вміннями, здатного до ефективного вирішення професійних мовленнєвих завдань.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2014. – 344 с.
2. Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх. – К.: Вища школа, 1979. – 263 с.
3. Дудик П.С. Стилїстика української мови: навчальний посібник / П.С.Дудик. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
4. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А. Жлуктенко. – К.: Вища школа, 1974. – 164 с.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л.О. Пустовіт. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
7. Хауген Е. Билингвизм и его аспекты. Проблемы билингвизма / Е. Хауген. – М: МГУ, 1972. – С. 70-74.

Креч Т.В., Мілева І.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

м. Харків, Україна

e-mail: tatianakrech@gmail.com, mileva_i@ukr.net

ВИВЧЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ МЕХАНІЗМІВ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

Сьогодні гостро відчувається проблема вивчення української мови і як рідної, і як іноземної. Обидві проблеми важливі для носіїв цієї мови. По-перше, мабуть, у жодній країні світу не існує проблеми щодо вивчення рідної мови. У нашій державі ця проблема стала доволі гострою, певною мірою «хворобливою». По-друге, є проблематичним ставлення до вивчення української мови як іноземної.

Під час викладання української мови як іноземної постійно стикаємось з проблемами, пов'язаними з двомовністю, адже доволі часто мовою навчання студенти

обирають російську, а українську мову розглядають як додаткову й вивчають її після опанування російської. Білінгвальні процеси стали невід'ємним складником, який не оминати під час вивчення державної мови.

У науковій літературі існує ряд підходів до тлумачення терміна «білінгвізм». Наявні наукові погляди щодо його сутності та природи можна поділити на дві групи: 1) перша трактує білінгвізм як однаково вільне володіння двома мовами; 2) друга концепція припускає значні відмінності в опануванні двох мов та наявність у білінгва різних ступенів (від низького до високого) володіння нерідною мовою, хоча й передбачає користування набутою мовою в ситуації спілкування з носієм мови. Ці дві концепції відображають вузьке й широке розуміння двомовності. Так, деякі дослідники (Л. Блумфілд, Дж. Вольтерс) вважають, що термін «білінгвізм» можна використовувати лише тоді, коли володіння другою мовою наближається до володіння рідною. Інші вчені (В. Розенцвейг, К. Накута) стверджують, що за умов білінгвізму ступінь володіння однією з мов може бути й доволі низьким [2, с. 66].

Мета статті – описати інтерференційні вияви під час вивчення студентами-іноземцями української мови на тлі вже набутих знань російської мови, що викликає потрійне накладення «рідна мова – російська (різносистемні) і російська – українська (близькоспоріднені)».

Освітні мігранти, які навчаються в Україні й обрали для себе мовою навчання російську, вивчають також обов'язкову дисципліну «Українська мова як іноземна». У цьому випадку негативні вияви, пов'язані з інтерференцією, виявляються особливо гостро. Незважаючи на схожість близькоспоріднених мов на всіх структурних рівнях, саме ця схожість може стати негативним чинником для освітніх мігрантів, оскільки невміння розрізняти ці особливості, несвідоме прагнення використовувати елементи мови, якими вони оволоділи, вивчаючи російську, часто призводять до численних помилок і змішувань.

Мовна інтерференція – це неусвідомлене, безконтрольне використання в мовленні однією мовою елементів іншої. Психологи називають інтерференцію ще негативним перенесенням. Розрізняють пряму та непряму інтерференцію. Пряма інтерференція – це неусвідомлене, спонтанне, безпосереднє перенесення елементів однієї мови в мовлення іншою мовою. Вона має здебільшого зовнішній міжмовний характер. В українському мовленні це, зокрема, уживання російських редукованих голосних, оглушення приголосних у кінці слів та ін. Чим ближчі мовні системи, тим більша питома вага прямої інтерференції. Непряма, або внутрішня, інтерференція зумовлена нетиповими принциповими відмінностями мовних явищ, системними розходженнями [5].

Неодноразово доведено, що під час вивчення нової іноземної мови не слід використовувати мову-посередник: потрійний переклад (наприклад, українська-російська-турецька) заважає студенту спрямувати всі свої розумові здібності й увагу на вивчення семантичних і структурних особливостей мови, з якою починають знайомитись. Тому для семантизації матеріалу рекомендують використовувати прийоми наочності (предметної, зображальної, моторної), тлумачення, контексту [1]. Але така «одномовність» ситуації на заняттях, звичайно, краще б «спрацьовувала» за умови, якщо б і в неофіційному спілкуванні студенти чули саме українську мову. Щоденне використання в неформальних ситуаціях російської мови призводить до уповільнення вивчення української, зниження її статусу, змішування граматичних форм, помилок у використанні словникового складу, орфоепічних недоліків тощо.

Для іноземних студентів під час оволодіння другою нерідною мовою перенесення знань – процес значно складніший, адже ґрунтується на мовних універсалах, під якими прийнято розуміти закономірності, спільні для всіх мов або для їх абсолютної більшості

[3, с. 22–23]. Набагато складніше питання про перенесення вирішується в лінгводидактиці, оскільки тут перенесення вже розглядається як сукупність лінгвістичних та індивідуально-психологічних чинників. Лінгвістичні чинники є відображенням типології подібності та відмінності зіставляваних мов, а індивідуально-психологічні виявляються в здібності індивіда до мови, в особливостях його минулого мовного досвіду, унаслідок чого в білінгва, а в нашому випадку – полілінгва – розвивається «чуття мови», «що виявляється в умінні застосовувати мовні засоби без звернення до знань про мову» [6, с. 43–44].

Міжмовна інтерференція охоплює кілька рівнів зіставляваних мов.

1. *Фонетичний рівень*. Так, незважаючи на те, що фонематичні складники російської та української мов схожі, усе ж існує група голосних і приголосних, які не збігаються. Так, в українській мові фонема /o/ завжди реалізується як інваріант [o], тільки в певній позиції спостерігаємо [oʲ]. На відміну від російської мови, українська фонема /o/ у слабкій позиції ніколи не реалізується зредукованими та не наближується до [a], на що необхідно звернути увагу іноземних студентів під час виконання фонетичних вправ.

Знайомлячи студентів-іноземців з консонантизмом російської мови, потрібно докласти чимало зусиль, щоб виробити навички вимови фонем /ч/, яка в російській мові завжди м'яка. Ці вже набуті навички автоматично переносяться студентами на українську орфоепічну систему, у якій фонема /ч/, як шипляча, завжди тверда.

Значну складність для студентів-іноземців, які вивчають українську мову на тлі вже вивченої російської, становить правильна вимова фрикативного звука [ɣ], який існує в більшості мов, сформованих на слов'янській основі.

Інтерференція з російською мовою дає про себе знати і при вимові слів з буквою *ц*, яка в українській мові, на відміну від російської, завжди позначає два тверді звуки.

2. *Граматичний рівень*. На граматичному рівні доволі відчутна різниця в російських і українських іменниках за ознаками роду і числа, наприклад, *меблі – мебель* (укр. – множина, рос. – однина, жін. рід), *двери – дверь* (укр. – множина, рос. – однина, жін. рід).

3. *Лексичний рівень*. Іноземні студенти, які вже набули навичок спілкування російською мовою й оволоділи її лексичними засобами, використовують свої знання для розуміння лексичної системи української мови. При цьому частина лексики в обох мовах є спільною, однаковою і за значенням, і за звучанням. Такі слова, як *рука, рот, брат* можна використовувати як транспозиційний матеріал, що сприяє розумінню й активації словника студента, який починає вивчати українську мову [4].

Значно складнішими для засвоєння є ті слова, які:

- а) збігаються за літерним складом, але відрізняються вимовою (*метро, студент*);
- б) відрізняються одним або двома ознаками (і орфографічно, і фонетично), але теж зрозумілі (*дошка, стіл*).

Міжмовна інтерференція зачіпає й рівень міжмовної омонімії: так, укр. *вклонитися* означає «поклонитися, привітатися», у російській мові використовують схоже дієслово *уклониться*, що має значення «уникнути, ухилитися». Або: укр. *лишитися* в значенні «залишитися, не йти» відповідає російському *лишиться* зі значенням «втратити».

Часто студенти-іноземці використовують словосполучення *не дивлячись на обставини* замість нормативного *незважаючи на обставини*, *здавати екзамен* замість *складати іспит (екзамен)*, *це до мене не відноситься* замість *це мене не стосується*.

Певну роль у провокуванні помилок в мовленні відіграє використання лексичної кальки, унаслідок чого з'являються вислови *це являється прикладом* замість *це є прикладом*, *це лишній раз доказує* замість *це зайвий раз доводить*, *послати заказним листом* замість *надіслати рекомендованим листом*, *дошка об'яв* замість *дошка оголошень*.

Таке саме калькування зачіпає і граматичний рівень. Це яскраво простежується на прикладі утворення вищого ступеня порівняння прикметників, наприклад, використання словосполучення *самий активний студент* замість *найактивніший студент*. До цієї ж категорії складності належить і використання невластивих українській мові деяких активних дієприкметників, наприклад, поширене *завідуючий кафедрою* замість українського *завідувач кафедри*.

Відмінності в особливості близькоспоріднених мовних системам ми спостерігаємо і в мовному етикеті. Наприклад, це наявність усічених форм вітання в українській мові: *добридень, добрийвечір, на добраніч*, чого немає в російській мові. Важливою диференціальною ознакою мовного етикету українців є і вживання форми кличного відмінка для звернення до когось-небудь, наприклад, *Миколо Івановичу, Катерино Іванівно, пане професоре* тощо.

Отже, ми спробували дати лінгвометодичну оцінку мовної ситуації, у якій освітні мігранти, які вивчають нерідну різносистемну російську мову вивчають другу, близькоспоріднену російській, українську мову. Наш практичний досвід роботи в такій аудиторії дозволив експериментально визначити типологію труднощів, спровокованих міжмовною інтерференцією, і визначити, що найбільше вони виявляються на фонетичному, граматичному й лексичному рівнях.

Література:

1. Антонів О. Граматичний матеріал у дистанційному курсі української мови як іноземної / О. Антонів // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2010. – Вип. 5. – С.128 – 136.
2. Валігура О. Білінгвізм та аспекти його дослідження / О.Валігура // *Studia Methodologica*. – 2007. – Вип. 20. – С.66–70.
3. Зильберман Л.И. Интерференция языков и методика преподавания иностранного языка на основе родного / Преподавания иностранных языков и его лингвистические основы. – М. : Наука, 1972. – С. 20 – 34.
4. Методика викладання української мови. – Режим доступу : [www.studfiles.ru/preview/5537864/page:13/ 8](http://www.studfiles.ru/preview/5537864/page:13/8)
5. Чернякова О. Вплив білінгвізму на розвиток мовлення дитини / О. Чернякова // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2014. – Вип. 32. – С. 105–110.
6. Шубин Э.Р. Позитивные и негативные аспекты влияния пегого языка на овладение вторым на различных уровнях языковой системы / Э.Р. Шубин // Иностранные языки в школе. – 1972. – № 5. – С. 27 – 32.

Kushchenko Zh.L.
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture
Kharkiv, Ukraine
E-mail: zhannakushchenko@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ДЕНОТАТИВНИХ КАРТ У ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОМУ Е-НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Розробка інноваційної методики навчання іноземної мови у ВНЗ є пріоритетним напрямком в сучасній лінгвістичній і методичній науках. Основною перевагою використання інноваційних технологій в навчанні іноземної мови є перенесення акцентів з традиційних вербальних способів передачі інформації на аудіовізуальні засоби.

В даний час особливої актуальності набуває професійно-орієнтований підхід у навчанні іноземної мови студентів немовних факультетів. Сутність його полягає в інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань. При цьому велика увага приділяється читанню автентичної літератури за фахом, що вимагає певного запасу термінологічної лексики, оскільки головна відмінність мови наукової літератури полягає в його значній насиченості спеціальними термінами. Тому одним з головних завдань викладання іноземної мови в немовному вузі є засвоєння термінів. Це важливо при навчанні всіх видів мовної діяльності, в тому числі і читання. [1, с.36]

Термін - спеціальне слово або словосполучення, що позначає поняття, що входить в систему понять певної галузі професійних знань і вживається для спеціальних цілей. Точне і надійне засвоєння термінів, які дуже часто відсутні не тільки в звичайних, але і у термінологічних словниках, забезпечує необхідну швидкість читання, допомагає вилученню інформації з прочитаної літератури. [3, с.43]

При вивченні функціональної мови наукової літератури слід приділяти увагу роботі з термінами, оскільки вони є специфічним рівнем мови науки і виступають невід'ємним елементом процесу навчання іноземної мови у професійній сфері. У зв'язку з цим мають значення дослідження реального функціонування термінів у спеціальних текстах, які розглядаються нами як реалізація акта міжкультурної комунікації в сфері науки. При цьому велика увага приділяється порівнянню термінів в різних мовах і їх перекладу.

Активізувати засвоєння термінологічних одиниць допомагає уявлення їх як системи. Адже принцип системності - провідний принцип організації термінології. Організована сукупність термінів в спеціальній мові, яка обслуговує комунікативні потреби певної галузі знання, розуміється як терміносистема. Терміни поодиночі не існують, вони обов'язково об'єднані і організовані. Вони відображають ті зв'язки, які існують між предметами в реальному світі. Нові терміни потрібно запам'ятовувати в їх чіткій дефініції і вживати відповідно до цієї дефініції. Студентам необхідно звикнути до того, щоб вивчати всю систему термінів, а не окремі слова. [3, с.48]

Дане дослідження описує важливий, потужний та ефективний інструмент, призначений для заохочення студентів архітектурно-будівельних спеціальностей використовувати технологію денотатних карт в е-навчанні. Відомо, що основним способом сприйняття інформації є візуальний спосіб. Тож, застосування технології денотатних карт в процесі е-навчання, спонукає студентів запам'ятовувати нову фахову лексику, покращувати навички читання і творчо мислити.

Такий підхід можна продемонструвати на вивченні термінів архітектурно-будівельної спеціальності. Термінологія даної галузі науки систематизується навколо провідних слів-понять. Це дає можливість використовувати тезаурусно-цільовий підхід при формуванні у студентів необхідного запасу термінологічної лексики. [2, с. 110]

Словникові понятійні статті дають можливість скласти денотатні карти, які досить повно і наочно розкривають те чи інше поняття і сприятимуть формуванню цих понять у студентів. Існує велика кількість методик і засобів, які використовуються при формуванні лексичних навичок, без яких неможлива реалізація всіх видів мовленнєвої діяльності. Одним з сучасних засобів є денотатні карти, проте на даний момент не розроблена методика роботи з ними, що обумовлює актуальність даної роботи.

«Денотат» позначає предмети, явища і процеси реального світу, які відображаються в свідомості людини - в вигляді понять, і в мові - у вигляді слів. Сукупність цих понять і предметів називається «предметно-денотативним» планом, за допомогою якого можна уявити певну тему. Утворені між денотатами зв'язки і сформований в результаті семантичний комплекс являє собою денотатну структуру певної теми

На кафедрі іноземних мов ХНУБА під керівництвом проф. Сергєєвої Т.В. викладачами розробляються денотатні карти в рамках професійно-орієнтованому е-курсу. Лексика за фахом структурується і впорядковується залежно від тематичного напрямку. Формуючи ключові терміни, ми доповнюємо їх спорідненими, близькими лексичними одиницями з даної проблематики. До кожної денотатної карти розроблена низка тренувальних завдань, які закріплюють та відпрацьовують новий матеріал. Крім того, до кожної денотатної карти додається аудіо супровід, що надає можливість студентам відпрацьовувати правильну вимову термінів.

Розглянемо денотатну карту «Types of arches and vaults» (рис.1), яка ілюструє різні типи і види арок та склепінь. У ній відображені основні логіко-семантичні зв'язки даного поняття, які є важливим аспектом в роботі над фаховою лексикою. Викладач може використовувати карту в якості ілюстративного матеріалу при поясненні нової теми, при організації групових або парних видів усної комунікації іноземною мовою. Студентам можна запропонувати доповнити ключові слова визначеннями структурних елементів, тим самим стимулюючи розвиток умінь самостійного пошуку інформації.

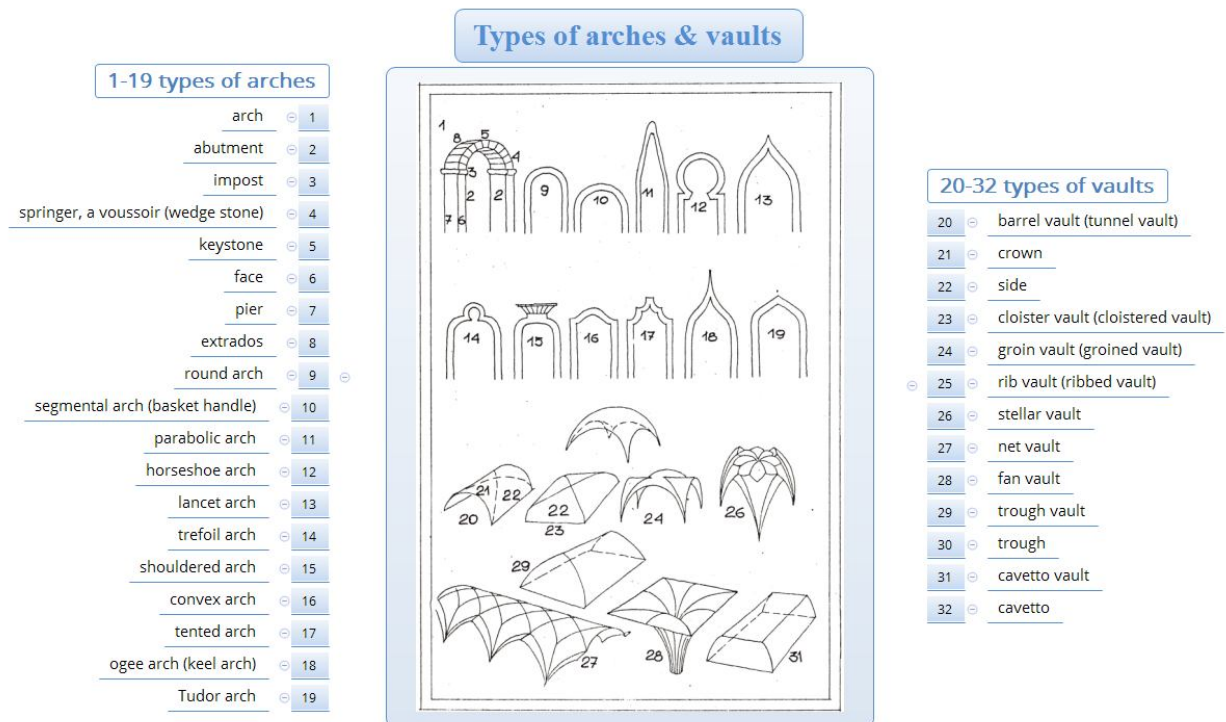

Рис.1 Денотатна карта «Types of arches and vaults»

Таким чином, словникові понятійні статті системно представляють конкретні знання з того чи іншого досліджуваного явища, закономірності та властивості даного явища і тим самим організують предметний план говоріння іноземною мовою. Вони можуть служити основою для висловлювання і проникнення в зміст тексту. В цілому денотатні карти дозволяють показувати зв'язки між явищами, логіку подій, об'єднати

велику кількість даних, вибудовувати ієрархію думок і, таким чином, служать для засвоєння і систематизації знань.

Денотатні карти в професійно-орієнтованому е-навчанні англійській мові можуть в рівній мірі використовуватися як для представлення нової інформації при отриманні студентами першого уявлення про тему, введення нової лексики в контексті теми, так і для засвоєння отриманих знань шляхом створення і зміцнення асоціативних рядів. Візуалізація понять значно посилює ефективність запам'ятовування фахової лексики.

Як показав досвід реалізації професійно-орієнтованого навчання іноземній мові, денотатні карти розкривають творчий потенціал студентів, допомагають легше сприймати складний термінологічний матеріал і розвивають одночасно декілька видів пізнавальної діяльності: говоріння, увага, пам'ять, уява та ін. За допомогою денотатних карт студенти можуть зробити переказ по заданій темі, підготувати повідомлення, використати їх як опору для складання діалогу. Крім того, денотатні карти підходять для групової роботи та дискусії.

Таким чином, новітні засоби навчання завдяки підвищенню результативності роботи надають нові можливості для формування комунікативних навичок, забезпечують засвоєння навчального матеріалу та його практичне використання в процесі професійного спілкування.

Література:

Сахарный Л.В. Набор ключевых слов как тип текста. //Лексические аспекты в системе профессионально-ориентированного обучения речевой деятельности. – Пермь, 1988. – С. 34-51.

Серова Т.С. Тезаурусно-целевой подход к организации и подаче лексики при обучении профессионально-ориентированному чтению на иностранном языке. - М., 1985. С.109-116.

Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: вопросы теории. - М.: Книжный дом «Либроком», 2012

Yulianti B. The use of visual aids in teaching English vocabulary. – Harvard: Harvard Business School, 1999

*Лагута Т.М., Вержанська О.М.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

e-mail: tatianalaguta@gmail.com

e-mail: Olga28tak@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНИХ УМІНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Невід'ємною ознакою освіченої, всебічно розвиненої особистості є висока мовленнєва культура, що передбачає вміння активно використовувати як знаряддя спілкування сучасну літературну мову з усіма багатствами виражальних засобів, із притаманними їй нормами. Однією з важливих ознак культури мовлення є його відповідність орфоепічним нормам. Орфоепічна робота не повинна включатися в систему навчання стихійно й епізодично – правильної літературної вимови потрібно навчати так само регулярно, як навчають правопису. Особливо це актуально в роботі з іноземними студентами. Засвоєння ними норм літературної вимови

ускладнюється до того ж одночасним володінням кількома мовами, їхніми контактами на рівні комунікації.

Проблема культури усного мовлення не є новою. Особливості формування орфоепічних умінь були об'єктом наукових студій А.М. Богуш, О.М. Бугайчук, Л.А. Булаховського, Л.М. Вознюк, Є.П. Голобородько, М.І. Жовтобрюха, А.П. Коваль, Н.І. Пашківської, Н.І. Тоцької та ін. Проте питання формування орфоепічних навичок українського мовлення іноземних студентів не були предметом окремих досліджень, хоча відомі окремі наукові розвідки Н.В. Василенко, Т.К. Донченко, Т.В. Мелкунової.

Навчальна програма з української мови передбачає ознайомлення іноземних студентів із милозвучністю української мови, засвоєння її найважливіших евфонічних засобів. Із останніми студенти працюють протягом вивчення усього курсу української мови, але найбільша вага припадає на заняття фонетики й морфології, де закладаються основи знань про текст, висловлювання в усній формі, що вимагає від студентів умінь не тільки дотримуватися його структури, добору відповідних засобів зв'язку речень, але й мелодійного його оформлення.

Мета нашої роботи – розглянути поняття «милозвучність», розкрити роль її засобів у створенні естетичності і краси українського мовлення, а також звернути увагу викладачів української мови на необхідність формування у студентів-іноземців розуміння ролі засобів милозвучності у створенні естетичності й краси українського мовлення, піднесення рівня їхньої мовленнєвої культури, формування умінь користуватися цими засобами у власному мовленні.

Аналіз останніх публікацій. Поняття милозвучності, благозвучності, евфонії існувало вже у Стародавній Греції. О.Ф. Лосєв зазначає, що філософи-атомісти «займалися і естетикою мови у своїх евфонічних теоріях, аналізуючи різні звуки та їхні комплекси з погляду краси звучання. При цьому гладенькість, шершавість, важкість та інші естетичні властивості слів пояснювались у них формою тих атомів, які беруть участь в утворенні звуків...» [5, с. 442] (переклад наш – Т.Л., О.В).

Н.І. Тоцька підкреслює, що «поняття "милозвучність" у мовознавстві по-справжньому не визначене й не вивчене... Досі ще ніхто не виробив наукового доведення більшої чи меншої милозвучності-немилозвучності кожної окремої мови або її місця за цією ознакою в ряду мов» [10, с. 3–4]. Дослідниця формулює мету «вийти на ті об'єктивні показники, які правдоподібно забезпечують сприймання української мови як приємної, звучної, наспівної» – й низку завдань щодо вивчення милозвучності української мови: «1) визначити конкретні фонетичні параметри, які сприяють милозвучності або її забезпечують; 2) встановити, чи однакові ці критерії для носіїв різних мов; 3) вважати милозвучність суто науковим поняттям, чи естетичним, чи тим і тим одночасно; 4) дати відповідь на питання, чи існує загальнолюдське розуміння милозвучності» [10, с. 4].

Кожна мова має певні засоби милозвучності. Евфонічність – одна з природних тенденцій української мови – досягається фонетичною будовою слів, словосполучень, речень і всього тексту, чергуванням звуків, звуковими повторами (В. Ващенко, М. Жовтобрюх, І. Качуровський, Л. Мацько, Н. Тоцька).

Олександра Сербенська, міркуючи про милозвучність, зазначає, що важливо виходити з тези: мова, як і поетичне мовлення, тісно пов'язані з музикою, з відчуттям плавності у переходах між звукокомплексами, з переливами різноманітних тональних відтінків, з усвідомленням рівномірного розподілу сили вокальної енергії, з урахуванням специфіки акцентноритмічної структури тощо. Отже, не варто говорити лише про „прихований” зв'язок між мовленням і музикою; він багатьма усвідомлений, і важливо зберегти цю особливість, виробити систему відповідних методів у навчально-просвітницькій роботі. Тут варто згадати маловідому гіпотезу індійського музикознавця і

філософа Х. Хана про музику як першооснову творення людської мови. Його вислів у кожній мові є музика і мова ніколи не зможе звільнитися від музики у час посиленої уваги до усності безперечно, вартій уваги. Друга, не менш важлива вимога: поняття милозвучності слід визначати, беручи до уваги комплекс показників, а не обмежуватися якоюсь однією, хоч і дуже важливою ознакою. Основними рисами зокрема є гучність, вокальна гармонія, плавність, тенденція до відкритості складів, до наростання сонорності у внутрішніх складах, акцентно-ритмічна структура тощо [9, с. 258].

Для української мови, як і для російської та білоруської, властивим є уникання важкого для вимови нагромадження звуків. Найчастіше збігаються два приголосні звуки, що не складає особливих труднощів для говоріння й читання. У мовному потоці звуки сполучаються так, що створюється плавне, приємне, ритмічне мовлення. В.І. Самійленко зазначав, що українська мова своєю доброзвучністю займає одне з перших місць між усіма європейськими мовами й пояснює це фактами фонетики: «Наша мова має тільки чисті, виразні голосівки (vocalis) а, е, і, у, о, у. Глухих і невиразних голосівок, таких як, наприклад, англійські голосівки, або як німецьке ö або французькі еи, un, on тощо, зовсім не має. Вона не любить такого поєднання шелестівок (consonans), яке тяжко вимовити... Вона має кілька засобів до урівноваження вокалізму з консонантизмом, себто кількості голосівок з шелестівками, в цілях більшої евфонічності, засобів, цілком аналогічних мові італійській» [8, с. 3].

Ці та інші якості звукової мови вивчає фоностилістика. Вона, зокрема, досліджує частотність фонем української мови в різних стилях, закономірності їх сполучення, експресивні вимовні властивості варіантів слів та словосполучень, інтонацію та ритмічну будову мовлення. Розробка наукових проблем фоностилістики охоплює дослідження такої властивості української мови, як її евфонічність, або милозвучність.

Евфонічність мови, приємне акустичне оформлення служать засобом естетичності, краси, свідчать про багатство її виражальних засобів. На ці ознаки фонетичної системи української мови вказують М. Жовтобрюх, В. Ващенко, Н. Тоцька та ін. Евфонічними явищами, зокрема, вважаються такі, що відображають красу усного мовлення і фіксуються в письмових висловлюваннях.

Евфонічність української мови, за І. Г. Чередниченком, зумовлюється, зокрема, частотою вживання фонем і фонемосполучень [11, с. 199]. Евфонічність виражається у спрощенні груп приголосних (*вісник, тижня, серце*), появі вставних голосних (*огонь, вітер, рота, лева*), приставних голосних (*іржа, імла, ішов*) і приставних приголосних (*вулиця, горіх*), зникненні початкових фонем (*голка, гра, Гнат*). Крім того, «небажаний збіг важких для вимови фонемосполучень та випадкових фонемоповторень у живій вимові може бути розряджений засобами ритмічного поділу тексту паузами, темпом мовлення» [11, с. 200]. На межі слів по можливості усувається збіг голосних і збіг приголосних [11, с. 202–215], отже, ті випадки збігів, що порушують тенденцію до рівномірності консонантів і вокалів у потоці мовлення.

Виклад основного матеріалу. Евфонічність української мови – характерна ознака всіх її стилів. Доцільне оперування звуковим матеріалом властиве і усному, і писемному мовленню. Милозвучність української мови ґрунтується на дотриманні орфоепічних норм. Існує ціла система евфонічних засобів, що забезпечують правильну звукову організацію усного й писемного мовлення. Однак недостатнє знання цих засобів часто спричиняє порушення милозвучності мовлення і знижує рівень культури мовлення студентів.

Милозвучність української мови досягається природним чергуванням у ній окремих голосних і приголосних звуків, можливістю вживати фонетичні варіанти слів та словоформ. Саме таким варіантам необхідно приділяти постійну увагу на заняттях з

української мови. З'ясовуючи евфонічні явища в українській мові, виділимо ті з них, що найчастіше впливають на мелодійне звучання мовленнєвого потоку – сполучуваність звуків на межі слів і словоформ у реченні й тексті. Такі засоби мають практичне значення для мовлення.

Збіг кількох звуків усувається вживанням фонетичних варіантів самостійних та службових слів, яке називають евфонічним чергуванням. Воно допомагає уникати невмотивованого нагромадження однакових голосних та приголосних звуків. До них належать варіанти прийменників (префіксів) в — у (ув, уві, вві); від — од (оді); над — наді, під — піді, перед — переді та інші, сполучників і — й, щоб — щоби, хоч — хоча, часток б — би, ж — же, лиш — лише, ще — іще, а також варіанти іменників чоловічого роду в давальному відмінку однини на — ові, -еві (єві), -у, -ю, прикметників чоловічого й середнього роду в місцевому відмінку на — ому/-ім (-їм), прислівникові варіанти типу знов — знову, звідкіль — звідкіля, більш — більше, варіанти дієслівних форм: робити — робить, купатись — купатися, ходім — ходімо, пиштіть — пиштіте і под. Більшість з названих варіантів давно закріпилася в мові і складають її норму.

Найважливішим засобом милозвучності є чергування і/й та у/в: *раз у раз, один в один, нога в ногу, зайшов увечері, зайшла ввечері, суд іде, мама йде, мистецтво й дизайн, дизайн і мистецтво*. Воно дає змогу уникати неприродного для української мови збігу кількох голосних чи приголосних. Таке чергування не властиве словам іншомовного походження й деяким книжним словам, наприклад: *універсальний, унікальний, удар, вправа, влада, уважний, установа*.

Численні варіанти повнозначних слів та їх форм теж сприяють евфонічності мовлення. Виникли вони внаслідок прискореної артикуляції складів у словах, на які не падає логічний наголос. Так, форми давального відмінка однини іменників чоловічого роду на -ові, -еві (-єві), -у (-ю) вживаються для забезпечення милозвучності. Таке чергування є нормативним. Якщо поруч у тексті є два і більше іменників чоловічого роду, то закінчення чергуються: *Франкові Івану Яковичу або Франку Іванові Яковичу*. Хоча дехто з дослідників твердить, що ці форми мають певне стильове розшарування: у художньому стилі частіше вживаються іменники на -ові, -еві(-єві), а в науковому — на -у (-ю), все ж основна їх функція — забезпечення милозвучності в тексті будь-якого стилю.

Для місцевого відмінка однини іменників чоловічого роду, що означають назви істот, характерні паралельні форми на -у(-ю), -ові, -еві(-єві), які теж виконують евфонічну функцію: *на товаришеві, товаришу, на письменникові і письменнику*. Вживання паралельних форм таких іменників найчастіше залежить від звукового оточення флексії. Щоправда, в сучасній українській мові намітилася тенденція до вживання в назвах істот закінчень -ові, -еві(-єві), зокрема в офіційному мовленні: *панові, ректорові, начальникові*. Варіанти місцевого відмінка прикметників чоловічого і середнього роду часто вживаються для створення милозвучності. Чергування паралельних прикметникових форм сприяє усуненню одноманітності граматичних засобів і забезпечує приємне звукове оформлення тексту. «Паралельні форми не даремно існують у народній мові, не безладно оживляються. Вони власне дають змогу рівноважити вокалізм із консонантизмом і надають живій українській мові зручності й плавкості» [8, с. 4–5].

Подібну функцію виконують паралельні форми місцевого відмінка однини займенників, порядкових числівників та дієприкметників. Як показують спостереження, форми на -ому вживані в усіх стилях літературної мови. Форми на -ім як засіб милозвучності поряд із формами на -ому переважають у художньому стилі, зокрема в поезії.

До евфонічних засобів належать варіанти низки дієслівних форм. Щоправда, сфера їх уживання поширюється здебільшого на художній і розмовний стилі, де ці форми

мають ще й додаткове стилістичне навантаження. Так, форми на зразок *читати, знає, беремо, ходім, несить* — стилістично нейтральні, а їх варіанти *читать, зна, берем, ходімо, несіте* мають стилістичне забарвлення і за межами художнього й розмовного мовлення не вживаються. Використання паралельних форм дієслова у цих стилях сприяє урівноваженню в тексті голосних і приголосних звуків.

Досить поширеним є чергування варіантів зворотних дієслів. Творення цих форм чітко відповідає законам евфонічності мови; до дієслів із закритим кінцевим складом додаємо частку-суфікс *-ся* (*смієшся, зробився*), а з відкритим — *-сь* або *-ся*.

Постійна увага викладача до вимовних особливостей і запровадження різноманітних орфоепічних вправ сприяє формуванню орфоепічних умінь з української мови в іноземних студентів, прищеплення їм навичок правильної літературної вимови. Для запобігання орфоепічних помилок студентам варто запропонувати завдання, наприклад, у поданих реченнях обрати правильні варіанти й зробити відповідні висновки: 1) перед *в, ф, льв, св, ств, хв* й ін. (незалежно від закінчення попереднього слова вживається *у*, а в інших випадках — *в*). 2) на початку абзацу і речення здебільшого вимовляємо й пишемо *у* та *і*; 3) після паузи незалежно від характеру кінцевого звука попереднього слова перед наступним приголосним вживаються *у* та *і*. Завдання 1. Запишіть словосполучення, вставте пропущені *і/ї*. *День ... ніч, ліс ... поле, узяли ... однесли, війна ... мир, батьки ... діти, втома ... сон, щастя ... радість, Віктор ... Олена, знайшли ... впізнали, раділи ... плакали, день ... ніч, порадити ... допомогти*. Завдання 2. Запишіть словосполучення, вставте пропущені *у/в*. *Підняв ... гору, спитати ... викладача, зареєстровано ... нотаріальній конторі, взяти участь ... конференції, зайти ... вагон, ужито ... формі, ... сфері науки, внесок ... справу, майно ... оренді, діалоги ... знаки*. Завдання 3. Укажіть слова, де можливе чергування *у/в*, поясніть їхнє значення. *Уперше, влада, висновок, учений, увага, вдарити, впертися, власний, указ, утома, втрата, участь, учень, учора, віза, варіант, вникати, вступ, уклад*. Завдання 4. Відредагуйте речення. Прокоментуйте порушення милозвучності. *Концерт в Хмельницькому закінчився пізно. На айстрах листя уже усихало. Асфальтом вкрилась земля. Ось в кімнаті почувся телефонний дзвінок. Небо, здавалось, розколось від грому. Ілля залишивсь вдома. Переконавшись в справедливості батькових слів, Святослав вибачивсь за свою нестриманість. На майдані стоїть пам'ятник великому українському письменнику Тарасу Григоровичу Шевченку*. Завдання 5. Складіть речення зі словами: *вдача – удача, вклад – уклад, вникати – уникати, вправа – управа, вступ – уступ*. Поясніть значення цих слів.

Висновки. Милозвучність української мови досягається природним чергуванням окремих голосних і приголосних звуків, спрощенням у групах приголосних, використанням паралельних форм слів. Милозвучності мови можна досягти також певним добром і розташуванням слів. Будуючи речення, треба стежити, щоб на межі слів не виникали немилослівні збіги звуків. Треба уникати набридливого повторення однакових або близьких за вимовою звуків, звукосполучень та слів. Наприклад, свистячого звука [с]. Щоб дотримуватись милозвучності мовлення, свідомо уникати недоречності у вживанні звуків, треба знати евфонічні засоби й уміло ними користуватися.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці та включенні до навчальної програми для іноземних студентів-філологів спецкурсу “Евфонічні засоби української мови”.

Література:

1. Валігура О.Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія / О.Р. Валігура. – Тернопіль: Підручники і посібники. – 2008. – 288 с. 2. Василенко Н.В. Формування орфоепічних умінь і навичок з української мови в

- арабськомовних студентів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н.В. Василенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 22 с.
3. Голобородько Є.П. Педагогічна онтологія: проблеми і перспективи: наук.-пед. праці в 2-х т. Т. 1: Методика викладання російської мови / Є.П. Голобородько. – Херсон: ХМД. – 2007. – 556 с.
4. Горіна Ж.Д. Розвиток українського розмовного мовлення студентів національних груп нефілологічних факультетів вищих навчальних закладів південного регіону України [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ж.Д. Горіна; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2001. – 20 с.
5. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Том 1. Ранняя классика. М.: Высшая школа; АСТ, 1963, 2000. — 443 с.
6. Мосенкіс Ю.Л. Проблема милозвучності української мови: теоретичні й методичні аспекти. Наукові записки. – 2002. – Т. 20. Філологічні науки. С. 23–25. Електронний ресурс, режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8998/Mosenkis_Problema_mylozvuchnosti_ukrayins%27koyi.pdf [Дата останнього доступу 27.09.2020]
7. Пентиліук М. Виховуємо чуття мови (дещо про засоби милозвучності). Електронний ресурс, режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm21_04 [Дата останнього доступу 20.11.2020]
8. Самійленко В. Дбаймо про фонетичну красу мови / В. Самійленко // Урок української. – 2003. – №2. – С. 28–29.
9. Сербенська О. Основні параметри милозвучності української мови / О. Сербенська // Теле- та радіожурналістика. – 2016. – Вип. 15. – С. 258–266.
10. Тоцька Н.І. Засоби милозвучності української мови / Н.І. Тоцька // Українське мовознавство. К.: Київський університет. – 2000. – Вип. 22. – С. 3–9.
11. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови / І.Г. Чередниченко. – К.: Рад. школа. – 1962. – 486 с.

Литвиненко О. О.

Національний фармацевтичний університет

м. Харків, Україна

e-mail: olytv@yahoo.com

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Українська мова як іноземна покликана задовольняти різні потреби особи: суспільні, побутові, освітні, бізнесові, соціокультурні [2, 5]. На початковому етапі вивчення іноземної мови основною проблемою є мовний бар'єр через відсутність достатньої фонетичної, граматичної та лексичної бази, а також через психологічні причини та суспільно-культурні відмінності. Позитивним є той факт, що останнім часом кількість навчальних видань з вивчення української мови для іноземців значно зросла [1; 2; 3; 4]. Слід відзначити, що ці посібники розраховані на методику «занурення» в мовне середовище, де навчальна теорія підкріплена практикою повсякденного спілкування. На превеликий жаль, мовна ситуація в Харкові не може виступати

мотиваційним чинником для вивчення української мови іноземцями, а відсутність практики побутового мовлення гальмує процес удосконалення набутих на заняттях навичок.

Необхідність створення навчально-методичних комплексів з української мови для іноземних студентів є нагальним питанням сучасної вищої школи. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти процес навчання та зміст навчальних видань мають бути спрямованими на реалізацію загальнокомпетентнісного підходу.

Варто зорієнтувати методичні розробки на початковий етап вивчення української мови, таким чином студенти матимуть рекомендації щодо підготовки до занять та опрацювання матеріалу під час самостійної роботи, а також щодо контролю та перевірки знань з дисципліни «Українська мова» для іноземних студентів з англійською мовою навчання, засвоєних студентами протягом першого модуля.

«Методичні рекомендації... для іноземних студентів 1 курсу» складаються з таких структурних елементів: змістовий модуль 1 (ЗМ1), змістовий модуль 2 (ЗМ2), підсумковий модуль 1 (ПМ1). Кожний розділ має чітку логічну структуру та містить зразок картки до модульного контролю, пояснення щодо виконання завдання (англійською мовою) та еталони правильних відповідей на завдання. Змістовий модуль 1 «Алфавіт. Люди та речі навколо нас» складається з завдань початкового рівня з правопису та граматики. Навички читання та письма перевіряються через прості слова та словосполучення за визначеною темою. Змістовий модуль 2 «Іменник та займенник» має на меті перевірку вміння вживати ці частини мови в правильній формі, визначати рід, число, відмінки іменників, описувати родину, аудиторію, свій робочий день тощо. Підсумковий модуль 1 побудовано з метою узагальнення граматичного матеріалу та роботи з текстом: читання, переклад і відповіді на запитання, що забезпечує розуміння студентами його змісту.

Така структуризація матеріалу дозволить студентам-іноземцям ґрунтовно підготуватися до контрольних робіт з української мови, повторивши ключові позиції, які вони вивчили протягом 1 семестру: переглянути свої фонетичні та орфографічні навички, перевірити володіння елементарними знаннями граматичних форм українських іменників та займенників, а також закріпити лексичний навчальний матеріал, необхідний для подальшого розуміння української мови.

Завдання містять вправи, аналогічні тим, які студенти виконували під час навчання та самостійної роботи, тобто алфавіт, написання найчастіше вживаних слів і словосполучень, простих граматичних структур з іменниками та займенниками у відмінкових формах. Складовою частиною модульних контрольних робіт є завдання на знання лексичного мінімуму та фраз ввічливості, які допомагають закріпити набуті знання, потрібні для формування комунікативної компетентності.

Під час підготовки методичних рекомендацій авторами було враховано думку, що система контролю, якою б мірою вона не здійснювалась, може бути дієвою тільки тоді, коли існує ефективний самоконтроль. Отже, запитання для самоконтролю наведені з метою зорієнтувати студентів та виокремити найсуттєвіші аспекти у викладеному матеріалі.

Видання написане англійською мовою, що дозволить іноземним студентам на початковому етапі навчання зрозуміти завдання та коментарі з поясненням складних моментів граматики, спрямує та полегшить самостійну роботу з підготовки до складання модулів. Завдання сприятимуть розвитку самостійного мислення студентів та закріпленню лексико-граматичних навичок.

Видання містить лексичний мінімум до кожної з комунікативних тем, поданий двома мовами – українською та англійською, короткі рекомендації щодо виконання завдань з посиланнями на навчальний посібник, розроблений колективом кафедри українознавства та латинської мови НФаУ [5], а також питання для самоконтролю.

Створюючи систему завдань для перевірки знань, автори врахували різний рівень підготовки та здібностей іноземних студентів. Запропоновані критерії оцінювання, сприяють розумінню нормативних вимог та стануть додатковим стимулом до вивчення матеріалу. Доцільно розмістити додаток у вигляді перекладного українсько-англійського словника лінгвістичних термінів, який буде корисним як для студентів, так і для викладачів.

Таке навчально-методичне видання спрямоване на забезпечення реальних комунікативних потреб іноземців, які набувають вміння спілкуватися з носіями мови й таким чином мають змогу легше пройти етап первинної соціальної та культурної адаптації в українському середовищі.

Матеріали, вміщені в методичних рекомендаціях, будуть корисні англомовним студентам закладів вищої освіти, слухачам мовних підготовчих курсів тощо, їх також можна використовувати викладачам під час розробки курсів «Українська мова для іноземних студентів», для створення різноманітних комп'ютерних навчальних програм, у лінгводидактиці вищої школи для розробки методики викладання української мови для іноземців, для дистанційних курсів з української мови для іноземних студентів.

Література:

1. Буряк, М. Яблуко. Базовий рівень : підручник / М. Буряк. – Львів : УКУ, 2017. – 238 с.
2. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1-С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. – К. : Фірма «ІНКОС», 2020. – 186 с.
3. Українська мова для іноземців : навч. посіб. / Н. О. Лисенко [та ін.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 240 с.
4. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків : підр. з електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 1. Соціокультурна комунікація / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С. М. Луцак. – К. : ВСВ «медицина», 2019. – 504 с.
5. Learning Ukrainian: Workbook for practical training in Ukrainian language / T. Yu. Volokh, N. O. Lysenko, O. O. Lytvynenko, N. O. Tomareva, N. V. Kharytonova. – Kharkiv: NUPh, 2019. – 103 p.

Лук'янова Г.В.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: avlukianova74@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК УСНОГО НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі вивчення і знання англійської мови в контексті професійної підготовки в вищих навчальних закладах набуло нового статусу і нових освітніх стандартів. Актуальність формування навичок усного наукового мовлення обумовлена необхідністю оптимізації процесу навчання студентів, в тому числі студентів економічних спеціальностей. В умовах постійних соціальних та економічних змін, інформатизації сучасного суспільства важливо підготувати майбутніх фахівців, здатних самостійно організувати свою професійну

діяльність, проектувати і реалізовувати подальші шляхи свого професійного становлення. Уміння спілкуватися англійською мовою в навчально-професійній сфері, в повному обсязі точно передавати необхідну наукову інформацію є компонентом не тільки навчальної, а й подальшої професійної діяльності.

Наукове мовлення може бути реалізовано в репродуктивному та продуктивному напрямі, репродуктивний характер наукового мовлення пов'язаний з відтворенням отриманої інформації, а продуктивний характеризується шляхами використання отриманої інформації в інших комунікативних ситуаціях. Як відомо, монолог і діалог являють собою дві форми усного мовлення. Метою при навчанні монологічного та діалогічного мовлення є формування навичок репродуктивного та продуктивного усного наукового мовлення від відповідей на питання до побудови власних висловлювань на запропоновані викладачем теми: виступи на семінарі, участі у дискусії, доповіді на конференції, підготовки презентації,

Викладачі вищих навчальних закладів впевнені, що формувати навички усного наукового мовлення у студентів необхідно з самого початку навчання [4]. Вже на перших курсах студенти знайомляться з науковою літературою, виконують завдання, спрямовані на розвиток навичку реферування та критичного огляду текстів професійної тематики, складання анотацій. Цей навик сприяє формуванню інтелектуальних здібностей до узагальнення, критичного аналізу, сприяє розвитку вербальної інтерпретації, дозволяє чітко формулювати свої думки. На матеріалі наукового стилю актуальним є запропоновані комунікативні завдання з інформативною функцією (розкажіть....., передайте зміст.....) та пізнавальною (аргументуйте вашу точку зору....., доведіть.....).

Можна виділити різні види монологічного висловлювання, які доцільно вивчати на заняттях:

- монологічне висловлювання на основі одного тексту;
- монологічне висловлювання за запропонованою темою на основі кількох текстів;
- монологічне висловлювання на основі діалогу.

Наприклад, студентам на аудиторних заняттях з англійської мови на 2 курсі пропонують для обговорення як загальнонаукові питання, так і ті, що пов'язані з їхнім майбутнім фахом. Студентам факультету економіки та менеджменту пропонуються для обговорення наступні теми: «History of Computer Science», «Computer Hardware», «Computer Software», «Computer Programming Language» (для студентів напряму підготовки «Комп'ютерні науки»), «Finance (types of banks)», «E-bank,e-money» «Company accounts»(для студентів напряму підготовки «Фінанси, банківська справа, маркетинг»); теми «What is management?», «Money markets», «Managerial objectives», «Marketing. International marketing» (для студентів напряму «Менеджмент. Публічне адміністрування»).

Створенню монологічного висловлювання на основі одного тексту сприяє виконання передтекстових завдань, далі пропонується читання, відповіді на запитання з метою виявлення розуміння основного змісту тексту. Потім проводиться робота з частинами тексту: постановка питань до змісту абзаців, виділення важливих понять, пояснення їх значення. На наступному етапі проводиться робота, пов'язана із складанням плану і відтворення інформації за цим планом. На цьому етапі важливо формувати у студентів уміння аналізувати, виокремлювати інформацію, щоб завдання передати зміст тексту не сприймалось як вимога вивчити його напам'ять.

На етапі створення монологічного висловлювання на основі кількох текстів ведеться робота по формуванню навичок виокремлення та переміщення частин текстів, навичок об'єднання окремих частин у єдине ціле. Робота з інформацією тексту націлена на створення умінь узагальнювати чи деталізувати дані, умінь замінити одне висловлювання іншим, рівнозначним за змістом, кінцевою метою чого є вільне володіння інформацією, поданою в науковому тексті, а не механічне запам'ятовування. Потім виконуються завдання на створення

повідомлення на основі базового тексту чи декількох текстів та на самостійну підготовку наукових повідомлень із використанням лексики наукового тексту.

Формування навичок діалогічного наукового мовлення починається з простих завдань: поставити питання до виділених слів, до пропозицій абзаців. Також завдання на загальне розуміння тексту та його структури: постановка проблемного питання перед читанням тексту і більш конкретних питань після читання. Більш складним є створення повідомлення при відповіді на поставлене запитання, запит інформації у формі діалогу-розпитування, створення діалогу-обговорення, участь у дискусії. «Такі вправи тренують певні стратегії навчання: усвідомлення мети процесу навчання, самоконтроль мовлення, увагу до змісту, самооцінку результатів, співробітництво, а також компенсаторні стратегії у з'ясуванні нерозумілого (перепитування, парафраз, приклади і т.п.)» [2, с.11]. Таким чином подібні завдання при роботі з матеріалом фахового спрямування розвивають лінгвістичну та комунікативну компетенцію в напрямі наукового мовлення.

Ми уважаємо, що на сьогоднішній день, коли розвиваються зв'язки з іншими державами, необхідно вчити студентів економічного напрямку правильно будувати речення під час відповіді на запитання, обговорювати як загальнонаукові питання, так і ті, що пов'язані з їхнім майбутнім фахом, викладати результати власних наукових досліджень англійською мовою. Як зазначають дослідники, «людиною засвоюються не ті знання, що надаються їй у готовому вигляді, а її власні відповіді на питання, що виникають у ситуації потреби в новому знанні, в процесі самостійної пізнавальної діяльності, в процесі самостійного вирішення навчальних проблем під керівництвом викладача. Для цього студентам надаються завдання, на які вони не мають готової відповіді. Студент змушений мобілізувати раніше отримані знання: він згадує, добирає докази» [3].

З метою досягнення цих цілей на кафедрі іноземної мови Харківського національного університету будівництва та архітектури проводяться такі заходи:

- організація наукових дискусій та диспутів під час проведення аудиторних занять ;
- написання студентами наукових робіт під керівництвом викладачів з підготовкою презентації, захистом цих робіт та участю у конференції.

Проведення таких заходів позитивно впливає не тільки на формування наукового світогляду студентів, але й вчить молодих людей виступати перед аудиторією, аргументувати, захищати та відстоювати власну точку зору на наукову проблему, пояснювати деякі моменти іншим, відповідати на запитання, тобто сприяє формуванню навичок усного наукового мовлення у майбутніх фахівців.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування навичок усного наукового мовлення є невід'ємним компонентом навчального процесу у вищому навчальному закладі, що дозволяє сформувати особистість сучасного фахівця.

Література

1. Артеменко Т.М. Липко І.М. Розвиток комунікативної компетенції у процесі викладання іноземних мов // Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Збірник наукових праць. Вип.21. - Харків, ХНУ, 2012. - С. 8-17.

2. Барсук С.Л. Принципи, підходи та прийоми навчання діалогічного мовлення студентів технічних спеціальностей. // Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Збірник наукових праць. Вип.25. - Харків, ХНУ, 2014. - С. 7-13.

3. Бородіна Г.І. Використання проблемних завдань для формування мовної компетенції у навчанні англійської мови студентів немовних спеціальностей // Іноземні мови. – Київ: Ленвіт. 2011. - №1. - С.36-39.

4. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. - Київ.: ІНКОС, 2006. – 248с.

МЕТОД КОГНІТИВНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Значне прискорення темпів життя і збільшення об'єму інформації, викликаний пандемією перехід на дистанційну форму навчання, виникнення такого негативного, але невідворотного явища як кліпове мислення привели до проблеми відбору форм представлення нової інформації. Одним із способів вирішення цієї проблеми є залучення різних засобів візуалізації інформаційного потоку, бо мислення сучасної людини набагато ефективніше сприймає образи, ніж вербальні засоби. Наслідком цього стала пильна увага науково-педагогічної громадськості до технології візуалізації.

Мета цієї статті: разом з традиційним комунікативним підходом до навчання, розкрити зміст методичного принципу когнітивної візуалізації, обґрунтувати його використання в методиці навчання студентів-іноземців, показати, що широке використання візуального ряду в методиці навчання української як іноземної сприяє підвищенню якості навчання майбутнього інженера.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і їх проникнення в усі сфери життя породили нові когнітивні переваги у тих, хто навчається, що припускають інтенсивне впровадження наочних засобів навчання, перехід від репродукції до креативності, творчості, що, врешті-решт, привело до появи N - Generation (термін Д. Тапскотт), нового інформаційного суспільства з візуальним або комп'ютерним типом мислення.

Оскільки зір забезпечує людині близько 90% інформації, недивно, що у людини в процесі еволюції розвинулася здатність мислити образами, які зберігаються у внутрішньому плані особи, в несвідомій частині її психіки [1: 225]. Відповідно виявилось, що під час засвоєння знань візуальні образи для молодого покоління практично більш значущі, тому що вони інформативні, і призводять до глибшого розуміння нової інформації, її швидкого перекладу в довготривалу пам'ять студентів. Зрозуміло, що під час навчального процесу викладач традиційно використовує наочність.

Проте наочність і візуалізація, незважаючи на психологічний зв'язок, не одно і те ж. Наочність веде до візуалізації, це спосіб сприйняття об'єкту, що веде до створення візуальних образів, а візуалізація - результат цього сприйняття. Сенс візуалізації - в адаптації нової інформації, що дозволяє її легко засвоїти, створити картину світу. Уперше термін "візуалізація" був запропонований швейцарським психологом К. Г. Юнгом як явище, властиве людській психіці, ґрунтоване на здатності особи мислити образами.

Візуалізація як принцип навчання використовувалася вже давно в методиці і педагогіці як принцип наочності (Я. А. Коменський, И. м. Песталоцци, К. Д. Ушинський та ін.) [1: 225].

Когнітивна візуалізація - явище складніше, ніж наочність оскільки є не просто зверненням до ілюстрації предмета навчання, але і подальшим його перетворенням, переосмисленням.

Під когнітивною візуалізацією під час навчання ми розуміємо створення ментальних образів у свідомості студента-іноземця в процесі смислової обробки тексту. Це спосіб надання інформації у вигляді оптичного зображення, що веде до створення візуальних образів у свідомості того, хто сприймає інформацію.

Загальний хід візуального представлення інформації при роботі з текстом полягає в експлікації змісту, його осмисленні і моделюванні дій з текстом. Основні напрями реалізації когнітивної візуалізації під час навчання студентів-іноземців : 1) з допомогою автентичні відеоматеріали; 2) комплекс вправ, використовуваний викладачем в умовах мультимедійного класу); 3) інтерактивна методика, що формує зворотний зв'язок "студент - учбовий текст.

Особливу роль у формуванні умінь когнітивної візуалізації грають учбові відеоматеріали. Учбові матеріали – це автентична інформація за фахом або з лінгвокраїнознавства, яка демонструється за допомогою комп'ютерної техніки. Більшість дослідників виділяють три етапи роботи в мультимедійній аудиторії: до, в час і після демонстрації відео або фото.

Психолінгвістичний підхід до викладання української як іноземної ґрунтований на дослідженнях і досягненнях сучасної лінгвістики і психології пізнання.. Студент розглядається як активна, приймаюча рішення особа, яка, координуючи безліч навичок і підходів, формує сприйняття і у результаті створює ментальні образи. Отримання інформації розглядається як активний процес: студент застосовує свій словниковий запас, знання синтаксису, уміння вести бесіду і знання світу. У цьому процесі читання, аудіювання, говоріння, письма вимагає зв'язок між мисленням і мовою.

Навички навчання залежать від усвідомленої взаємодії між лінгвістичними знаннями і знанням світу. Студент повинен мати "концептуальну" готовність до кожного завдання, або викладач повинен заповнити пропуск, ніж приступити до завдання. Одним з сучасних методів заповнення цього пропуску в процесі навчання нерідній мові і оволодіння знаннями є метод візуалізації.

Аналіз етапів аудиторного зайняття, учбових прийомів, використовуваних для активізації текстової діяльності, показує, що візуалізація використовується під час презентації лексики, компресії тексту, активізації отриманої інформації і як робота з термінологією.

Метою навчання іншомовних студентів за допомогою професійно орієнтованих автентичних текстів є розуміння. Студент-іноземець не просто переводить поєднання знаків в значення, але будує образи, від образів-представлень до образів-уяв [2: 253]. Якщо візуалізація для створення образів-представлень стимулюється, як правило, самим викладачем, то візуалізація, результатом якої є образи-уяви, що створюються самими студентами, є значною методичною трудностю через нестачу часу, аудиторних можливостей, викладацького досвіду.

Читання або аудіювання текстів розглядається як практика в мовленнєвій діяльності. Мета такого навчання - отримання певного результату, суть якого полягає в розумінні смислового змісту тексту і створенні за допомогою візуалізації стійких мислеобразів.

Для розуміння друкованого або усного тексту потрібні: 1) певний рівень мовного уміння взагалі і в цьому виді мовленнєвої діяльності, зокрема; 2) певний рівень техніки читання або аудіювання; 3) наявність розумової спрямованості в процесі читання або аудіювання; 4) певний рівень труднощі тексту; 5) знання предмета, про який йде мова, досвід в цій галузі знань; 6) ступінь інтелектуального розвитку учнів [3: 12]

Якщо перші два положення - результат навчання, то останні два не залежать від викладача української мови, хоча розвивати їх можна і потрібно, то третє і четверте відноситься до організації процесу навчання.

Ряд зарубіжних дослідників розглядає візуалізацію того, що вивчається, одним з метакогнітивних умінь, на базі яких функціонує навчання іноземній мові. Якщо студент може будувати ментальні образи як результат прочитаного чи прослуханого, це і є доказ розуміння. Ці образи повинні створюватися в передтекстових вправах, в процесі читання і в післятекстовій роботі. Це поглиблює розуміння, оскільки візуалізація зв'язує фонові знання з новою інформацією. Основна ж мета візуалізації знань - стимулювати когнітивні процеси при передачі знань[2: 254].

Ми вважаємо, що роль викладачів-україністів - врахувати всі нові тенденції в навчанні, інтегрувати комп'ютерне сприйняття інформації студентами-іноземцями в технологію навчання та використовувати когнітивну візуалізацію для інтенсифікації процесу навчання

Література:

1. Барабанова Г. В К понятию когнитивной визуализации при обучении студентов технического вуза иноязычному профессионально-ориентированному чтению//Наукові записки Національного університету «Острозька академія», - Острог, 2013, - с.224-226
2. Барабанова Г. В., Когнітивна візуалізація іншомовного професійно орієнтованого тексту в навчальних цілях// Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка №9, ч. II, - Львів, 2013 – с.251-257
3. Ковалев Г.А. Три стратегии психологического воздействия // Вопросы психологии.- 1987.- №3.
4. Лухина М. Ю. Коммуникативно-деятельностный подход к обучению чтению иностранных учащихся с использованием метода когнитивной визуализации / М. Ю. Лухина, Л. Я. Терещенко // Проблемы и перспективы языковой подготовки иностранных студентов : материалы 10-й Междунар. науч.-практ. конф., 1-2 октября 2015 г. – Харьков : ХНАДУ, 2015. – С. 143-146.
5. Титова С. В. Роль визуализации учебной информации в процессе обучения иностранному языку / С. В. Титова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету, Випуск 63, серія: Педагогічні науки. – Чернігів, с. 196 – 201

Любецкая В.В., Неглад Т.Ю.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

г. Одесса, Украина

hour.mirgorod@gmail.com

negladt43@gmail.com

РЕЧЕВЫЕ СПОСОБЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЯЗЫКОВОГО БАРЬЕРА НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В процессе изучения иностранного языка слушатели часто сталкиваются с проблемой языкового барьера, которая проявляется в трудностях устного общения на неродном языке. Часто подобные трудности рассматриваются как проблема психологического характера. Например, если слушатель чувствует дискомфорт в общении с преподавателем или группой, это может тормозить его обучение. И, напротив, доверие к преподавателю помогает освоить иностранный язык быстрее и эффективнее. Языковой

барьер может проявляться как при работе с группой, так и на индивидуальных занятиях. Поэтому на уроках иностранного языка важно создавать максимально доброжелательную атмосферу непринужденного общения. Рекомендуется использовать игру как метод обучения устной речи (настольные игры, ролевые игры и т.д.) Также умение слушать и искренний интерес собеседников к высказываниям друг друга устраняет половину так называемых языковых барьеров.

Стоит сказать о том, что современные программы обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях ориентированы как раз на коммуникативный аспект. Конечно, чтение, письмо и аудирование остаются важными видами речевой деятельности, но говорение занимает лидирующую позицию. С другой стороны, очевидно и то, что без успешного овладения таким навыком коммуникативной компетенции, как аудирование, становится невозможным полноценное использование иностранного языка, исключаются международные профессиональные и научные контакты. Эффективность в овладении иностранным языком в процессе учебной деятельности в вузе и в практической жизни в целом, в значительной степени зависит от психологической готовности и мотивированности человека, от умения преодолевать сложившиеся стереотипы и представления о своих возможностях. Усвоить и применять иноязычную речь возможно только в случае преодоления психологического барьера.

Часто иностранные студенты испытывают повышенную тревожность, боятся ошибаться, а это значит, что они боятся действовать. То есть первое, от чего необходимо избавиться – это барьер психологический. В случае психологического «комфорта» языковой барьер легче преодолевается, о чём свидетельствуют работы учёных-психологов. Теоретические основы сущности психологических барьеров достаточно полно представлены в исследованиях А. Адлера, Э. Берна, З. Фрейда, К. Г. Юнга. В данных работах психологический барьер рассматривается в контексте основных направлений различных школ (психоаналитической теории развития личности, когнитивной, гуманистической психологии и др.).

Психологический барьер рассматривается с разных позиций в зависимости от понимания его природы, сущности и способов анализа.

В современной психологии нашло отражение изучение психологической специфики иностранного языка как учебного предмета (Б. В. Беляев, Г. А. Китайгородская, Е. И. Пассов). Выделена специфика овладения иноязычной реальностью: соотнесение с родным языком, направление пути овладения, низкая плотность общения, частичная включенность в коммуникативную деятельность, расчленение процесса обучения иностранному языку на обучение отдельным видам речевой деятельности.

Главное, что успешность изучения студентами иностранного языка во многом определяется тем, насколько удаётся предвидеть, диагностировать и выбирать наиболее эффективную стратегию преодоления возникающих психологических барьеров в обучении.

Понимание студентами иностранной речи осуществляется с помощью различных стратегий. Важно осознание и восприятие студентами смысла целого: поиск слов; выявление различных смысловых планов и смысловых категорий; освоение основных мыслей и деталей речи, письменного текста; осмысление содержания.

Более продуктивному восприятию иноязычной речи и снятию психологических затруднений способствует ряд факторов: максимальная концентрация на задании, медленный темп речи, наличие словаря или переводчика, письменный вариант услышанного.

Зачастую речевой барьер проявляется в том, что слушатель не может начать фразу на иностранном языке или ему трудно говорить бегло. В этих случаях слушатель запинаясь и начинает формировать свои высказывания используя слова «паразиты» и как бы опираясь на них. Например: ну, так, в общем и т.д. в русском и so, well, eeh – в английском языках. Понятно, что слова «паразиты» весьма засоряют живую устную речь.

Рассмотрим на примере изучения английского языка ряд речевых способов преодоления языкового барьера. Если слушателю трудно начать говорить, преподаватель может предложить ему использовать вводные слова или «речевые формулы», как пишут авторы И. А. Короленко и О. М. Локша в своей статье «Речевые формулы как средство преодоления языкового барьера при изучении иностранного языка»[1]. Вводные слова могут быть уместны для начала любой фразы в разговорной речи. Например: you know, by the way, certainly, of course. Неплохо также использовать для начала такие вводные фразы, как I think, I believe, если слушатель хочет высказать своё предположение о чём-либо. В середине фразы перед основным глаголом в английском языке часто бывают уместны наречия частотности, на которые также можно «опираться» в разговорной речи: always, usually, never, sometimes и т.д. Например:

In France, shops usually close for lunch.

Children always start school before 9 o'clock. [3, с. 58]

Следует помнить, что устная речь – это практический навык, для развития которого нужна языковая практика. Поэтому для слушателя важно говорить уже в самом начале изучения иностранного языка, сразу используя в своей речи новые слова.

На начальном этапе изучения английского языка очень помогает знание речевого этикета. Элементарные вежливые фразы такие, как Hello! Nice to see you! How are you? Sorry! Thanks! And you? Me too! и т.д. Данные фразы всегда помогут слушателю поддержать обычную беседу.

Спецификой английского языка и английской культуры вообще является своеобразное внимание к собеседнику, которое проявляется в переспрашивании и повторении части его фразы. Например:

- My brother is going to study in university.

- Is he?

- I don't like winter.

- Don't you?

Иногда, чтобы проявить интерес, достаточно просто переспросить:

- Really?

Зная эту особенность, слушатели могут легко, даже находясь на начальном этапе изучения английского языка, поддержать простой разговор.

Преподаватель может предложить высказать своё мнение или предпочтение, что всегда интересно для слушателя. Выразить согласие или несогласие с любым высказыванием можно обычными фразами: I agree (I don't agree). Например:

- Most people don't eat healthy food.

- I don't agree, because...

Выразить предпочтение можно следующим образом: I like (love) it или I don't like (hate) it. Например:

- I watch this opera every day.

- I love it too!

Если у слушателей возникают трудности с ответами на вопросы, преподаватель может предложить им использовать часть вопроса в качестве ответа, так как в каждом вопросе уже содержится ответ. Например, общий вопрос:

- Are you a student?

- Yes, I am a student.

И специальные вопросы:

- What is your name?

- My name is...

- Where is he from?

- He is from...

Для преподавателя также важно подбирать разговорные темы в соответствии с возрастом и интересами своих слушателей. Если человек увлечен темой разговора, он, как правило, забывает о своей неуверенности, самостоятельно преодолевает языковой барьер и присоединяется к дискуссии.

Следует согласиться с исследователями И. А. Короленко и О. М. Локшей, которые полагают, «...что языковой барьер возникает при соединении психологического и лингвистического полей...» [1, с. 100] и считают, что «язык речевых формул ... выступает своего рода движущей силой для развития языковой компетенции, повышения уровня владения иностранным языком, органично соединяя поле лингвистических и прагматических норм» [1, с. 100].

Таким образом, языковой барьер – это временная трудность при изучении любого иностранного языка, и одной из приоритетных задач преподавателя, помимо образовательной, является создание благоприятной атмосферы на своих занятиях. Создание на занятиях по иностранному языку благоприятных психологических условий приводит к снижению негативного влияния, преодолению части психологических барьеров у иностранных студентов, повышению их самооценки как субъектов, изучающих неродной язык, усилению мотивации к изучению иностранного языка, усилению способности к преодолению барьеров в изучении иностранного языка.

Литература:

1. Короленко И. А., Локша О. М. Речевые формулы как средство преодоления языкового барьера при изучении иностранного языка / И. А. Короленко, О. М. Локша // Современные исследования социальных проблем. – том 8, № 6-2, 2017. – С. 92 – 101.
2. Martyn Hobbs, Julia Starr Keddle Real Life. Students' book. Elementary / Martyn Hobbs, Julia Starr Keddle. – United Kingdom : Pearson Education, 2015. – 135 с.
3. Sarah Cunningham, Chris Redston, Peter Moor Cutting Edge Students' book. Starter / Sarah Cunningham, Chris Redston, Peter Moor. – Edinburgh : Longman, 2007. – 127 с.

Маковей О.М.

Харківський національний аерокосмічний університет імені

М. Є. Жуковського

Харків, Україна

e-mail: oxanamakovey@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – НОВА МЕТОДИЧНА ФОРМА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО

Використання в освітньому процесі технології дистанційного навчання стало цілком закономірним результатом процесу «вростання» нових інформаційних технологій у

життя сучасної людини. Аналіз практики розробки та впровадження дистанційного навчання у вищій школі України дає змогу стверджувати, що більшість закладів вищої освіти накопичили позитивний досвід використання дистанційних технологій у процесі професійної підготовки студентів. Але слід відмітити, що неефективне використання потенціалу дистанційних освітніх технологій може бути пов'язане як з недостатнім ресурсним забезпеченням, так і з певним консерватизмом значної частини професорсько-викладацького складу по відношенню до сучасних форм і методів навчання, а також відсутністю в них необхідної для роботи у системі дистанційної освіти попередньої підготовки.

Головна роль у навчальному процесі, безумовно, завжди належатиме викладачу, його особистості, його кваліфікації. Саме тому важливим питанням стає необхідність засвоєння ним специфічних методів і форм, розробка нових методичних прийомів, використання усіх тих можливостей, що надають сучасні дистанційні технології.

Існують різні підходи до визначення терміну «дистанційне навчання» – від його абсолютизації як нової універсальної форми освіти, що закономірно прийшла на зміну традиційному навчанню, до його розуміння як набору засобів і методів передачі навчальної інформації. Ми погоджуємося з точкою зору фахівців, які розглядають дистанційне навчання як «технологію, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення й створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє поле для одержання освітнього матеріалу для спілкування» [1, с. 32].

Зараз пріоритетним у навчанні стає проектування і розвиток нового розширеного, ІКТ-насиченого, варіативного інформаційного освітнього середовища. В останній час дистанційне навчання у ЗВО здебільшого реалізовувалось за допомогою таких засобів, як програми для відеоконференцзв'язку Zoom, Skype, TrueConf тощо; платформи для навчання Moodle, Edmodo, Microsoft Teams, GoogleClassroom, iSpringOnline; також в деяких формах навчання застосовувались месенджери Whatsapp, Viber і т.ін. У багатьох закладах широко застосовується платформа Moodle – безкоштовне електронне освітнє середовище з простим і зрозумілим інтерфейсом, адаптоване під різні пристрої з різними операційними системами, що надає можливість проектувати і конструювати освітні курси відповідно до потреб і вимог навчального закладу.

Наявність комунікативного середовища, відтвореного за допомогою сучасних ІКТ, ще не означає автоматичної появи взаємодії між суб'єктами дистанційного освітнього процесу. Для забезпечення якісного освітнього процесу в дистанційній освіті необхідне не тільки подолання аудіовізуального бар'єру, двостороння комунікація між студентом і викладачем, а й спеціалізоване навчальне середовище, що забезпечує обопільний діалог [2, с. 13]. Важливо, щоб в основу формування такого середовища було покладено не стільки технічні, скільки педагогічні принципи.

При дистанційному навчанні мають місце як традиційні, розглянуті нами вище, так і нові форми організації навчального процесу. У практиці застосування дистанційного навчання використовуються методики синхронного (спілкування в режимі реального часу (on-line)) та асинхронного (off-line) навчання. Безумовно, при синхронній методиці викладач стає основним активним організатором навчального процесу. Асинхронна методика більшу відповідальність за проходження навчання покладає на студента, його мотивацію до самонавчання, оскільки саме студент обирає індивідуальний темп навчання, регулює його у процесі проходження дистанційного курсу. Викладач при цьому виступає консультантом. Останнім часом більшість педагогів прийшли до висновку, що найбільшої ефективності при дистанційному навчанні можна досягти при використанні змішаних

методик дистанційного навчання, тобто поєднанні елементів синхронної та асинхронної освітньої методики.

Традиційні методи навчання вимагають змін і доповнень для організації навчання за дистанційними технологіями. Усі педагогічні методи і форми, що використовуються при дистанційному навчанні, науковці відносять до чотирьох груп [3], а саме: навчання за допомогою взаємодії студента з освітніми ресурсами при мінімальній участі тьютора і студента (самонавчання); індивідуалізоване викладання і навчання, для якого характерними є взаємини одного студента з одним викладачем; навчання, в основі якого лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації; методи, для яких характерна активна взаємодія між всіма учасниками навчального процесу. Перші три групи наведених методів властиві традиційній освітній системі, але, безумовно, одержують новий розвиток на базі сучасних інформаційних технологій. Так, наприклад, для розвитку методів самонавчання характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відео- навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж. А методи активної взаємодії між всіма учасниками навчального процесу пов'язані з проведенням навчальних колективних дискусій і конференцій.

Активне впровадження в освітній процес дистанційних технологій розкрило широкі можливості дистанційного навчання у формуванні нових організаційно-методичних форм у навчанні студентів. Назвемо ті з них, що сьогодні найактивніше використовуються у навчальній практиці.

Дистанційний освітній процес у закладах вищої освіти передбачає навчання студентів у мережі Internet за допомогою таких форм, як консультування, спілкування, співпраця, самостійна робота. Модель дистанційного заняття обов'язково повинна складатися з таких елементів: мотиваційний блок; інструктивний блок (інструкції і методичні рекомендації); інформаційний блок (система інформаційного наповнення); контрольний блок (система тестування і контролю); комунікативний і консультативний блок (система інтерактивної взаємодії учасників дистанційного заняття з викладачем-тьютором і між собою).

Дистанційне навчання ставить перед сучасними педагогами серйозні завдання, покладаючи на них набагато більше відповідальності, оскільки технології навчання швидко змінюються, що вимагає від викладачів постійного підвищення кваліфікації у цій сфері, підготовки та оновлення методичних матеріалів для забезпечення найкращих результатів навчання студентів. При цьому у дистанційному навчанні важливим залишається забезпечення студентської самостійності у здобутті знань, їхньої компетентності у користуванні різноманітними джерелами інформації. Самостійне придбання знань не повинно носити пасивний характер, навпаки, студент з самого початку повинен бути залучений до активної пізнавальної діяльності, до застосування здобутих знань для вирішення різноманітних проблем навколишньої дійсності.

Література:

- 1.Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: Навч. посіб. Харків.: НТУ «ХПІ» Торсінг, 2001. 320 с.
- 2.Saba F. Distance education theory, methodology, and epistemology: A pragmatic paradigm. In Moore, M. Handbook of distance education: New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate Publishers, 2003. P.3-20.
- 3.Власенко Л. В. Шинкаренко Н. В. Методи дистанційного навчання URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/5006>

*Маковей Р.Г.,
Харківський національний університет міського господарства імені О.М.
Бекетова
Харків, Україна
e-mail: radumakovyey@gmail.com*

ДИСТАНЦІЙНИЙ ОСВІТНИЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процеси модернізації, що відбуваються у вітчизняній вищій професійній освіті, а також ті виклики, що поставила перед освітянами пандемія COVID-19, яка на кілька місяців унеможливила очне навчання, зробивши дистанційне навчання єдиною доступною формою освіти, демонструють, що методи і форми, властиві традиційній системі викладання, не завжди здатні адекватно реагувати на необхідність своєчасного використання в навчальному процесі великої кількості нової точної інформації, не можуть бути повністю адаптовані до сучасних вимог освіти.

Технології дистанційного навчання, як стверджують науковці, будуються на основі принципів відкритої освіти і є «найсучаснішими перспективними технологіями організації освіти, мають визначальний вплив на характер і темпи інформатизації системи освіти» [1, с. 31]. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні іноді ще нагадує традиційні форми заочного навчання, не розкриваючи всіх доступних їй можливостей використання нових навчальних форм і методів. Зроблений нами аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про недостатність розробленості науково-теоретичного забезпечення організації дистанційного навчання у ЗВО та необхідність дослідження його можливостей у формуванні нових методичних форм і прийомів навчання студентів.

Суттєві відмінності дистанційного навчання від традиційної форми освіти виявляються в ускладненні реалізації методик навчання через високу динаміку змін умов навчання і вимог до результату; варіативність і швидку ротацію засобів навчання і навчальних середовищ; високу мобільність студентів як відносно місця навчання, так і відносно методів, середовищ, засобів, програм і цілей; високий темп змін та розвитку самого поняття дистанційного навчання; протиріччя між високою варіативністю і мобільністю навчання та необхідністю забезпечення погодженості різних етапів навчання і порівняння результатів; тенденції до істотної індивідуалізації в навчанні [2, с. 6].

Традиційне університетське навчання включає лекції, практичні роботи, самостійні дослідження, письмові завдання й усні опитування. Дистанційне навчання допускає наявність деяких змін в традиційних освітніх методиках. Так, лекція як одна з основних форм організації навчання студентів у ЗВО передбачає презентацію готової інформації під час практичного заняття і вимагає від студента певного рівня самодисципліни. Серед позитивних надбань дистанційного навчання назвемо можливість використання під час лекцій таких новітніх інформаційних технологій, як, наприклад, гіпертекст, мультимедіа, презентація, графіка та ін., що робить лекції більш виразними і наочними. Крім того, у студентів є можливість багаторазового звернення до незрозумілих при першому читанні чи слуханні місць, чергування читання з обдумуванням, аналізом.

Процес самостійної роботи (наприклад, дослідження, реферат) не змінюється, так як в обох випадках (очна освіта або дистанційна) студент надає викладачу результат пошуку або дослідження, яке він виконує самостійно. А ось проведення практичної роботи, такої форми організації навчального процесу, що спрямована на закріплення теоретичних знань шляхом обговорення першоджерел і вирішення конкретних завдань, значно ускладнюється та вимагає від викладача розробки детальних покрокових інструкцій і поглибленої консультації з виконання роботи. Процес виконання письмових завдань зазнав змін у формі передачі тексту. Для зручності відправки та отримання завдання часто використовуються тести, в яких результат тривалих обчислень або роздумів може бути позначений вибором одного числа (варіанта). При дистанційному навчанні під час усного опитування викладач змушений покладатись на чесність студента, тому що опитування на відстані дає можливість користуватися підказками, шпаргалками.

Лабораторні роботи дозволяють об'єднати теоретико-методологічні знання і практичні навички студентів у процесі науково-дослідної діяльності. Можливості дистанційного навчання спроможні істотно полегшити проведення лабораторного практикуму за рахунок використання мультимедіа-технологій, імітаційного моделювання, анімації. Але слід згадати, що у деяких випадках здійснення лабораторних робіт дистанційно стає неможливим [3].

Семинарське заняття як вид навчальних практичних занять, що передбачає самостійне вивчення студентами за завданням викладача окремих питань лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді доповіді, повідомлення, є однією з основних організаційних форм навчальної діяльності, яка формує дослідницький підхід до вивчення навчального і наукового матеріалу. При дистанційному навчанні зазвичай використовується поняття «вебінар», тобто семінар, який проводиться за допомогою комп'ютерних відеоконференцій. У педагогічному плані відеоваріант майже не відрізняється від традиційного поняття «семінар», оскільки учасники процесу бачать один одного на екранах.

Форум – найпоширеніша форма спілкування викладача та студентів у дистанційному навчанні, що об'єднує інші форми: чат, вебінар, веб-конференція та ін. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Викладач-модератор форуму здійснює обговорення, стимулюючи його питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Яки ефективним буде використання будь-якої організаційно-методичної форми дистанційного навчання, залежить від ступеня взаємодії викладача та студента, ефективності розроблених методичних матеріалів, ефективності зворотного зв'язку.

Чат-заняття – навчальні заняття, що здійснюються з використанням чат-технологій (наприклад, skype). Заняття у формі чату передбачають як текстове спілкування, так і контакт за допомогою голосового або відео-зв'язку. Найбільш поширеним є текстовий чат. Склад учасників чату визначається цілями і завданнями конкретного заняття.

Відеоконференція – одна з найсучасніших форм дистанційної освіти, істотною перевагою якої є можливість одночасно бачити і чути свого співрозмовника на екрані зі створенням ефекту безпосереднього спілкування, працювати одночасно з декількома аудиторіями студентів, які знаходяться у різних географічних точках. Відеоконференція – це обговорення, прийняття рішень, дискусії, захист проектів, що відбуваються в on-line режимі.

Те, наскільки ефективним буде використання будь-якої організаційно-методичної форми дистанційного навчання, залежить від ступеня взаємодії викладача та студента, ефективності розроблених методичних матеріалів, ефективності зворотного зв'язку.

Література:

1. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» 2020. Вип. 1. С. 27-36.

2. Дерба Т. О. Дистанційне навчання школярів. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em13/content/09dtossi.htm>

3. Saba F. Distance education theory, methodology, and epistemology: A pragmatic paradigm. In Moore, M. Handbook of distance education: New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate Publishers, 2003. P.5-18.

*Мартинова І.Є.
Харківський національний університет
будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: martivetta@gmail.com*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФАКТІВ МОВИ Й КУЛЬТУРИ У КОМПОРАТИВНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Питання лінгвокультурологічних досліджень вивчень фактів мови й культури належить до актуальних проблем сучасної лінгвістики. Фразеологічні одиниці (ФО) є носіями символічних категорій, що знаходять відображення у фразеологічних системах досліджуваних мов. Застосування зіставно-типологічного методу та вивчення ФО у зіставній фразеології дає змогу виявити факти мови й культури в національній свідомості носіїв, що сприяє оптимізації міжкультурного спілкування. У пропонованій статті розглядається зміна орієнтації мовознавчих досліджень із раніше пріоритетного системоцентричного напрямку вивчення мови на антропоцентричний, що зумовила зміщення інтересів лінгвістів від дослідження мовних чинників самих по собі й мови як системи в галузі вивчення зв'язків мови з мисленням, свідомістю та побутом людини (М. Ф. Алефіренко, Н. Д. Арутюнова, Н. Бардіна, І. О. Голубовська, О. Кубрякова, А. М. Приходько, О. Селіванова, Ю. Степанов, О. В. Тищенко та ін.).

Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики, яка співіснує з попередніми двома – порівняльно-історичною і системно-структурною, передбачає більш масштабне осмислення функцій мови, вихід за межі вузько раціонального, прагматичного трактування її призначення, розгляд мови як «дому буття людської істоти» [20, с. 354]. Уявлення М. Хайдеггера про мову як про «дім буття» дозволило Ю. Степанову інтерпретувати мову як результат складної когнітивної діяльності людини, як простір думки. Мова сприймається як з'єднуючий елемент між окремою людиною та ментальністю нації, до якої вона належить, причому завдяки мові можливо не тільки віднайти цей зв'язок на сучасному етапі, а й простежити його розвиток у ході всієї історії нації та суспільства. Всі елементи народної культури знаходять відбиток у мові певного народу, яка є відмінною від інших саме через специфіку відображення в ній світу та людини в ньому [20, с. 58]. Завдяки антропоцентричній парадигмі лінгвістики, що декларує вивчення фактів мови «в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням і

духовно-практичною діяльністю» [9, с. 8], бо «сама людина визначає «людиноподібність» речі – в тому, що стосується її розміру, конструктивних особливостей, частково і матеріалу, міцності, ваги тощо» [18, с. 28], отримала новий імпульс розвитку проблема мова – свідомість – культура, яка перебуває у центрі уваги сучасного мовознавства.

Саме дослідження мови в людині та людини в мові є ключовим моментом лінгвістики сьогодення. Мова є багатовимірним явищем, тому вивчення її природи не може зводитися лише до вивчення мовних виявів. У кінці ХХ ст. до вже окресленої кількості образів мови додається ще один – мова як продукт культури, її складова й умова існування, як фактор формування культурних кодів. Людина є виміром власного пізнання та пізнання світу, вона створює у свідомості певний антропоцентричний порядок, зрозуміти який допомагає мова. Актуальність статті зумовлена антропоцентричним підходом, що викликав появу багатьох нових напрямів лінгвістичної науки: когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики, соціолінгвістики, етнопсихолінгвістики, лінгвопрагматики, етнолінгвістики та ін. Вивчення мовних феноменів цими мовознавчими дисциплінами відбувається на рівні відношень «мова й мислення», «мова й суспільство», «мова й культура». Природна мова розглядається як найважливіший «вхід» до дослідження пізнавальних і мисленневих механізмів людської свідомості, як засіб акумуляції та передачі соціокультурних знань. Аналіз останніх джерел.

У фразеології, номінативні одиниці якої є об'єктом нашого дослідження, антропоцентрична парадигма постає настільки широко, що її М. Алефіренко називає суперпарадигмою [1, с. 14]. Під її «дахом» різноманітні концепції переростали в самостійні фразеологічні парадигми: когнітивну фразеологію, фразеологічну лінгвокультурологію, комунікативну фразеологію, прагмалінгвістичну фразеологію, порівняльно-когнітивну фразеологію та ін.

Антропоцентрична парадигма стала також основою для формування когнітивно-культурологічної парадигми фразеології [1, с. 147–185], яка охоплює й такі актуальні нині аспекти вивчення фразеологічних одиниць (ФО), як порівняльно-когнітивний та етнокультурний. При цьому слід наголосити, що в межах антропосемантичної парадигми було висловлено чимало ідей, спрямованих на виявлення елементів системності у сфері взаємодії мови й культури – соціосеміотична реконструкція індоєвропейських соціальних понять (Е. Бенвеніст), теорія асоціативно-семантичних рядів (М. Маковський), теорія концептуалізованих сфер (концептосфер) та семіотики культурних концептів (А. Вежбицька, Ю. Степанов та ін.), принцип семантичної регенерації (семантичної реконструкції) культури, формалізовані моделі культури та логіко-семантичний підхід до етнокультурних феноменів (Н. Арутюнова, Т. Булігіна, Д. Шмельов), принцип моделювання архаїчних семіотичних систем шляхом виявлення набору семантичних (сакральних) опозицій в індоєвропейському й слов'янському фольклорі та міфопоетичних текстах (В. Іванов, В. Топоров, Т. Цив'ян та ін.). Проте універсальних методів вивчення міфологічних, етнолінгвістичних, обрядових, фольклорних систем поки що немає [19, с. 6]. Тому «витягти» та розкодувати когнітивну й етнокультурну інформацію зі значення ФО, яке є амальгамою семантичних і семіотичних смислів, індукованих фразеологізацією як процесом вторинної, непрямі-похідної номінації, слушно, на наш погляд, за допомогою епістемологічного апарату досить нової (вона виникла на стику ХХ та ХХІ століть) мовознавчої дисципліни – лінгвокультурології, теоретична й методологічна база якої перебуває ще на стадії становлення [4, с. 3; 5, с. 9; 6, с. 19; 9, с. 25–26; 12, с. 260]. Зародженню лінгвокультурології, в руслі якої мова досліджується як феномен культури, її умова та продукт, а також аналізується взаємодія мови й культури за рахунок

виокремлення систем, що втілюють і представляють культурні цінності, сприяв саме антропологічний підхід до аналізу мовних явищ.

Метою даної розвідки є лінгвокультурологічне осмислення фактів мови й культури при зіставному аналізі.

Об'єктом дослідження є культурно-національна специфіка ФО, структурно-семантичні, прагматичні особливості, а також ідеографічні риси, пов'язані зі специфічним утіленням національно-культурного компонента значення, його своєрідною культурно-аксіологічною категоризацією в межах фразео-семантичного поля чи класу одиниць певної мови.

Необхідність відображення єдиної теорії взаємодії мови й людини спонукає науковців звернутися не лише до лексики, але і до фразеології певної лінгвокультури – найбільш національно-детермінованого й самобутнього явища, що найяскравіше відображає процес розвитку національної культури народу протягом достатньо тривалого часу, фіксуючи в мові певні культурні настанови, еталони, архетипи етносу. Фразеологія відтворює в концентрованому вигляді специфіку історико-культурного розвитку тієї чи іншої національно-культурної спільноти, допомагає вирішити одну з найактуальніших проблем сучасних семантичних і лінгвoseміотичних досліджень – проблему взаємодії змісту мовних одиниць із пізнанням (когніцією) людини та її культурою. Особливим чином національно-культурне маркування ФО виявляється при їх зіставному аналізі, при «накладенні» різних фразеологій, коли крізь призму міжмовного зіставлення, через універсальне вдається вичленувати національно-специфічне [2, с. 40–41; 7, с. 134; 8, 379–381; 15, с. 57–65] (що, власне, й стало причиною виокремлення у межах зіставного (контрастивного) мовознавства зіставної фразеології [див. праці 3; 127; 6; 21; 273]). Це спонукає дослідників до аналізу онтологічних і культурологічних особливостей внутрішньої форми ФО, включаючи паремії, у споріднених і генетично віддалених мовах у їхній кореляції із семантичними й семіотичними протиставленнями добро – зло, світло – темрява та концептами ДУША, ДОЛЯ, СМЕРТЬ тощо [див., напр.: 10; 17;]. Такі дослідження засвідчили, що у більшості випадків не збігається смислове наповнення онтологічно важливих для кожної лінгвокультури понять, бо кожен етнос по-своєму концептуалізує й категоризує об'єктивний світ, залишаючи в таких поняттях відбитки власного світосприйняття, світобачення та світорозуміння, аналіз яких дозволяє сформулювати цілісне уявлення про характер певного народу, його менталітет. Асиметричними є як смислове наповнення концептів (поняттєвий, перцептивно-образний і ціннісний складники), так і їхня об'єктивація мовними одиницями, зокрема «дзеркалом душі народу» (В. А. Маслова) – фразеологією. Висновки. ФО є, на наше переконання, необхідними для адекватного лінгвокультурологічного осмислення фактів мови й культури, взаємодії різних мовленнєвих структур у процесі комунікації носіїв різних лінгвокультур та для виявлення ізоморфних й аломорфних структурно-семантичних та образно-характерологічних особливостей знаків вторинної Серія «Філологічна». Випуск 51 211 номінації. Це пов'язано насамперед з тим, що ФО виникають у національних мовах на основі такого образного представлення дійсності, яке відображає побутово-емпіричний, історичний чи духовний досвід мовного колективу, пов'язаний, безумовно, з його культурними традиціями, оскільки суб'єкт номінації в мовній діяльності – це завжди суб'єкт національної культури.

Перспективи подальших досліджень. Становлення лінгвокультурології не могло відбутися, аж поки на всьому пострадянському просторі на всю силу заявила про себе лінгвокогнітологія, тобто поверхове дослідження менталітету того чи іншого етносу було підкріплене вивченням глибинних когнітивно-ментальних структур, які, власне, й формують цей менталітет. Тому цілком слушною в цьому зв'язку є думка М. Л Ковшової,

що «лінгвокультурологічний підхід у фразеології ґрунтується на положенні, що культура втілює свій ціннісний зміст у мові як найбільш універсальному засобі найменування світу. Органічний зв'язок мови, культури й національного менталітету, з одного боку, і поступальний рух лінгвістики до виявлення механізмів взаємодії цих фундаментальних систем, з другого, – підтверджують об'єктивність наукової думки в поєднанні лінгвістики та культурології в нову дисципліну. Основна мета лінгвокультурологічного напрямку у фразеології полягає у виявленні способів і засобів утілення «мови» культури до змісту фразеологізмів» [4, с. 3; 14; 16]. Цю думку дослідниці слід скоригувати, на наше переконання, так: лінгвокультурологія – це поєднання насамперед етнолінгвістики (етнос + мова) та лінгвокогнітології, а точніше лінгвоконцептології (концептосфера (сукупність концептів культури) + мова). Тому було б доцільно у нашій подальшій розвідці розглянути саме етнолінгвістичні та лінгвоконцептологічні витоки лінгвокультурології.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм : Монография / Николай Фёдорович Алефиренко. – М. : ООО Изд-во «Элпис», 2008а. – 271 с.
2. Добровольский Д. О. Национально-культурная специфика во фразеологии / Д. О. Добровольский // Вопросы языкознания. – 1997. – №6. – С. 37–48.
3. Кириллова Н. Н. Фразеология романских языков : этнолингвистический аспект / Нина Николаевна Кириллова. – Ч. 1 : Природа и космос. – СПб. : РГПУ, 2003. – 317 с.
4. Ковшова М. Л. Семантика и прагматика фразеологизмов (лингвокультурологический аспект) : автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Мария Львовна Ковшова. – М., 2009. – 48 с.
5. Кошарная С. А. Миф и язык : Опыт лингвокультурологической реконструкции русской мифологической картины мира / Светлана Алексеевна Кошарная. – Белгород : Изд. Белгородск. гос. ун-та, 2002. – 288 с.
6. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: Монографія. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с. – С. 323. – Мізін К. І. Порівняння у фразеології / Костянтин Іванович Мізін. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 240 с.
7. Мокієнко В. М. Українська етнофразеологія в загальнослов'янському висвітленні // Мовознавство. Доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців. – К. : Пульсари, 2002. – С. 379–386.
8. Постовалова В. И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) / В. И. Постовалова // Фразеология в контексте культуры. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 25–33.
9. Подюков И. А. Народная фразеология в зеркале народной культуры. – Пермь : ПГПИ, 1990. – 127 с.
10. Райхштейн А. Д. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии / Александр Давидович Райхштейн [учебн. пос. для пед. ин-тов]. – М. : Высшая школа, 1980. – 143 с.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова ; [підручн.]. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
12. Чубенко К. В. Лінгвокультурологія з погляду історіографії / К. В. Чубенко // Новітня філологія : Журнал. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – № 4 (24). – С. 57–70.
13. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психоконґітивний та етнокультурний аспекти) / Олена Олександрівна Селіванова. – К.– Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.

14. Солодуб Ю. П. Национальная специфика и универсальные свойства фразеологии как объект лингвистического исследования / Ю. П. Солодуб // Филологические науки. – 1990. – № 6. – С. 55–65.
15. Солодуб Ю. П. Русская фразеология как объект сопоставительного структурно-типологического исследования / Ю. П. Солодуб. – М. : Наука, 1985. – 219 с.
17. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Исследования в области мифопоэтического. – М. : Прогресс, 1995. – 624 с.
18. Топорова Т. В. Семантическая структура древнегерманской модели мира / Татьяна Владимировна Топорова. – М. : Радикс, 1994. – 190 с.
19. Толстая С.М. Славянские мифологические представления о душе // Славянский и балканский фольклор. Народная демонология. – М. : Индрик, 2000. – С. 52–95.
20. Эмирова А. М. Сопоставительная характеристика фразеологии русского и крымскотатарского языков: универсальное и специфическое // Культура народов Причерноморья. – Симферополь : Межвузовский центр «Крым», 1998. – № 5. – С. 329–332.
21. Georgijewa S. К вопросу о сравнении концептов культуры во фразеологических единицах русского и болгарского языков // Frazeologia słowiańska i inne płaszczyzny systemu językowego. – Gdańsk, 2004. – S. 59–63.

Моргунова Н.С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: morgan.ns777@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ ГЕЙМІНГУ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У сучасний освітній процес активно впроваджуються нові технології впливу на іноземних студентів з метою залучення їх до змістовного світу культури та традицій країни мови, що ними вивчається. Необхідність зробити процес мовної підготовки більш «живим», стимулювати пізнавальну діяльність іноземних студентів обумовлює використання ігрових технологій поряд з традиційними заняттями.

Геймінг – інтерактивна освітня технологія, одним із ключових принципів якої є включення ігрових стратегій і тактик в освітній процес. Ігри створюють ідеальні умови для того, щоб людина увійшла у найбільш прийнятний і креативний стан. Саме це стало основним чинником для визнання геймінгу важливою альтернативою або доповненням до традиційного навчання в навчальній аудиторії [3, с. 70]. Традиційна система вищої освіти в умовах інформатизації суспільства змушена конкурувати з явищами масової культури, зокрема, з індустрією розваг, комп'ютерними іграми, соціальними мережами та ін. Дійсно, ігровий компонент дозволяє людині отримати задоволення від будь-якого виду діяльності, в тому числі освітньої, що, безсумнівно, є важливим фактором у процесі навчання студентів. Крім того, ігровий момент у навчанні є однією з умов самореалізації особистості. В процесі гри неминуча природна конкуренція між гравцями, яку викладач

може використовувати в якості додаткового ресурсу створення мотивації студентів до засвоєння навчального матеріалу і формування необхідних компетенцій. При цьому викладачеві не обов'язково конкурувати з явищами масової культури, якщо можна застосувати в освітньому процесі елементи технології, що дозволяє мотивувати студентів до конструктивної освітньої діяльності.

Технології ігрового навчання (геймінг) включають досить велику кількість прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має чітко поставлену мету навчання і відповідний їй педагогічний результат, що можуть бути обґрунтовані, чітко виділені і характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється у навчальному процесі за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності [1, с. 8]. Але зазначимо, що невірно буде повна ідентифікація поняття «геймінг» з поняттям «гра», яка, з одного боку, є частиною системи геймінга, з іншого – семантичний обсяг слова «гра» за певних контекстуальних умов є родовим поняттям по відношенню до геймінгу. Сучасні науковці розуміють навчальний геймінг як спеціально організовану діяльність учасників гри, що дозволяє застосувати теоретичні знання в активній комунікативній взаємодії, а також розвивати й удосконалювати певні навички, включаючи творчі та навички вирішення проблем [4, с. 141]. У процесі навчальної гри під час навчання іноземної мови у дорослої аудиторії, на думку Г. Китайгородської [2, с. 13], студенти звільняються від страху помилки, група об'єднується єдиною діяльністю, створюється сприятливий клімат спілкування, група перетворюється в суб'єкт навчального процесу.

Концепція геймінгу в освітньому просторі передбачає наявність провідної стратегії; залученість до освітнього процесу, емоції; нарратив (самостійно створену розповідь про деякі взаємопов'язані події, представлену у вигляді послідовності слів чи образів); прогресію (готовність студента до підвищення свого рівня); систему відносин (вміння вибудовувати конструктивні зв'язки між людьми); систему заохочення; покрокове досягнення мети. Більшості ігор властиві чотири головні риси: вільна розвиваюча діяльність, що вживається заради задоволення від самого процесу діяльності; творчий, імпровізаційний, дуже активний характер цієї діяльності; емоційна складова діяльності, суперництво, конкуренція; наявність прямих або непрямих правил, що відображають зміст гри, логічну та тимчасову послідовність її розвитку.

Процес використання геймінгової технології передбачає обов'язкове врахування її інструментарію: системи накопичувальних балів, розвиток за рівнями (базовий, основний, просунутий), виконання місії (досягти певного статусу, придбати відповідний імідж, стати професіоналом в обраній діяльності та ін.), збір ресурсів, нагороди, укладення союзів з іншими учасниками освітнього процесу та ін.

Процес мовної підготовки іноземних студентів з використанням ігрових технологій характеризується певними особливостями. Розглянемо деякі з них.

1. Максимальне наближення модельованих на занятті ситуацій до реальних умов спілкування, наприклад, програвання різнопланових ситуацій реальної взаємодії людей в країні навчання – від знайомства, відвідування магазину, екскурсії до музею до консультацій з викладачем професійних дисциплін.

2. З'єднання теоретичних знань з практичною діяльністю, що передбачає вироблення практичних умінь. Для цього необхідно продумати систему завдань таким

чином, щоб теоретична інформація оптимально вписувалася до практичної вправи, наприклад, для студентів з низьким рівнем знань можуть бути використані завдання, метою яких є відпрацювання автоматичних структурно правильних відповідей. Далі можна зробити ситуацію більш природньою, а відповіді менш механічними. В цьому випадку у студента з'являється мотивація до вивчення граматики, усвідомлення тісного зв'язку між правильним використанням мови і розумінням партнера по спілкуванню.

3. Психологічно комфортна форма, коли студенти не обтяжені процесом, а зацікавлені в ньому. Зацікавленість у набутті знань грає вирішальну роль у процесі навчання, а геймінг привертає за рахунок змістовної природи самої ігрової ситуації, здатності викликати високе емоційне і фізичне напруження. При цьому в грі значно легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри.

4. Студенти стають самостійними учасниками навчання, так як вони самі приймають рішення, виробляють стратегію і тактику поведінки. Це важливо, оскільки в сучасному суспільстві у всіх сферах людської діяльності необхідна участь не просто фахівців з певним набором професійних компетенцій, а самостійних, творчих особистостей.

5. Формування навчального співробітництва, розвиток практичних навичок роботи в колективі, розумінням умов і принципів колективної діяльності. Загальновизнано, що колективні види роботи роблять заняття з вивчення мови більш цікавими і жвавими.

6. Посилення мотивації навчання, тому що ігрова діяльність мотиваційна за своєю природою: вона викликає в учасників ініціативу, наполегливість, творчий підхід, уяву, спрямованість. Завдяки підвищеному інтересу, що забезпечується динамічністю, емоційністю і встановленням сприятливої психологічної атмосфери, геймінг сприяє мовної активності на заняттях.

7. Самооцінка результатів своєї діяльності в умовах ігрових дій, оскільки прийняте гравцем рішення засноване на його власному досвіді. Таким чином, рефлексія власної мовної та немовної поведінки стає відмітною рисою геймінга.

На практиці кожному виду мовленнєвої діяльності відповідає певний вид гри. Ігри для навчання читанню та аудіюванню забезпечують студентів засобами та прийомами роботи з текстом, вчать добувати з нього необхідну і важливу інформацію. Вони передбачають роботу з писемним текстом чи аудіотекстом: кодування, ілюстрування, конструювання, прогнозування, перифраз, стискування та розширення, відновлення пропущеного. При цьому, як і у мовних іграх, тут існує взаємодія учасників (співпраця та змагання). Корисними виявилися ігри типу «викладач-студент», коли студенти читають один одному певний текст, виступаючи по черзі то у ролі студента, то у ролі викладача, оцінюючи при цьому дії свого партнера. Ігри для навчання говорінню та письму пов'язані з формуванням і розвитком вмінь, які потрібні для здійснення продуктивних видів мовної діяльності. Як правило, на початковому етапі це виконання за зразком, на наступних етапах ці ігри носять більш самостійний, творчий характер.

Здатність гри проілюструвати дію певного мовного явища, можливість відразу ж випробувати його на практиці, а в разі неуспіху повторити його ще до повного оволодіння ним, виправдовують застосування гри і як засобу наочності, і як вправи. Особливість навчального геймінга полягає в тому, що він включається у навчальний процес у якості творчої навчальної задачі та представляє для студентів завдання (проблему або проблемну ситуацію), яку потрібно негайно вирішити, значить, він забезпечує реальні умови для

активної мовленнєвої діяльності, сприяє формуванню і розвитку іншомовних мовленнєвих умінь. Рішення проблеми вимагає від студента аналізу і узагальнення даних, прогнозування дій, перегляду і відбору необхідних знань, умінь і навичок у конкретній діяльності, наявних в арсеналі студента, прийняття рішення, його апробації та перевірки, тобто гра для студента – це і мовна вправа. Отримання певного результату в процесі вирішення ігрової задачі, пов'язане з успіхом або невдачею, змушує студента-учасника гри, миттєво реагувати на ситуацію, що склалася і, в разі необхідності, змінювати стратегію і тактику. Рішення ігрового завдання вимагає від студента актуалізації набутих знань, навичок і умінь і дає можливість продемонструвати все, чого він навчився за певний період. Таким чином, гра для студента є також своєрідним засобом звіту, що виправдовує її застосування в якості контрольної або залікової роботи.

Власний досвід впровадження геймінга у процес мовної підготовки іноземних студентів технічного університету дає змогу проаналізувати кілька видів ігрових методик. Всі вони за цілями і завданнями навчання можуть бути розділені на мовні (аспектні), мовленнєві (за видами мовленнєвої діяльності) і ті, що мають на меті навчання іншомовного спілкування.

Мовні ігри спрямовані на засвоєння різних аспектів мови (фонетики, лексики, граматики, стилістики). Але слід зазначити, що цей розподіл є дещо умовним, тому що неможливо вивчити лексику без фонетики, а граматику без лексики. Виділяючи мовні (аспектні) ігри, ми акцентуємо увагу на досягненні конкретних навчальних цілей, що повинна забезпечити певна гра. Але на практиці на етапі контролю мовного матеріалу застосовується і змішані ігри. Найбільш ефективним використання мовних (аспектних) ігор у чистому вигляді виявилось на початковому етапі навчання мови або на етапі введення мовного матеріалу.

Головною метою фонетичних ігор є постановка і корекція вимови, відпрацювання інтонації. Вони відрізняються нетривалістю, будуються, як правило, на основі імітації, можуть містити елемент змагання. Такі види ігор використовуються регулярно на початковому етапі навчання або в межах фонетичної розминки.

Лексичні ігри концентрують увагу студентів виключно на лексичному матеріалі і мають на меті розширення словникового запасу, ілюстрацію і відпрацювання вживання слів у ситуаціях спілкування, а також активізацію мовленнєвої діяльності студентів і розвиток їх мовної реакції. Це можуть бути кросворди, ігри, в яких треба відтворити слово за допомогою додаткових питань, ілюстративний диктант тощо.

Грамматичні ігри забезпечують вміння студентів застосовувати на практиці знання з граматики і дозволяють активізувати їх розумову діяльність, спрямовану на використання лексико-грамматичних конструкцій у природних умовах спілкування. Грамматичні ігри у чистому вигляді застосовуються переважно на початковому етапі. Як показує практичний досвід їх використання на просунутому етапі навчання, вони є найбільш ефективними в тому випадку, коли діяльність навколо певного граматичного явища пов'язана з іншою, наприклад, мовленнєвою (читання, аудіювання, говоріння, письмо) або комунікативною (спілкування, взаємодія) діяльністю.

Стилістичні ігри, що мають за мету навчання студентів орієнтації в різних стилях спілкування, є нечисленними, як чисто стилістичні використовуються на початковому етапі, а на базовому і основному етапах входять до складу змішаних або мовних і комунікативних імітаційно-модуючих ігор (наприклад, рольові ігри).

Мовленнєві ігри забезпечують формування умінь використовувати мовні засоби в процесі здійснення мовленнєвого акту (монологічного або діалогічного, письмового або усного). Вони відштовхуються від конкретної ситуації, в якій здійснюється мовленнєвий вплив. На практиці кожному виду мовленнєвої діяльності відповідає певний тип гри: для навчання читання, для навчання аудіювання, для навчання говоріння, для навчання письма. Ігри для навчання читання та аудіювання спрямовані на формування і розвиток відповідних інтелектуальних умінь. Забезпечуючи студентів засобами і прийомами роботи з текстом, ці ігри вчать отримувати з нього необхідну і важливу інформацію. Вони передбачають роботу студентів з письмовим текстом або аудіотекстом: кодування, ілюстрація, конструювання, прогнозування, перифраз, стиснення і розширення, відновлення пропущеного. При цьому, як і в мовних іграх, тут існує взаємодія учасників (співробітництво і змагання).

Оскільки текст (зміст) і його відтворення залежать від конкретних обставин, то найбільш ефективними на основному етапі є рольові, імітаційно-модулюючі ігри (театралізація, інсценівки, ситуаційно-рольові, ділова гра), а також комунікативні ігри взаємодії.

Навчальний геймінг має безсумнівну дидактичну цінність, адже гра є ефективним засобом інтенсифікації пізнавальної діяльності студентів. Для того щоб використання ігор було ефективним, необхідно не тільки вміло і доцільно поєднувати їх з традиційними і активними методами, але і дотримуватися певної послідовності в їх використанні. Вибір форми роботи і типу ігрового завдання залежить від рівня підготовленості студентів, їх психологічного стану на момент виконання роботи та ін. Технологія геймінгу як одна з сучасних навчальних технологій може і повинна активно застосовуватися в процесі мовної підготовки іноземних студентів, тому що дозволяє створити умови, наближені до професійного спілкування іноземною мовою в рамках реальних ситуацій.

Література:

1. Гаврилова О. В. Ролевая игра в обучении иностранных языков / О. В. Гаврилова // English. –2008. – № 1. – С. 7-8.
2. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика / Г.А.Китайгородская. – М.: Высшая школа, 2009. – 277 с.
3. Bouras C. Game-Based Learning Using Web Technologies. / Bouras C., V. Igglesis, V. Kapoulas, I. Misedakis // International Journal of Intelligent Games and Simulations. – 2005. № 3(2). – P. 70-87.
4. Tkachova N. Didactic game as an advanced method of communicative competence formation in future specialists in documentation and information services / N. Tkachova., O. Tur // Advanced Education. – 2017. – № 7. – P.141-145.

Моспан О. П.
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна
email: elena.mospan@gmail.com

ЧАСТОТНІ ТЕРМІНИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Складовою частиною курсу української мови за професійним спрямуванням є заняття, присвячені термінології. Її одиниці традиційно розглядаються у системних зв'язках: як складові лексико-тематичних груп, у словотвірних ланцюжках та антонімічних парах, рядах синонімічних номінацій тощо. Очевидно, що ілюстративним матеріалом для таких занять має бути не лише загальнонаукова та міжгалузева термінологія (*система, категорія, чинник, схема, продукція, апарат, витрати, сировина* тощо), а й лексика за спеціальністю студентів.

Задля підвищення ефективності термінологічної роботи потрібно також враховувати, на якому етапі навчального процесу знаходяться ті чи інші групи, оскільки названа дисципліна вивчається, відповідно до навчальних планів різних факультетів, на першому, другому або навіть третьому курсі. Зрозуміло, що через це рівень підготовки студентів варіює від базовою середньої освіти до початкових знань вузькофахових дисциплін і лексичний запас у студентів окремих факультетів та груп суттєво різняться.

Метою цієї роботи було дослідження найчастотніших термінів, що обслуговують галузь водопостачання та водовідведення, з лінгвістичної та методичної точок зору.

Теоретичною базою дослідження є роботи харківських науковців В.В. Левитського, який першим провів частотне дослідження лексики певної галузі [3] та Е.В. Левитської (Витковської), котра у 70-80 рр. минулого сторіччя вивчала питання функціонування та сполучувальну активність іменних одиниць [4].

Протягом перших двох курсів навчання студенти спеціальності «Водопостачання та водовідведення» вивчають загальні предмети, на третьому курсі заплановано вивчення таких дисциплін, як гідрологія, гідрометрія, гідравліка, основи гідротехніки та гідроенергетики. Українська мова професійного спрямування вивчається ними на третьому курсі. Для нашої аналітичної розвідки було обрано мовний *матеріал* із навчального посібника з санітарно-технічного обладнання будівель (із розділу про системи водопостачання) [1], оскільки те, що вивчається у межах цього курсу, у повсякденному житті стосується кожного й навіть частково знайомо будь-якому мешканцю міст та селищ, обладнаних водогонами.

Було поставлено **завдання** відібрати частотну вузькоспеціальну лексику для використання її під час вивчення теми «Терміносистема», а для цього визначити частотність та особливості значень базових термінів зазначеного вище курсу з коренями *вод-* та *гідро-* і проаналізувати сполучуваність цих термінів. Для цього було використано **метод** суцільної вибірки та аналітично-описовий метод.

В умовах обмеженого програмою часу навчити студентів фахової термінології на заняттях лише з української мови неможливо й непотрібно: такі лексеми семантизуються та засвоюються під час вивчення спеціальних дисциплін. Проте треба формувати у студентів системний погляд на фахову лексику, враховуючі серед факторів і явище міжмовної інтерференції в білінгвальному середовищі.

Досвід показує, що у носіїв мови, як правило, не викликають труднощів такі завдання, як підбір синонімів та антонімів до пропонованих одиниць (*водонепроникна порода, безнапірні води*), групування термінів за семантикою і навіть питання розрізнення значень полісемічних, омонімічних та паронімічних одиниць (*водозабір – водозбір, водообробка – водоочищення*). Але для іноземних студентів така робота занадто важка, і їм доцільно було б запропонувати окремий курс із вивчення фахової лексики.

Для спеціальності «Водопостачання та водовідведення» ключовими лексичними одиницями є складові словотвірної ланцюжка з коренем *вод-* та інтернаціональним радикалом *гідро-*. Проте виявлено, що серед спеціальних номінацій, що обслуговують зазначену сферу, функціонують лише декілька термінів із радикалом *гідро-*: *гідралічний, гідрологічний, гідрологічний, гідроізоляція та гідроциклон*. При цьому саме цей зв'язаний корінь *гідро-* демонструє високу активність у сучасних словотвірних процесах. Він є складовою частиною технічних номінацій, міжгалузевих термінологічних одиниць та вузькофахових термінів *гідроаероплан, гідроакустика, гідробіоніка, гідробуфер, гідрогенез(а), гідродвигун, гідроізобата, гідротермальний, гідродинамічний, гідроізолюваний* і под. [4 : 116–118].

Найчастотнішим терміном, звичайно, є іменник *вода*. Він, за нашими спостереженнями, в абсолютній більшості випадків використовується в називному та родовому відмінках із такими предикатами, як (*вода*) *поступає, протікає, збирається, накопичується та використовується, збирати, подавати (воду)*. Найпоширенішою конструкцією використання терміна *вода* є іменникові словосполучення з такими лексемами, як *споживач, властивості, кількість, якість, рівень, температура, потік, присмак, запах* та інші. Найчастотнішими означеннями до нього є прикметники *природна, питна, джерельна, чиста, придатна, котельна, вихідна* тощо.

Тематично терміни з коренем *вод-* охоплюють назви виробничих процесів і спеціальних споруд, устаткування та окремі прилади, їхні ознаки тощо: *водоспоживання, водопостачання, водозабір, водомір, водолічильник, водонапірний, водотривкий* і т.і. (Як ми бачимо, тенденція «чим більше спеціалізована галузь знань, то більше відповідних аналітичних номінацій» спостерігається і в цій терміносистемі.)

Значна частина аналітичних термінів із названого курсу з залежним словом *вода* містить віддієслівні іменники *постачання (води), очищення, відстоювання, нагрівання, відкачування* і т.д. Широке використання таких назв у санітарно-технічній термінології в цілому обумовлює необхідність створення окремих лексичних вправ, спрямованих на навчання студентів розрізненню назв дій, подій і наслідків дій та інших понять, таких, як *подача – подавання води, її відбір – відбирання, прохід – проходження, підйом – підіймання, витрата – витрачання, обробка – обробляння* тощо.

Відзначимо, що назви процесів обробки води утворені за різними моделями: з використанням питомих коренів та префіксів (*очищення, опріснення, освітлення, опромінювання, відстоювання, зм'якшування, знезараження, знезалізнення, знесолування*), за допомогою запозичених коренів та афіксів (*деманганізація, дегазація, дезодорація*) та змішаних моделей (*фільтрування, дефторування*). Проте значна кількість відповідних відносних прикметників утворена за однією моделлю: *водоочисна (споруда), водонапірна (башта), водонепроникні (породи), водозбірні (лінії), водозабірні (труба), водомірні (вузли)* і т.д.

Маючи високу активність при творенні складних назв процесів, подій, ознак та штучних об'єктів, іменник *вода* в цьому дискурсі є мотивуючим словом лише для окремих простих похідних одиниць: *водний* та *обводнення*.

Необхідно звернути увагу студентів на таке специфічне граматичне явище, як випадки функціонування терміна *вода* у множині. На відміну від однини, цю форму вживають на позначення великих водних масивів у природному середовищі: *артезіанські води, ґрунтові, підземні, джерельні, поверхневі, руслові, високі, безнапірні, стічні води* тощо.

Труднощі перекладу вузькофахових термінів із російської мови на українську можна проілюструвати на прикладі одиниць, яким відповідають два або три українські терміни, наприклад, *водопровод*: 1) *водовід* (якщо це загальна назва) та 2) *водогін* (нагнічувальний) [4; с. 79], та термінів на *-уц(ий) / -ац(ий), -ем(ьий) / (им)ый*: *водопоглощающий – водопоглинальний, водовбирний; водоотталкивающий – водовідштовхувальний, водоохлаждаемый – водоохолоджувальний, водопроницаемый – водопроникний*.

Низкою активних в аналізованому дискурсі пар однослівного та аналітичного термінів можна проілюструвати специфічне для аналізованого дискурсу явище синонімії: *вододжерело – джерело води, водоспоживач – споживач води, водокористувач – користувач води, водоприймач – приймач води, водолічильник – лічильник води* й т.і. Більша частотність, як показали наші спостереження, у однослівних номінацій.

Ланцюжки частотних термінів, утворених від базових, можна використовувати для розширення словникового запасу студентів та у вправах на переклад текстів за фахом, а саме відбирати або створювати для усного та письмового перекладу тексти, насичені частотними номінаціями.

Отже, можна зробити **висновок**, що відібрані навіть з однієї базової дисципліни найчастотніші одиниці професійного дискурсу мають значний методичний потенціал. Вони можуть бути ілюстративним матеріалом на практичних заняттях, присвячених вивченню фахової терміносистеми. Ними можна проілюструвати типові словотвірні явища, семантичні зв'язки між одиницями певної терміносистеми, специфічні граматичні явища. Робота над такими номінаціями допоможе студентам подолати мовну інтерференцію під час перекладу частотних вузькофахових термінів, дозволить уникнути типових помилок. Списки цих одиниць можуть бути використані й під час навчання студентів іноземної мови.

Виявлені в результаті дослідження синтагматики базових термінів їхні частотні означення та типові предикати дають змогу складати семантичні карти найважливіших ключових тем курсів, чому й планується присвятити наступний етап дослідження. У подальшому заплановано також визначити інші базові курси зазначеної спеціальності й провести аналогічне дослідження їх термінологічного забезпечення.

Література:

1. Кравченко В., Саблій Л., Зінич П. Санітарно-технічне обладнання будівель : навч. підручник / К. : Кондор, 2007. – 458 с.

2. Левитская Э.В. Функциональная значимость и сочетаемостная активность именной лексики в русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. – Х., 1985. – 22 с.

3. Левитский В.В. Частотный словарь языка учебных пособий медицинского института / Сост. В. В. Левитский. – Москва : Изд. Моск. ун-та, 1966. – 184 с.

4. Новий російсько-український політехнічний словник : 100 000 термінів і термінів-словосполучень / Укладач М. Зубков. – Харків : «Гриф», 2005. – 952 с.

Мудрик О. В.

Національна академія Національної гвардії України

м. Харків, Україна

e-mail: mudrik.elena@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У наш час перед системою вищої освіти постає задача підготовки фахівців, які вміють творчо мислити, володіють дослідницькими вміннями і навичками, здатні орієнтуватися в просторі наукової інформації і сучасних інформаційних технологіях. У зв'язку з цим, одним із найбільш високоефективних напрямів вдосконалення методології вищої освіти є використання в навчальному процесі технологій дистанційного навчання.

Під дистанційними технологіями розуміють технології, які реалізуються із застосуванням сучасних інформаційних та телекомунікаційних мереж, що дозволяють здійснювати процес навчання на відстані, без особистого контакту між викладачем і студентом [1].

Дистанційні освітні ресурси дають можливість безпосереднього спілкування студентів з викладачем (онлайн), неперервного контролю якості засвоєних знань, здійснення індивідуального підходу в навчанні, адаптації навчального матеріалу до особистого темпу засвоєння кожним студентом. Навчання може відбуватися в будь-який зручний час, що дає змогу поєднувати його з роботою, виконуючи завдання за індивідуальними графіком і розкладом, з максимальною зручністю для всіх учасників освітнього процесу.

Сучасному суспільству потрібна масова якісна освіта, яка спроможна забезпечити вимоги до споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Виконати соціальне замовлення суспільства через збільшення асигнувань на освіту, збільшення кількості навчальних закладів та іншими традиційними способами не в змозі навіть заможні країни. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов [2].

На сьогодні існує багато підходів до визначення поняття «дистанційне навчання». Це поняття було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, Д. Кіган. Кожен із цих авторів підкреслював окремий аспект цього методу [6].

Основними принципами системи дистанційної освіти є: гнучкість, модульність, динамічність, адаптивність, неперервність, креативність і відкритість. Вона базується переважно на самостійному отриманні необхідного обсягу і якості знань та передбачає поєднання широкого спектру традиційних і новітніх інформаційних технологій.

Використання цих технологій дозволяє студентам поповнити перелік вмінь і навичок, які в подальшому визначають успішність людини в будь-якій сфері діяльності. До них відносять:

- вміння самостійно планувати свою діяльність;
- вміння приймати рішення, робити вибір і нести за нього відповідальність;
- вміння працювати в інформаційному просторі (відбирати необхідну інформацію, структурувати і використовувати для прийняття рішення щодо певної задачі);
- вміння подавати результати діяльності з використанням інформаційних технологій;
- навички самоосвіти.

Успішність дистанційного навчання залежить від ефективної його організації, від керівництва самим процесом і майстерності викладачів, що беруть у ньому участь. Вивчення мовних дисциплін у випадку дистанційного навчання має свою специфіку й особливості, які дозволяють значно розширити види навчальної роботи порівняно з традиційним навчанням. Звичайні лекції можуть бути замінені відеолекціями, слайд-лекціями; місце практичних занять займають індивідуальні комп'ютерні тренінги та лабораторні заняття; підсумковий контроль можна здійснювати за допомогою колективного тренінгу, тест-тренінгу, заліку, екзамену тощо.

Ефективність самостійного навчання, більше, ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція в цьому напрямку зумовила те, що в сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Для здійснення дистанційного навчання необхідно подбати про мультимедійний супровід курсу, що викладається. Такий курс дозволяє поєднувати в собі теоретичну, практичну і контролюючу частини і забезпечувати неперервний дидактичний цикл [2]. Він може містити текстову, графічну або відео інформацію та способи інтерактивної взаємодії з нею. Зазвичай мультимедійний курс включає в себе:

- робочу програму з дисципліни;
- брошуру з текстами лекцій;
- електронний підручник-навігатор;
- методичні вказівки до вивчення курсу;
- ілюстровані додатки (відеолекції, презентації, відеофільми);
- довідники, рекомендовану літературу;
- контрольні питання з набором типових завдань;
- зошит для самостійної роботи.

Підручник-навігатор є електронною версією звичайного підручника або посібника із вбудованою інформаційною базою, що дозволяє керувати процесом вивчення матеріалу відповідно до програми у необхідному обсязі і послідовності. Він не тільки забезпечує студента необхідними знаннями, але і допомагає обрати правильний шлях для їх здобуття, відкриває широкі можливості для самостійної роботи. Методичні вказівки допоможуть ознайомитись із змістовною частиною підручника та його інформативної бази. Враховуючи недостатній досвід використання мультимедійних курсів, на перших порах радимо до електронного варіанту підручника додавати і його печатні версії.

Однією з найважливіших проблем навчання в системі дистанційної освіти є якість самого процесу. У більшості випадків воно визначається рівнем засвоєння теоретичного

матеріалу, який студент отримує при самостійному читанні слайд-лекцій. Не є таємницею, що деякі студенти відкладають цю роботу на «кращі часи», а іноді й зовсім не читають лекцій. Щоб усунути такі негаразди, необхідно організувати постійний і діючий контроль за допомогою спеціально підготовлених тестів. Поряд із звичайними тестами з завданнями закритого типу (одне питання – чотири відповіді, встановлення відповідності, послідовності), доцільно застосовувати і такі форми контролю, які б дозволяли давати при тестуванні розгорнуту відповідь (відкриті та інтегративні тести). Особливо це стосується завдань для заліків та екзаменів.

Необхідно відзначити, що при дистанційному навчанні значно збільшується доля самостійної роботи студента. Задача викладача координувати цю роботу, планувати і розробляти спеціальні завдання і рекомендації. Здійснити це допоможуть зошити для самостійної роботи.

Сьогодні дистанційне навчання в Україні може повноцінно розвиватися тільки за наявності таких його основних складових: нормативно-правової бази; навчальних закладів (центрів, кафедр, факультетів, інститутів або університетів дистанційного навчання); контингенту студентів; кваліфікованих викладачів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази (апаратного і програмного забезпечення, високошвидкісних ліній зв'язку); фінансової підтримки; розробки критеріїв якості тощо [3].

Серед важливих проблем та недоліків дистанційної форми освіти в Україні варто також виділити недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів. Студенти закордонних дистанційних курсів можуть отримувати відповіді на свої листи вже через кілька годин, оскільки викладачів у країнах зі значним досвідом впровадження дистанційної освіти набагато більше, ніж студентів. На жаль, в Україні склалася протилежна ситуація – бажаючих отримати дистанційну освіту у нас багато, а досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування, обмаль.

Зауважимо, що, окрім основної навчальної мети, технології дистанційної освіти дозволяють допитливим студентам дистанційно брати участь у наукових конференціях, спілкуватись на наукових форумах і віддалено обмінюватись результатами своєї дослідницької роботи.

Підсумовуючи, можна сказати, що розвиток дистанційних технологій є дуже важливим напрямом в системі освіти, а зміст діяльності викладача значно відрізняється від традиційного.

По-перше, ускладнюється розробка курсів, яка вимагає від викладача спеціальних навичок, пов'язаних з швидким розвитком інформаційних технологій.

По-друге, комунікаційні технології дозволяють зробити взаємодії між викладачем та студентом більш активними й інтенсивними, що потребує від викладача спеціальних додаткових зусиль.

По-третє, на відміну від традиційної освіти, де центральна фігура – викладач, при використанні дистанційних технологій увага переноситься на студента, а функція викладача – підтримати, скерувати, допомогти.

Незважаючи на недоліки, технології дистанційного навчання є могутнім засобом пізнання. Щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформулювати певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин викладача і студентів, оснащення робочих місць викладача і студентів.

Успішне вирішення проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості й рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціально-суспільну та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства.

Література:

1. Стефаненко П. В. Дистанционное обучение в высшей школе: Моногр. / П. Стефаненко – Донецк: ДОННТУ, 2002. – 397 с.
2. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г. та ін. Технологія створення дистанційного курсу. Навч. посібник / За ред. В.Ю. Бикова та В.М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.
3. Татарчук Г. М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект / Г. М. Татарчук // Образование. – 2000. – № 1. – С. 63–72.
4. Трайнев В. А. Информационные коммуникационные педагогические технологии: учеб. пособие / В. А. Трайнев, И. В. Трайнев. – К. : Освіта, 2008. – 327 с.
5. Триндаде А. Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов / А. Р. Триндаде // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5–9.
6. Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти / В. Дж. Хассон, Е. К. Вотермен // Вища освіта. – 2004. – № 1. – С. 92-99.

Муляр І.В.

Дніпровський національний університет

імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

e-mail:imuliar5@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КЛОУЗ-ТЕСТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ

Основним завданням української мови як іноземної є формування та розвиток усебічної мовленнєвої компетенції. Важливим постає здатність та готовність здійснювати міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови. На часі пошук найефективніших педагогічних технологій, які сприяють глибшому проникненню в простір мови, розвивають розумову та емоційну сфери, заохочують студентів до навчання.

З огляду на те, що мовні знання та вміння потребують постійної перевірки та оцінювання, лінгвісти не припиняють творчі пошуки у питанні розробки різних тестових завдань, розглядають доцільність та ефективність тестів на різних етапах контролю знань.

Серед показових творчих тестів увагу дослідників привертають клоуз-тести (close-test) [1, 2, 4]. Вони передбачають роботу з пропонованим текстом, у якому є пропуски слів (з різною лінгвістичною метою), які потрібно відновити за поданим контекстом. Такі тести є короткими за змістом, подекуди містять різноманітні ситуативні розмовні діалоги, зрозумілі й доступні за мовним наповненням. Цей вид тестових завдань допомагає створити сприятливу атмосферу, урізноманітнює форми роботи на занятті, полегшує роботу викладача, робить навчальний процес цікавим, спонукає студентів до пошуку та активізує набуті знання.

У своїй викладацькій роботі, окрім традиційних методів опанування граматики, під час навчання української мови на підготовчому відділенні ми послуговуємося клоуз-тестами [3]. На наш погляд, такі форми роботи слід упроваджувати в навчальну практику, оскільки це один з досить ефективних прийомів перевірки знань, який спонукає студентів до аналізу й узагальнення мовних фактів, підвищує навички правопису, поліпшує культуру мовлення. З огляду на те, що на початковому етапі вивчення граматики студентами-іноземцями має практичне спрямування, усі морфологічні форми іменних частин мови подаємо на синтаксичній основі. Наприклад, під час закріплення знань українських відмінків, наводимо моделі готових фраз з пропущеним словом, яке потрібно відновити. Це може бути або базове дієслово, або іменник (займенник) у потрібному відмінку. У наведених конструкціях речень увесь лексичний матеріал є найбільш уживаним у розмовно-побутових текстах. Подані речення прості за будовою та чітко спрямовані на формування знань, умінь і навичок певної мікротеми. Успішне виконання таких завдань залежить від швидкості сприймання змісту певного тексту, від знання базових конструкцій речень різного комунікативного спрямування, від рівня володіння певною лексикою та вміння поєднувати слова відповідно до правил української граматики.

Під час проведення таких тестів слід додержуватись певних етапів: 1) пояснення змісту завдання; 2) читання та інтонування тексту; 3) відновлення пропущених слів; 4) перевірки виконання завдання. Студенти можуть одержати тести на паперових носіях і заповнити пропуски. Також можна такі тексти запропонувати на екрані у вигляді презентації.

Пропонуємо кілька зразків тестових завдань, які успішно апробовано на практичних заняттях зі студентами-іноземцями підготовчого відділення під час вивчення українських відмінків. За аналогією до запропонованого матеріалу викладач може самостійно добирати тексти, створювати тести відповідно до завдання. (Зазначимо, що в запропонованих тестах лексику адаптовано до певної аудиторії студентів-іноземців).

- 1) ... зателефонувала подруга. Мій брат зараз розмовляє з нею. Подруга розповідає ... , де вона була вчора [3; с. 14].
- 2) – Знайомся, це моя подруга Ірина.
– Привіт, ... , а мене звати Микола!
– Дуже приємно, ... !
– Мені також дуже приємно, ... ! [3; с. 38]
- 3) Тут лежить книга. Я часто читаю Але вчора я купив новий Цей журнал мені дуже подобається [3; с. 22] .
- 4) Це нове фото. Тут моя бабуся. ... сидить і посміхається. ... домогосподарка. ... пенсіонерка. Ще тут сидить наш кіт Мурчик. ... стрибнув на стілець [3; с. 5].
- 5) Ми ... ходили в магазин. Мама купила багато подарунків. Ми йдемо додому з мамою та ... [3; с. 27].

Доцільно, цікаво та захопливо, на наш погляд, звертаються до клоуз-тестів автори навчального посібника [4], подаючи різноманітні клоуз-тести під час вивчення комунікативних тем на зразок «Моя країна», «Природа України», «Здоров'я» та ін. Автори пропонують мікродіалоги та мікромонологи, які мають пропущене слово. Таке слово легко відновити за контекстом.

Отже, успішність упровадження клоуз-тестів на різних етапах вивчення української мови іноземними студентами перш за все залежить від ініціативи та творчої майстерності викладача, який, послуговуючись різноманітними технологіями та джерелами, заволодіє увагою студентів, створить невимушену атмосферу на занятті, зможе успішно досягти навчальних завдань.

Література:

1. Зозуля І.Є. Тест як засіб контролю в навчанні українській мові як іноземній. [текст] // *Молодий вчений*. № 6. С. 21-26.
2. Максимова В. В. Роль клоуз-тестов в контроле обучения иностранному языку. «Русский язык и литература: проблемы изучения и преподавания: Сборник научных трудов под. общ. ред. Л. А. Кудрявцевой». Киев, 2014. Выпуск 8. С. 202-207.
3. Муляр І. В. Вивчаймо українські відмінки. Методичні вказівки для студентів-іноземців підготовчого відділення. Дніпро: Ліра, 2019. 44 с.
4. Українська мова для іноземців. Рівень А 2 : навчальний посібник / Дегтярьова Т.О., Дядченко Г.В., Коньок О.П. та ін.; за заг. ред. Т. О. Дегтярьової. Суми: Університетська книга, 2020. 215, [8] с.: іл.

Нагайцева Н.И.

*Национальный технический университет «Харьковский
политехнический институт»*

г. Харьков, Украина

e-mail: nagajcevanina@gmail.com

ОККАЗИОНАЛИЗМЫ КАК ПОЛИГОН ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ИНОФОНА

При изучении языка на базе имеющихся Программ по РКИ у иностранных учащихся в идеале формируется понимание русского языка как системы, включающей чётко разделённые группы слов (части речи), их грамматические и деривационные характеристики, их сочетаемость и функционирование в синтаксических структурах и др.

Лексика же, наполняющая смыслами синтаксические схемы, структуры, конструкции, усваивается хотя и легко (особенно в коммуникативных целях), но усечённо и с точки зрения количества, и с точки зрения многозначности, и с точки зрения стилистических потенций. Однако и в этой сфере усердный инофон за 8–10 лет непрерывного глубокого изучения языка может преуспеть, освоив синонимичные и антонимичные ряды, паронимию и омонимию, проявление многозначности ЛЕ в устной и письменной речи, связанную с ней сочетаемость слов и пр. Ведь это всё явления языка как общенародного достояния.

Иное дело – лексика наиболее талантливых индивидов (особенно поэтов), создающих новые, "затемнённые" по форме и значению слова, с целью придания своему творению свежести, яркости, креативности, неожиданных и поэтому более сильных для реципиентов.

Такие "неправильные" слова с точки зрения словообразования, сочетаемости, звучания называются окказионализмами. Они создаются авторами как сиюминутные выразительные средства в определённом контексте и не рассчитаны на распространение в общем языковом употреблении. Иногда вне контекста они непонятны даже носителю языка. Эти одноразовые находки часто имеют и нейтральные параллели. Их трудно объяснить, трудно воспроизвести, трудно адекватно перевести. И всё же в естественном языке можно и нужно свободно творить новые, неслыханные смыслы в неслыханной форме, ведь окказионализмы окрашивают творчество их авторов в неповторимый колор

самости и несхожести с другими поэтами.

Создателями выразительнейших окказионализмов были декаденты: И. Северянин, К. Бальмонт, А. Белый, Д. Бурлюк, З. Гиппиус, В. Хлебников, А. Блок, А. Ахматова и др.

Но в русской поэзии 20 в. только эстетствующий футурист в жёлтой кофте В. Маяковский стал подлинно народным глашатаем революции, так как его исключительный талант тесно переплелся с высокой гражданственностью.

Его эксперименты над словом резко повышали выразительность и идейность стиха, поскольку поэт не признавал бесполезного искусства. В его поэзии мы встречаем как полное отрицание буржуазной действительности, враждебной простому человеку, так и оптимистическое утверждение принимаемого им революционного обновления жизни.

Он верит в силу слова – оружия революционных масс, и видит в этом источник языкового новаторства. Дерзкость его опыта и зрелищная эффективность результатов позволяют говорить об особой творческой лаборатории поэта.

В. Маяковский, великий реформатор поэтического языка, не только черпал из богатств русского языка, но и постоянно создавал свои неповторимые слова, словосочетания, предложения. Он в постоянном поиске новых форм известных слов, более колоритных и образных по сравнению с производящими.

Обратимся к примерам и рассмотрим окказионализмы с точки зрения деривации, семантики (наиболее предпочтительной и частотной), а также модальных рамок.

Существительные образуются с использованием незначительного количества морфов.

1. Существительные ж.р. на [t'] со значением носителя признака от прилагательных: *толиць* шей, *смрадъ* продажная, *гнусть* заплаканная, *ясь* утренняя, *нудь* эмигрантская.

2. Существительные ср.р. на [jo] со значением собирательности и процесса действия от имён и глаголов: *негритьё*, *солдатъё*, *дамьё*, *машиньё*, *громадьё*, *стёганье*, *kozyрянье*.

3. Существительные м., ж., ср. р. с суффиксами –к–, –шик–, –чик–, –ик–, –ищ– с уменьшительно-уничижительным и увеличительно-нагнетательным значением: *версийка*, *королевка*, *культуришка*, *любовишка*, *поцелушико*, *житьишко*, *кровишка*, *стончик*, *кoryтико*, *любовища*, *кровища*, *бытище*, *галифища*.

4. Сложные существительные, образующиеся при помощи интерфиксов –о– и –и– и сложения основ со значением собирательного непроцессуального признака: *маяка одноглазьё*, *свинцовоночие*, *громкоголосие*, *рыхотелье*, *простонародье*, *яростные водкоборцы*, *пятиминутье*, *пятилучие*.

Интересны и встречающиеся в текстах нарочитые "некорректности" в формах мн.ч., так как одна из целей поэта – максимально приблизиться к простому народу: *калеки* и *калекши*, *парижаки*, *рожья*; я подхожу и *губми* шевелю; жмёт *плечьми*; смахни за *ушми* эмигрантские сплетни; *волосьев* кóпны, *чистописаниев* ремёсла.

Кроме словообразования, частотным является окказиональное использование существительных Singularia tantum во мн.ч. и, наоборот; существительных и Pluralia tantum в ед.ч.:

Легло на город громадное *горе*
и сотни маленьких *горь*.

[Том] рад был,
что есть и хлеб, и *деньга*.

Прилагательные образуются при помощи более разнообразных морфов.

1. Принадлежность выражается суффиксами [j], –ин–, –ов–, –ск–: дело *рачьё*, орава *звёрья*, *шкуры скряжьы*, натура *обывателя*, *воробьи* рёбра, званье *капитанье*, *лошажье*

ржанье, *небье* лицо, пятки *домовьи*, жизнь *фрачья*; *поэтиное* сердце, мастерская *геньина*, глаза *пантерины*, свирепость *мужина*, ловля *мушиная*, мнение *старшино*, *лаврьи* звоны, *язычьи* стропила; *вётровы* пальчики, *милиционеровы* усы, *товаровы* цены, *коридорова* битва, *карнавало*во веселье, *одеяло*во стёганье, *эполето*во шитьё, *царёвы* серебряники, *князёвы* сынки, философия *иудова*; *гумские* дамы (от ГУМ), *трамвайский* язык.

2. Сходство признака, свойственность, интенсивность, отнесённость к предмету, веществу выражаются суффиксами *-н-*, *-аст-*, *-яч-* / *-юч-*, а также нулевым суффиксом: *статейная* форма, *рояльная* ножка, *лаечные* перчатки (из лайки), *поцелуйная* сладость; *молоткастый*, *серпастый* паспорт, денди *туфлястый*, *штыкастые* щупальцы, *клювастый* орёл, *усастая* няня; *рёв злючий*, *воднячий* Ревком (= водный); посылаю к чертям *свинячим*; вечер *хмурый*, *декабрь*.

Чрезвычайно сочны и сложные прилагательные со значением характеристики, сравнения, образованные при помощи интерфиксов *-о-*, *-е-* и простого сложения основ: моря *рёволицы*, *старомозгий* Плюшкин, *бесконечночасый* хвост, *медногорлая* сирена, *скалоликий* Крым, *крикогубый* Заратустра, *потноживотые* женщины, бритва *обоюдоострая*, страна *миллионнолобая*, *массомясая быкомордая* орава, *многохамая* морда, *тысячезапахая* клумба, *радугоглазая* аптека, *строкопёстрый* стих, *зверорыбьи* морды, *огнедымые* бразды, *трёхпоя* работа, *всехсветная* Россия, *грозобуквый* ералаш, эскадры *верблюдокорабледраконьи*, тело *лазоревосинесквозное*. Несмотря на значительную длину таких прилагательных, их словообразовательные показатели беднее, в результате чего их значение достаточно транспарентно и однозначно.

Говоря об окказиональных прилагательных, нельзя не сказать об окказиональности образованных от них компаративов, которые, как известно, в русском языке мотивируются только качественными прилагательными с использованием суффиксов *-е*, *-ее* (*-ей*). Наблюдаем же

1) некорректные формы компаратива от качественных прилагательных: *плоше*, *кратче*, *легше*, *старей*;

2) компаративы от относительных и притяжательных прилагательных: *роза чайнее*; *орёл злей*, *орлинее*; *американистей* американца, *вьеть поднебесней*;

3) компаративы от адъективированных причастий: *водь изжажданней* [революция]; *море блестящей*; *то жаренней ты*, *то варённей*; *взоры озарённей*; *путь протоптаннее*;

4) алогичные компаративы: *небывалей* не было в истории ... факта; *любовь расцветает романнее*; *уста сахарного сахарней*; *доллар всех поэм родовей* (от родовитый); *рисуют кто поцекистей* (от ЦК); *Нью-Йорка ньюйоркистей*.

Глаголы образуются 1) безпрефиксально от имён (в том числе собственных): *пианинить*, *виолончелить*, *фокстротиться*, *гроссбухнуть*, *миссисипиться*, *мусолиниться*, *именинить*, *иудить*, *июлиться*, *огнеть*, *злеть*, *фундудеть*, *железнодорожить*; или 2) с помощью аффиксов от имён и глаголов: *вглазелись*; *всвистал*; *взбубнилась* злоба; *взъярилась* царица; *взрумьянились* щёки; *выржу* душу; *выем* имя; *вымолоди* себя; *израдила* лоб; *издымится* мясо дьявола; *рассияем* штыки; *размерсился* Сезанн; *расфабричь* пустыри; *республику разэлектричь*; *расканарейте* закат.

Причастия и **деепричастия** от окказиональных глаголов также ярки и впечатляющи: *гвоздимые* строками; *мечтаемая* жизнь; *мужиковствующих* свора; в кресло *вкресленный*; *быт тарабарящий*; *голова заталмужена*; *раздушенными* аплодисментами *сляпан*; в смокинг *виштопорен*; *имя в платочке рассоплено*; *выфлажено* всё; *сердце изоханное*; *расцветоченный* ковёр; *мечусь разжужженным* ульем; *Чикаго...* *землёю прижаблен*; *Чикаго спит*, *обтанцован*, *опит*; *радость развоскресена*; *глаза наслезнённые*; *слюною плеща*; *замашинив* денежки; *губами презренье вызмеив*; *рыхотелье* подушками

выхоля; свистит вода, *фонтанясь*; Париж... кончается один, в сплошной *складбищась* Лувр; щёки в шаль *орáмив*; в винницкой глуши *тьмутараканясь*, ... я рисовал; *взвидя*, что есть любовная ржа, ты зубы стиснь; грохотом *расчересчурясь*; дни текут ... не *бóльствуя*.

В этой сложной поэтической ткани Маяковский делает послабление в её нормированности, особенно в таких книжных образованиях, как причастие и деепричастие, и в трудных глагольных формах. Вот несколько групп "ошибок".

1. Разрыв связи: вид глагола – форма деепричастия от него. Глаголы СВ требуют образования деепричастия при помощи суффикса –**в** (ср.: *задеря́, изгрязня́, изласка́я, замоча́* вместо: *задрав, изгрязнив, изласкав, замочив*), а глаголы НСВ – при помощи суффиксов –**а** / –**я**: Пространства бегут, с хвоста *нарастав* (ср.: *нарастая*).

2. Деепричастия от глаголов, не производящих деепричастия (*мечусь, оря; жили, жря и ржа; по наркоматам лазя, заказов ждя; землю паша*).

3. Использование архаичных суффиксов –**ши**; –**учи** / –**ючи** (... в автомобиле, покрышки *сбивши*, ...улепётывал бывший; старый мир стоит..., *поджавши* хвост; рубить дрова, силой своей *играючи*).

4. Некорректные формы причастий (собака несёт *перееханную* ... лапу; рука за пояс *ткнута*; любовь любому *дадена*).

5. Некорректные формы глаголов (*Прощевай; зажгёшь* Стрелку; *выйдь* ... бог-человек; *тащъ* в хату пианино).

Как показывает наш небольшой анализ, Владимир Маяковский, манифестировавший себя как "агитатора, горлана, главаря", сознательно использовал агрессивно-публицистическую и экспрессивную лексику "собственного производства", соответствующую тогдашнему жёсткому времени, чтобы стать лицом к революционным массам, слиться с ними судьбой, действием, языком.

И это ему, несомненно, удалось.

А для филологов-инофонов его бесценные литературные и языковые находки могут стать важным полигоном для расширения и совершенствования своих лингвистических знаний.

Нікіфорова С.М.
Харьковський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
м. Харків, Україна
e-mail: nikiforovasvetlana719@gmail.com

PLATFORMS AND SERVICES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AT THE UNIVERSITY (EXPERIENCE OF USING THE MICROSOFT TEAMS PLATFORM AT BEKETOV NATIONAL UNIVERSITY OF URBAN ECONOMY)

In just a few months, the global higher education sphere transformed radically. Transition to distance learning is only part of this process: such a complex open system as higher education could not but be affected by changes in the economy, in the market labor, logistics, international communications and other areas. The infrastructural solutions for the development of online education, laid down in recent years, turned out to be relevant in a crisis situation.

From the point of view of the organization of the educational process, in a distance form using information and communication technologies (ICT), two forms are traditionally distinguished: synchronous online learning, when the teacher and student use digital platforms for real-time communication, and asynchronous online learning, when the student goes through educational material at his own pace in accordance with a set schedule. For the organization of each type of online learning, their own digital solutions, platforms and services are used.

The most common formats for synchronous online learning are:

- online lectures (webinars) providing one-way broadcast of video images, digital document content and the teacher's desktop screen;
- online seminars (videoconferences) that allow two-way communication and provide equal technical opportunities for all participants (teacher and students).

Working with synchronous learning platforms can be built in one of two ways: by placing the appropriate software on the servers of the university, or by using cloud online services.

Note that teaching has transformed into a hybrid form, where classroom lessons have been replaced by video broadcasts. Recreation of even familiar forms of learning in a digital environment required special skills from both teachers (familiarity with digital solutions, a new format of interaction with students, etc.) and students (additional efforts for self-organization, orientation in information flows, etc.), and from universities, that had to organize distance learning synchronously.

The specificity of the distance format leads teachers to the need to change their usual practices and approaches. This opens up new opportunities, but in return requires additional efforts, which in some cases can become a source of discomfort and difficulties in organizing the educational process.

On the one hand, teachers focus on the obvious advantages of distance formats related to convenience for students and teachers. In particular, it should be noted that the transfer of training to an online environment has led to an increase in the turnout and activity of students (for a synchronous format), increased opportunities for participation in educational activities of teachers from other regions and countries, simplified procedures for monitoring and assessing student activity in the classroom through digital traces. A new perspective on online learning is also that it allows better control of student motivation and engagement, as well as the implementation of individualized learning models. But even the format of simultaneous online lectures and seminars, in our opinion, can create certain difficulties. Thus, it may be difficult to retain the audience's attention during a distance lesson, which can be lengthy. This pushes teachers to reduce the duration of classes by increasing the duration of the course itself, which can lead to a number of negative consequences associated, including «fragmentation» of the educational process or simplification of the content of classes.

The urgent transfer of the educational process to a distance format has significantly changed the requirements for the infrastructure of universities. Traditional indicators of the state of infrastructure - such as the number of personal computers, peripherals and interactive equipment - do not in any way reflect the readiness of the university to organize distributed learning, since they are not involved in the distance learning process. The first place is taken by the availability of platforms and services for organizing learning processes in a distance form and the infrastructure necessary for their work at the university. Microsoft Teams is one of such platforms.

Microsoft Teams is an enterprise platform that includes chat, online meetings, apps, sharing, and file collaboration. The platform can replace Zoom, Google Docs, Slack, Trello and other tools. Moreover, most of the applications that you already use in work can be integrated into Microsoft Teams. The number of active users of Microsoft Teams broke a record during COVID-19 and the rise in popularity of remote work. Now the app has 44 million users daily.

The basic version of Microsoft Teams is free to use. It includes:

- chat,
- division of work and tasks into teams,
- the ability to add an unlimited number of users,
- 10 GB storage for the entire team and 2 GB per user,
- the ability to share files,
- more than 250 integrated applications,
- calls and online meetings,
- the ability to share the screen,
- the ability to blur the background during a video call and other functions.

Meetings in Microsoft Teams (Microsoft Teams Meeting) is the interaction with the team through video calls. You can chat in a meeting format, act as a lecturer, share a screen and use chat.

You can join Teams meetings from any device, anytime, anywhere. Both team members and guests who do not have a Microsoft Teams account can participate in the meeting.

Microsoft Teams Meeting has many great features:

- 1) notifications are automatically sent to all participants in scheduled meetings;
- 2) there is an opportunity to make a video recording of the meeting;
- 3) you can turn on automatic captioning for meetings and broadcasts.

Within Teams, educators can quickly converse with students, share files and websites, create a OneNote Class Notebook, and distribute and grade assignments. Built-in OneNote Class Notebooks and end-to-end assignment management allow educators to organize interactive lessons and provide effective and timely feedback. Educational institute administrators and staff can stay up-to-date and collaborate using Staff Teams for announcements and topical conversations. Educators can share instructional material using Professional Learning Communities.

Teams is available in desktop (Windows, Mac, and Linux), web, and mobile (Android and iOS) versions to keep teachers and students connected.

In conclusion, it should be noted that learning online can be just as personal, engaging and socially connected as learning in a classroom. Students and educators can stay in touch and help each other using conversations, and can feel like they are meeting in person using live meetings. Educators can track student progress in their daily work using Assignments. No one needs to feel out of touch. And just like in the classroom, educators can use Teams apps and features to keep them performing at their best, because Microsoft Teams is a digital hub that brings conversations, content, assignments and apps together in one place, enabling educators to create vibrant learning environments. Build collaborative learning teams, connect in professional learning communities, and connect with colleagues - all in one interface. Using Microsoft Teams, you instantly solve a number of problems that plague you, your team, and the entire university.

Литература:

1. <https://teachonline.ca/tools-trends/how-teach-online-student-success/new-pedagogy-emerging-and-online-learning-key-contributing-factor>
2. <https://www.microsoft.com/en-ca/education/remote-learning>
3. <https://o365hq.com/blog/microsoft-teams-step-by-step-how-to-organize-and-attend-to-microsoft-teams-calls-and-meetings>
4. <https://www.weareteachers.com/virtual-learning-platforms>

*Онкович Г.В.,
доктор педагогічних наук, професор
onkan@ukr.net
Боголюбова М. М.,
старший викладач
imsd@kmu.edu.ua
Ляліна О.О.,
старший викладач
imsd@kmu.edu.ua
Київський медичний університет
Україна, Київ*

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ
ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»**

Про визнання важливої ролі культури спілкування, ділового мовлення у формуванні особистості свідчить постійне звертання до цих питань науковців, педагогів, письменників, журналістів, громадських діячів (Б.Антоненко-Давидович, Н.Бабиць, І.Вихованець, М.Дороніна, С.Єрмоленко, М.Зубков, М.Каган, Г.Кисіль, А.Коваль, І.Кочан, М.Лісовий, П.Мовчан, Н.Обозов, О.Пазяк, О.Пономарів, О.Сербенська, Л.Струганець, Є.Чак, С.Шевчук та ін.). У їхніх працях ідеться про до мовну поведінку особистості, подаються рекомендації щодо правильного слововживання, використання мовних засобів відповідно до умов спілкування, засвоєння норм літературної мови тощо. Проте проблема мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців різних галузей народного господарства, культури, охорони здоров'я, освіти не втрачає своєї актуальності.

Як зазначає у своєму дослідженні «Формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних навчальних закладах» М.І. Лісовий, «крім знання професійної лексики й термінології лікар має володіти культурою конструктивного діалогу та полілогу, вміти сприймати, відтворювати та готувати наукові фахові тексти, володіти прийомами написання і виголошення публічного виступу, вміти вести, підтримувати ділову розмову. Слово медичного працівника є свідченням його милосердя, чуйності, загальної культури й освіченості; воно здатне повернути хворій людині втрачену гармонію з оточуючим світом» [4, с. 5].

У доповіді ми прагнемо привернути увагу до подальшого розвитку освітніх уявлень щодо функції та ролі професійного мовлення у структурі фахової готовності майбутніх медичних працівників на прикладі однієї з тем курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» - «Публічний виступ». Дослідники відзначають, що, залежно від змісту, призначення, форми чи способу виголошення, а також обставин публічний виступ (промова) поділяється на такі жанри, як доповідь, промова, виступ, бесіда, лекція, репортаж. Цей перелік ми зустрічаємо в багатьох публікаціях, присвячених різновидам публічних виступів [2, 4, 9, 11]. Останнім часом в деяких з них з'являється - як жанр публічного виступу - презентація. Зауважимо, що наразі перед тут ведуть не

лінгводидакти.

Як свідчить Ю.А.Маковецька-Гудзь, у сучасній науці традиційно існує два трактування поняття "презентація". Перше – представлено дослідженнями зарубіжних вчених. За ним, презентація розглядається, з одного боку, як публічний виступ перед широкою аудиторією і передбачає вміння переконувати та впливати на аудиторію, а з іншого – повідомлення, що містить нову ідею, її пояснення, свіжу інформацію, демонструє матеріал для подальшого обговорення та усвідомлення. Друге розуміння презентації представлено дослідженнями вітчизняних вчених. За ним, презентація – це набір мультимедійних слайдів призначений для демонстрації за допомогою комп'ютера. Але такий підхід на думку дослідниці вже не є раціональним, оскільки на сьогодні презентації можна створювати не лише з динамічними ефектами, а й зі статично поданою інформацією. В останньому випадку презентація є простим представленням нової інформації. [5]

Презентація - це форма подання інформації як за допомогою різноманітних технічних засобів, так і без них. Різні її аспекти розглядали В.Батуніна [1], Г.Слізаветіна [2], Д.Лазарев [3], Ю.Полікарпова [10]. Завдання презентації - зробити так, щоб представлено в ній зацікавив аудиторію. Цього не досягти без запровадження сучасних медіаосвітніх технологій [6, 7, 8]. Створенню презентацій передують певні підготовчі роботи, складається сценарій презентації, відповідно до якого підбираються: комп'ютерна графіка, відеоряд, роздатковий матеріал, колірне і звукове оформлення та інші засоби. Маковецька-Гудзь Ю.А. виокремлює технології мультимедіа, котрі зараз активно впроваджуються та використовуються у навчальному процесі і є складниками медіадидактики: Зокрема, вона зазначає: «Одним з найбільш вживаних мультимедійних засобів у навчанні є мультимедійна презентація. Причин такої популярності є кілька. З боку оратора мультимедіа технології дозволяють керувати потоком інформації, тобто можуть бути інтерактивними та дають прямий доступ до інформації. Також презентація може стати своєрідним планом виступу, його логічною структурою» [5].

Головним у презентації є те, що розповідає доповідач, а зображення на екрані — лише допоміжний інструмент.[3] Презентація як представлення чогось нового не обов'язково супроводжується мультимедійною інформацією. У цьому значенні вона широко використовується у сучасному діловому світі і сприймається як публічний виступ, рекламна демонстрація продукту чи товару, обговорення нової ідеї чи проекту. Метою такої презентації є вплив на аудиторію та переконання її у достовірності та новизні запропонованої теми. Думка більшості дослідників - презентація вважається успішною, якщо вона викликає зацікавленість, стимулює бажання отримати більше інформації і спонукає до конкретних, прогнозованих дій. Будь-який публічний виступ – це не тільки доповідь оратора, але і безпосередній контакт з аудиторією. Це стосується і презентацій, що створюються для переконання людини чи групи людей.

Таким чином, презентація – це не просто подання інформації в інтерактивному вигляді, а й конструктивний діалог з аудиторією, манера викладу, вплив на реципієнта та отримання зворотного зв'язку. Розглядаючи презентацію як виступ перед аудиторією, важливо враховувати те, що аудиторія не тільки чує промову, а й бачить і відчуває її і тому, щоб досягти мети, необхідно, щоб мовлення окрім суджень містило влучні вислови, яскраві образи, характерні епізоди [2, с. 13]. Промова, що складається тільки з роздумів втомлює слухача та погано запам'ятовується. У цьому випадку презентація буде мати не традиційну тричленну структуру (вступ, основна частина, висновки), а п'ятичленну: експозиція, вступ, основна частина та відступи, висновки та резюмування.

Про сказане вище студенти дізнаються при опрацюванні навчальних матеріалів. Як практичне завдання, вони готують відповідні матеріали (на вибір). Це може бути

відеоролік виступу, презентація теми на занятті студентського наукового гуртка, ілюстраційний ряд промови за обраною для промови темою. Наприклад, на засіданнях студентського наукового гуртка «Genius Loci» (керівник: ст. викладач Л.В.Редько-Шпак) у поточному навчальному році передбачається обговорити такі теми: Традиції та культура моєї країни; Етичні норми та цінності медичної науки; Значення лікарської інтуїції в діагнозі; ПВНЗ «Київський Медичний Університет». Історія. Традиції. Сучасність; Відомі діячі античності в медицині; Пізнання себе і світу з ноонаук; Сучасний погляд на медицину. Більшість із цих тем вже опрацьовано як практичне завдання з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» і представлено на заняттях з української мови. Вони також можуть бути заявлені на участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях. Деякі роботи студентів розміщено на сторінках у Фейсбук «Медична благодидактика», «Стоматологічна благодидактика», «Фармацевтична благодидактика».

Ще один приклад з нашої практики. В Україні щорічно 9 листопада святкують День української писемності та мови. Відповідний наказ Президента України про відзначення цього свята був підписаний 9 листопада 1997 року. Активно долучаються до відзначення Дня української писемності та мови і наші студенти. Кафедра української та латинської мов традиційно проводить конкурс на кращу творчу роботу. Цього року змагання відбувалося в режимі онлайн. За умовами змагання слід було записати і представити відеоролик на 1-2 хвилини звучання з декламацією української або авторської поезії чи прози на тлі національних чи державних культурних надбань або зробити фото в національному одязі на фоні українських символів. (Деякі виступи представлено у відео-форматі за адресою: <https://kmu.edu.ua/den-ukra%d1%97nsko%d1%97-pisemnosti-ta-movi/>).

Методика викладання української мови у вищій школі нефілологам, формування професійного мовлення майбутніх фахівців відносно новий напрямок лінгводидактики. Курс „Ділова українська мова”, який свого часу було запроваджено у вищих навчальних закладах України, не міг задовольнити нагальні потреби суспільства у вихованні національної еліти, в підготовці фахівців, які вільно володіють українською мовою, вміло користуються нею в усіх сферах, особливо в офіційно-діловій та професійній. Для подолання наявних прогалин у мовній освіті студентів-нефілологів було запроваджено курс «Українська мова за професійним спрямуванням». Відтак через необхідність активізувати творчий пошук нових, більш ефективних технологій викладання української мови у вищій школі, практика роботи вищів потребує продуктивних методик і методичних рекомендацій, спрямованих на формування професійного мовлення студентів, розвитку мовної, мовленнєвої, медіасвітньої, культурознавчої, соціальної компетенцій.

Література:

1. Батуніна В. П. Мультимедійна презентація як сучасний засіб навчання: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: www.slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/2010/p150-152.pdf . – Назва з екрану.
2. Елизаветина Т. М. Компьютерные презентации: от риторики до слайд-шоу. – М: Кудиц-образ, 2003. - 240 с.
3. Лазарев Д. Презентация: Лучше один раз увидеть! — М.: Альпина Паблишер, 2011. — С. 142. ISBN 978-5-9614-1445-5.
4. Лісовий М.І. Формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних навчальних закладах Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. - Вінниця – 2006.

5. Маковецька-Гудзь Ю.А. Мультимедійна презентація як спосіб спілкування з аудиторією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1248> . Дата звернення 20.11.2020. – Назва з екрану.
6. Онкович Г., Боголюбова М., Флегонтова Н. Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» // Нові технології навчання: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ, 2020. Вип. 94. 338 с. – С.253 – 259.
7. Онкович Г.В. Медіадидактика вищої школи у розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців // Український інформаційний простір, 2020. - 1(5). – С.179-196.
Онкович Г.В. Розвиток медіадидактики вищої школи: український досвід // Обрії друкарства, 2020. - № 1(8). – С. 130-150.
8. Онкович Г.В., Флегонтова Н.М., Ляліна О.О. Розвиток базових компетентностей студентів на заняттях з української мови як іноземної // Харків ХНУРЕ, 2020.
9. Полікарпова Ю. Презентація як активний метод навчання / Ю. Полікарпова // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 231. — С. 159-162.
10. Шевчук СВ., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : Підручник. - 2-ге вид., виправ і доповнен -К Алерта, 2011 -6 96 с.

Онкович Г.В.,
доктор педагогічних наук, професор
Київський медичний університет
e-mail: onkan@ukr.net
Дубровіна Олена,
Кухаренко Ольга,
Шалієвська Каріна,
студенти
Київський медичний університет
(м. Київ, Україна)

МЕДИЧНА БЛОГОДИДАКТИКА ТА ЇЇ ПОСЕСТРИ ЯК ЗАСІБ САМООСВІТИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Останнім часом педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців були в центрі уваги багатьох дослідників. Узагальнення теоретичних та експериментальних результатів досліджень дозволило визначити основні теоретичні концепції та медіаосвітні моделі, а на їх основі - аналізувати ефективні напрями, способи і методи застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці [1, 13, 17, 18]. Згодом дослідники дійшли висновку щодо необхідності використання предметних методик у комплексі [8, 16]. Наразі привертають увагу складники інтернет-дидактики [5, 9]. Це поняття досить швидко стало «парасольковим» з низкою галузевих зон.

Нині увага багатьох дослідників педагогів-практиків привернута до соціальних мереж, котрі розглядалися як джерело розвитку і саморозвитку професійної

компетентності педагога [10], а професійно-орієнтовані авторські сторінки в соціальній мережі - як спосіб підвищення фахової самоосвіти [4, 14, 15]. Успішно функціонують тематичні сторінки у Фейсбуці, котрі стали майданчиками для обміну передовим досвідом медіадидактів України. Вагоме місце в інтернет-просторі посідає педагогічна блогодидактика, що має новітні відгалуження: педагогічна, предметна, наукова, навчально-наукова тощо [9, 11, 12, 14]. Досить популярна блогодидактика як медіаосвітня технологія у мовній підготовці студентів. Парасолькове поняття блогодидактика нині має кілька складників (перелік відкритий): науково-педагогічна ; педагогічна ; мовно-педагогічна ; інженерна...

Не так давно в освітньому просторі з'явилися нові поняття «медична блогодидактика», стоматологічна блогодидактика, фармацевтична блогодидактика. Трапилось це завдяки студентам-першокурсникам Київського медичного університету, котрі сумлінно поставилися до пропозицій викладачів курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» знайти й представити товаришам по групі періодичні видання з майбутнього фаху, звернути увагу на фахову мову видань. Наразі такі «профільні» групи й у мережі Фейсбук. При такому підході доцільно було звернути увагу на публікації дослідників, котрі відстежують мовно-термінологічні процеси в сучасній українській мові [2, 3, 6, 7, 13]. Перший перелік видань, котрі виходять у різних країнах світу і які можуть бути цікаві майбутнім лікарям, був складений першокурсником Михайлом Яцентюком [7] і представляв, переважно, зарубіжні джерела. Проте багатьом студентам було цікаво «піти далі» - в інтернет-простір. Так в полі зору опинилися різні медіапродукти - сайти, блоги, сторінки. Це відповідало сучасним аспектам модернізації освітнього простору України, котрі полягають у розвитку творчого потенціалу студентів, що обумовлює не тільки підвищення якості освіти, а й сприяє вихованню і формуванню висококваліфікованих майбутніх фахівців.

Стимулювання творчої діяльності передбачає активне залучення студентів до різних видів навчально-дослідної та науково-дослідницької робіт. Так, при виконанні завдання «Відшукати в мережі й представити на занятті сайт, блог чи інші професійно-орієнтовані майданчики медичного спрямування в Інтернет просторі» значна частина студентів виокремила сайт «Medblog (Професійно про медицину)». Цей сайт присвячено різним питанням сучасної медицини. Кілька розділів представлено як майданчик для висвітлення подій щорічної виставки DigitalMED (цифрові рішення в медицині). Проте це далеко не єдине коло питань, наявних на цьому майданчику. Тут присутня інформація щодо інших подій, вітчизняних і зарубіжних виставок, присвячених медицині та новому обладнанню.

Сайт в інших його розділах наповнено публікаціями в науково-популярному стилі (тобто розрахованими для широкого кола читачів). Тут розглядаються питання, які можуть зацікавити студента, наприклад:

- Чи можуть технології змінити систему охорони здоров'я України?
- Чому в Україні відсутній ринок медичних інновацій?
- Як корпорація Apple наблизилась до нашого здоров'я?
- Новий інсулін – прорив у лікуванні людей з діабетом.
- Як міжнародна корпорація Google може поліпшити харчування людей з хворобою Паркінсона (огляд пристрою електронна «розумна» ложка, яка нівелює неправильні рухи руки і допомагає їжі не розливатися під час її прийому).

В головному розділі наявне резюме щодо кожної виставки, наводяться її підсумки, промови спікерів (для тих, хто не міг бути присутнім). Також на даному сайті є посилання на топ-5 інших подібних майданчиків, до яких можна звернутися за консультацією лікаря чи задати професійне запитання. Опубліковано огляди всіх медичних університетів

України та опис їх музейних медичних колекцій.

Виокремлено розділ, більш спрямований на пацієнта-читача, під назвою «Здоров'я». В ньому описуються можливості лікування і поради при різних захворюваннях (застуда, виявлення онкології, питання прийому антибіотиків чи, наприклад, роздуми, як наблизити українську наркологію до пацієнта?).

На сайті також представлено розділ про публікації і видання для медиків.

Отже, сайт Medblog має багато складників. І хоча він присвячений, в першу чергу, технологіям в медицині, зрозуміло, що цей майданчик цікавий не тільки медикам, інженерам-розробникам, технологам, а й широкому колу читачів, котрі цікавляться питаннями сучасного життя медицини України у сфері технологій. Вочевидь, з такого сайту можна отримати не просто фахові знання, а й інформацію при новини, виставки, авторитетні думки й опитування. Даний інтернет-майданчик корисний всім, хто хоче знати сучасний стан медичних технологій, їх розвиток, інтеграцію в різні галузі медицини. Він допомагає активно залучитися до практичного освоєння пропонованої технології чи пристрою (як нею користуватися і які переваги вона дає в плані покращення життя пацієнта та в удосконаленні методів лікування). Тим паче обізнаним із сучасним станом медичної техніки має бути молодий лікар, щоб авторитетно порадити пацієнтові скористатися досягненнями техніки при необхідності й продемонструвати свою компетентність.

Ще один майданчик - Сайт «Фітоексперт». Це – безкоштовнай навчальна онлайн-програма для провізорів та фармацевтів. Інтерактивні лекції й тести розроблені фахівцями Національного фармацевтичного університету. Для навчання пропонуються онлайн-матеріали, які поглиблюють знання через перегляд інтерактивних презентацій. Цікаві статті прислужаться багатьом читачам сайту. Тут також є зручні онлайн-тести, які перевіряють набуті знання. За їх допомогою кожен може спостерігати за своїми успіхами.

На думку студентів, це дуже зручний та корисний сайт для майбутніх провізорів і фармацевтів, адже вони можуть поновити свої знання або дізнатися про щось нове у своїй галузі. Можна додати, що сайт особливо зручний, для тих, хто навчається дистанційно і планує навчальний процес самостійно. До нього можна звернутися у зручний час. Для учасників онлайн-програми є приємні заохочення: за правильні відповіді на запитання тестів можна обрати приємні й корисні подарунки за успіхи в навчанні, а також по завершенню навчання учасники онлайн-програми «Фітоексперт» отримують диплом від компанії «Ліктрави».

Отже, студенти на сайті можуть одержати багато нової й корисної інформації, яка допоможе і в сьогочасному навчанні, і в майбутній професії.

Раніше важко було уявити спеціалістів, котрі не передплачували би фахових видань. Наразі ситуація змінилась. Ми живемо в таку епоху, коли будь-яка інформація є у вільному доступі у мережі Інтернет. Більшість споживачів інформації вважає: навіщо витрачати папір для друку та гроші, якщо все можна знайти в електронних виданнях. Зараз споживачі інформації вважають, що немає сенсу передплачувати періодичні видання, оскільки всю інформацію можна знайти на безкоштовних ресурсах у Всесвітній мережі. Пошук потрібного може зайняти деякий час, але ж гарантій, що періодичне видання вгадає, що саме тобі потрібно саме в цей момент, немає.

У мережі Інтернет періодичні видання (газети, журнали) медичного спрямування наявні. Фахівцям добре відома газета «Здоров'я України», розрахована на лікарів, що практикують. На її сайті наголошується: одразу, коли заходиш на сайт, слід підтвердити наявність профільної освіти. В газеті представлено статті за різноманітними напрямками медицини. Перше, що бачить користувач, це - перелік медичних напрямків, про які йдеться в статтях видання, їх представлено вісімнадцять. Видання виходить і друком, але

студенти вважають, що користуватися сайтом значно зручніше, ніж фізичним виданням. Зокрема, є можливість вибрати з архіву статей саме ту, що цікавить саме зараз. На сайті є зручний пошуковик за медичними напрямками.

Газету видає ТОВ “Видавничий дім “Здоров’я України. Медичні видання”. Крім газети, видавці друкують різноманітні журнали за різними медичними напрямками. о складу редколегії входять знані фахівці - академіки, професори медичних вишів, світила галузі - К.М. Амосова, О.Я. Бабак, О.М. Біловол, Г.М. Бутенко, Ю.В. Вороненко. Видавнича структура - ТОВ “Видавничий дім “Здоров’я України. Медичні видання” – займається вузькопрофільною літературою. Його діяльність охоплює всі напрямки медицини, представлені в Україні. Праця Видавничого дому - це праця лікарів для лікарів, не розрахована на людей без медичної освіти. Автори - також відомі й авторитетні науковці і практики галузі.

Студенти-першокурсники часто ще не визначились зі своєю спеціалізацією, адже це - важкий та відповідальний крок. За час навчання у виші вони, не кваплячись, зроблять свій вибір. Медіаджерела їм в цьому успішно допомагають.

Що може отримати лікар з медичного меіаджерела? В першу чергу, це - результати новітніх досліджень, передові технології роботи, нові методи діагностики та лікування. По-друге, публікація може допомогти освіжити у пам'яті інформацію, конче потрібну для роботи, оскільки професія лікаря пов'язана з постійним навчанням, підвищенням кваліфікації. Вважаємо, що фахове видання - це найкращий спосіб бути в курсі останніх подій.

Висновки. Для фахівця з охорони здоров’я професійно-орієнтовані майданчики – найзручніші джерела в пошуку потрібної інформації. Фахівці будь-якої галузі (в тому числі – майбутні) мають знати джерела, за допомогою яких вони можуть підтримувати себе у належній «професійній формі», знати, куди звертатися за одержанням нової інформації, як відстежувати новітні процеси, котрі відбуваються у галузі. Наразі у навчальному процесі не обійтися без професійно-орієнтованих джерел, до яких слід звертатися з перших кроків набуття фахової освіти. Таким чином, сучасні аспекти модернізації освітнього простору України полягають у розвитку творчого потенціалу студентів, що обумовлює не тільки підвищення якості освіти, а й сприяє вихованню і формуванню висококваліфікованих майбутніх фахівців. Розвиток творчого потенціалу студентів є дуже важливим чинником для освоєння фаху. Модернізація викладання предметів у вищій школі є складною і актуальною задачею сучасної освіти нашої держави. Ефективним способом підвищення якості викладання є вдосконалення творчих здібностей і розвиток ініціативних самостійних форм діяльності студентів є залучення в освітній процес медіа джерел. Медіадидактика та її складники успішно розвиваються. Медіаджерела сьогодні – неоціненний засіб самоосвіти (в тому числі – за фахом), які можна успішно використовувати на заняттях х усіх навчальних дисциплін. На цьому шляху студент, поступово долаючи труднощі, вирішує складні завдання, формує свої індивідуальні якості, набуває здатності до нестандартного, оригінального мислення

Література:

1. Biletsky Volodymyr, Onkovych Anna, Yanyshyn Olha. Media Education Technologies in Developing Students' Professional Competence // The Sixth European Conference on Information Literacy (ECIL)/ September, 2018. Abstracts. / <http://ecil2018.ilconf.org/wp-content/uploads/sites/6/2017/09/>. - P.165.
2. Карасюк Сарра-Марія, Кірик Т.В., Онкович А.Д. Instagram як технологія медичної блогідидактики //Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних

студентів: тези доп. міжн. наук.-практ. семінару. – Х. : Вид-во Іванченка І. С., 2018.– 336 с.

3. Онкович Г. В., Качура В., Язвінська М. (КМУ) Нове в медіаосвіті: фармацевтична блогодидактика// Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів: тези доп. міжн. наук.-практ. семінару. – Х. : Вид-во Іванченка І. С., 2018.– 336 с

4. Онкович Г. В., Криворотенко О. Г. Педагогічна блогодидактика вчителів української мови та літератури // Проблеми освіти : збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. – Вип. 92. – 252 с. – С. 82 – 88.

5. Онкович Г. В., Онкович А. Д. Нове в медіаосвіті: блогодидактика та її складники// Медиасфера и медиаобразование: специфика взаимодействия в современном социокультурном пространстве [Электронный ресурс] : сб. статей / МВД Республики Беларусь, УО «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь» ; редкол.: С. В. Венидиктов (отв. ред.) [и др.]. – Могилев : Могилев. институт МВД, 2018. – Загл. с экрана. С.124-132.

6. Онкович Г., Боголюбова М., Ляліна О. Медична блогодидактика у розвитку особистості майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я // Новітні чинники впливу на розвиток особистості майбутніх фахівців системи охорони здоров'я : Матеріали ХІХ міжнародної наукової конференції. Київ. 20 березня 2019 року. С.118 - 120.

7. Онкович Г., Ляліна О., Яцентюк М. Нове в медіаосвіті: медична блогодидактика // Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів: тези доп. міжн. наук.-практ. семінару. – Х. : Вид-во Іванченка І. С., 2018.– 336 с.– С. 204 – 208.

8. Онкович Г.В. Новітні терміни медіаосвіти та медіадидактики //Лінгвістика. Лінгвокультурологія. Кроскультурна і міжкультурно комунікація: проблеми, питання, рішення. - Дніпро, ДНУ ім.Олеся Гончара, 2018. № 12. – Частина 2. – С. 277-291.

9. Онкович Г.В. Професійно-орієнтовані авторські сторінки в соціальній мережі як спосіб підвищення фахової самоосвіти // Міжн. науково-метод. семінар «Новітні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 15-16 лютого 2018 року. – Харків: ХНАДУ, 2018. – 314 с. – С.187 – 192.

10. Онкович Г.В., Онкович А. Д. Соціальна мережа як джерело розвитку і саморозвитку професійної компетентності педагога // Проблеми освіти: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України.- Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. – Вип. 88 (частина 2) 346 с. – С А.Д. – С. 91 -101.

11. Онкович Г.В., Білецький В.С. Педагогічна блогодидактика: медіаосвітній контекст //Актуальні проблеми медіапростору: мат-ли Всеукраїнської конф.- К. : ІЖ, 2019. - С.50-58.

12. Онкович Ганна, Білецький Володимир, Онкович Артем, Ткаченко Микола. Нове у вищій освіті: інженерна блогодидактика // Вища школа, 2019. - № 1 (174). – С.26 – 33.

13. Онкович Ганна, Боголюбова Марина, Флегонтова Наталя . Медіаосвітній супровід вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у медичному виші .// Українська мова у світі : Збірник мат-лів VI Міжн. науково-практичної конференції, 25 червня; 6 листопада 2020 р. –Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. – 198 с. - С.119-122.

14. Онкович Ганна, Онкович Артем. Нове в медіаосвіті: блогодидактика // Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи: Збірник

статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції. – Київ. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. – 240 с. - С.163-169.

15. Білецький, В. С., Онкович, Г. В., Онкович, А. Д. Нове в медіаосвіті: науково-педагогічна благодидактика // - Івано-Франківськ : Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2018. – № 4(48). – С.380-391.

16. Онкович Г.В. Використання інтегрованого простору знань у навчальному процесі засобами медіаосвіти // Журналістика, філологія та медіаосвіта: Збірник наукових доповідей. 2009. – С. 252-255.

17. Онкович А.В. Медиадидактика высшей школы: профессионально-ориентированное медиаобразование // Вестник Челябинского государственного университета, 2013. 22 (313). – С.

18. Федоров А..В., Онкович А. В., Левицкая А.А. Тенденции развития светского и теологического медиаобразования в России и за рубежом. - Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та им. А.П.Чехова, 2013.–308 с.

Панченко О.І.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна
e-mail: epanchenko2017@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМЦЯМ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

У статті у загальному вигляді ставиться проблема організації вивчення іноземцями української мови на початковому етапі. Ця проблема, без сумніву, є нагальною, оскільки контакти у галузі освіти та поширення популярності українською освіти не можливі без знання іноземними студентами державної мови України.

В останні роки з'явилася низка праць, присвячених навчанню іноземців української мови, захищені кандидатські та докторські дисертації з цієї проблематики. Проблема комунікативної компетентності особистості, процес її формування, теоретичні положення, пошук нових форм роботи у ЗВО викладені в дослідженнях С. Вишнякової, Н. Тропіної (загальні питання професійної освіти та професійної підготовки зокрема); К. Гейченко (навчально-професійне спілкування студентів-іноземців); Є. Голобородько (загальні питання інтерактивного навчання); А. Дем'янюк (розвиток навичок наукового мовлення); А. Коваль (науковий стиль сучасної української літературної мови); Т. Крисенко (мова спеціальності в практиці викладання російської мови як іноземної); Л. Кравець, Л. Мацько, (культура української фахової мови); Г. Михайловської (впровадження ефективних підходів до навчання мови); М. Мосіної (комплексне навчання іншомовної професійно орієнтованої МД); М. Пентилюк, О. Семенов (культура наукової української мови); Т. Симоненко (українська мова за професійним спрямуванням); О. Тарнопольського (методика навчання іншомовної МД); С. Шехавцової (педагогічний супровід професійної підготовки студентів-іноземців). Але проблема є настільки складною, що завжди залишаються певні її аспекти, які вимагають свого окремого розгляду.

Метою цієї роботи є підсумковування деяких міркувань, зумовлених практичним досвідом навчання іноземців українській мові на початковому етапі.

Зауважимо, що будь-яка передача інформації, в тому числі і у процесі навчання та вивчення мови є процесом, коли, які і в будь-якій системі прийому і передачі інформації задіяно не менше трьох об'єктів у вигляді джерела видачі інформації, приймача одержуваної інформації та каналу передачі інформації. Тож у нашому випадку маємо:

в якості приймача одержуваної інформації іноземного слухача, кінцева мета по оволодінню мовної діяльності якого пов'язана з породженням і видачею професійної інформації у вигляді говоріння та писемного мовлення, яка б підтверджувала в кінцевому підсумку його професіоналізм за обраною спеціальністю;

як джерело видачі мовної інформації при аудіюванні, тобто в процесі сприйняття мови на слух, перш за все виступає викладач; процес передачі інформації з часом може бути доповнений технічними засобами навчання, що забезпечують багаторазове прослуховування і промовляння мовних зразків [1]. При цьому очевидно, що усний підхід доцільно зберігати протягом тільки початкового етапу навчання, поки іноземні студенти не навчаться в межах обмеженої кількості лексики оперувати структурними засобами у вигляді підручників, навчальних посібників і т. п., тобто поки не оволодіють читанням з подальшою переробкою отриманої інформації;

нарешті, в якості носія інформації може бути використані практичні заняття; самостійна робота в аудиторії під контролем викладача; самостійна робота конспекв позааудиторний час.

Очевидно, що на початковому етапі спеціальної мовної підготовки іноземних студентів нефілологічного профілю до кожного з перерахованих вище трьох об'єктів, що беруть участь в інформаційно-освітньому процесі, ставляться високі і специфічні вимоги. Так, на весь період навчання іноземного громадянина у закладі вищої України повинна бути створена і послідовно реалізована його висока професійна мотивація, спрямована на поетапне сходження до вершин предметної компетенції за обраною спеціальністю, оскільки ніяка досконала методика викладання і найдосконаліший підручник, без бажання вивчення мови, не принесе бажаних результатів [2, 3].

Очевидно, що відсутність мотивації для вивчення іноземної мови може бути прихованою, оскільки сам студент має слабе уявлення про процес його вивчення. Для нього вивчення іноземної мови апіорі вимагає величезної кількості часу і зусиль (та й сам викладач налаштовує на багаторічне вивчення мови), в результаті виникне моральне несприйняття процесу навчання і приховане небажання вивчати мову. Тому досвідчений викладач насамперед намагається нівелювати ці тенденції і кожен раз знаходить можливості зберегти професійну мотивацію іноземця, використовуючи принципи від простого до складного, легкості та доступності вивченні (пізнання). Отже, вивчення мови як самоціль є безглуздом, воно повинно бути засобом для досягнення професійної мети. При цьому доцільно деталізувати етапи досягнення поставленої мети так, щоб вони були не тільки досить мотивовані, але їх можна реально досягти, і, таким чином, реалізувати свою професійну мрію (мета). Тому організація навчального процесу на етапі оволодіння фаховою іноземною мовою повинна збігатися з природним шляхом пізнання, властивим психіці людини, а роль викладача полягає в забезпеченні проходження учнем природних стадій пізнавального процесу, яка спиралася на попередні знання в конкретній професійній області. При цьому для збереження належного рівня мотивації необхідно весь процес навчання не тільки контролювати, але й аналізувати під кутом збереження, а краще підвищення професійної мотивації.

На початковому етапі має використовуватися спілкуванням між студентом і викладачем, засноване на опосередкованому використанні інтернаціональної лексики,

сучасних електронних словників. Подальша робота по засвоєнню іноземцями лексики та граматики української мови ведеться за допомогою відповідного відбору та систематизації тем, понять і інтернаціональних форм представлення інформації. Фактично використовується аудіолінгвальний метод навчання усного іншомовного мовлення, в основі якого лежить багаторазове прослуховування і промовляння мовних зразків [1], дотримуючись принципу: усне мовлення є первинною, а письмо вторинним.

Оскільки при слуханні чужої мови іноземець залежить цілком від мовця викладача, то останній зобов'язаний від рівня підготовки аудиторії вибирати оптимальний темп видачі мовної інформації, швидкісний режим якого йому (викладачеві) необхідно контролювати. Отже, під час проведення практичних занять для іноземних студентів, а так само при організації їх самостійної роботи в аудиторії під контролем викладача на початковому етапі їх спеціальної мовної підготовки слід прагнути виконати ряд необхідних умов, в тому числі: аудитивний текстовий матеріал повинен відповідати інтересам, мовному та життєвому досвіду іноземних студентів; процес навчання самостійній роботі під час читання повинен бути спрямований на формування вмінь продуктивного здійснення цієї роботи з поступовою передачею відповідальності за виконання своєї діяльності читання безпосередньо на студента.

Отже, навчивши студентів елементарних навичок і прийомів самостійної роботи, вручивши їм інструмент самонавчання, викладач дає можливість добувати інформацію самостійно і в потрібній кількості.

Література:

1. Петриченко И. Б. Роль аудирования в системе обучения русского языка как иностранного. Навчаємо іноземців: досвід, проблеми, перспективи: Колективна монографія. – Дніпропетровськ: Пороги, 2009. – 116 с.
2. Валит Е. С. Профессиональная мотивация и предметная компетенция на уроках РКИ. Тези XIII Міжнародної науково-практичної конференції Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Між предметні зв'язки. – Харків: Вид-во ХНУ, 2009. – 232 с.
3. Щербаков А.И. и др. Практикум по психологии. Уч. пособие в 2-х ч. Ч. 1 – Общие вопросы психологии. Психологические процессы и свойства личности. – Л.: Изд-во Ленинград, гос. пед. ин-та им. А.И.Герцена, 1970. – 278 с.

Петрова О.Б.

Харківський національний медичний університет

м. Харків, Україна

e-mail: lingace@gmail.com

PRESENT-DAY CHALLENGES IN TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES IN A NON-LINGUISTIC UNIVERSITY

Problem statement. Teaching foreign languages in non-language higher education institutions has been subjected to global trends in modern society and science, which have recently changed the educational paradigm at all levels. Presenting English for specific purposes, or ESP, in various options in the university educational programs meets the requirements of our

time. Nowadays, the form of teaching is howbeit highlighted by anti-epidemic measures that have arisen in the most recent time due to the COVID-19 pandemic, which determined the development of distance education, in particular in the universities.

The transformation from the conventional face-to-face classroom mode to distance education delivery methods and platforms using Internet-online changed the content and presentation of ESP teaching. Thus, those present-day challenges in ESP training, especially in non-linguistic universities, are relevant for exploration in didactics, strategies, and methods.

Analysis of the recent research and publications. Teaching English in non-language educational institution remains the focus of attention of both national and foreign specialists in the field of didactics and ESP pedagogy. The professional opportunities for teaching a foreign language has been developed in many aspects: from the point of view of the cognitive and discourse paradigm of modern linguistics (M. Foucault, D. Hymes, L. Vygotsky, D. Crystal, T. Van Dijk, et al.), teaching English for specific purposes considering the students' needs (T. Dudley-Evans, M.J. St. John, T. Hutchinson, A. Waters, B. Paltridge, J.M. Swales, H. Widdowson), the genre approach to teaching (C.R. Miller, T. Todorov, H. Kay, T. Dudley-Evans, etc.), in particular, in professional languages (F.S. Batsevich, A.D. Belova, N.K. Kravchenko, I.S. Shevchenko, et al.), and the field of medicine (K.L. Yanoff; D.R. Segal, and others).

The content of modern education, methodological approaches in distance education in general and ESP, in particular, were elucidated in various aspects by M. Shachar, Y. Neumann, D. Healey, K. Richards, P. Roe, and other scholars. Methodological centers propagating modern resources and strategies in training English as a foreign language such as OUP, CUP, Macmillan publishers, etc. evolve various sides and reply to the challenges arisen in present-day teaching activity.

The purpose of the article is to evaluate the current challenges in ESP training, especially in non-linguistic universities, relevant for the exploration and development of effective methods of teaching.

Presentation of the main material. Distance education has become in demand for many foreign language educational programs in universities worldwide. Developing a remote online language teaching curriculum presents methodological and pedagogic choices based on the conventional foreign language for specific purposes acquisition, but beyond it, some technology nuances arise. Distance learning technologies present many new options for teaching English as a foreign language, especially for specific purposes. This situation may either promote improvement, further expanding the range of instructional techniques, or may put definite obstacles in this way.

As it is commonly known, the interaction between foreign language teachers and students is a necessary condition for any type of instruction. So, it should be obeyed for distance teaching a foreign language in non-language universities, as well.

Students are learning at remote sites, the distance technology systems place different constraints on the instructional process, such as the lack of immediate two-way interaction in the teacher-student relationship, thus it seems contrary to the aims of foreign language teaching. The above mentioned should be obligatorily considered in distance education programs.

The experienced methodologists acquire the ways to maintain this interaction appropriately used, so the distance technologies can support the goals of foreign language pedagogy. As interaction is critical to developing foreign language skills, collaborative technology-mediated tasks should help to get productive language output in speaking, reading, writing, listening. The problems of instructional strategies that encourage student-teacher and student-student dialogue, incorporating learner autonomy in distance learning situations, development of autonomy in adult learners working on an online learning platform, teacher-

students collaboration working online together to enhance learner autonomy were specified and somewhat described in the reports of K. Davis, J.C. Dunlap, J. Eneau, C. Develotte, et al.

Adult learners require special autonomy in working on an online platform. The university students reflect on their distance learning experience and realize their own results working with others, who are present in a remote place but share the same classroom. It is a principal challenge for present education and is one of the factors of promoting learners' autonomy in preparing and participating in online learning. The difficulties related to distance learning which trainers encounter include the new strategies and methods being used for effective studies.

The difficulties may be connected with interpersonal relationships, specific modes of sociability developed for distance learning, and the associated development of a new type of autonomy that is both individual and collective. We are talking about a new "distance learning culture" that is nonetheless never easy to create and share [2, p. 3].

As this is distance learning, students may feel isolated when working from home but with other students they do not know personally; this is a situation they are not accustomed to, one that requires new forms of autonomy their work and in their learning. The role of a teacher grows with regard to providing sufficient involvement of the students who are separated by distance.

Experts advise to emphasize that even in such conditions, the result depends on what you can do yourself, not just functioning technology itself. The teacher should find ways to use such digital aids as e-board or desktop window to share documents; the shares on Chrome links, authentic videos; different shares compared to the off-line, in the online classroom, etc. In the context of innovative education, the role of educational and methodological support of the educational process: educational and methodological complexes in foreign languages are the normative basis for the implementation of training, which contributes to its technology novelty. The training program should focus on developing teaching materials on an innovative basis.

The main goal of ESP teaching is the formation of communicative competence, which includes several components: communication skills in speaking, listening, reading, and writing; linguistic knowledge and skills in this linguistic building material for generating and recognizing information; linguistic and regional knowledge to provide a socio-cultural background, without which the formation of communicative competence is impossible.

Students learn a foreign language as a communication medium, especially in professional area, and must be able to use it in oral and written forms. Students must master four types of speech activity: receptive (listening, reading), productive (speaking, writing), considering vocabulary, phonetics, and grammar. Distance learning mode has changed none of these as for its value for the ESP fluency. It is very important to master on-line all forms of communication and all speech functions to attain a result of English-medium proficiency in future professional international communication.

Students' motivation is supported by the specific needs and purpose of using English in their field. The professional English course focuses on achieving competence in the use of a foreign language in genres relevant to a particular activity. Therefore, the main issue of distant communicative methods of teaching English for special purposes in medicine is to determine the ways to attain the target needs of a particular group of students. Thoughtful and motivated use of teaching methods in distant English classes is associated with the creativity of the teacher in the selection of material and methods.

The special organization and multilevel communication in the medical field forms a semantic space, which should be didactically elaborated and become a subject of mastering in distance learning. Medical discourse, as one of the types of institutional discourse, reflects the interaction of speakers in the field of medicine. Target genres in English medical discourse are presented online, through distance platforms, such as, for example, Google Meet, or Zoom, or

Moodle. And as in the conventional off-line training, their didactic development, regulated both in content and form, is a task for ESP teachers.

The purpose of training remains unchanged: students must acquire skills to work with foreign language sources of information, learn to structure and reproduce the construction of the statement. Didactic approaches for on-line classes include the tasks of determining the main idea of the professional text, understanding the titles, recognizing definitions, defining keywords, analyzing the logical basis of the statement, etc. Obtaining various information through using the different types of reading, learning the techniques of text compression, commenting, argumentation remains invariably important.

Integrated training ESP with the relevant disciplines is aimed at forming a professional foreign language communicative competence for effective communication in the professional sphere which does not depend on the form of training however presenting new challenges for teachers.

Conclusions. Distance education is a response to present-day challenges. One of the effective ways to ensure the quality of education, in particular in the area of English for specific purposes in the medical university, is to consider all the previously elaborated achievements of methodology, meanwhile acquiring new for the majority of the teaching staff technologies and strategies under the conditions of the implementation of distance training. Thus, learning a foreign language for specific purposes should motivate both teachers (in methodological search) and students (to improve their level of using strategies in acquiring foreign language as a medium to get new skills in the profession). New situation set a goal to increase the level of education, erudition within the specialty that the student receives.

Prospects for further research. In response to the challenges arisen in present-day teaching activity, the promising prospects are seen in the development of new didactic materials and methodological approaches in remote online language teaching to meet the urgent requirements within the communicative teaching methods.

References:

1. González□Lloret M. Using technology□mediated tasks in second Language instruction to connect speakers internationally. / C. Lambert and R. Oliver (Eds.), Using tasks in second language teaching: Practice in diverse contexts. // Foreign Language Annals. – Vol. 53, No. 2, 2020. – P. 260–269.
2. Ludwig-Hardman S., Dunlap J.C. Learner Support Services for Online Students: Scaffolding for success // International Review of Research in Open and Distance Learning. – Vol. 4, No. 1, 2003. – <https://doi.org/10.19173/irrodl.v4i1.131>
3. Palloff R.M., Pratt K. Building Learning Communities in Cyberspace: Effective Strategies for the Online Classroom. – Jossey-Bass Higher and Adult Education Series, 1999. – 206 p.
4. Paltridge B., Starfield S. The Handbook of English for Specific Purposes. / B. Paltridge, S. Starfield (eds.). – Boston : Wiley-Blackwell, 2013. – 592 p.
5. Ushida E. The role of students' attitudes and motivation in second language learning in online language courses. // CALICO Journal. – Vol. 23, No. 1, 2005. – P. 49-78.

Петрусенко Н.Ю.

Харьковская государственная академия физической культуры

г. Харьков, Украина

e-mail: ninelpet25@gmail.com

ПЕРЕВОД ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Перевод – один из видов сознательно-сопоставительного изучения второй иноязычной системы.

Как известно, формы и категории общечеловеческого мышления отражаются в семантике языка, и семантические категории в большинстве языков совпадают. Однако способы их корреляции с лексико-грамматическими единицами проявляют большое разнообразие. Это разнообразие объясняется как внутренними (языковыми) законами развития данного языка, так и внешними (внеязыковыми) условиями (социально-историческими, культурными и т.д.).

Хотя семантически данная категория совпадает в обоих языках, но с точки зрения её грамматического выражения имеются расхождения. Эти расхождения и являются источником интерференционных явлений, в результате которых в речи учащихся обнаруживаются неправильно построенные (с точки зрения системы языка) высказывания: («Я пишу с карандашом. Мы едем с трамваем.»).

Активному процессу развития автоматизированного навыка трансформации обычно препятствуют проблемы в лингвистической подготовке учащихся, неудовлетворительное усвоение системы языка, недостаточное знание расхождений в структурах иностранного и родного языков.

Практика показывает, что одна тренировка речевых моделей не решает до конца вопрос их усвоения. В реальных условиях общения навыки, приобретенные путём длительной тренировки, нередко теряются, т.к. в спонтанной речи приходится думать о том, что сказать, а не только о том, как сказать, и внимание раздваивается. В этих условиях дают о себе знать в первую очередь модели, отражающие межъязыковые расхождения, и на их долю падает большинство ошибок.

Сопоставительный анализ при отборе и подготовке учебного материала должен предотвращать ряд ошибок, способствовать более быстрому созданию прочного навыка трансформации в практике перевода.

К самым трудным переводческим проблемам относится перевод фразеологических единиц.

Так как многие средства выражения в разных языках отличаются друг от друга, то одно и то же содержание не всегда можно передать одинаковыми средствами.

Основным требованием, предъявляемым к переводчику, является поэтому учет содержания оригинала, т.е. учет общего, инвариантного содержания данного сообщения, которое только после его восприятия и понимания переводчиком поддается переводу. Такому пониманию сущности перевода соответствует функционально адекватный перевод. Конечным результатом переводческой деятельности будет функциональный эквивалент. Это такая структурная единица текста, которая в контексте перевода выполняет те же функции, что и соответствующая структурная единица языка оригинала, т.е. сохраняет содержательную, эмоционально-стилистическую и эстетическую функциональности. При этом языковые средства могут не совпадать. В задачу переводчика входит отыскание в исходном тексте минимальной единицы, подлежащей переводу, и нахождение соответствующего эквивалента. Такую единицу принято называть единицей перевода. Единицей перевода служит также фразеологическая единица. Такая единица выступает как единое целое. Значение всего словосочетания не может быть

выведено из значения компонентов в их обычном употреблении, и всё словосочетание воспроизводится в речи как целое. Это свойство фразеологизма влечёт за собой:

а) невозможность перевода отдельных компонентов;

б) вынуждает сохранить воспроизводимость этой единицы как единого целого.

Например: «Nothing flies into the mouth of a sleeping fox» – Под лежачий камень вода не течёт. (Дословный перевод: «Ничто не влетит в рот спящей лисе»)

«Every day is not Sunday» - Не всё коту масленица. (Дословный перевод: «Каждый день – не воскресенье»).

Художественный перевод – это область искусства, находящегося на стыке нескольких наук: лингвистики, стилистики, литературоведении, поэтики.

Литература:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І. Карабан. - Вінниця: Нова книга, 2001. - 302 с.

2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение / В.Н. Комиссаров. - М.: ЭТС, 2002. - 421 с.

3. Longman Idioms Dictionary. New, 1998. – 315p.

4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. - М.: Международные отношения, 1974. - 216 с.

Підгородецька І.Ю.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

м. Харків, Україна

e-mail: ipodgorodetskaya@gmail.com

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ (РОСІЙСЬКОЇ) МОВ ЯК ІНОЗЕМНИХ

Глобалізаційні процеси останніх десятиліть охопили всі сфери суспільного життя, зокрема й галузь освіти. Інтеграція українських ЗВО в європейський освітній простір, навчання іноземних здобувачів з пострадянських країн, Африки та Азії у вишах України вимагають нових підходів у викладанні української мови як державної мови України та мови навчання іноземних студентів, а також російської мови як мови соціального оточення у східних регіонах України.

Сучасні методи навчання іноземних мов спрямовані насамперед на формування комунікативних умінь і навичок. Однак і українська, і російська мови мають стати для іноземних слухачів, здобувачів, магістрантів, аспірантів не лише інструментом вербального спілкування, а й засобом пізнання культури України, етичних норм і правил поведінки в українському мовнокультурному середовищі. Серед напрямів сучасної лінгвокультурології – науки, що вивчає мовні явища крізь призму культури, – мовознавці виокремлюють лінгводидактичний, орієнтований на методику викладання мови як іноземної з погляду культурних розбіжностей носіїв різних мов [2, с. 261].

В останні роки у ХНАУ імені В. В. Докучаєва навчаються студенти з Коморських островів – країни, розташованої в Індійському океані, у північній частині Мозамбікської протоки. Система освіти на Коморських островах зазнає впливу колишнього колонізатора

– Франції. Можливість отримання вищої освіти на Коморах обмежена кількістю навчальних закладів і їхньою досить вузькою спеціалізацією. Тому молоді люди, які прагнуть отримати ступінь бакалавра чи магістра, виїждять на навчання за кордон. В іншій країні їх очікує перебування в чужому мовнокультурному просторі, який до того ж, зазвичай, є полікультурним.

Населення Коморських островів сповідує іслам. Світогляд і культура коморців зазнали значних впливів арабської і французької культур. В Україні здобувачі з Комор знайомляться з культурою, що сягає корінням у східнослов'янську міфологію і християнське віровчення, яка, ввібравши в себе традиції Сходу й Заходу, залишається унікальною й неповторною за своєю суттю. Особливості української культури, менталітет, світоглядні й ціннісні орієнтири українців іноземні студенти початкового й основного етапу навчання пізнають, вивчаючи українську мову.

На практичних заняттях іноземні здобувачі, знайомлячись із з новою лексикою, отримують додаткову інформацію, фонові знання, необхідні для розуміння змісту слова і життєвих реалій, репрезентованих словом. На перший погляд здається, що поділ доби на ранок, день, вечір і ніч та їх тривалість однакові в усіх культурах, як і традиційні формули привітання. Однак виявляється, що існують певні розбіжності. Так, українським етикетним виразам, що репрезентують чотири частини доби (*Доброго ранку! Доброго дня! Доброго вечора! На добраніч!*), у мові коморців відповідають лише три, оскільки для вечора і ночі використовують ті ж самі словесні формули. Цікаво, що ранок у коморців, як і в українців, починається з настанням трудового дня. Тільки якщо наші предки прокидалися о четвертій ранку, щоб нагодувати домашню худобу і встигнути на роботу в полі, то у коморців ранок починається близько шостої. Тому ми говоримо *о четвертій ранку*, а жителі коморських островів – *о четвертій ночі*. Варто зазначити, що західноєвропейські та арабська мовні картини світу відображують інший поділ на частини доби (одразу після опівночі там можна почути привітання *Доброго ранку!*) [1, с.291].

Розглядаючи на практичних заняттях теми *Пори року, Дні тижня*, варто мати на увазі, що на Коморських островах є тільки два сезони, один з яких – це спекотне літо з тропічними зливами, яке триває приблизно з жовтня-листопада до квітня, і другий – більш комфортний, із середніми температурами 15-18 тепла (квітень-жовтень), який важко співвіднести з українськими порами року. Коморці користуються як мусульманським, так і міжнародним календарем. Розподіл днів тижня на робочі й вихідні також має свої особливості. П'ятниця є коротким робочим днем, оскільки в країні панівна релігія – іслам, а отже громадяни мають йти до мечеті. Зазначимо, що в арабських країнах п'ятниця – вихідний день. Повний вихідний день у коморців – це неділя, як і в країнах Європи. Субота може бути і робочим, і вихідним днем.

Вивчаючи лексику з теми *Сім'я*, іноземні учні дізнаються про родинні стосунки, соціальні ролі чоловіка й жінки в українському суспільстві. Іноземні слухачі й здобувачі із зацікавленням розповідають про права і обов'язки кожного члена сім'ї у їхніх власних родин. Так, у культурі коморців брат повинен усе життя піклуватися про незаміжню сестру, забезпечувати її матеріально. Жінок поважають у сім'ї, хоча у суспільному житті головну роль відіграють чоловіки. Жінка – це мати і господиня (лише 10% жінок працюють). Це пов'язано, перш за все, із впливом мусульманської релігії. Поважливе ставлення до жінки притаманне й українській, і коморській культурам. Однак сучасна українська жінка більш незалежна і самостійна у свої рішеннях і відіграє більш активну роль у соціальному житті.

Цікавими й актуальними для пристосування в нових умовах життя постають для іноземних студентів теми *Продукти харчування, Одяг*. На Коморських островах основною стравою є рис, який їдять з курятиною й овочами. Також споживають рибу і

м'ясо, крім свинини. Більшість овочевих культур, що вирощують в Україні, знайомі й коморцям (картопля, помідори, морква, часник тощо). Із традиційних українських страв іноземні студенти полюбляють борщ. Щодо культури одягу жителів Комор, то за останні 15 років у ній відбулися суттєві зміни, що наблизили її до європейських стандартів. Звичайно, зимовий одяг є незвичним для мешканців Коморських островів, але студенти швидко пристосовуються до нових природних умов і засвоюють необхідні лексичні одиниці на позначення одягу.

Отже, лінгводидактичний підхід відіграє важливу роль у практиці викладання української (російської) мов як іноземних. Викладач має донести до іноземних учнів не лише значення слів, а й пояснити міжкультурні розбіжності у тлумаченні певних лексичних одиниць, пов'язані з відмінностями життєвих реалій, той глибинний культурний смисл, який приховано у слові. Такий підхід до вивчення мови дає можливість водночас пізнати й українську культуру, сприяє запобіганню комунікативних проблем, забезпечує успіх у подальшому міжкультурному спілкуванні, взаєморозуміння, толерантність, повагу до людей інших національностей, культур, віросповідань.

Література:

1. Підгородецька І.Ю. Роль лінгвокультурної складової в процесі міжкультурної комунікації / І. Ю. Підгородецька // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». – Дніпро: Видавництво Університету імені Альфреда Нобеля. – 2019. – №. 1 (17). – С. 289-296
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

Ревуцька С.М.

Національна академія Національної гвардії України

м. Харків, Україна

e-mail: svetrev2014@gmail.com

ШТУЧНЕ МОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Ствердження про те, що найкраще вивчати іноземну мову у мовному середовищі (МС) ні в кого не викликає сумніву. А що, коли немає такої можливості? Чи можна наблизити умови поза МС до умов МС? Можна. Але тоді виникає питання, наскільки можна наблизитись до умов МС, залишаючись поза його межами?

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології в наш час дозволяють отримати доступ до світу носіїв мови. І цей доступ неможливо не використовувати. Сучасний доступ до світу носіїв мови допомагає суттєво наблизитись до умов МС, залишаючись поза його межами.

Вивченню іноземної мови в природних умовах, або в умовах мовного середовища приділяється багато уваги в лінгводидактиці. Воно вирішується в межах загальних проблем білінгвізму. Питання ж про штучне мовне середовище до недавнього часу активно не обговорювалося. Останнім часом можливостям вивчати іноземні мови, створюючи штучне мовне середовище, приділяється все більше і більше уваги [3; 8; 9].

Мета цієї роботи – проаналізувати можливість вивчати іноземні мови у закладах вищих освіти, створюючи штучне мовне середовище, а також запропонувати комплекс

вправ, спрямованих на формування та розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, читання, слухання) в умовах штучного мовного середовища.

Щодо метода наукового дослідження, то будемо користуватися методом моделювання. Об'єктом моделювання є функціональна система [той, хто навчається] – [мовне середовище]. Ми виходимо з припущення про те, що знаходячись поза мовним середовищем, можливо створювати для того, хто навчається, мовне оточення різного ступеня наближення до умов мовного середовища, тобто штучне мовне середовище.

Найважливішими характеристиками мовного середовища є такі:

- постійна природна потреба користуватися іноземною мовою (сприйняття інформації мовою МС та необхідність реагувати на навколишній світ мовою середовища),
- загальне оточення того, хто навчається іноземною мовою (фон),
- повна/майже повна ізоляція рідної мови.

Розглянемо детальніше поняття мовного знання, набутого під час засвоєння іноземної мови. Існує багато різних класифікацій видів знань. Це і взаємодіючі між собою імпліцитні й експліцитні знання (Ellis [4]; Gass & Selinker [6]) та відповідні їм поняття вивченого й засвоєного знання (learnt knowledge/acquired knowledge) (Krashen [7]), звичні для психології навчання поняття знань та навичок (Б.В.Беляев, В.А.Артёмов, И.А.Зимняя, А.А.Леонтьев и др.), а також природжені знання (Платон, Декарт, Гумбольдт, Н.Хомский) й набуті з досвіду (Turner [10]), тощо.

Будемо аналізувати мовні знання, набуті в умовах мовного середовища, та мовні знання, набуті поза його межами. Перш за все порівняємо ключові навчальні характеристики мовних знань, набутих в умовах мовного середовища, та знань, набутих поза його межами.

Знання, набуті в умовах мовного середовища	Знання, набуті поза мовним середовищем
мимовільно	довільно
несвідомо	свідомо
без вольових зусиль	за допомогою вольових зусиль
автоматично	під контролем
постійно, регулярно	час від часу
периферійно	сфокусовано

Отже мовні знання, набуті у мовному середовищі, – те, про що не замислюються, те, що продукується автоматично, мимовільно та без вольових зусиль. Наша мета – спробувати, знаходячись поза МС, отримувати мовні знання з набором характеристик з лівої колонки. Жиль Фоконьє та Марк Тернер вважають, що частина досвіду, що набуває той, хто навчається в умовах мовного середовища (завдяки оточенню та регулярності), настільки стійка, що може виглядати як природжена [5].

Оточення та регулярність – те, що дає такі надзвичайні результати при вивченні іноземної мови у мовному середовищі, те, чого так важко досягти при вивченні іноземної мови у вищому навчальному закладі. Мова йде навіть не стільки про аудиторну роботу (тут це само собою зрозуміло), скільки про поза аудиторну. Різного роду традиційні види поза аудиторної роботи (домашнє читання та ін.) повністю виправдані та перевірені часом, але їх слід розглядати тільки як складову частину загальної моделі/цілісного комплексу. Слід оточити тих, хто навчається, іноземною мовою, залучивши всі 4 види мовної діяльності.

Слухання. Найдоступніший компонент моделі, який забезпечує найвищий ефект. Йдеться про глобальне слухання, коли весь вільний час того, хто навчається, проходить у

супроводженні мовою, що вивчається. Таким чином створюється фон, той фон, який дає надзвичайні результати при вивченні іноземної мови в умовах МС.

Про те, що слухати, слід говорити окремо. Це предмет окремої статті. В цій роботі ми тільки підкреслюємо, що максимальний ефект досягається за умов наявності «фонду аудіо/відео забезпечення штучного МС» у повному обсязі. Але навіть у випадку, коли використовуються будь-які аудіо та відео матеріали мовою, що вивчається (починаючи з записів додатків до підручників, радіо та телепрограм тих країн, де розмовляють цією мовою, різного роду об'яв у публічних місцях, таких як магазини, аеропорти, транспортні термінали та закінчуючи просто аудіо книгами та піснями), але постійно та у великій кількості (глобально), бажаного результату буде досягнуто.

Зовсім не обов'язково, щоб той, хто навчається, розумів все, що звучить. Більш того, навіть глибоко занурюватися в те, що звучить, необов'язково. Обов'язково тільки, щоб був постійний фон, що наповнюється іноземною мовою, і тоді будуть спрацьовувати пов'язані між собою:

– неусвідомлені процеси аналізу, синтезу, порівняння, класифікації (И.М. Сеченов); „продуктами цих процесів стають виділені таким шляхом ознаки і ознаки ознак, поєднання тих і інших при ранжируванні за їх функціональною значущістю, частотністю, емоційною забарвленістю й т.ін.” [1, с.94];

– механізм імпринту, «за допомогою якого «вкарбовуються» в пам'яті певні якості звуків, звукосполучень, слів і їх послідовностей, а також двосторонні зв'язки між звуковими комплексами різної протяжності і відповідними їм перцептивно-когнітивно-афективними переживаннями» [там само].

Контрольоване, сфокусоване перероблення звукового матеріалу потребує активної уваги, «тому тільки обмежене число ознак може контролюватися одночасно без їх інтерференції; автоматична переробка відбувається без активного контролю або уваги» [2,с.83]. «Автоматичне перероблення здійснюється за участю периферійної уваги» [там само]. Саме тому так важливо слухати одні й ті ж самі відрізки інформації, що було вербалізовано за допомогою незнайомих мовних одиниць, багато разів. Спочатку ці незнайомі мовні одиниці певну кількість разів будуть перероблятися за участю периферійної уваги несвідомо і тільки на певному етапі вони потраплять до центру уваги, і тоді почнеться їх засвоєння, міцне, тривале та надійне. А щодо знайомих мовних одиниць, то постійне знаходження їх у полі периферійної уваги, а час від часу і у центрі уваги, – найнадійніший спосіб підтримувати в активі те, що природним чином може потрапити до пасиву.

Говоріння. Залучити цей компонент моделі складніше за все. І отримати добрі результати можливо лише за умов, коли говоріння мовою, що вивчається, буде мотивоване, а максимальні – коли у говорінні будуть брати участь носії мови. Сучасні інформаційні та комунікаційні технології в наш час дозволяють отримати доступ до світу носіїв мови. Організувати спілкування з носіями мови, що вивчається, можливо наразі у будь-яких форматах.

Цілком можливо запровадити і телефонні розмови з викладачем (мотивувати студентів не складно, треба тільки повністю виключити рідну мову). Такі телефонні розмови з викладачем можуть бути обов'язковими і включати будь-які теми: від вирішення рутинних учбових проблем до обговорення подій, що становлять реальний інтерес.

Читання. У кожного викладача іноземної мови є свій, перевірений часом, набір відповідних методичних технік (домашнє читання та т. ін.). Звернемо особливу увагу на відомий, але не завжди системно застосовуваний прийом, – оточення того, хто навчається, написами на іноземній мові (починаючи зі списків слів, які наразі вивчаються, і

закінчуючи вирізками з газет, афіш, об'яв з тих країн, де розмовляють мовою, що вивчається). Важливо тільки постійно оновлювати ці написи. Велику роль тут, так само, як і під час слухання, відіграє периферійна увага (завжди перед очима).

Надзвичайно корисні і різного роду завдання, що передбачають здобуття необхідної інформації мовою, що вивчається, з Інтернету.

Письмо. Крім традиційних технік залучення письма (статті для газет, тощо) необхідно організувати постійне листування студентів з носіями мови, що вивчається. Організувати мотивоване листування з носіями мови у наш час не викликає особливих труднощів. Необхідним також повинно стати регулярне листування студентів як з викладачем (не тільки обмін інформацією, але і вирішення повсякденних проблем у письмовому вигляді: пояснювальні записки, прохання, заяви, проекти і т. ін.) так і один з одним.

Велику роль для створення мовного оточення максимального ступеня наближення до умов реального мовного середовища грають аутентичні матеріали (все те, що було створено для реального життя, а не суто для навчання). Аутентичні матеріали забезпечують студентам відчуття того, що вивчається «реальна» мова, що вони у контакті з реально існуючим буттям, таким самим, з яким мають справу і носії мови, що вивчається.

Зрозуміло, що при користуванні запропонованою моделлю штучного МС багато що залежить від особливостей тих, кого навчають; стратегій тих, хто навчає; матеріальних факторів (забезпеченість технічними засобами, доступ до аутентичних матеріалів), відносин з носіями мови і т. ін. Але навіть якщо ми будемо орієнтуватись на середні показники для перерахованих вище факторів, відповідь на запитання „Чи можливо наблизитись до умов МС, знаходячись поза його межами?” буде позитивною. А у випадку високих показників, до умов мовного середовища можна наблизитись упритул.

Детальне розроблення та описання кожного з компонентів моделі штучного МС, а також особливостей невимушеного засвоєння необхідного матеріалу шляхом постійного залучення периферійної уваги, є предметом подальших досліджень.

Література:

1. Залевская А. А. Вопросы теории овладения вторым языком в психологическом аспекте / А. А. Залевская; Твер. гос. ун-т. - Тверь : ТГУ, 1996. - 195 с.
2. Залевская А.А. Введение в психолингвистику / А. А. Залевская. М. : Российск. гос. гуманит. ун-т, 1999. – 382с.
3. Bourina H., Dunaeva L. The conceptual model of the artificial linguistic educational environment for achieving oral communication skills in a second foreign language. December 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/329658553_The_conceptual_model_of_the_artificial_linguistic_educational_environment_for_achieving_oral_communication_skills_in_a_second_foreign_language
4. Ellis R. Understanding second language acquisition / R. Ellis. Oxford : Oxford University Press, 1986. – 376 p.
5. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities / G.Fauconnier, M.Turner. - New York: Basic Books, 2002. - 440 p.
6. Gass S.M., Selinker L. Second language acquisition: An introductory course (3rd ed.) / S.M. Gass, L. Selinker. - NY and London : Taylor & Francis, 2008. – 612 p.
7. Krashen S. Second Language Acquisition: Theory, Applications, and Some Conjectures / S. Krashen. - Cambridge : Cambridge University Press, 2013. – 20 p.

8. Kozhevnikova E. The Impact of Language Exposure and Artificial Linguistic Environment on Students' Vocabulary Acquisition / E. Kozhevnikova // PEOPLE: International Journal of Social Sciences, 5(1), 2019. – С. 430 – 439.

9. Ocampo M. Perceived Anxiety of English Learner and Teacher in a Call Environment

10. Classroom / M. Ocampo // PEOPLE: International Journal of Social Sciences, 3(2), 2017. – С. 1209 – 1226.

11. Turner M. Design for a Theory of Meaning / M. Turner // The Nature and Ontogenesis of Meaning / [ed. by W. Overton, D. Palermo]. – Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum, 1994. – P. 91–107.

Романова О. О.

Національна академія Національної гвардії України

м. Харків, Україна

e-mail: ksansanna70@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ

Дистанційну форму навчання фахівці зі стратегічних проблем освіти називають освітньою системою ХХІ століття. Сьогодні на неї зроблена величезна ставка. Актуальність проблеми дистанційного навчання полягає в тому, що результати суспільного процесу, раніше зосереджені в сфері технологій, сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Виходячи з того, що професійні знання старіють дуже швидко, необхідно їх постійно вдосконалювати.

Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців. Можна констатувати, що дистанційне навчання увійшло в ХХІ століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців різноманітних сфер та галузей.

Останнім часом проблемі дистанційного навчання приділяється велика увага в науковій літературі. Дистанційна система навчання знаходиться у центрі уваги наукових кіл, і сучасні тенденції свідчать про подальшу активізацію досліджень у цій сфері.

Зокрема, теоретичними, методологічними та методичними проблемами дистанційного навчання займалися такі науковці, як В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, Е. Полат, А. Петров, О. Тищенко та багато інших.

Дистанційне навчання (Distance Learning, Distance Education) – це така форма організації освітнього процесу, основою якої є самостійна робота людини, яка навчається. Це дає змогу навчатися у зручний для людини час та у віддаленому від викладача місці (тому дистанційне). Названий тип навчання дає змогу отримати освіту широкому колу людей, які мають певні обмеження задля очного навчання: йдеться про працюючих, військових строкової служби, інвалідів, в'язнів та ін. Значна кількість людей має вікові обмеження, через що цю форму навчання інколи називають освітою дорослих (adult education). Іншими словами, дистанційне навчання передбачає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації [3].

Навчання з переважною самостійною роботою відоме давно. У нашій країні воно називалося «заочним», на Заході – «кореспондентським», або «дистанційним» (The Distance Education and Training Council – існує з 1926 року).

Ефективність самостійного навчання, більше, ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція в цьому напрямку зумовила те, що в сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Нині у світі накопичено значний досвід реалізації систем дистанційної освіти. У США в системі дистанційної освіти навчається близько одного мільйона осіб. Дистанційна освіта розвивається й в інших регіонах світу. Як приклади можна навести Китайський телеуніверситет (Китай), Національний відкритий університет ім. Індіри Ганді (Індія), Університет Пайнам Ноор (Іран), Корейський національний відкритий університет (Корея), Університет Південної Африки, Відкритий Університет Сукотай Тампаріат (Таїланд), Університет Анадоли (Туреччина) [2].

Останнім часом Internet завойовує все більшу популярність у вивченні тих чи інших дисциплін поряд з традиційними формами навчання. Це пов'язано із трьома обставинами: технічний розвиток Internet-технологій, що дозволяють більш дешевими та зручними засобами реалізувати будь-яку навчальну модель; простота з'єднання з мережею Internet та низька вартість з'єднання.

Метою статті є визначення ролі дистанційного навчання в системі вищої освіти України, основних переваг та проблем щодо розроблення та впровадження у навчальний процес дистанційних курсів.

Дистанційне навчання – це нова, специфічна форма навчання, дещо відмінна від звичних форм очного або заочного навчання. Вона передбачає інші засоби, методи, організаційні форми навчання, іншу форму взаємодії викладача і студента, студентів між собою. Разом із тим, як і будь-яка форма навчання, система дистанційного навчання має такий компонентний склад: цілі, обумовлені соціальним замовленням для всіх форм навчання; зміст, передбачений діючими програмами для конкретного типу навчального закладу; методи, організаційні форми, засоби навчання. Дистанційна форма навчання обумовлена специфікою використовуваної технологічної основи (наприклад, тільки комп'ютерних телекомунікацій, комп'ютерних телекомунікацій у комплексі з друкованими засобами, компакт-дисками, так званою кейс-технологією та інше).

Не слід ототожнювати заочне та дистанційне навчання. Їх головна відмінність у тому, що при дистанційному навчанні забезпечується систематична й ефективна інтерактивність. Слід розглядати дистанційне навчання як нову форму навчання і, відповідно, дистанційну освіту (як результат, так і процес, систему) як нову форму освіти, хоча вона не може розглядатися як абсолютно автономна система. Дистанційне навчання будується відповідно до тих самих цілей і змісту, що й очне навчання, але форми подання матеріалу і форми взаємодії суб'єктів навчального процесу між собою суттєво відрізняються. Дидактичні принципи організації дистанційного навчання (принципи науковості, системності і систематичності, активності, принципи розвивального навчання, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання) аналогічні очному навчанню, але специфічною є їх реалізація.

Характерними рисами дистанційного навчання є:

– інтерактивність навчання: інтерактивні можливості використовуються в системі дистанційного навчання програм і систем доставки інформації, дозволяють налагодити і навіть стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які не можливі в більшості традиційних систем навчання;

– гнучкість навчання студентів, що одержують дистанційну освіту, у виборі навчального закладу, місця і часу навчання. Студенти мають можливість не відвідувати навчальних занять, а навчаються у зручній для себе час та у зручному місці;

– в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, яка відповідає потребам студентів;

– індивідуалізація навчання, яка дозволяє реалізувати для студента індивідуальну навчальну програму й індивідуальний навчальний план. Можна самостійно вибрати послідовність вивчення предметів на основі індивідуального графіку;

– економічність дистанційного навчання знаходить прояв у ефективному використанні навчальних площ та технічних засобів, концентрованому й уніфікованому представленні інформації, використанні і розвитку комп'ютерного моделювання, що призводить до зниження витрат на підготовку фахівців; а також відсутність проблеми придбання навчальних матеріалів та підручників;

– використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини до світового інформаційного простору, що забезпечує технологічність навчання;

– інформаційна забезпеченість дистанційного навчання характеризується тим, що студенти отримують доступ до комплексу необхідних навчальних матеріалів у сучасному електронному вигляді безпосередньо з серверу закладу вищої освіти, де вони навчаються, інших ЗВО та Інтернет-ресурсів. Сучасні комп'ютерні телекомунікації здатні забезпечити передання знань і доступ до різноманітної навчальної інформації на рівні, а іноді й набагато ефективніше, ніж традиційні засоби навчання;

– якість дистанційної освіти має бути високого рівня, не поступатися якості очної форми навчання. Це досягається шляхом підготовки дидактичних засобів навчання, до розроблення яких залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали;

– паралельність дистанційного навчання – воно здійснюється одночасно з професійною діяльністю або з навчанням за іншим напрямом підготовки, тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності. Також з'являється можливість одночасного навчання в українському та зарубіжному ЗВО;

– відкритість і об'єктивність оцінки знань студентів, її незалежність від викладача, оскільки використовуються сучасні комп'ютерні технології і відповідні програми виставлення оцінок за шкалою ЄКТС;

– висока самоорганізація студентів, при якій підвищується творчий і інтелектуальний потенціал, прагнення до здобуття знань, уміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою й опанування новітніми інформаційними технологіями.

Основні проблеми організації дистанційної форми навчання, на наш погляд, криються в наступному. Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від тих викладачів, хто веде роботу зі студентами в Інтернет-просторі. Це повинні бути викладачі з універсальною підготовкою, які володіють сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічно готові до роботи зі студентами у новому навчально-пізнавальному мережевому середовищі.

Інша проблема – інфраструктура інформаційного забезпечення студента в мережах. Питання про те, якою має бути структура і композиція навчального матеріалу, вирішує конкретний заклад вищої освіти.

Методичною проблемою є відсутність методик створення і використання дистанційних курсів у навчальному процесі на основі сучасних педагогічних, інформаційних і комунікаційних технологій. Це завдання вирішується викладачами і розробниками дистанційного навчання, які повинні професійно володіти всіма сучасними інноваційними технологіями створення електронного контенту.

Однією з найважливіших у сучасних умовах стає психолого-педагогічна проблема. Вона пов'язана з тим, що кожен викладач ЗВО за декілька років роботи відшліфовує свої методичні матеріали, які індивідуально розроблені на основі власного педагогічного та науково-методичного досвіду та є його інтелектуальною власністю. Дистанційний курс викладається на WEB-порталі, що перетворює його на загальнодоступний не тільки для студентів, але й інших користувачів. Виникає психологічний бар'єр щодо розроблення навчально-методичних матеріалів, оскільки вони можуть бути використані кимось іншим, хто не брав участі в даній розробці. У зв'язку з цим повинна бути вирішена проблема захисту прав на інтелектуальну власність викладача – розробника дистанційного курсу.

Технічна проблема виникає у зв'язку з недостатністю технічних комунікаційних можливостей користувачів, відсутністю або невеликою швидкістю Інтернет-доступу, відсутністю або дорожнечю програмних засобів та навіть, відсутністю персональних комп'ютерів у студентів, які проживають у сільській місцевості.

Разом з цим, не відповідною до потреб є технічна база аудиторного фонду ЗВО, обладнання сучасною комп'ютерною технікою в недостатньому обсязі. Це обмежує можливості дистанційного навчання у деяких вищих навчальних закладах.

Дистанційній освіті притаманна низка позитивних рис, які не властиві традиційній, а саме:

- дистанційна освіта формує глобальний (національний, регіональний, міський, локальний), принципово новий освітній простір;
- можливість займатися у зручній для себе час у зручному місці й темпі, нерегламентований відрізок часу для освоєння дисципліни;
- паралельне із професійною діяльністю навчання, тобто без відриву від виробництва;
- можливість звертання до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, банків даних, баз знань тощо);
- спілкування через мережу Інтернет і за допомогою електронної пошти, один з другим і з викладачами;
- сконцентроване подання навчальної інформації та мультидоступ до неї підвищує ефективність засвоєння матеріалу;
- при дистанційному навчанні у кожного студента є можливість витратити більше зусиль і часу на складні та важливі для нього теми з метою поглибленого опрацювання;
- використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій, що також дає змогу навчати роботи з ними;
- рівні можливості одержання освіти – незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності й матеріальної забезпеченості студента;
- дистанційне навчання допомагає оминати психологічні бар'єри, пов'язані з комунікативними якостями людини, – наприклад, соромливістю, страхом публічних виступів та ін.;
- експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг;

– дистанційне навчання розширює та оновлює роль викладача, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати свої курси, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій;

– дистанційна освіта позитивно впливає на студента, збільшуючи його творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, уміння володіти комп'ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення;

– якість дистанційної освіти не поступається в ідеалі якості очної форми одержання освіти, а поліпшується за рахунок залучення кадрового (професорсько-викладацького) складу найвищої кваліфікації і використання в навчальному процесі найкращих навчально-методичних видань та контролюючих тестів з дисциплін.

Щодо функціонування дистанційного навчання під час карантинних обмежень, то теж маємо багато позитивного, ніж негативного. Насамперед, це навчання, щоб потім не потрібно було наздоганяти програму. Далі маємо такі плюси:

- 1) навчання за індивідуальним графіком на своїй швидкості сприйняття;
- 2) незалежність від місця проживання / перебування й стану здоров'я;
- 3) відсутність стресів, ранніх підйомів, важких сумок і додаткових витрат;
- 4) додатковий вільний час на особистий розвиток, хобі, гуртки й подорожі.

Підсумовуючи, зазначимо, щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформувати певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин викладача і студентів, оснащення робочих місць викладача і студентів.

Успішне вирішення проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості та рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціально-суспільну та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства.

Проблеми розвитку і впровадження дистанційного навчання в Україні, розкриті в даній статті, охоплюють далеко не повний їх перелік. Кожна з розглянутих проблем, і тим більше методи їх вирішення, вимагають глибокого і всебічного вивчення і можуть бути основою подальшого дослідження розвитку і впровадження дистанційного навчання.

Література:

1. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
2. Степаненко С. В. Про трансформацію системи заочної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір / С. В. Степаненко // Вища школа. – 2007. – № 2. – С. 31–37.
3. Триндаде А. Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов / А. Р. Триндаде // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5–9.
4. Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти / В. Дж. Хассон, Е. К. Вотермен // Вища освіта. – 2004. – № 1. – С. 92–99.
5. Шуневич Б. І. Дистанційна освіта : теорії індустріалізації викладання / Б. І. Шуневич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 5. – С. 45–50.

Савицька Т.В.
«Українська медична стоматологічна академія», Полтава, Україна
savitskatv@gmail.com

ЕЛЕМЕНТИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ – ІНОЗЕМЦЯМИ

Потреби міжнародної мобільності й співпраці, а також необхідність подолання перешкод у спілкуванні між фахівцями різних країн зумовлюють розвиток ділової української мови та визначають актуальність її вивчення.

Формування практичних навичок з дисципліни «українська мова» на початковому етапі навчання включає найомство з українською діловою мовою, адже перехід до інформаційного суспільства супроводжується зростанням обсягів документованої інформації в усіх сферах людської життєдіяльності. Вже навчаючись на підготовчому відділенні студент стикається з оформленням певних ділових паперів.

Особливої уваги «викладача мовника» на початковому етапі навчання іноземних студентів потребує робота зі специфічною лексикою для української мови й зі словами, що мають як подібність, так і різницю у звуковій, граматичній формі та значеннях.

Завдання у роботі зі збагачення словника іноземних студентів мають бути конкретизовані щодо умов навчання іноземних студентів українського ділового мовлення. На наш погляд, забезпечити цілеспрямоване поповнення їхнього словника спеціально відібраними словами – термінами та досягти вільного й правильного використання засвоєної лексики у ситуаціях професійного спілкування, допоможе знайомство зі специфікою писемного ділового мовлення та документом, як основним видом офіційно-ділового писемного мовлення.

Писемне мовлення відзначається більш суворою регламентацією, ніж усне, проте написаний текст можна, за необхідності, перечитати, виправити, поліпшити, змінити. Основними рисами офіційно-ділового мовлення є стандартизованість, нейтральний тон мовлення, чіткість і точність висловлювання; лаконічність, стислість і послідовність викладу фактів; документальність, наявність реквізитів, що мають певну черговість; суворе регламентація тексту, відсутність індивідуальних авторських мовних ознак.

На підготовчому відділенні ННЦ ППГ УМСА, незважаючи на відсутність спеціально відведених годин навчального часу, у процесі вивчення певних лексичних тем відбувається знайомство з основами українського ділового мовлення та вивчаються найпростіші й, в той же час, важливі документи.

Студенти, зазвичай, знайомі з поняттям документ і мають навички його оформлення, але рідною мовою, розуміють функції та його значення. Основним завданням «викладача-мовника» є ознайомлення студентів з основними рисами українського офіційно-ділового стилю мовлення, адже окрім літер українського алфавіту в ньому використовуються різні наукові символи, умовні позначки, атребути.

Метою вивчення початків українського ділового мовлення на підготовчому відділенні є формування практичних навичок написання анкети, заяви, пояснювальної записки, доручення, запрошення, оголошення тощо. Знайомство з правилами складання та оформлення документів починається з засвоєння понять:

- реквізити – структурні елементи документа, що поділяються на постійні й змінні;
- формуляр - сукупність реквізитів, розміщених у встановленій послідовності;
- бланк - аркуш паперу з відтвореними на ньому реквізитами, що містять постійну інформацію;

- текст, що розміщується на всю ширину сторінки (текст може складатися зі вступу, доказу та закінчення);
- дата - обов'язковий реквізит документів (документи датують днем їх написання або затвердження);
- підпис (складовими частинами підпису може бути назва посади, організації, сам підпис і розшифрування його. Підпис засвідчує законність документа та відповідальність особи за його зміст і наслідки дії);
- адресат та адресант.

Після знайомства з реквізитами документів викладач звертає увагу студентів на те, що для ділового мовлення характерні речення з прямим порядком розміщення членів речення. Перевага надається простим реченням. Значною мірою в них представлені конструкції з дієсловом у формі наказового способу, дієслівні звороти, інфінітивні структури.

Вивчення правил побудови та мовного оформлення уніфікованих текстів документів доцільно розпочати з роботи зі складання та оформлення автобіографії. Автобіографія - це документ, у якому особа повідомляє основні факти своєї біографії. Студенти вже володіють необхідним для цього об'ємом знань, легко відповідають на запитання викладача за змістом документу, беруть активну участь в обговоренні мети написання автобіографії.

Викладач знайомить аудиторію з реквізитами документа та правилами його оформлення і пропонує написати свою автобіографію. Виконання завдання (зазвичай успішне) додає студентам впевненості у своїх знаннях української, мотивує до подальшої серйозної роботи.

На вивчення правил написання заяви витрачається 20 хвилин робочого часу: подаються зразки кількох заяв; дається визначення поняття заява; аналізується будова тексту; називаються реквізити й визначається мета оформлення документа. Заява – це документ, який містить прохання особи (особиста заява) або установи (службова заява) щодо здійснення своїх прав або захист інтересів.

Особливу увагу студентів звертаємо на вживання в тексті заяви давального й родового відмінків у відмінюванні чоловічих та жіночих прізвищ. Обов'язково наводяться приклади імен та прізвища іншомовного походження, які не змінюються. Далі викладач пропонує записати, вивчити й використовувати на майбутнє деякі усталені форми:

Прошу дозволити мені відпрацювати / перездати / поїхати / перенести ...;

Прошу надати мені ;

Прошу дозволити мені

Прошу зарахувати / відрахувати мене... .

Для самостійного виконання студенти отримують індивідуальні завдання скласти по 2 заяви на ім'я декана та проректора, дотримуючись усіх граматичних і формальних ознак заяви.

Навички складання заяв стають у пригоді вже в процесі навчання на початковому етапі. Така робота зі знайомства з початками українського ділового мовлення допомагає студентам підготовчого відділення спокійно без остраху й розгубленості сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового стилю.

Першочергове завдання викладачів навчити майбутніх фахівців доречно використовувати в мовленні як науково-термінологічну лексику так і володіти українським діловим мовленням, усним та писемним. Саме вивчення правил побудови та мовного оформлення уніфікованих текстів службових документів додає студентам впевненості у своїх знаннях української, дозволяє розуміти зміст типових адміністративних документів.

Засвоєння елементарних понять лінгвістичних основ документознавства та інформаційної діяльності вже на початковому етапі вивчення української мови покликане надати лінгвістичну підготовку студентам - іноземцям щодо отримання комплексу знань і вмінь з конструювання текстів простих службових документів, що стане в пригоді в подальшому навчанні, надасть змогу покращити спілкування з представниками адміністрації, деканатів факультетів, кафедр.

Таким чином, можна стверджувати, що вивчення української мови вимагає напруженої роботи як викладачів так і студентів. Іноземним студентам слід пам'ятати, що українську мову, як і будь-яку іншу дисципліну, треба вивчати відповідально та наполегливо. Успішне оволодіння мовою можливе лише тоді, коли засвоєння мовленнєвого матеріалу веде до вироблення у студента-іноземця системного мовлення, коли він може будувати речення відповідно до правил граматичного оформлення і слововживання в акті спілкування, до формування передусім комунікативної компетенції ділового спілкування.

Література:

1. Антонів О. Граматичний матеріал у дистанційному курсі української мови як іноземної // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. - 2010. - Вип. 5.- С. 128–136.
2. Борко Т. М. Текст і аспекти його розгляду в контексті лінгвістичних основ документознавства / Т. М. Борко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. - 2018. - Вип. 33(1). - С. 158-160.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 1981. С. 18.
4. Прилуцька А. Є. Документ у системі соціальної комунікації / А. Є. Прилуцька, М. М. Матліна // Гуманітарний часопис. - 2005. - № 1. - С. 117–121.
5. Лещенко Т.О., Самойленко І.В., Владимірова В.І. Методичні розробки для самостійної роботи іноземних студентів англійської форми навчання з курсу «Ділова українська мова» Полтава 2008 Міністерство охорони здоров'я України ВДНЗУ «УМСА».

Сажина Т.Н.

Украинский государственный университет железнодорожного транспорта

г. Харьков, Украина

e-mail: tns2020@ukr.net

ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНОЙ СРЕДЫ В УСЛОВИЯХ ИНТЕНСИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

В современных условиях система образования в нашей стране требует реорганизации с целью улучшения ее качественного состояния, что самым тесным образом связано с разработкой и внедрением новых, более совершенных и научно обоснованных методов организации и управления учебно-познавательной деятельностью. Учебно-познавательная деятельность призвана мобилизовать, активизировать и совершенствовать творческие способности личности и, как следствие, работа над теорией

и широким внедрением в практику преподавания различных форм интенсивного обучения иностранным языкам представляется нам чрезвычайно актуальной. «Активизация обучения» - это понятие, которое относится к деятельности преподавателя и студентов, но его содержание мы раскрываем, пользуясь психологическими понятиями «активность», «активность личности», «активность надситуативная» [3, с. 10-11]. Широко известно, что в науках о человеке понятие «активность» относится к нему, к человеку, как к субъекту деятельности. В психологии же «активность выступает в соотношении с деятельностью, обнаруживаясь как динамическое условие ее становления, реализации и видоизменения» [3, с. 10-11]. Проявления активности личности мы можем наблюдать в творчестве, в общении, в процессе обучения. Это и есть активная жизненная позиция человека. Применительно к условиям познавательной деятельности можно ввести еще одно понятие – «активность надситуативная», т.е. «способность субъекта подниматься над уровнем требования ситуации, ставить цели, избыточные с точки зрения исходной задачи» [3, с. 10-11].

Не можем не остановиться на том факте, что «человеческий фактор», то есть личность, субъект процесса обучения, еще пока недостаточно учитываемы в самом процессе обучения. Мы имеем ввиду то, что содержание обучения должно обогащаться не только введением в учебный процесс постоянно и самым тесным образом взаимодействующих личностей педагога и обучаемых, что, по нашему мнению, имеет самое непосредственное влияние на достижение положительного результата в усвоении предмета деятельности. Но наша задача – обратить внимание на то, что сам процесс обучения требует не только отбора и организации учебного материала, но и организации самой учебной среды для обеспечения взаимосвязи и взаимозависимости организации предмета и процесса.

Учебно-методический комплекс метода активизации был бы неполным, если бы мы не учли ту его часть, которая решает задачи организации учебной среды. Под учебной средой мы понимаем аудиторное пространство и техническое обеспечение учебного процесса. Мы считаем, что для любого учебного процесса, а особенно для интенсивного обучения, важную роль играет организация самой среды, в которой этот процесс происходит. С.М. Зорин, на протяжении многих лет занимавшийся этим вопросом, утверждал: «Имеет значение все: геометрия пространства, оборудование рабочих мест учащихся и преподавателя, освещение, вентиляция, температура и состав воздуха в аудитории и т.п.» [2, с. 91].

Мы считаем, что интенсивное обучение предъявляет особые требования к организации учебной среды в той связи, что, во-первых, в условиях постоянного и тесного общения, естественным образом повышается внешняя и внутренняя активность обучаемого, что ведет к его речевой активности. А, во-вторых, возрастает чувствительность самого обучаемого ко всем внешним факторам, в том числе и к воздействию окружающей среды. (Совершенно ясно, что в условиях высокой концентрации учебных часов значение этого момента увеличивается.)

По нашему мнению решение задачи обучения иноязычному общению требует особой организации пространства. Например, мы можем делить общее аудиторное пространство на две основные зоны: учебную и техническую. Учебная зона – для различных видов работ преподавателя с группой. Это основная зона для проведения максимального количества времени в аудитории и также для перемещения преподавателя и студентов по аудитории во время занятий. Кроме обычной доски желательно наличие в аудитории интерактивной доски, которая поможет преподавателю стать на ступень выше в его работе, поскольку широкие функциональные возможности интерактивной доски позволяют работать с фото и видеоматериалами. Техническая зона – это дополнительное

помещение для хранения всей необходимой литературы, обеспечивающей в полной мере учебный процесс. Возможно наличие третьей зоны – рекреационной (зоны отдыха). Рекреационная зона является либо продолжением учебной зоны, либо отделяется от нее декоративной стеной. Зона отдыха – это один из хорошо зарекомендовавших себя приемов психологической разгрузки, снятия стрессового состояния и борьбы с утомляемостью. Кроме того, это важный элемент для тесного общения и сплоченности группы.

Уделяя особое внимание разработке средств управления психофизиологическим состоянием студентов в организации учебной среды, С.М. Зорин подчеркивает, что для максимальной активизации процесса обучения и творческих возможностей личности необходимы еще и психофизиологическая поддержка студентов, управление их состоянием и вниманием. Эту задачу призвана решать, в том числе, и специальная установка (интерактивная доска) для демонстрации видеороликов или слайд-фильмов. Такие короткие, не более трех минут, фильмы можно использовать для переключения внимания студентов в начале занятий, для отдыха и активизации обучаемых на усмотрение преподавателя. Они служат средством повышения комфортности учебного процесса, защиты психики студентов от перегрузок, предупреждения утомления и частичного снятия усталости, для создания той атмосферы на уроке, которая способствует активизации потенциальных возможностей, как студентов, так и преподавателя.

Исключительно интересны идеи С.М. Зорина об обучающей среде будущего. Мы не можем не согласиться с тем фактом, что наука сегодня признает необходимость прямого и непосредственного обращения к эмоциональной сфере человека с помощью различных художественных средств и приемов воздействия на личность. Активно действуют хорошо отработанные, по мнению автора, системы жестов, а также огромную пользу приносят дизайн и организация учебной среды. Все эти тенденции отражают закономерность постепенного и естественного проникновения средств художественного воздействия в самые различные сферы человеческой деятельности. Но, к сожалению, можно и важно отметить, что пока на сегодняшний день в наименьшей степени это коснулось организации учебного процесса. В силу всевозможных обстоятельств мы забываем подчас, что педагогическое мастерство – это форма творчества, это искусство, а хорошо организованное занятие – это творческое произведение. Вероятно, если бы отношение к учебному процессу исходило из такого понимания педагогической деятельности, то значимость всех элементов организации учебно-воспитательного процесса предстала бы более отчетливо.

Литература:

1. Зорин С.М. Активизация учебной деятельности : монография. Москва: Прогресс, 1982. 190 с.
2. Зорин С.М. Интегральное искусство и обучение / С.М. Зорин: Психолого-педагогические аспекты интенсификации учебной деятельности: монография. – М., 1983. С. 91.
3. Краткий психологический словарь. М., 1985. С. 10-11.

Северин Н.В.
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасні тенденції у визначенні ролі і напрямків розвитку мовної освіти носять глобальний характер і торкаються оновлення змісту і форм освіти в цілому. Освіта орієнтована на міжнародну академічну мобільність і вимагає від мовної особистості готовності до навчання, комунікації і професійного спілкування у іншомовному лінгвокультурному середовищі. В умовах сьогодення вивчення іноземних мов набуває важливого значення у реалізації полікультурної освіти, яка ґрунтується на принципах гуманізації, діалогу та взаємодії різних національних культур у контексті глобального полікультурного простору. Навчання мові також виступає важливим фактором, який впливає на адаптацію до чужого лінгвокультурного середовища освіти і проживання.

Усвідомлення своєї власної несхожості стимулює сьогодні різні народи з особливою увагою відноситися як до своїх історичних коренів, мови, традицій, так і до культури та історії інших країн. Відмінності між культурами можуть стати основою для гармонійного та взаємозбагачувального діалогу культур, який базується на взаємній толерантності, а принцип толерантності виступає умовою для мирного співіснування. Тож в умовах зростання темпів глобалізації володіння іноземними мовами, особливо англійською, відкриває широкі можливості перед молодими людьми для успішного працевлаштування та кар'єрного росту [1]. Цим пояснюється підвищення мотивації у вивченні іноземних мов серед студентів факультету міжнародної освіти (ФМО) Національного технічного університету «ХПІ».

На сьогоднішній день на факультеті навчаються іноземні студенти із 17 країн світу. Крім студентів з країн близького зарубіжжя (Азербайджан, Туркменістан, Узбекистан, Росія), до нас традиційно приїжджає молодь з Туреччини, Лівану, Ірану, Китаю, Марокко, Єгипту, Нігерії. Однак слід відзначити й ті країни, з яких студенти давно не приїжджали на навчання до НТУ «ХПІ», – це Японія, Франція, Пакистан, Туніс, Монголія. Половина студентів виявила бажання вивчати мову професійного навчання англійську, інша половина – українську. Це дає нам підстави вважати, що іноземні студенти вибирають не так країну, як університет з давніми усталеними й добре відомими у світовому просторі освітніми традиціями та фундаментальною, якісною підготовкою. Отримання диплому фахівця закладу вищої освіти, який входить в «ТОП– 200» кращих університетів України і на сьогоднішній день займає четверте місце у рейтингу QS World University Ranking, виступає для іноземців високою мотивацією, яка розглядається як ключовий чинник, що впливає на якість навчання.

Вітчизняні науковці трактують мотивацію як «сукупність стійких мотивів, спонукань, які визначають зміст, спрямованість і характер діяльності особистості, її поведінку» [2, 216]. Мотивацією у навчанні вважається створення комфортного навчального середовища, де у наявності є умови для навчальної діяльності цільової аудиторії. Зарубіжні вчені вважають, що «...мотивація є найчастіше вживаним, універсальним поняттям, яке служить поясненню успіху або поразки при виконанні майже кожного складного завдання» [4, 160]. Також зарубіжні дослідники визначають три компоненти мотивації – мотиваційну інтенсивність, бажання вивчати мову, ставлення до процесу вивчення мови [3]. Успіх у вивченні мови пов'язують із великим бажанням (пристрастю) студентів. Тому важливу роль у досягненні ними успіху відіграють викладачі, які мають усіляко підтримувати інтерес до мови, до процесу навчання, заохочувати і допомагати. Для створення мотивації у навчанні викладачі мають докласти значних зусиль, а саме:

- з'ясувати базову підготовку студентів та бажані результати від курсу, який вони вивчають;
- визначити чіткі цілі навчання;
- створити цікавий курс навчання, який включає ретельно відібрані матеріали, зображення, відео, ігрові моменти, які розширюють контент;
- пояснити значимість отримання знань, тобто всі завдання, які мають практичне значення, мають бути значимими для аудиторії;
- забезпечити реальний зворотний зв'язок, який має бути регулярним, змістовним і значимим [2].

Мотивація є одним із важливих факторів успішності вивчення будь-яких предметів. Навчальна діяльність спонукається різними мотивами, як внутрішніми, так і зовнішніми. Ці мотиви не є взаємовиключними, а особи, які вивчають мову, зазвичай їх поєднують. Практика показує, що значна кількість студентів має розвинену внутрішню мотивацію, оскільки проявляє цікавість до культури, історії, традицій і звичаїв народів, мову яких вона вивчає. Знання мови дає можливість зрозуміти ментальність іншого народу. На підвищення внутрішніх мотивів впливає усвідомлення студентами подальших перспектив, яких вони зможуть досягти після навчання – достойне працевлаштування, кар'єрний ріст, робота у сфері бізнесу, закордонні відрядження, спілкування, стажування та ін., що дозволить їм досягти успіху.

Вивчення англійської мови на сьогодні дає можливість досягти значних переваг, таких як: змога спілкуватися у мережі Інтернету з представниками інших країн, волонтерство, туризм, наукова робота, яка передбачає опрацювання іншомовної літератури, публікації результатів власних наукових досліджень у закордонних виданнях, переїзд на постійне проживання до іншої країни тощо.

Важливими шляхами підвищення мотивації студентів є: застосування інформаційних технологій та інноваційних підходів у навчанні, індивідуалізація та диференціація навчального процесу, розвиток творчих здібностей студентів, стимулювання їхньої самостійної роботи, впровадження евристичного навчання на заняттях. Засобом підвищення інтересу та одним із прийомів формування мотивації є наочність, яка сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу [3]. Створення онлайн-курсів, залучення студентів до участі у науково-дослідних проектах, використання різноманітних ігрових технологій позитивно впливає на формування у студентів інтересу до вивчення мови, до навчання в цілому, забезпечує якісну підготовку майбутніх фахівців.

Безперечно, високий професіоналізм викладача, доступність і змістовність запропонованого навчального матеріалу, вміння зацікавити учнів впливає на результати у навчанні, сприяє підвищенню якості освіти. Тому створення авторськими колективами кафедри гуманітарних наук ФМО навчальних і навчально-методичних посібників, методичних вказівок для самостійної роботи студентів, наочних та інших матеріалів як з мови, так і з наукового стилю мовлення, які сприятимуть створенню найкращих умов для досягнення іноземними студентами високих результатів у навчанні, є актуальним та затребуваним. Все це позитивно вплине на формування мовної особистості, яка повною мірою володітиме комунікативною компетенцією як здатністю вирішувати комунікативні завдання мовними засобами на достатньо високому рівні.

Література:

1. Вохмина Л.Л., Нечаева Е.В. Содержание понятия мотивации в преподавании русского языка как иностранного / Л.Л. Вохмина, Е.В. Нечаева. – Русский язык за рубежом, №1 (254), 2016. – С. 4-14.

2. Кухаренко В.М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук та ін.; за ред. В.М. Кухаренка. – Х.: Міськдрук, НТУ «ХП», 2016. – 284 с.
3. Олендр Т. Підвищення мотивації у вивченні англійської мови на неспеціальних факультетах як невід’ємна складова якості іншомовної підготовки / Т. Олендр // Problemy nowoczesnej edukacji. Tom VI. Formy i metody pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Pod redakcją Edyty Sadowskiej, Mateusza Dasala. – Czestochowa, 2016/
4. Brown D. Principles of Language Learning and Teaching. NY: Wyd. Pearson Education 2010.

Семененко І.Є.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м.Харків, Україна

e-mail: inga.semenenko@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ З МЕТОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗВО

Сучасна людина прагне до індивідуальної самореалізації, бажає самостійно вирішувати чому і коли навчатись, а потім працювати на себе. Все це призводить до децентралізації глобального освітнього ринку. У зв'язку з цим, а також з ситуацією, що склалася з пандемією, з'явилася необхідність підвищити якість освітнього процесу, розширити можливості освітнього середовища і підвищити ефективність навчання студентів за рахунок використання онлайн-платформ для дистанційного навчання.

У процесі навчання іноземних студентів для розвитку їхньої комунікативної компетенції найбільш важливими, на наш погляд, є наступні можливості онлайн-платформ:

- орієнтованість на усі види мовленнєвої діяльності;
- можливість ділитися на групи, пари; використання, крім традиційних методів, інтерактивних методів навчання;
- можливість коментувати, ставити запитання; використання електронних навчальних матеріалів, інтерактивної дошки;
- функція контролю успішності студентів і можливість оцінювання безпосередньо на заняттях; відправка в чат посилань на навчальні матеріали, контрольні, тести за варіантами;
- відстеження профілів студентів; можливість формування індивідуального плану навчання [3].

Усіма цими можливостями в повній мірі володіє платформа Zoom.

Zoom — це хмарна платформа для проведення відео-конференцій, вебінарів і інших подібних онлайн заходів. Для роботи користувач отримує ідентифікатор і використовує його для проведення зустрічей.

Розглянути можливість формування індивідуального плану навчання іноземного студента, використовуючи онлайн-платформу Zoom, і є метою статті.

Дистанційне навчання ефективно в педагогічному плані і рентабельно в економічному.

Застосування інформаційних технологій вимагає чіткого відбору навчального матеріалу та активної участі в процесі самого студента.

Введення дистанційного навчання як основної форми навчального процесу в умовах пандемії або як додаткової в традиційній очній формі навчання, може надати більший обсяг знань, ніж це передбачено освітньою програмою, а також сприяє реалізації і розкриттю здібностей особистості, підвищенню активності як студентів, так і викладачів.

Використання моделі дистанційного навчання іноземним мовам, необхідно здійснювати, зокрема, з педагогічних позицій, з урахуванням соціокультурних та психологічних особливостей учнів.

Метою проведення вебінарів, відео семінарів і телеконференцій з іноземних мов є розвиток, формування та закріплення мовних і комунікативних навичок іншомовного спілкування, міжкультурної компетенції, розвиток професійних компетенцій. Увагу студентів має бути направлено як на мовну форму, так і на зміст. Навчально-методичний матеріал може бути охарактеризований як:

- інформативний - складається з тексту, відео та системи вправ, орієнтованих на засвоєння спеціальної професійно-орієнтованої або автентичної лінгвокультурологічної інформації;
- лексико-тренувальний - спрямований на закріплення лексики з певної тематики – ділова бесіда, професійне спілкування, загальнорозмовна тематика;
- мовленнєво-тренувальний - передбачає засвоєння типових мовних форм, ідіоматичних виразів, кліше;
- мовленнєвостимулюючі - пред'явлення інформації, що спонукає до дії, що вимагає осмислення і обговорення, організація дискусійних виступів, обґрунтування тверджень [2].

На думку Л. Рулієне, характеризуючи мережеві спільноти, ми повинні розуміти, що нагальна задача викладачів - педагогізувати Інтернет-середовище, управляти формами взаємодії студентів в інформаційному середовищі, заповнюючи простір Мережі мережевими курсами, блогами, форумами. Ключовою фігурою дистанційного навчання є викладачі, основна функція яких в цих умовах полягає не в тому, щоб передати навчальну інформацію, а в тому, щоб навчити студентів працювати з нею самостійно, тобто управляти їхньою роботою в віртуальному освітньому просторі. Виходячи з цього, ефективність навчальної діяльності багато в чому залежить від рівня організаційної, пізнавальної самостійності студентів і засобів індивідуальної підтримки їхньої освітньої діяльності. В системі дистанційного навчання викладач (автор курсу і / або тьютор) забезпечує трансляцію (передачу) знань і організацію пізнавальної діяльності та контроль. Отже, дистанційне навчання можна уявити як своєрідну модель постановки і вирішення освітніх проблем, тобто як специфічну високу гуманітарну технологію [2].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання сприяє підвищенню інтересу і загальної мотивації іноземних студентів до навчання, що дозволяє забезпечувати індивідуалізацію та диференціацію навчання у разі різнорівневої підготовки; об'єктивно перевіряти та оцінювати рівень навчальних досягнень іноземного студента. Перехід на дистанційний формат дає можливість викладачеві освоїти такі практики онлайн навчання, які можна використовувати в подальшій роботі, удосконалити методичний матеріал, налаштований не тільки на роботу в аудиторії, а й на роботу за новими технологіями в режимі онлайн.

Слід зазначити, що заняття з мовної підготовки в режимі онлайн відбуваються найбільш ефективно за умови надання іноземним студентам можливості вибору рівня складності завдання, що забезпечує комфортність та результативність його навчання. З метою вдосконалення навчального процесу в умовах пандемії, тобто необхідністю займатися дистанційно, на кафедрі мовної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету розроблено навчальні матеріали, що створені на

базі основного навчального посібника для студентів інженерного та економічного профілів. Ці матеріали було відібрано та адаптовано відповідно до цілей і завдань навчання іноземних студентів в сучасних умовах.

Завдання складено відповідно до мети перевірки базових знань з мовної підготовки, основної термінології, володіння конструкціями наукового стилю мовлення й основними граматичними моделями. Ці завдання передбачають диференційований підхід до оцінювання виконаних різнорівневих завдань, тобто навчання має персоніфікований характер – кожен іноземний студент працює з викладачем у програмі Zoom відповідно до своїх індивідуальних можливостей і знань, що значною мірою полегшує роботу викладача та підвищує коефіцієнт корисної зайнятості на заняттях.

Наведемо приклад такого різнорівневого завдання для іноземних студентів інженерних спеціальностей з теми «Реферування наукового тексту».

Рівень А за шкалою ECTS

Напишіть реферат-огляд текстів «Інформаційні технології: поняття та мета» та «Поняття інформаційних технологій. Види інформаційних технологій».

Рівень В

Користуючись реферативними кліше, напишіть реферат-огляд текстів «Інформаційні технології: поняття та мета» та «Поняття інформаційних технологій. Види інформаційних технологій».

Рівень С

Користуючись загальним тезовим планом двох текстів та мовними реферативними кліше, напишіть реферат-огляд текстів «Інформаційні технології: поняття та мета» та «Поняття інформаційних технологій. Види інформаційних технологій».

Рівень Д

Користуючись загальним тезовим планом двох текстів та рефератом-оглядом, в якому необхідно закінчити речення, виконайте завдання.

Реферат-огляд

Тексти присвячені темі...

Автор першого тексту дає визначення...

Також автор говорить про те, що до інформаційних технологій належить віднести графіку та...

У тексті розглядаються види інформаційних технологій: предметна ІТ, ...

Далі, автор дає визначення інформаційних ресурсів...

Крім того, автор першого тексту говорить про те, що сьогодні вже створені ІТ, доступні будь-якому користувачеві і ...

Автор другого тексту також дає визначення інформаційної технології і звертає увагу на її мету і види. До видів він відносить ...

Автор також порушує питання нової інформаційної технології та її основних принципів: ...

Автори текстів роблять висновок про те, що інформаційна технологія - це процес, спрямований на

Рівень Е

Завдання 1. Прочитайте тексти. Дайте відповідь на запитання. Визначте на які смислові частини поділяється стаття.

Завдання 2. Прочитайте реферат-огляд за текстами «Інформаційні технології: поняття та мета» та «Поняття інформаційних технологій. Види інформаційних технологій». Порівняйте обсяг текстів і реферату-огляду. Знайдіть структурні частини реферату: вступ, головну частину, висновок.

Завдання 3. Прочитайте реферат-огляд за двома текстами, в якому виділені реферативні кліше. Поясніть їх вживання, визначте їх призначення.

Завдання 4. Познайомтеся з таблицею мовних засобів для побудови зв'язного тексту. Знайдіть ці мовні засоби в рефераті-огляді.

Завдання 5. Дайте відповідь на запитання: Що потрібно вміти для написання реферату-огляду?

Отже, формування індивідуального плану навчання іноземного студента за допомогою онлайн-платформи Zoom відповідає сучасним потребам в гнучких графіках цього самого навчання.

Таким чином, використання онлайн-платформ з метою дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО, обумовлене збільшеними вимогами до якості освіти, більш вибіркоким підходом до навчальних курсів в умовах посилення конкуренції на освітньому ринку, дозволяє, поряд з вирішенням завдання єдиного освітнього процесу, що поєднує можливості очного, заочного та дистанційного навчання, вирішити і завдання формування індивідуального плану і графіка навчання.

Література:

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков / Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–140.
2. Рулиене Н.Л. Высокие технологии в информационно-образовательном процессе университета / Н.Л. Рулиене / Образовательные технологии и общество. – 2012. С. 377-389.
3. Ташетова С. С. Smart-образование: тенденции и новые возможности развития педагога системы повышения квалификации [Електронний ресурс] / С.С. Ташетова. – Режим доступу : <http://www.zkoipk.kz/kz/2016smart3/2469-conf.html>.

Сєдойкіна Т.М.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

м. Харків, Україна

e-mail: tanya-sed@ukr.net

ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ З БЛИЗЬКОГО СХОДУ

У процесі навчання студентів з країн Близького Сходу важлива теоретична і практична роль повинна відводитися врахуванню етнопсихологічних особливостей іноземних студентів в контексті їх національних моделей навчання.

Головними особливостями студентів країн Близького Сходу є відкритість, інтерес до інших людей, контактність, відсутність боязні критики, конфліктність. У міжетнічній взаємодії арабські студенти стають більш впевненими в собі, проявляють самостійність, незалежність суджень, наполегливість у відстоюванні власної точки зору, прагнуть до домінування у міжособистісних відносинах. Арабським студентам властива недисциплінованість, не пунктуальність. Вони не вміють чітко планувати навчальний час,

не спізнюватися на заняття. В них переважає інтуїтивно-чуттєве мислення, слухове сприйняття навчального матеріалу, невміння працювати з зошитом і робити записи, відсутні навички самостійної роботи. Здебільшого фах вибирають не за власним уподобанням, а за бажанням батьків.

Особливостями когнітивної сфери та пізнавальної діяльності студентів країн Близького Сходу є сурове дотримання прийнятих у культурі норм і правил поведінки, прагнення до скорочення дистанції між студентом і викладачем, орієнтація на індивідуальну мету.

Арабські студенти швидко адаптуються до умов нашої країни, міста, університету, гуртожитку, легко знаходять спільну мову з українськими людьми, швидко знаходять українських друзів.

Під час педагогічного спілкування з арабськими студентами слід робити акцент на дискусії в процесі навчання, дотримуватися спокою, розвивати навички самодисципліни. Арабські студенти не люблять монотонної, одноманітної роботи, віддають перевагу спілкуванню. Вони сприймають викладача як людину, яка вступає з ними в комунікацію і є носієм нової інформації. Арабів з їх жвавістю характеру втомить тихий і розмірений голос викладача. Щоб підтримувати увагу іноземних слухачів, мова викладача повинна бути емоційною.

Для багатьох арабських студентів в їхній країні викладач-жінка і жінка взагалі не грає важливої ролі. Тому студенти повинні звикнути до усвідомлення значимості жінок в українському суспільстві, що відбувається далеко не відразу. Неприпустимим для арабських студентів є дотик людини, що належить до іншої релігії.

Специфікою особистісного орієнтованого підходу до навчання студентів країн Близького Сходу є:

- акцент на дискусії в процесі навчання;
- тактовність і делікатність у спілкуванні;
- уникнення надмірної демократичності;
- приділення уваги формуванню навичок самоорганізації та дисципліни;
- емоційна, захоплива подача навчального матеріалу.

Знання та вміння на практиці враховувати особистісні особливості студентів сприяє скороченню термінів адаптації іноземних студентів, яка безпосередньо впливає на ефективність навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Арсеньев Д. Г. Социально-психологические и физиологические проблемы адаптации иностранных студентов/ Д. Г. Арсеньев, А. В. Зинковский, М. А Иванова. СПб: Изд-во СПбГПУ, 2003. – 49 с.

2. Васецкая Л.И. Этнопедагогические и этнопсихологические аспекты обучения иностранных студентов: матер. III межд. науч.-прак. конф./Л.И.Васецкая// Актуальные проблемы преподавания русского языка как иностранного в вузе. – Москва, 2014. – С. 190–195.

3. Вятютнев М.Н. Теория учебника русского языка как иностранного (методические основы)/ М.Н.Вятютнев. – Москва: Рус. яз., 1990. – 144 с.

4. Дрокина С.В. Влияние культуры общения преподавателей на успешность психологической адаптации студентов: Материалы Всероссийского семинара. Том 2.– Томск: Изд-во ТПУ, 2008. – С. 52.

5. Рубина С.Н. Культурологический подход к формированию межкультурной компетенции при обучении русскому языку в китайской аудитории// Русский язык как иностранный и методика его преподавания: XXI век. Ч. II. Сб. науч.-метод. ст. – Москва: Газета "Правда", 2007. – С. 93.

Ситковська М.І.
Український державний університет залізничного транспорту
м. Харків, Україна
e-mail: msbarsima2@gmail.com

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

В Українському державному університеті залізничного транспорту під час роботи зі студентами просунутого етапу в рамках курсу «Мова навчання» дуже багато уваги приділяється роботі з фаховими текстами. Звичайно, в рамках семантико-прагматичного та логіко-граматичного аспектів вивчення текстового матеріалу увагу привертає термінологічний пласт лексики, яка дуже активно використовується в повідомленнях залізничної тематики.

Процес формування будь якої фахової лексики знаходиться у прямій залежності від розвитку відповідної галузі науки, техніки та виробничого процесу. Як тільки якесь наукове або технічне поняття/явище набуває достатнього рівня сформованості, розвиненості та вживаності, миттєво виникає потреба надати цьому поняттю певне наукове вираження в рамках існуючої мовної системи. Процес термінотворення йде декількома паралельними шляхами: це штучне утворення нових слів (власне терміни) за допомогою продуктивних афіксів і терміноелементів та вторинна номінація, тобто переосмислення загальновідомих слів та професійних найменувань, хоча при цьому в силу виникнення нового змісту між попередніми і наступними значеннями можуть виникнути невідповідності, навіть протиріччя..

Так, Н. Васильєва зазначає, що терміни можуть утворюватися шляхом термінологізації, ретермінологізації (перенесення готового терміна з однієї галузі науки в іншу), запозичення та калькування; використання наявних у мові словотворчих моделей для конструювання нових понять та використання словосполучень, з'єднаних здебільшого підрядним зв'язком [5, с. 130]

Однією з головних ознак термінологічної лексики є її системність. Під системою ми розуміємо «організовану сукупність об'єктів, явищ або дій.» [3, с. 68]. Системна організація термінології характеризується наявністю тематичних угруповань. О.С. Ахманова тематичне угруповання визначає наступним чином: 1) ряд слів, об'єднаних спільністю родового значення, тобто слова, які позначають різновиди одного й того самого роду предметів; 2) ряд слів, які більш менш близько співпадають за своїм семантичним змістом, тобто належать до одного й того самого семантичного поля [1, с. 118,402].

О.Т. Жукова в своєму дослідженні виявила основні тематичні групи різних підгалузей залізничного транспорту за семантичним критерієм. Так, в рамках класифікації транспортної термінології вона виділила сім тематичних груп у відповідності до галузей господарства: 1) колія та колійте господарство; 2) локомотиви і локомотивне господарство; 3) вагони і вагонне господарство; 4) електропостачання залізниць; 5) автоматика телемеханіка і зв'язок; 6) роздільні пункти; 7) організація перевезень і руху поїздів [2, с. 120]

Розглянемо лексику кожної з цих груп на предмет виявлення найбільш частотних засобів утворення нових термінологічних одиниць.

У межах галузі «Локомотиви та локомотивне господарство» найбільш уживаними виявилися такі засоби термінотворення: складні слова, утворені за допомогою інтерфіксів о, е(є) (паровоз, тепловоз, газотурбовоз, мотовоз, електровоз, рейковоз, автомотрися, струмоприймач, швидкостемір); метафоричні утворення, похідні від найменувань частин тіла людини (голова поїзда, хвіст поїзда, лобове скло, лобовий ліхтар, кулак автозчепу, дошка кріплення рухомих пальців у тепловозному контролері машиніста); словосполучення іменник + прикметник, які позначають різновиди технологічних процесів (поточний ремонт, капітальний ремонт, технічне обслуговування, акумуляторне відділення тощо). Також досить продуктивним виявилось конструювання термінів за допомогою міжнародного терміоеlementу турбо- (турбовоз, турбопоїзд, турбонасос, турбогенератор), а також терміни, утворені за допомогою словоскладання (дизель-поїзд, дизель-тепловоз, мотовоз-електростанція).

У межах галузі «Коля та колійне господарство» найбільш продуктивними виявилися такі засоби: метафоричний та метонімічний переніс за зовнішньою схожістю, функцією, ознакою та призначенням (габаритні ворота, водовідвідний лоток, дренажна галерея, баластний шар, пішохідна доріжка, стояк, руслова опора, перелом повздовжнього профілю, шафова стінка, стрілочний перевід); складні слова, утворені за допомогою терміоеlementу напів- (напівнасіп, напіввімка, напівнасіп-напіввімка); складні слова, утворені за допомогою інтерфіксів о, е(є) (залізобетонний (перепад), водовідвідний, шляхопровід, колієвимірювальний, щебенеочисний, селеспуск, шпалопосочувальний); іменники з назвою процесів (шліфування, трасування, автоблокування тощо).

У межах галузі «Вагони і вагонне господарство» зупинимося на таких словотворчих засобах: словосполучення з підрядним зв'язком, як позначають різновиди приладів (пневматичні гальма, електропневматичні гальма, електричні гальма, електромагнітні гальма, ручні гальма; система вентиляції, система опалення; водяне опалення, комбіноване опалення електричне опалення); складні слова, у складі яких є числівники (чотиривісний, шестивісний, восьмивісний, багатовісний); метафоричні утворення, похідні від найменувань частин тіла людини (п'ятник рами універсального критого вагону, підп'ятник візка вагона, кулачкове зчеплення, палець кріплення колісного упора платформи, вушко дверної накладки вагона, шийка осі колісної пари).

У складі підгалузі «Електропостачання залізниць» досить продуктивним виявився метафоричний переніс за призначенням та ознаками (живильна лінія, контактна мережа, ланцюгова підвіска) та вторинна номінація назв частин тіла людини (сердечник електромагніту, багатожильний кабель, одножильний кабель).

У мережі галузі «Роздільні пункти» виділяємо терміни, утворені з використанням терміоеlementу між- (міжстанційний перегін, міжпостовий перегін); метафоричний переніс за подібністю виконуючих функцій (обгінний пункт, колійний пост, прохідний світлофор, залізничний вузол, стрілочні пости); словосполучення з підрядним зв'язком, які позначають різновиди професії (маневровий диспетчер, вантажний диспетчер).

Аналіз термінотворень у галузі «Автоматика, телемеханіка та зв'язок» дає можливість виділити наступні продуктивні засоби: вторинна номінація за зовнішньою або звуковою подібністю (диск, щит, прапор, сирена, петарда, граничний стовпчик, мережний вузол); словосполучення «іменник + прикметник», де прикметник, утворений суфіксальним засобом, ініціює конструктивні або функціональні різновиди поняття (лінзовий світлофор, прожекторний світлофор, вхідний світлофор, маршрутний світлофор, попереджувальний світлофор, повторювальний світлофор, локомотивний світлофор, маневровий світлофор); складні слова, утворені за допомогою сполучних голосних о, е(є),

або шляхом безпосереднього сполучення твірних основ слів або цілих слів (міжстанційний, радіозв'язок, лінійно-коліїний (зв'язок), підсилювально-комутаційний (пристрій), електроживлення тощо).

У межах підгалузі «Організація перевезень і руху поїздів» виділяємо наступні шляхи створення нових термінів: утворення за допомогою терміноелемента між- (міжнародне (сполучення), міжміське (сполучення), міжрегіональне (сполучення), міждержавне (сполучення)); прикметники, утворені суфіксальним засобом для категорійного опису базового поняття (наскрізний поїзд, дільничний поїзд, збірний поїзд) або для різновидів поняття (вантажна швидкість, пасажирська швидкість); прикметники, утворені за допомогою префіксу на- (навалочний (вантаж), насипний (вантаж), наливний (вантаж)); віддієслівні іменники, утворені суфіксальним засобом з ознакою процесів (накопичення (вагонів), навантаження, вивантаження, маршрутизація тощо).

Наприкінці нашої розвідки слід зауважити, що професійна лексика залізничного транспорту є відкритою системою, яка постійно поповнюється за рахунок утворення нових понять, що негайно потребують відповідного термінологічного оснащення.

Новими, досить продуктивними тенденціями розвитку залізничної сфери є впровадження швидкісного і високошвидкісного руху, транспортний сервіс і логістика, комп'ютеризація виробничого процесу, використання інформаційних технологій. Усі ці нововведення ініціюють поповнення лексичної бази залізничної термінології новими утвореннями, які потребують подальшого пильного розгляду.

Література:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.:»Сов. Энциклопедия», 1966. – 608 с.
2. Жукова О.Т. Деякі аспекти термінологічної деривації (на основі термінології залізничного транспорту). *Studia z Filologii Polskiej i Slovia'nskiej*, 54. <https://doi.org/10.11649/sfps.1274>
3. Кочан М.І. Ще раз про системність у термінології // Українська термінологія і сучасність: [збірник наукових праць]. Київ, 2001. Вип.ІV. С. 67-70.
4. Словник основних транспортних і суміжних термінів / Уклад. Б.І. Торопов. – К.: Державний економіко-технологічний університет транспорту, НВО ГППРОТРАНС, 2013. – 200 с.
5. Сусперанская А.А., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва: Наука, 1989. – 246 с.

Скрипник Л.В.
Харківський національний університет
будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: scripnick.larisa@yandex.ua

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ (РОСІЙСЬКОЇ) МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Питання особистості студента, а особливо іноземного, сприйняття цієї особистості як суб'єкта учбового процесу притаманне сучасній дидактиці. А це, в свою чергу, пов'язане з розвитком мотиваційної сфери здобувачів вищої освіти. Нам дуже важливе

зацікавлене ставлення студента до навчання. Тому викладачі намагаються удосконалювати навчальний процес, використовуючи різні методи та методичні прийоми. Важливу роль у вирішенні проблеми підвищення мотивації при вивченні української мови як іноземної відіграє навчальний матеріал, відібраний з урахуванням інтересів учнів. Сьогодні можна говорити про те, що навчання українській мові як іноземній здійснюється в рамках нової парадигми, щоб досягти головної мети – оволодіння іноземними мовами як засобом спілкування з урахуванням тих культурних особливостей, які знайшли в ній відображення.

На заняттях викладачі нашої кафедри намагаються використовувати такий мовленевий матеріал, який допомагає іноземним учням опанувати живу мову спілкування. Це сприяє тому, що процес адаптації іноземних студентів до мовного оточення буде швидшим і легшим. Мовне середовище є стимулом для використання отриманих в процесі навчання мовленевих навичок і умінь. Мотиваційна функція мовного середовища полягає в тому, що вона стає стимулятором для активізації навчальної діяльності. Крім короткочасних ситуацій спілкування, у студентів можуть бути і довгострокові плани: створення сім'ї, організація бізнесу, покупка нерухомості та інше. В цьому випадку студенти повинні бути особливо мотивовані. В основному серйозним вивченням української мови починають займатися ті студенти, які мають матеріальну або емоційну мотивацію.

Для забезпечення живого спілкування на мові, що вивчається на занятті, необхідно прагнути до того, щоб в процесі навчання створювалися реальні комунікативні ситуації. Це в свою чергу вимагає використання матеріалів, що відображають розмовну мову. Подібні матеріали повинні відповідати комунікативним, пізнавальним і емоційним запитам учнів. На просунутому етапі навчання в сильних групах одним з напрямків вивчення мови може стати робота з матеріалами, що знайомлять учнів з тими активними процесами, які відбуваються в сучасній українській мові. Особливості, характерні для сучасного мовного розвитку соціуму, носія мови, знайшли своє відображення в рекламних текстах. Рекламні тексти, які є особливим стилістичним феноменом, містять різні розмовні елементи, багато з них відображають особливості мови молоді. Автентичні рекламні тексти були використані нами в якості навчального матеріалу на IV курсі в сильних групах.

Робота над мовою реклами проводиться для аналізу рекламного тексту як складової культури. Під час роботи з подібними текстами використовується прийом коментування, перш за все, країнознавчого. Таким чином, рекламний текст як складова культури дозволяє виявити і усвідомити міжкультурні відмінності. Завдання, пропонувані в роботі з подібними текстами, мають на меті особистісно залучити учнів в процес читання і роботи з текстом. Вправи, що виконуються при цьому, носять комунікативний характер: наприклад, «розкажіть, як у вашій країні рекламуються товари, які можна купити зі знижкою»; " складіть текст реклами будівельних товарів"; " у чому основна відмінність рекламних текстів, з якими ви познайомилися в Україні, від тих, що використовуються у вашій країні».

Підсумовуючи вищезазначене, наголосимо, що використання в якості навчальних матеріалів рекламних текстів не тільки дозволяє вивчати мову на більш глибокому рівні, а й підвищити мотивацію її вивчення, а також емоційно залучити учнів до навчального процесу. Якщо врахувати, що в рекламному тексті чітко видно особливості, характерні для сучасного мовного розвитку соціуму, носія мови, то робота з рекламними текстами дозволить іноземним учням в якійсь мірі відчути "мовний смак" і більш впевнено почувати себе в мовному середовищі.

Ще одним сильним мотивом для студента може стати необхідність вивчення мови через майбутню професійну діяльність. Найчастіше цей мотив найефективніший, якщо студент-відповідальна людина, якщо він сприймає процес навчання як обов'язок перед батьками, перед своєю майбутньою сім'єю і суспільством. У цьому випадку він буде намагатися якомога швидше вивчити іноземну мову для більш ефективного засвоєння теоретичного матеріалу, пов'язаного з його професійною діяльністю, або для більш продуктивного отримання практичних знань. Однією з перешкод для розвитку даної мотивації може виявитися викладання навчальних предметів в університеті англійською мовою. З одного боку, це престиж університету, його статус і рівень, але, з іншого боку, це стає причиною зниження мотивації іноземних громадян для вивчення української мови як іноземної, але ж українська мова їм в будь-якому випадку буде необхідною. Звичайно, навчити студентів в найкоротші терміни мови спеціальності не так вже й легко. Але навчити їх розмовній мові, вмінню читати, познайомити з основною професійною термінологією можливо за більш короткий період часу. І в цьому випадку, крім знань мови, студент значно збільшить свою здатність до самоосвіти і самонавчання.

Ми практично залишили без уваги ще один зовнішній, але дуже важливий мотив студентів в навчанні українській мові як іноземної – позитивну оцінку. З введенням Болонської системи навчання цей мотив не є сьогодні таким популярним, як раніше, але як і раніше залишається дуже важливим, і викладачеві необхідно знаходити правильні та ефективні методи його використання для того, щоб студенти відповідально ставилися до питання навчання і розвитку умінь і навичок.

Можливо, існують ще й інші мотиви для вивчення української мови як іноземної. Вони можуть бути індивідуальними або загальними, але дуже важливо зрозуміти іноземним студентам, які приїжджають в чужу державу на тривалий час, що знання мови, крім всіх перерахованих вище мотивів, – це данина поваги, це особиста культура, це внесок у відносини і просто ознака хорошого тону. Приїзд в іншу країну подібний до нового знайомства, нової дружби, розвитку нових відносин, при яких дуже важливо навчитися розуміти іншу людину, його настрої, думки і стану. А як це можливо зробити, не розуміючи і не вивчаючи його мову? Культурологічна компетенція є невід'ємною складовою комунікативної компетенції, а для її формування у інофона необхідно ознайомлення його з "культурним мінімумом" країни мови, що вивчається, тобто сукупністю базових лінгвістичних знань і уявлень, якими володіє більшість членів даної лінгвокультурної спільноти.

У висновку необхідно сказати, що стан мовної освіти висуває нові завдання перед усіма суб'єктами освітнього процесу. Разом з тим це вимагає більш високого рівня професійної підготовки викладачів, спонукаючи їх знову і знову звертатися до деяких, вже відомих і науково обґрунтованих положень, у зв'язку зі зростанням ролі соціокультурного підходу в сучасній мовній освіті. Враховуючи роль іноземної мови як засобу комунікації та взаєморозуміння у світовому співтоваристві, сучасна методика викладання спрямована на досягнення відчутних результатів у пошуку виходу на іншу культуру та її носіїв. Процес оволодіння іноземною мовою стає творчим процесом пізнання країни мови, що вивчається, менталітету людей, що говорять на цій мові, а також стимулом для підвищення інтересу студентів до предмету і більше усвідомленому оволодінню мовою, якщо в змісті навчання реалізується соціокультурний компонент, який містить в собі великий потенціал для досягнення якісних результатів в оволодінні іноземною мовою як засобом спілкування, в реалізації стратегічної мети навчання мови – розвитку здатності студентів до міжкультурної комунікації. На нашу думку, становлення соціокультурної компетентності, яка передбачає володіння мовними і комунікативними навичками та вміннями, знаннями національно-культурних особливостей, традицій та звичаїв,

менталітету країни мови, що вивчається з метою успішного міжкультурного спілкування і здійснення діалогу культур — - одне з важливих завдань викладання української мови як іноземної на сучасному етапі.

Література:

1 Береговська Е. М. Молодіжний сленг: формування та функціонування // Питання мовознавства. 1996. № 3. С. 32.

2. Бутирська О. Г. Особливості мотивації оволодіння російською мовою іноземними учнями // Науковий Вісник Московського державного університету цивільної авіації (серія Міжнародна діяльність вузів). – М., 2005. – №94(12). – С. 155-161.

3. Грошев І. В. Рекламні технології гендера // Суспільні науки і сучасність. 2000. № 4. С. 173.

Соїна І.Ю.

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

e-mail: soinairina2003@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна освіта виступає однією із ключових сфер формування і управління змінами в суспільстві через свою принципову спрямованість у майбутнє. Зміна поколінь відбувається постійно, що обумовлює постійне оновлення способів, змісту і форм освітньої діяльності у відповідності до вимог часу. Сфера освіти є важливим соціальним інститутом, оскільки через систему освіти відбувається трансляція соціокультурного досвіду. Трансформація сучасного планетарного суспільства на шляху до інформаційного етапу неминуче вимагає якісних змін в усіх сферах його функціонування, особливо у сфері освіти.

Застосування нових інформаційних технологій у формуванні віртуального університету дає можливість, у свою чергу, залучити нові методи навчання у відповідності до вимог глобалізації. Сам по собі віртуальний університет не лише змінює культурне середовище, але й виступає продуктом цих змін, втілюючи власним існуванням основні принципи відкритої освіти.

Віртуальний університет – це більш організована в інституційному плані наступна ланка розвитку ідей дистанційної освіти, яка пройшла еволюцію від поштових (паперових) форм навчання, через телерадіо-відео формат аж до сучасного інтерактивного мережевого формату, долаючи переважну кількість обмежень, що властиві звичному університетському кампусу. В результаті зазначеної еволюції станом на сьогодні можемо спостерігати логічну ситуацію, коли поширення ідей віртуального навчання, з одного боку, корелює із впровадженням сучасних досягнень інформаційних технологій в освіту, а з іншого – із модернізацією в контексті зближення просторів вищої освіти зі сферою бізнесу, на перетині яких народжуються нові моделі взаємин замовників послуг у вигляді представників бізнесу та університетів, як їхніх постачальників [1, с. 240].

На нашу думку, віртуальний університет як горизонт модернізації в галузі вищої освіти в контексті сучасних цивілізаційних викликів може вважатись таким, що забезпечує сучасні вимоги споживача освітніх послуг щодо доступності, гнучкості,

інноваційності та орієнтованості на реальні запити ринку праці. Детальніше ці вимоги до нього виглядають таким чином: а) доступність – студенти бажають отримувати знання саме в режимі онлайн; б) гнучкість – більшість студентів бажає, щоб навчальні курси були доступними будь-коли, без фіксованого розкладу, що враховувало б вимоги студентів, які працюють, або просто надаючи можливість вчитись у зручний час; в) інноваційність – близько половини студентів хотіли б отримувати персоналізовані інструкції або тьюторінг в режимі онлайн, вважаючи досвід навчання у традиційних аудиторіях менш важливим; г) сприяння майбутньому працевлаштуванню – потрібні університети, що безпосередньо фокусуються на навчанні студентів, підготовлених до успішної роботи, затребуваною виробництвом та/або суспільством [3].

Загально визнаним фактом є те, що перехід до постіндустріальної фази розвитку суспільства актуалізував тенденції демократизації та індивідуалізації, що слугувало додатковим чинником поширення ідей віртуальної освіти. Сучасний студент вимагає від університету гнучкості, забезпечення простору свободи для реалізації широкого спектру можливостей його самореалізації; уникнення потенційних суперечностей із робочим графіком, адже велика кількість віртуальних студентів паралельно із освітою вибудовують власну кар'єру тощо. Сучасні університети почали застосувати нові підходи для того, щоб задовольнити освітні потреби суспільства. Ринок освітніх послуг і конкуренція в цій сфері набагато збільшилися, як збільшилася і продуктивність високоосвічених працівників. Сучасні університети здійснюють перепідготовку професорсько-викладацького складу з метою навчити викладачів новим можливостям інформаційних технологій і впровадити асинхронні методики дистанційного і відкритого навчання.

Завдяки віртуальним технологіям в освіті створено сприятливі умови для реалізації ідей lifelong learning (навчання протягом життя), адже віртуальний університет виходить за межі своїх фундаментальних цілей. Саме зазначений соціальний запит вивів дистанційну освіту з периферії систем вищої освіти, де вона існувала не одне десятиріччя, на передній план інноваційного розвитку та безпосередню спричинив її активну імплементацію у більш розвиненій, комп'ютерній формі. Дослідники процесів розвитку віртуальних університетів у національних системах освіти стверджують, що їхнє становлення було ініційовано більше ста років тому: «Ще у XIX ст. відділи кореспонденції, додаткові підрозділи університетів, а також орієнтовані на дистанційну освіту університети відкрили свої двері широкому спектру клієнтів, які з тих чи інших причин не могли безпосередньо відвідувати заняття, залишившись поза традиційними університетами. Цільова аудиторія, навчаючись за допомогою дистанційної освіти, розумілась як окрема, особлива, зазвичай, старша когорта у класичних університетах, як студенти, що отримали «другий шанс» з тих чи інших причин. Сьогодні ж, мільйони людей, традиційні студенти та працюючі дорослі, навчаються з використанням дистанційних методів навчання з безлічі причин та задля безлічі цілей» [2, с. 487]. Отже, хотілося би зазначити, що віртуальний університет є не стільки університетом, що зазнав трансформацій під тиском розвитку технологій, скільки відкриттям, покликаним забезпечити невід'ємні права людини на освіту.

Таким чином, під віртуальним університетом варто розуміти освітній феномен інформаційного суспільства, основним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації в освітніх цілях за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Виявлено необхідність розширення розуміння віртуального університету за межі традиційного технократичного підходу. Доведено, що в умовах сучасного рухливого світу та тих новацій, які внесла інформатизація у світове суспільство, освіта потребує переосмислення застосування інформаційних технологій в економічних, навчальних та професійних цілях.

Література:

1. Друкер П.Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества: Пер. с англ. / П.Ф. Друкер – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 336 с.
2. Guri-Rosenblit S. Virtual Universities: Current Models and Future Trends / Sarah Guri-Rosenblit // Higher Education in Europe. – 2001. – Vol. 26. – No. 4. – pp. 487-499.
3. Rethinking What a «Traditional» College Education Entails: Five Misconceptions About the Online Learning Experience [Electronic resource]. Access mode: http://www.huffingtonpost.com/tracylorenz/rethinking-what-a-traditi_b_5571263.html.

Снегурова Т.А.

*Национальный технический университет «Харьковский
политехнический институт»*

г. Харьков, Украина

e-mail: tatianasneg191@gmail.com

РОЛЬ ГРАММАТИКИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

В системе обучения иностранным языкам грамматике отводится важная роль, независимо от меняющейся с течением времени методической парадигмы. Современная лингводидактика декларирует обучение иностранному языку как средству общения и указывает на прикладной характер изучения грамматики. Тем не менее, ученые-лингводидакты признают, что знание грамматики необходимо учащимся, чтобы правильно строить и понимать иноязычные высказывания, уметь выбирать адекватные лексико-грамматические модели.

При обучении иностранных студентов русскому/украинскому языку на начальном этапе интенсивный курс грамматики наиболее значим, несмотря на его служебную функцию. Его цель – заложить фундамент речевых навыков и умений – основы практического владения языком. Грамматический минимум в обязательном порядке включает в себя предложно-падежную систему русского/украинского языка, систему глагольных форм, а также структуры простого и сложного предложения. Необходимость овладения этими грамматическими явлениями обусловлена сложной морфологией русского и украинского языков, их флективным строем, затрудняющим автоматизацию речевых действий при порождении речевого высказывания. Методисты указывают на необходимость преодоления барьера из многочисленных грамматических форм путем грамматикализации начального курса изучения языка [1].

Опытные педагоги считают, что грамматический строй языка может быть освоен и без заучивания правил, но знание правил облегчает и ускоряет практическое овладения иностранным языком. Наибольший эффект достигается тогда, когда правила предъявляются не в виде текста, а с помощью схем, таблиц, речевых образцов, а затем затренировываются при неоднократном повторении (в устной или письменной форме). После того, как грамматические модели переходят на уровень автоматизированных навыков, они вводятся в речь в виде речевых действий, составляя основу коммуникативной деятельности. Тогда учащиеся при порождении речевого высказывания

обращают внимание не на форму, а на содержание своего высказывания. В случае, если речевой навык не сформирован либо сформирован недостаточно корректно, возникают такие явления, как гезитации, иррелевантные повторы, ошибки рассогласования либо другие маркеры, указывающие на недостаточное овладение грамматическим строем языка [3, с. 54-55].

Иная ситуация складывается при изучении любого иностранного языка на краткосрочных языковых курсах. На передний план выходят другие цели и задачи, в зависимости от которых роль грамматики в учебном процессе приобретает иной характер.

Языковые школы в формате краткосрочного обучения представляют собой наиболее оптимальную форму реализации в ситуациях естественного общения той лингвистической компетенции, которая формировалась в условиях аудиторных занятий. Целью краткосрочного обучения является формирование у учащихся адекватных стратегий речевого поведения, их коррекция в ситуациях реальной коммуникации, освоение нового языкового и культурного пространства. Спецификой обучения иностранным языкам на краткосрочных языковых курсах является интенсивный характер учебных занятий, коммуникативная направленность, использование интерактивных методов.

Учебная программа краткосрочных языковых курсов обычно ориентирована на обучение межкультурному и интерментальному общению, формированию у учащихся представлений о языке как социокультурной реальности [2]. Обозначенная цель обучения диктует выбор средств для ее достижения. Приоритет отдается устным формам общения, а другие языковые и речевые аспекты выполняют вспомогательную функцию.

Обычно тематическое занятие включает в себя презентацию и активизацию тематической лексики, а также необходимого для общения на заданную тему грамматического минимума. Последний должен отвечать требованиям коммуникативной достаточности, но при этом не быть избыточным. Затем осуществляется отработка речевых образцов в ситуациях квазиобщения. И только после этого наступает этап введения данных речевых образцов в естественную коммуникацию.

Кроме тематического представления грамматических тем, на краткосрочных курсах практикуется такая форма учебной работы, как спецкурсы. Тематика спецкурсов определяется потребностями учащихся. Она представлена грамматическими явлениями, наиболее значимыми для того или иного уровня обучения. Как правило, предпочтение отдается грамматическим темам «Виды глагола» и «Глаголы движения», которые наиболее сложны для иностранцев. Многообразие и вариативность коммуникативных тем диктуют необходимость гибкого подхода к изучению грамматических явлений. Важным фактором является также различие в подготовке слушателей курсов. Как правило, они приезжают из разных стран (университетов), обучались на родине по разным программам, предусматривающим разное количество аудиторных часов. Такая гетерогенность учебных групп требует от преподавателя дифференцированного подхода к презентации грамматических тем: одним студентам достаточно комментария преподавателя в ходе урока. Другим требуется дополнительная консультация во внеучебное время.

Таким образом, степень изучения грамматики дифференцируется в зависимости от цели обучения иностранному языку. Так, в практическом курсе русского/украинского языка как иностранного на начальном этапе изучение грамматики требует серьезного внимания преподавателя для формирования правильных речевых навыков. При обучении же иностранных слушателей на краткосрочных курсах изучение грамматики рассматривается как коррекция усвоенных ранее грамматических моделей, ибо употребление в коммуникации ошибочных речевых действий может привести к нарушению самого процесса общения.

Литература:

1. Захава-Некрасова Е.Б. Роль и место грамматики в процессе обучения русскому языку на начальном этапе. – В кн.: Русский язык и методика его преподавания нерусским. – М., 1973. – 232 с.
2. Краева Н.Е. Язык и культура: слагаемые одного процесса / Н.Е. Краева, М.Э. Игнатъева, Е.С. Палеха, Д.С. Егоров // РЯЗР. – 2013. – №5. – С. 96–104.
3. Снегурова Т.А. Фактор стресса в преподавании иностранных языков / Т.А. Снегурова. – Харьков: НТУ "ХПИ", 2019. – 124 с.

Стародубцева Л.Г.
Харківський національний університет
міського господарства ім.О.М. Бекетова
м.Харків, Україна
email:lstar_7@ukr.net

**MOTIVATING HIGHER SCHOOL STUDENTS
FOR LEARNING A FOREIGN LANGUAGE**

In the modern world of rapid and inevitable technical progress aimed at making people's existence on the earth more and more comfortable and their communication more and more convenient an evident necessity to learn foreign languages arises in the life of almost everyone irrespective of his/her sphere of work or activity. Even under quarantine restrictions, business, science, culture, social life and other spheres have not been undergoing a sharp intensity decline. It means, professionals are continuing to communication with each other, and as far as we know the language of international communication is English, this fact grounds its growing popularity and demand in highly qualified teachers and new approaches for teaching, in particular, with the help of digital devices and information technologies giving an opportunity to carry out the processes of learning and teaching distantly. It is essential to note a growing part of individual and distant study in the academic process. Therefore a logical priority is given to motivation among other conditions of succeeding in mastering a foreign language, for example, the English language. This, in turn, causes a need to strengthen and support students' motivation to obtain knowledge even under conditions of the quarantine and distant training.

Motivation for study can be generally defined as a set of factors which can increase students' purposefulness and interest in learning a foreign language. We must not forget that first of all, motivation is an efficient combination of a wish to reach a goal and efforts made to do this. The other factors which constitute motivation are intensive involvement in the process of achieving a goal and persistence in productive actions on the way to the aim. This fact predetermines a key role of a teacher whose responsibility is to create fruitful conditions and provide a proper methodological basis and its successful introduction to the learning process in order to support students' motivation.

In Ukraine, foreign language teachers work in the environment which is non-native for the language they teach, which presents certain problems in terms of its frequent regular practice. Thus, motivating students to study fulfils a number of functions in the academic process and their further integrating into the society as working people. Here are several of them:

- fulfilling university requirements;
- increasing students' education level;
- improving critical and creative thinking skills;
- widening a range of job opportunities and salary potential;
- increasing global understanding in cross-cultural communication, etc.

A teacher is strongly recommended to put a focus on the student's motives to be able to address them properly. [1, p.2]

Let us consider the concept and types of motivation distinguished in psychology so that it is possible to adjust motivating tools and select motivating sources in the most effective way under given conditions which teachers' working environment. Some prominent experts in psychology of language learning motivation speak about instrumental and integrative motivation, but the most commonly recognized and used terms for defining the types of motivation are intrinsic and extrinsic motivation.

R.C. Gardner and W.E. Lambert distinguish "instrumental motivation", which means a learner has a functional purpose, such as getting a better-paid job, passing an examination, meeting other educational requirements, receiving a promotion at work which involves business trips to other countries, using a foreign language on holiday abroad, reading useful material in the target language or getting familiar with the foreign culture, etc. and "integrative motivation", which takes place when a learner's wish is to identify him/herself with the culture of people who represent the studied language native speakers.

Some experts, such as H. Douglas Brown and Graham allocate assimilative motivation as a subtype of integrative motivation. Graham made a distinction between integrative and assimilative motivation. He considers integrative motivation as an intention to learn a foreign language in order to communicate with native speakers and explore their culture and mentality. According to Brown and Graham, assimilative motivation is an incentive to become an integral indistinguishable part of the language community, and what is especially remarkable, it usually requires prolonged emersion into the foreign language environment. Assimilative motivation is typical of people who learn a foreign language and explore its application culture in order to identify themselves almost completely with that foreign culture. Thus, a conclusion can be made that a person with integrative motivation may have no desire to get entirely integrated into the culture of a foreign language. [3, p.2]

Another principle of considering the types of motivation was suggested by Edward Deci in his book "Intrinsic and Extrinsic Motivation". Intrinsic motivation is not connected with obtaining obvious reward in the form of different bonuses, such as a pay rise or passing an exam. The success in the performed activity and the feeling of content and satisfaction in the learning process are motivating factors in such cases. Intrinsically motivated people show behaviour aimed at causing internally rewarding consequences, for example, realizing their high competence and self-determination. [3, p.2] Extrinsic motivation is determined as anticipation of certain outside reward and positive reaction to a successfully performed activity.

The most typical and desirable extrinsic rewards strengthening a person's motivation are money, various prizes, grades, different kinds of appraising feedback, as well as the factors which can be characterized as beneficial too though expressed not in getting a reward but in avoiding punishment for a failed task, for example, avoidance of being excluded from a higher school, fined at work or deprived of a number of privileges. [3, p.3]

Under conditions of distant education during the period of certain restrictions such as imposed quarantine measures, when the main focus is often made on individual study, foreign language teachers face additional load in the form of reinforcing students' motivation to take an active part in the academic process. Computer technologies facilitate the process of acquiring knowledge during distant training and self-study but even an easy and interesting learning process does require an increased degree of motivation in comparison to the academic process in classrooms under the teacher's direct supervision provided that the other parameters are the same (IT application, individual work on Internet sites, etc.) When choosing the most efficient approach for motivating students to learn a foreign language it seems to be reasonable to consider how the types of motivation discussed above are correlated. First of all, let us determine a set of goals a higher school student can have. It should be noted here that a set of goals is also predetermined by the year of study, because for example, first year students and graduates may not have the same objectives.

Taking into account the process of language learning it is suggested to differentiate integrative and instrumental motivation, but practical experience shows that students may be influenced by both of them, though not to an equal degree. Instrumental motivation is apparently characteristic of all students as their main short-term goal is to fulfill an academic requirement. However teachers are recommended to appeal to long-term goals that can be achieved in the future, which is, for example, getting a job that is a better paid in comparison to the ones not involving having developed skills of a language. At the same time, higher school students may combine two types of motivation while learning a foreign language. They may be instrumentally motivated to pass exams to continue study and in some cases to get a scholarship, but also they may like the language as part of culture of a community and enjoy using it as a means of researching this culture and participating in it and becoming its part. [2]

Extrinsic and instrumental motivations have similar roots and effects on a language learner, but they differ in certain ways. Extrinsic one focuses on outside factors as reasons for doing an activity, while instrumental motivation requires an external a purpose of learning. Speaking about intrinsic and integrative motivations, it is possible to find crucial differences because intrinsic motivation deals with what makes someone feel good while integrative motivation is about receiving an opportunity to be a member in a language community. [2] As far as it is seen, combinations of different types of motivation may vary from a student to a student.

In conclusion, it should be emphasized that a teacher's role is to determine what motivates a student in the strongest way and attract her/his attention to exactly those factors which may become a purpose of study. Those methods of teaching should be applied which can encourage students to study to achieve their goals and can show and prove that reaching the goals is quite realistic provided that adequate efforts are made on a regular basis with a proper diligence.

Література:

1. Kamo P. Chilingaryan Motivation in Language Learning. [Електронний ресурс]: 2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, August 2015, URL:https://www.researchgate.net/publication/312209587_MOTIVATION_IN_LANGUAGE_LEARNING (дата звернення: 21.11.2020)
2. Leila Anjomshoa, Firooz Sadighi The Importance of Motivation in Second Language Acquisition. [Електронний ресурс]: International Journal on Studies in English Language and Literature (IJSELL) Volume 3, Issue 2, February 2015, PP 126-137 ISSN 2347-3126 (Print) & ISSN 2347-3134 URL:<https://www.arcjournals.org/pdfs/ijSELL/v3-i2/12.pdf> (дата звернення: 21.11.2020)
3. Zhu Quan Motivation for a Second or Foreign Language Learning. [Електронний ресурс]: SHS Web of Conferences, April 2014, DOI: [10.1051/shsconf/20140604004](https://doi.org/10.1051/shsconf/20140604004) URL:https://www.researchgate.net/publication/270837339_Motivation_for_a_Second_or_Foreign_Language_Learning (дата звернення: 22.11.2020)
4. Зробок Н. М. Роль мотивації у вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / Н. М. Зробок, Н. Г. Пономаренко // Четверта Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Науковий потенціал України 2008». URL: <http://intkonf.org> (24.11.2020)
5. Холмакова Ю.В. Мотивація до вивчення іноземних мов як феномен сучасної науки та практики. [Електронний ресурс]: Молодий вчений. 2016. №4. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/192.pdf> (дата звернення 24.11.2020)

*Тесленко В.А.,
Харьковский национальный университет строительства и
архитектуры,
г. Харьков, Украина,
vlates@ukr.net ,
Моспан Е.П.,
Харьковский национальный университет строительства и
архитектуры,
г. Харьков, Украина,
elena.mospan@gmail.com*

ПОДГОТОВКА ИНОСТРАННЫХ УЧАЩИХСЯ К ВОСПРИЯТИЮ КУРСА «АРХИТЕКТУРНОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ»

В настоящее время иностранные учащиеся, прибывающие для получения образования в ХНУСА, в абсолютном большинстве выбирают специальность архитектора. Студенты, приехавшие из ближнего зарубежья (стран постсоветского пространства), а таких сейчас в силу разных причин становится все меньше и меньше, поступают сразу на 1 курс. Представители же дальнего зарубежья должны пройти

начальную языковую подготовку на подготовительных факультетах, где в курсе языка обучения предусмотрены занятия по научному стилю речи. При этом будущие архитекторы учатся вместе с будущими инженерами. Большая специализация обучения обеспечивается на подготовительном отделении ХНУСА, для которого сотрудниками кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан созданы специальные учебные пособия и методические разработки для студентов архитектурного и строительного профилей обучения, содержащие учебные тексты и специальную лексику. В то же время следует признать, что даже ранний заезд и полный курс начального обучения языку специальности не может подготовить иностранных учащихся к полноценному восприятию лекций.

Одним из средств снятия языковых и смысловых трудностей на первом курсе (при продолжающемся изучении языка обучения) могут стать специальные учебно-методические разработки для подготовки иностранцев к восприятию отдельных тем базовых учебных дисциплин, создаваемые при взаимодействии преподавателей специальных предметов и сотрудников кафедры языковой подготовки. Такие материалы должны содержать подробный перечень основных вопросов, которые будут рассматриваться на ближайшей лекции, и самую существенную, возможно, даже минимально необходимую информацию по каждому из них (включая цифры, даты, названия, фамилии и т.п.). Также следует составить для иностранных учащихся списки самых частотных терминов и конструкций, которые будут использованы лектором на следующем занятии, для того, чтобы учащиеся смогли заранее перевести и их, и вопросы и получить предварительное представление о содержании лекционного материала. При таком взаимодействии составление перечня подтем и отбор минимально необходимой информации берет на себя предметник, а лексическую работу выполняет лингвист.

Подобные разработки можно было бы назвать опорными конспектами, но в этом случае не избежать путаницы с наработками В.Ф. Шаталова и его учеников, у которых учебный материал с целью интенсификации его усвоения представляется в виде наглядных образов. Поэтому предлагаемые разработки можно именовать базовыми конспектами, хотя, методически и те, и другие материалы будут иметь много общего.

Начинать работу следует с базовых учебных курсов, каковым для будущих архитекторов является «Архитектурное проектирование», на которое, по сравнению с другими дисциплинами, выделено несопоставимо большее количество учебного времени. Отличительная особенность преподавания этого предмета состоит в том, что, как признают авторы ставших классическими учебников, его теоретические основы (понятие о пространстве и объеме, сведения об архитектурных элементах и их формах, пропорциях, масштабе, приемах гармонизации и пространстве) основаны на изучении лучших архитектурных памятников разных стилей и времен, причем с обязательной опорой на наглядность.

При этом на первых занятиях студентам преподаются общие теоретические вопросы, такие, как природа архитектуры, ее требования, архитектурные принципы, разные составляющие технического совершенства и т.п. К восприятию подобной информации иностранных студентов необходимо готовить в первую очередь. Такая работа, к сожалению, очень затратна по времени и прилагаемым усилиям, но все это должен компенсировать ожидаемый результат – новый уровень понимания иностранными учащимися профильного лекционного материала.

Тихоненко О.В.
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна
e-mail: tykhonenko_olena@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ, МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Інтеграція України в європейське співтовариство надає великі можливості для здобувачів знань у плані міжкультурної взаємодії, водночас висуває нові вимоги до стандартів освіти, зокрема оволодіння мовою держави на тому рівні, який дозволить ефективно співпрацювати з представниками інших національностей.

Найважливішим завданням у навчанні української мови як іноземної є формування й підтримання мотивації учнів до вивчення мови та культури країни, обраної для здобуття освіти.

Для розвитку вмінь міжкультурної комунікації, оволодіння елементами мовного етикету, вироблення позитивного ставлення до побуту й культури іншої країни необхідно цілеспрямовано долучати до змісту занять матеріал лінгвокраїнознавчого змісту, поєднуючи аудиторну й позааудиторну роботу, оскільки це ефективний процес формування комунікативних умінь і навичок, лінгвістичної та міжкультурної компетентностей. Міжкультурний акт не може здійснюватися без розуміння національно-культурного й історичного змісту спадщини України та її державної мови. Тому необхідно вивчати і застосовувати різні методики формування лінгвокраїнознавчої компетенції. Тому особливу увагу зосередимо на дієвому виді позааудиторної роботи – навчальній екскурсії, яка вважається засобом інтенсифікації навичок говоріння, аудіювання, побудови діалогу тощо, однією з ефективних форм роботи з іноземними учнями. Екскурсію розуміють як форму організування навчання, яка дозволяє проводити спостереження, а також вивчення предметів, явищ, процесів у звичайних умовах [2, с.167]. Як бачимо, з погляду педагогіки, екскурсія видається специфічним навчально-виховним заняттям, перенесеним відповідно до певної освітньої або виховної мети до музею, на виставку, виробництво, по місту тощо. Як і заняття, означений захід передбачає особливу організацію взаємодії викладача і здобувачів знань. Безумовно, підготовча робота перед екскурсією знайомить іноземців з необхідною базовою лексикою, дозволяє їм розширити активний і пасивний словник. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності здійснюється на тлі діалогу культур з урахуванням відмінностей у соціокультурному сприйнятті світу, що сприяє досягненню міжкультурного порозуміння між учасниками освітньої діяльності.

Тематична навчальна екскурсія занурює іноземців у світ культури й побуту іншої країни. Вони відчують, що мова, яку вивчають, на деякий час стає невід'ємним засобом спілкування й отримання різноманітної унікальної інформації в буденному житті місцевих мешканців. Завдяки взаємодії іноземців з носіями української мови формується міжкультурна компетентність.

Навчальна екскурсія, застосовувана в процесі навчання, є ефективним способом у розвитку продуктивної мовленнєвої діяльності, полягає в одночасному навчанні мови та культури як її невід'ємних складників. У ході проведення навчальної екскурсії важливими є передекскурсійний, основний і завершальний етапи [1, с.604]. На передекскурсійному етапі, що проходить в аудиторії, спочатку засвоюють лексику і читають тексти

(наприклад: «Харків», «Агроуніверситет», «Музей І. Рєпіна» та ін.), виконують передтекстові та післятекстові вправи, переглядають тематичні ілюстровані стенди, світлини іноземців з екскурсій попередніх років. Основний етап передбачає навчальну екскурсію з відповідної теми (по місту, до історичного музею, у дендропарк тощо). На завершальному етапі – в аудиторії, здійснюється перевірка засвоєння матеріалу з теми і проведеної навчальної екскурсії. Важливим етапом цієї роботи може бути не тільки бесіда, а й невеликі монологічні висловлювання іноземних студентів після екскурсії, де вони реалізують отримані й закріплені знання. Такого роду екскурсії матимуть навчальний результат, якщо студенти будуть до них підготовлені, а їхня мовленнєва діяльність мотивована. Іноземні учні починають усвідомлювати, що мова, яку вони вивчають, є для них не лише засобом спілкування, а й засобом отримання різноманітної інформації.

Очевидно, що поєднання аудиторного заняття і навчальної екскурсії з відповідної теми посилює зацікавленість до української мови та української культури, а також сприяє формуванню міжкультурної компетентності завдяки новому країнознавчому матеріалу, адаптуванню іноземця до іншої культури, національних особливостей і побуту українців, розвитку сприятливих взаємовідносин між носіями мови, закріпленню лексико-граматичного матеріалу шляхом занурення в реальну буденність позааудиторного заходу.

Важливо, щоб тема екскурсії спиралася на лексику і граматику, уже засвоєну на заняттях. Під час екскурсії цей матеріал має бути активізованим і закріпленим у процесі комунікації. Тому ефективність навчальної екскурсії може досягатися саме на етапі базового оволодіння мовою.

Введення до навчальної програми заняття як навчальної екскурсії по місцях пам'яток дозволяє поєднувати культурне просвітництво іноземців з ефективним розвитком їхніх мовних здібностей. Однак у процесі формування навичок міжкультурної комунікації належить урахувувати національно-культурні особливості мови. Важливо навчити іноземців розуміти особливості української культури, ознайомити їх із традиціями і звичаями України (ілюстровані стенди кафедри «Українські звичаї та обряди»), з головними історичними подіями, що мають велике значення в розбудові держави. Метою таких занять є наочне знайомство іноземців з площами Конституції і Свободи, вулицями Сумською, Університетською, проспектом Московським і Науки, історичними місцями (Університетською гіркою, Бурсацьким узвозом), пам'ятником Т.Г. Шевченкові та різними архітектурними пам'ятками міста. Екскурсія до історичного музею Харкова викликає зацікавленість до старовинних предметів побуту й одягу, історичних подій України в контексті світової історії загалом і міста Харкова зокрема. Іноземці з цікавістю ознайомлюються з пам'ятками Харкова в мініатюрі на площі архітектора Бекетова. Зазвичай тут відбувається активний діалог викладача зі студентами, де можна спостерігати засвоєння іноземними здобувачами базової лексики, відмінків української мови, дієслів руху, стилю мовлення.

Важливим аспектом у методиці викладання української мови як іноземної є наочність, оскільки за допомогою неї можна продемонструвати лексичне значення слова. Під час україномовної підготовки оптимізувати й унаочнити навчальний процес дозволяє саме навчальна екскурсія як спосіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності у поєднанні з аудиторним заняттям.

Отже, викладання української мови на всіх етапах роботи з іноземцями передбачає проведення екскурсій по Харкову, до історичного музею, де здобувачі вступають у діалог з викладачем, переглядаючи унікальні архітектурні та скульптурні пам'ятки міста, швидше адаптуються до міста, де мешкають і навчаються. Усе зазначене дає можливість сформуванню лінгвокраїнознавчу, міжкультурну та комунікативну компетентності,

сприяє розширенню лексичного запасу і діалогу, підвищує мотивацію іноземних здобувачів до ознайомлення і вивчення української мови й української культури.

Література:

1. Нефёдов И.В. Экскурсия как способ формирования лингвокультурологической компетенции при обучении РКИ / И.В. Нефёдов, М.А. Хашхаян // Молодой учёный. – 2015. – № 20 (100). – С. 602 – 606.
2. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. –176 с.

Токуєва Н. В.

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава, Україна

e-mail: tokuyeva@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ ЛЕКЦІЙ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

Проблема сприйняття та осмислення лекцій зі спеціальності в українських вишах виявляється однією з найскладніших для іноземних здобувачів вищої освіти. Це пов'язано з браком навчальних посібників з аудіювання, недостатньою увагою викладачів до цього виду мовленнєвої діяльності на початковому етапі навчання, роботою на лекційному занятті без опори на текст, читанням лекцій спільно українським та іноземним здобувачам вищої освіти, відсутністю навичок конспектування тощо. Для вирішення даної проблеми останнім часом все частіше йдеться про необхідність пошуку нових методик, покликаних полегшити сприйняття й розуміння змісту лекцій за фахом інофонами.

Аудіюванню як одному з найскладніших видів мовленнєвої діяльності прямо чи опосередковано присвятили наукові розвідки сучасні українські дослідники проблем навчання української мови як іноземної (УМІ) Ігнатова В. В., Козаровицька З. Н. (залежність аудіювання від умов сприйняття), Гайдук Л. П., Манаєва Г. С., Дочинец Д. І. (навчання аудіювання лекцій на початковому етапі), Приходько А. М. (навчання іноземних студентів із ближнього зарубіжжя аудіюванню лекцій зі спеціальності засобами комп'ютерних програм), Ушакова Н. В. (лінгвістичний та екстралінгвістичний характер факторів успішного аудіювання на початковому етапі навчання іноземців) та ін.

Метою нашого дослідження є виявити та охарактеризувати проблеми формування навичок аудіювання в іноземців на початковому етапі вивчення української мови та визначити оптимальні шляхи їх вирішення.

Вимоги, що пред'являються сьогодні українською вищою школою до рівня підготовки абітурієнтів, не завжди відповідають рівню підготовленості іноземних громадян до вступу в ЗВО. Нерідко навіть успішне оволодіння українською мовою в обсязі рубіжного рівня (B1), необхідного іноземцям до вступу в українські виші, виявляється недостатнім для навчання за обраною спеціальністю. Даний рівень, запропонований у Державному стандарті України «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика» засвідчує «можливість розгорнутого спілкування в стандартних ситуаціях та в умовах комунікації з елементами непередбачуваності» [1]. Але у процесі сприйняття й розуміння усної української мови, зокрема, наукового стилю мовлення, іноземці змушені долати безліч труднощів. Це обумовлено рядом факторів, серед яких можна назвати недостатнє володіння українською мовою, зокрема, мовою

спеціальності, нестачу навчальних годин, необхідних для формування навичок і умінь аудіювання та запису лекцій за фахом, через пізній чи нерівномірний заїзд іноземців, дефіцит навчальних посібників, спрямованих на автоматизацію даних навичок і вмінь, а також, як указують деякі науковці, іноді й «методично некоректна організація та презентації навчальних матеріалів» [2]. Крім того, іноземці не вміють конспектувати лекції, працювати із джерелами інформації, аналізувати інформацію великого обсягу.

Труднощі у сприйнятті лекцій пов'язані і з тим, що в іноземців недостатньо сформовані певні механізми, які беруть участь у процесі аудіювання. А отже, під час роботи на початковому етапі навчання української мови слід звернути особливу увагу на формування в іноземців певних механізмів, необхідних для сприйняття усного мовлення. Так, підбір різного типу тренувальних вправ, передтекстових та післятекстових завдань може сприяти розвитку короткочасної пам'яті, яка допомагає утримувати в свідомості сприйняті на слух слова і словосполучення протягом часу, необхідного для осмислення фрази або невеликого тексту; розвивати довгострокову пам'ять, що характеризується практично необмеженими часом зберігання й обсягом обробленої інформації. Більш складним завданням виявляється формування ймовірнісного прогнозування, яке допомагає за початком слова, словосполучення, речення передбачити їхні закінчення, адже труднощі прогнозування виявляються тісно пов'язаними з лінгвістичними характеристиками звукового мовлення, що унеможливує недостатнє знання мовних форм, і з розумінням смислової сторони інформації. Тож працюючи з текстом (в усній чи письмовій формі), викладачеві УМІ ще на початковому етапі навчання необхідно приділити увагу процесові осмислення іноземними слухачами текстової інформації, в результаті якого відбувається встановлення смислових зв'язків і відносин; внутрішньому промовлянню, коли слухач перетворює звукові образи на артикуляційні, адже впізнавання й розуміння нової лексики відбувається за умови чітко сформованих вимовних навичок; сегментації мови – вміння виділити окремі слова, синтагми, фрази і зрозуміти сенс кожного елемента, щоб осмислити ціле повідомлення; ідентифікації понять, тобто звірення сигналів, що поступають, з тими моделями і зразками, які зберігаються в пам'яті.

Дослідниці Клобукова Л. П. і Михалкіна І. В. виділяють ще два психофізіологічних механізмів – селекціонування корисного звукового сигналу та механізм адаптації, розвитком яких, на їхню думку, слід спеціально займатися в ході навчального процесу. Селекціонування допомагає іноземцям відсікати сторонні звукові сигнали, що, безумовно, важливо в умовах читання лекції, коли студент повинен навчитися сприймати на слух мовлення навіть за умов присутності шумів, що відволікають увагу (звуки, що доносяться з коридору або з вулиці, шепіт сусідів тощо). Механізм адаптації виявляється пов'язаний з тим, що, звикаючи до голосу одного викладача, який працює з групою на початковому етапі навчання в умовах доуніверситетської підготовки, іноземному слухачеві надзвичайно складно сприймати людей з іншими голосовими параметрами та іншим темпом мови [2].

Безумовно, для того щоб зрозуміти текст на слух, усіх цих механізмів недостатньо: необхідна ще робота механізму логічного розуміння. У сукупності всі ці механізми сприяють оптимальному сприйняттю й осмисленню іноземцями пропонованої інформації. Крім того, викладачі УМІ не завжди в повній мірі приділяють достатньо уваги роботі над цим видом мовленнєвої діяльності або ж обмежують вибір текстів, пропонованих для сприйняття на слух, темами й ситуаціями побутової та соціальної сфер спілкування. Таким чином, іноземний громадянин виявляється не підготовленим до навчально-професійного спілкування. Пов'язано це також і з дефіцитом посібників з аудіювання, в яких були б представлені не лише ретельно підібрані тексти за фахом, а й система вправ, спрямованих на вироблення навичок і умінь цього виду мовленнєвої діяльності. Подібні

вправи повинні сприяти запам'ятовуванню максимуму значимої інформації, необхідної в подальшому для оформлення мовного висловлювання з даного тексту. Навчальні посібники з аудіювання лекцій із дисциплін навчально-професійного циклу, орієнтовані на здобувачів вищої освіти, що навчаються на першому-другому курсах українських вишів, затребувані практикою, оскільки здатні оптимізувати навчальний процес.

Істотні труднощі для іноземців виявляються і в тому, що, на відміну від семінарських занять, де здобувачі вищої освіти, як правило, можуть спиратися на наявний на руках текст, нерідко адаптований, і зіставляти почуте з побаченим, а викладач, за необхідності, може зупинити хід уроку і пояснити ту чи іншу граматичну конструкцію, семантизувати незнайомі слова тощо, на лекціях їм доводиться сприймати чуже мовлення без опори на зоровий образ. Недостатня автоматизованість мовних навичок призводить до зниження сприйняття змістовної сторони лекційного матеріалу. Якщо ж під час лекцій використовується зорова опора (наприклад, презентація матеріалу на слайдах), це значно покращує якість запам'ятовування. На думку Швець Л. С., саме мультимедійні технології, що поєднують слайди графічного, текстового, анімаційного характеру з використанням схем, таблиць, малюнків, фотографій, фрагментів відеофільмів, за доволі короткий проміжок часу дозволяють іноземцям зрозуміти нові складні теми, поняття; сприяють кращому засвоєнню знань та запам'ятовуванню матеріалу [3, с. 237].

Дослідник Суригін О. І. вказував, що «здатність до сприйняття (засвоєння), до осмисленого слухання лекції, а не до письмової фіксації матеріалу, повинна бути однією з цілей навчання. Таким чином, не вміння конспектування або записи лекцій, а здатність засвоєння її змісту є однією з приватних цілей навчання на доуніверситетському етапі» [4, с. 74]. Адже на лекції іноземець слухає й осмислює пропоновану інформацію, тоді як конспектування, аналітико-синтетична переробка інформації вихідного повідомлення, за відсутності сформованих навичок, що передбачають уміння стисло записати почутий текст, не втративши при цьому сенс і логіку викладу, часто перетворюється на фіксацію матеріалу без вдумливого аналізу («записав, що встиг»). Це не означає, що іноземний здобувач нічого не повинен записувати на занятті, але лекційні тексти у вигляді копій краще роздавати після заняття, таким чином він отримує можливість зіставити записане ним під час лекції з наданою лектором інформацією, що значно спрощує завдання освоєння нового матеріалу.

Розуміння сенсу мовного повідомлення можливо лише за умови, якщо інофони мають можливість отримувати необхідну їм інформацію, при цьому не усвідомлюючи мовної форми повідомлення. Крім того, швидкість і якість сприйняття інформації іноземними здобувачами вищої освіти істотно відрізняється від цих показників в українських. Швидкий темп лектора, який орієнтується, в основному, на українську аудиторію, призводить до того, що іноземці не встигають стежити за ходом думки мовця. Для того щоб темп мовлення не став на заваді сприйняття інформації на слух, швидкість пред'явлення лекційного матеріалу в окремих випадках може уповільнюватися за рахунок збільшення тривалості пауз між змістовими частинами, що покращує ймовірніше прогнозування та надає можливість зрозуміти загальний зміст повідомлення [5, с. 85]. Адже результативність аудіювання, як зазначала Ушакова Н. В., більш, ніж в інших видах мовленнєвої діяльності, залежить від роботи викладача, оскільки форма і зміст інформації, а також умови її пред'явлення створюються самим лектором [6, с. 161].

Як показує практика, у більшості іноземців виникають великі труднощі в розумінні того чи іншого наукового тексту. Це створює розрив між теорією і практикою: вони механічно заучують незрозумілі їм терміни, які не в змозі застосувати в науковій дискусії, під час аналізу тексту чи роботи над перекладами текстів, написання наукових робіт тощо. Для вирішення цієї проблеми, з одного боку, необхідно створення нових навчальних

посібників із загальнонаукових дисциплін для іноземних здобувачів вищої освіти, в яких були б представлені адаптовані тексти за фахом, орієнтовані на той чи інший рівень володіння українською мовою, з іншого – лекційний матеріал повинен опрацьовуватися на семінарських заняттях з УМІ, що, безумовно, допоможе іноземцям розібратися в складних теоретичних питаннях і одночасно буде сприяти формуванню професійних навичок в царині мовленнєвого вміння.

З огляду на той факт, що аудіювання є метою і засобом навчання, викладач УМІ, щоб допомогти іноземним громадянам успішно включитися у процес навчання на основних факультетах ЗВО, повинен приділяти достатньо уваги формуванню у них специфічних умінь і механізмів, необхідних для адекватного сприйняття лекцій із дисциплін обраного профілю, що, у свою чергу, забезпечить слухачеві розуміння неадаптованих текстів будь-якої жанрово-стильової приналежності та сприятиме організації плідного й ефективного навчального процесу.

Література:

1. Державний стандарт України «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика / Укладачі: Д. Мазурик, О. Антонів, О. Синчак, Г. Бойко. 2018. // URL : www.slideshare.net › standart-...

2. Клобукова Л. П., Михалкина И. В. Проблемы обучения аудированию в зеркале реальной коммуникации, 2002. URL : www.gramota.ru/biblio/magazines/28_25

3. Швець Л. С. Оптимізація викладання медичної біології англomовним студентам в умовах кредитно-трансферної системи. *Навчання іноземних студентів в Україні: традиції, реалії, перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 35-річчю факультету підготовки іноземних громадян.* 20 листопада 2015 р. Полтава : Вид-во ПДАА, 2015 р. С. 236–241.

4. Сурыгин А. И. Педагогическое проектирование системы предвузовской подготовки иностранных студентов. 2-е вид. Санкт-Петербург : «Златоуст», 2008. 129 с.

5. Игнатова В. В., Козаровицкая З. Н. Зависимость аудирования от условий восприятия. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : тези XIV Міжнародної науково-практичної конференції.* 3–4 червня 2010 року. Х. : ТОВ «ЕДЕНА», 2010. С. 84–86.

6. Ушакова Н. В. О некоторых факторах успешности аудирования на начальном этапе обучения РКИ. *Инновации и традиции в преподавании русского языка в вузе и школе : материалы IX Международной научно-практической конференции.* Х. : Изд-во ХНУСА, 2014. С. 159–161.

Ходаківська М.О.

Харківський національний університет будівництва й архітектури

м. Харків, Україна

e-mail: khodakovskaya@i.ua

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ВИВЧАЄМО УКРАЇНСЬКУ МОВУ»

Методика викладання будь-якої мови є теоретичною дисципліною, практичним утіленням основних напрацювань якої стають навчальні посібники та підручники. Із здобуттям Україною незалежності та закріпленням за українською мовою статусу державної розпочався інтенсивний розвиток методики викладання української мови як іноземної, що значно розширило її потенційні можливості у світі.

Вирішення актуальних проблем методики викладання української мови як іноземної розпочалося на початку 90-х минулого століття. Мовознавці (І. Кочан, С. Палінська, О. Сербенська та ін.) почали окреслювати перспективи розвитку методики викладання української мови як іноземної у поєднанні різних напрямів комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, лінгвокраїнознавства тощо.

Ринок освітніх послуг стає все більш привабливим для іноземних студентів. І хоча реалії цього року призвели до зменшення кількості освітніх мігрантів, це не зменшує нашого прагнення до пошуку нових ефективних форм і напрямів навчання української мови як іноземної на базі закладів вищої освіти. Пошук нових шляхів спрощення й оптимізації процесу опанування фахом робить методику викладання української як іноземної дієвим інструментом в руках викладача. Тема нашого дослідження зосереджена на методиці формування лексико-граматичної складової мовної компетенції майбутніх фахівців, які опановують професію українською.

Аналіз підручників, посібників із української мови як іноземної засвідчує тенденції до комплексного: культурологічного та комунікативно-діяльнісного підходів у викладанні дисципліни. Таким є підручник «Вивчаємо українську мову», виданий колективом кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного університету будівництва й архітектури. Підручник має практичну спрямованість та ґрунтується на принципах активної комунікативності й спрямований на оволодіння іноземними студентами навичками та мовною компетенцією в різних сферах спілкування: у професійній, побутовій та суспільно-публіцистичній. У підручнику подано всі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, письмо, монологічне та діалогічне мовлення; потужний блок лексико-граматичного матеріалу в супроводі практичних завдань пасивного та активного характеру. Перевага надається циклу активних вправ, що розвивають мовленнєву діяльність, творчий підхід до обраної теми, чуття мови тощо.

Посібник складається з кількох розділів. У першому розділі надається теоретичний лексико-граматичний матеріал з доволі великою кількістю завдань, що сприяють ґрунтовнішому опануванню та практичному засвоєнню студентами норм усного й писемного професійного мовлення. Кожна граматична тема має чітку структуру: короткі теоретичні відомості, приклади, сукупність вправ, розташованих за принципом «від простого – до складного».

Другий розділ присвячений розвитку та вдосконаленню навичок оглядового та навчального читання. Третій розділ спрямований на розвиток комунікативної компетентності в професійній та соціально-культурній сферах. Окремо подано граматичний довідник з української мови в таблицях.

Водночас у підручнику міститься низка текстів для аудіювання, активного та пасивного читання професійно зорієнтованих та спрямованих на адаптацію іноземних громадян до нового для них соціокультурного середовища.

Основною метою підручника стало вдосконалити вміння студентів спілкуватися нормативною літературною українською мовою. Доволі велика кількість різних завдань надають можливість вибору викладачам та студентам і для аудиторної, і для позааудиторної роботи, що дозволяє й враховувати індивідуальні можливості студентів. Як свідчить попередня апробація запропонованого підручника, він надає іноземним громадянам реальну допомогу в опануванні курсу української мови як іноземної,

формуючи в них сталі навички та вміння і в професійній сфері, і в різних ситуаціях соціально-культурного оточення.

Отже, основними принципами формування лексико-граматичної складової іншомовної комунікативної компетенції є інтегрування знань із галузей міжкультурної комунікації та психолінгвістики, формування компетентнісного, культурологічного та комунікативно-діяльнісного підходів у викладанні дисципліни. Подальшою перспективою вбачаємо поглиблення лінгводидактичних розробок із проблем формування професійно зорієнтованого мовлення майбутніх фахівців, а також створення електронного підручника.

Література:

1. Від викладання української мови іноземцям до мовної політики: що обіцяє Державний стандарт [Електронний ресурс]. URL: <https://ucu.edu.ua/news/vid-vykladannya-ukrayinskoji-movy-inozemtsyamovnoyi-polityky-shho-obitsyaye-derzhavnyj-standartz-ukrayinskoji-movy-yak-inozemnoi/> (дата звернення: 12.12.2019)

2. Креч Т. В., Ігнатова В. В., Мартинова І. Є., Мілева І. В., Ходаківська М. О. Вивчаємо українську мову / Підручник для студентів-іноземців. – Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2019. – 370 с.

3. Палінська О. Принципи оптимізації роботи на занятті з української мови як іноземної / О. Палінська // Българска украинистика. –2012. – Брой 1. – С. 104–115.

4. Сербенська О. Українська мова як об'єкт вивчення для іноземців (соціо-психолінгвістичний аспект) / О. Сербенська // Українська мова як іноземна. Проблеми методики викладання : зб. матеріалів міжнародної наукової конференції. – Львів : Каменярь, 1994. – С. 14–20.

5. Кочан І. Становлення і розвиток методики викладання української мови як іноземної / І. Кочан // Теорія і практика викладання української як іноземної. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – Вип. 7. – С. 17–23.

6. Цуркан М. Методика викладання української мови як іноземної на синхронному зрізі XXI століття: тенденції розвитку. //Нова педагогічна думка. 2019. № 1 (97). – С.97-102

Цимбал Т. Н.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

г. Харьков, Украина

e-mail: tsimbal.tn@gmail.com

ОБУЧАЮЩАЯ СИСТЕМА ЗАДАНИЙ В ТЕСТОВОЙ ФОРМЕ

Глобальная информатизация коснулась всех сфер жизни, в том числе и системы образования. Возникла необходимость значительной перестройки всех составляющих образовательного процесса вуза: повышенное внимание к интерактивным формам обучения, обязательное использование цифровых технологий на всех этапах процесса обучения – от подачи материала до его контроля, моделирование и применение инновационных методов обучения, организация и регламентация самостоятельной работы обучающихся, развитие информационно-коммуникационной компетенции всех участников образовательного процесса. Это послужило толчком, к развитию новых подходов к обучению, основанных на применении информационных технологий, а также

трансформацию общих и частных методик преподавания, вынужденных меняться в соответствии с запросами общества.

Обучение без заданий не эффективно, а нередко и вредно, потому что отучает от мышления и от самостоятельности в учебной работе. Отсутствие или недостаток опыта самостоятельного решения учебных задач переносится и на неумение выпускника школы или вуза успешно решать затем и жизненные задачи. В подлинной образовательной деятельности ведущая роль отводится не только педагогу, но и заданиям. Главная цель заданий — побуждение учащихся к активной самообразовательной деятельности, развитие учащихся, овладение необходимыми знаниями, умениями и навыками до требуемого уровня компетенции [2].

Таким образом, педагогическое задание можно также определить, как «средство развития, обучения и воспитания, способствующее развитию личности, повышению качества знаний, а также повышению эффективности педагогического труда» [3].

Педагогические задания выполняют как обучающие, так и контролирующие функции. Обучающие задания учащиеся применяют для активизации собственного учения, усвоения учебного материала и саморазвития. Контролирующие задания применяются, напротив, педагогом или проверяющими органами, после окончания учебного года, или другого определенного цикла (семестра), с целью диагностики уровня и структуры подготовленности. Большая часть заданий может использоваться и для обучения и для контроля. Часть заданий используется для самообучения, самоконтроля, сопровождаются указаниями к решению, а также точными и полными ответами.

В нашей работе, мы рассмотрим, задания в тестовой форме как один из наиболее технологических вариантов усвоения учебной информации, предполагающий четкую и быструю дифференцируемость правильного ответа от неправильного.

Основными свойствами педагогических заданий в тестовой форме являются «форма», «содержание» и «композиция». Рассмотрим данные свойства более подробно.

Содержание заданий — это специально отобранная и признанная обществом система элементов объективного опыта человечества, применение и усвоение которой необходимо для успешной профессиональной деятельности индивида в избранной им сфере и в процессе жизнедеятельности. Содержание образования задается учебным планом и соответствующими ему программами учебных дисциплин; оно отражается в учебниках, учебных пособиях и в других средствах обучения.

Форма педагогического задания определяется как такое расположение элементов, которое наилучшим образом позволяет выполнить предназначенную функцию контроля или обучения. От правильного выбора формы зависит точность выражения содержания задания, также применение различных форм тестовых заданий позволяет формировать и проверять различные виды знаний, делать самоконтроль интереснее и естественнее.

Композиция заданий в тестовой форме определяется как педагогическая деятельность, объединяющая возможности тестовой формы и содержание учебных дисциплин в учебные и контрольные задания, такие, которые отвечают требованиям современных образовательных технологий. Цель композиции — создание таких заданий, которые можно использовать в автоматизированных системах контроля и самоконтроля знаний, а также для организации самостоятельной работы обучающихся. Главный предмет композиции заданий — творческое соединение их формы и содержания.

Задание в тестовой форме представляет собой единицу учебного материала, сформулированную в повествовательной форме предложения с неизвестным. Подстановка правильного ответа вместо неизвестного компонента превращает задание в утверждение, или, на языке логики, в истинное высказывание. Подстановка неправильного ответа ведёт к образованию ложного высказывания, что свидетельствует о незнании испытуемым

данного учебного материала. Задание в тестовой форме отвечает не только общим требованиям педагогической целесообразности, корректности содержания, но и обладает ещё дополнительным свойством технологичности, приобретаемым за счет специфической тестовой формы» [1].

По мнению В. С. Аванесова «задание в тестовой форме характеризуется как педагогическое задание, к которому предъявляются требования [7]:

- краткости;
- технологичности
- правильности формы;
- логической формы высказывания;
- одинаковости правил оценки ответов;
- наличия определенного места для ответов;
- правильности расположения элементов задания;
- одинаковости инструкции для всех испытуемых;
- адекватности инструкции форме и содержанию задания.

С помощью перечисленных характеристик-требований — а это одновременно и признаки качества заданий — появляется практическая возможность отличить задания в тестовой форме от нетестовых заданий.

В процессе обучения, как правило, применяются, не отдельные задания, а их системы.

В научной литературе под системой заданий в тестовой форме понимается «содержательная система, охватывающая взаимосвязанные элементы знаний» [6]. В систему заданий могут входить абсолютно любые виды и формы заданий без каких-либо ограничений. «В отличие от тестов, в системах заданий вероятность правильного ответа на последующее задание может зависеть от вероятности правильного ответа на предыдущие задания. Результатом применения систем заданий является не педагогическое измерение, а педагогическая оценка. Тестовый контроль способствует рассмотрению достижений учащихся в процессе продвижения от одного уровня усвоения материала к другому» [7, с. 113–115]. В. С. Аванесовым «выделены и исследованы четыре основных вида систем заданий в тестовой форме, эффективные для научной организации учебного процесса: цепные, тематические, текстовые и ситуационные системы заданий в тестовой форме» [1, с. 237].

Технология проектирования обучающих систем заданий в тестовой форме включает в себя два больших этапа.

Первый этап направлен на работу с учебным материалом. На данном этапе необходимо подобрать учебный материал из разных источников. Далее учебный материал необходимо редуцировать, используя технологию «квантования учебных текстов» описанную в работах В. С. Аванесова [4]. Квантование учебных текстов предполагает их сокращение и разбиение на небольшие фрагменты, это позволит улучшить понимание текста, содержащегося в каждом кванте информации.

По мнению Н. В. Глущенко, «возрастание роли самостоятельной работы обучающихся приводит к тому, что проблема создания учебных текстов выходит на первый план, при организации самостоятельной работы. Поскольку именно учебный текст является источником дидактической информации, определяющей содержание и характер самостоятельной деятельности обучаемых» [8].

Самыми распространёнными причинами непонимания учебного текста, которые объясняются особенностями языка, Н. В. Глущенко выделяет [8]:

- многозначность выражений;

- употребление слов и выражений в переносном смысле (метафора, гипербола и т. п.);
- нестрогость выражений, характерная для разговорной речи;
- более или менее сходное звучание различных по значению слов;
- частое употребление многих речевых структур, приводящее к тому, что появление одного элемента такой структуры вызывает ожидание определенного следующего элемента» [8].

В квантовании учебной литературы основной идеей является стремление сделать текст короче, понятнее, доступнее, интереснее, запоминающимся для большинства учащихся и студентов. Именно содержание учебных текстов является главным предметом изучения в системе образования, понимания и запоминания содержащейся в текстах информации, воспроизведения знаний на экзаменах и зачетах, применения их в практике [5].

«В педагогической литературе отмечается, что:

- учебный материал большого объема запоминается с трудом;
- учебный материал, расположенный компактно в определенной системе, воспринимается лучше;
- выделение в учебном материале смысловых опорных пунктов способствует эффективному запоминанию» [10].

Таким образом, технология квантования учебных текстов позволит повысить эффективность учебных текстов. Эффективным, по мнению Аванесова, можно назвать текст, «самостоятельное изучение которого за меньшую единицу учебного времени формирует лучшее качество знаний у большего числа учащихся по большинству видов знаний» [4].

Квантование учебных текстов позволяет преодолеть трудности понимания учебной информации, улучшить, тем самым, качество учебного процесса, а применение заданий в тестовой форме к квантованным текстам позволит улучшить усвоение учебной информации.

На втором этапе педагогу необходимо осуществить планирование и разработку системы заданий в тестовой форме.

Планирование системы заданий предполагает, во-первых, проведение структурно-логического анализа учебного текста с целью определения учебных элементов, содержание которых будет представлено в системе заданий. Во-вторых, на данном этапе необходимо определить вид приобретаемого знания и форму задания с помощью, которой можно сформировать тот или иной вид знания. Результаты планирования можно представить в виде технологической матрицы.

После планирования содержания обучающих систем заданий, можно приступить непосредственно к разработке системы заданий.

«Для того чтобы на одном содержательном материале можно было составить несколько вариантов теста, конструируют базу заданий в тестовой форме. В базу заданий могут входить фасетные задания и базы заданий в табличной форме. Важно, чтобы варианты одного задания были одинаковы по трудности.

Фасетным называются задание, имеющее в содержании переменную часть. Это означает что проверка знания признаков, свойств, состава, функций однотипных объектов может быть организована на базе одного и того же задания, меняющего в своем тексте только название этих объектов. Когда понятия перечисляются, можно организовать множество вариантов за счет исключения какого-то одного. Таким образом создаются параллельные по содержанию и трудности варианты одного и того же задания.

Если используются компьютерные программы генерации тестов, то можно задействовать обучающий потенциал фасетных заданий, тренируя учащихся в применении тех или иных правил.

База заданий в табличной форме может содержать несколько принципиально правильных вариантов ответа, которые не обязательно все войдут в тестовое задание.

При конструировании заданий из базы варианты ответов подбираются в случайном порядке. Когда таких заданий в базе много, это открывает возможности по созданию множества вариантов одного теста, что снижает вероятность списывания учащимися правильных ответов друг у друга [9].

Таким образом, можно сделать вывод, что применение фасетного принципа при создании баз заданий в тестовой форме позволяет создать систему учебных заданий по дисциплине, которую можно применять в режиме самоподготовки студентов. Вариативность заданий необходима для того, чтобы исключить списывания учащимися правильных ответов друг у друга, помимо списывания вариативность позволяет защитить систему от так называемого «взлома», когда, решив систему один раз студент запоминает правильный ответ, и при последующем прохождении он не задумываясь выбирает только его. Требование группировки заданий имеет под собой психологическое обоснование: выполняя разные виды заданий, обучаемый выполняет и разные виды умственной деятельности, и слишком частое переключение вызывает утомление, снижение интереса и способствует возрастанию числа ошибочных ответов, что негативно сказывается на самой процедуре решения заданий.

Результатом данного этапа будет являться разработанная система заданий в тестовой форме, в которой однотипные задания сгруппированы в блоки, а сами блоки расположены в порядке возрастания сложности. В основе применения обучающих систем заданий лежит принцип прочности. А педагогам необходимо организовать процесс самостоятельной работы таким образом, чтобы при этом учитывались нейрофизиологические и психологические особенности человека. Помимо автоматизации процесса обучения, посредством применения программных средств, дополнительным стимулом к многократному решению обучающих систем может послужить система оценивания выполнения заданий. Также при использовании обучающих систем заданий рекомендуется не ограничивать ни время, ни количество попыток, таким образом, обучаемому создаются максимально комфортные условия для выполнения заданий, поскольку всякого рода ограничения создают нервность во время выполнения заданий.

После решения системы заданий обучаемому обязательно необходимо показать, где он совершил ошибку, это делается для того чтобы при повторном тестировании он не допускал подобных ошибок.

В итоге, обучаемый ставится в ситуацию, когда он вынужден многократно обращаться к учебному материалу и, в конце концов, он запомнит предложенный учебный материал не путем зубрежки, а в результате прохождения обучающей системы заданий.

Литература:

1. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий [Текст] : учебное пособие / В. С. Аванесов. — 3-е изд. — Москва: Центр тестирования, 2002. — 95 с.
2. Аванесов В. С. Определение исходных понятий теории педагогических измерений [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.testolog.narod.ru/EdMeasmt4.html> (дата обращения: 14.11.2020)
3. Аванесов В. С. Основы педагогических измерений [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.testolog.narod.ru/EdMeasmt1.html> (дата обращения: 15.11.2020)

4. Аванесов В. С. Применение заданий в тестовой форме и квантованных учебных текстов в новых образовательных технологиях [Текст] / В. С. Аванесов // Педагогические измерения. 2012. — № 2. — С. 75–91. 84
5. Аванесов В. С. Применение тестовых форм в новых образовательных и аттестационных технологиях [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://testolog.narod.ru/Theory55.htm> (дата обращения: 15.11.2020).
6. Аванесов В. С. Системы заданий в тестовой форме [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.testolog.narod.ru/EdMeasmt9.html> (дата обращения: 17.11.2020)
7. Аванесов В. С. Форма тестовых заданий [Текст] : учебное пособие / В. С. Аванесов. — Москва: Центр тестирования, 2016. — 156 с.
8. Глущенко Н. В. Учебный текст как объект исследования [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://ilogoped.ucoz.ru/publ/uchebnyj_tekst_kak_obekt_issledovaniya/1-1-0-1 (дата обращения: 11.11.2020).
9. Колясникова Л. В. Контрольно-оценочные средства: теория и методика проектирования [Текст] : учебное пособие / Л. В. Колясникова. — Сургут: ИЦ СурГУ, 2013. — 129 с.
10. Лаврентьев Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов (часть 2) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www2.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part2/ch8/glava_8_1.html (дата обращения: 11.11.2020).

Черногорська Н.Г.
Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: nchern2367@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ІНОЗЕМНИХ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НЕРІДНОЇ МОВИ

Оволодіння нерідною мовою в рамках комунікативної лінгвістики розглядається як процес, кінцевою метою якого є можливість і здатність брати участь в спілкуванні, тобто породжувати і сприймати іншомовну мову відповідно до реальної ситуації спілкування і мети комунікації. Культура мови - «володіння нормами літературної мови в її усній і письмовій формі, при якому здійснюється вибір і організація мовних засобів, що дозволяють в певній ситуації і при дотриманні етики спілкування забезпечити необхідний результат в досягненні поставлених завдань комунікації» [1. с. 55].

Іноземним учням необхідно знати всі норми нерідної мови і «національні закони спілкування», щоб бути залученими в процес обміну інформацією з носіями мови і підтримувати спілкування на цій мові як в стінах навчального закладу, так і за його межами.

Комплексне використання різних форм роботи зі студентами дає викладачеві можливість вести цілеспрямовану роботу по формуванню мовної культури іноземних учнів, а також сприяє підвищенню загального рівня культури учнів. Пассов Є.І. підкреслює, що комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови можливо тільки за

умови використання мови як засобу пізнання національної культури. [3, с. 5]. Це означає, що реалізація культурологічного підходу обов'язкова в системі освіти іноземних учнів.

Одним із засобів реалізації культурологічної освіти є використання засобів образотворчого мистецтва і літератури на уроках з нерідної мови. Використовувати картини в роботі з іноземними учнями можливо в якості ілюстрацій, що створюють «національний фон» навчання, як засоби наочності для семантизації лексики, а також на заняттях з розвитку монологічного та діалогічного мовлення. У контексті реалізації культурологічного підходу в навчанні іноземних громадян доцільно робити акцент на читанні текстів культурологічного характеру.

Основним концептом комунікативної лінгвістики є комунікативна компетенція, яка визначається як сума умінь і навичок використовувати нерідну мову в мінливих мовних ситуаціях і породжувати не тільки граматично правильні, але і соціально-коректні висловлювання.

Загальновідомо, що висока мовна культура - це вміння користуватися всіма можливостями мови в даний момент і в даний ситуації. В процесі навчання нерідній мові в технічному вузі студенти повинні усвідомити значимість мови як форми вираження національної культури, отримати можливість удосконалювати знання про закономірності розвитку системи мови, її функціонування, формуючи на цій основі стійкі вміння і навички нормативного, доречного і етичного використання мовних засобів у всіх сферах ділової та міжособистісної комунікації.

Основне завдання навчання іноземних учнів нерідній мові полягає в підвищенні культури писемного та усного мовлення, формуванні вміння грамотно і логічно висловлювати думки.

Культура мови має три аспекти: комунікативний, нормативний і етичний. Всі вони важливі для іноземного учня, який повинен навчитися правильно вимовляти і писати слова і пропозиції з урахуванням певної ситуації і етикетних формул.

Отже, формування мовної особистості іноземних учнів відбувається головним чином під час вивчення мови, на якій вони навчаються. Даний процес має в своєму змісті культурологічний компонент, який передбачає освоєння культури як ефективного засобу підвищення інтересу до мови, що в свою чергу виражається в освоєнні правил і традицій мовної та немовної поведінки. Це сприяє формуванню світоглядних установок і ціннісних орієнтацій іноземних учнів, а також навичок адекватного вживання мовних одиниць з метою ефективного впливу на партнера по комунікації у будь-якій ситуації.

Необхідно показувати учням протягом усього терміну навчання, починаючи з підготовчого факультету, взаємопроникнення різних культур. Це можливо робити на заняттях і по граматиці, і по лексичі, звичайно, з розвитку мовлення і т. п. Студент-іноземець приїжджає, щоб отримати освіту, однак не у всіх студентів яскраво виражена мотивація: отримати освіту — так, але освоювати культуру країни, досягти її досягнення, прагнути не тільки вивчити мову, але і хоча б мінімально познайомитися з традиціями, звичаями — ні, оскільки це вимагає від студентів неймовірних зусиль, величезних витрат як фізичних, так і психічних сил.

Тому викладач повинен проявити максимум наполегливості і бажання, щоб пробудити у студентів прагнення до ознайомлення з культурою країни, мову якої вони вивчають. У свою чергу, викладач повинен сам володіти міжкультурної компетенцією, щоб почати діалог, який би сприяв подоланню замкнутості і викликав жвавий інтерес. Також студентам необхідно дати поняття того, що культура — це не лише надбання будь-якого народу або нації, але надбання всього людства. У посібниках з розвитку мовлення необхідно давати не тільки розповіді про життя і діяльність українських учених, поетів,

музикантів і т. п., але розповіді про життя видатних діячів країн Азії, Африки і т. д. Саме у зіставленні часу, умов, традицій, звичаїв і народиться діалог культур, який, власне, і є справжня і єдина форма міжнаціонального спілкування. Розуміючи те, що діалог — засіб пізнання, студенти-іноземці будуть прагнути до нього, а саме це і має стати метою та формувати творчі пошуки учнів. Звідси і підхід до навчальних матеріалів, покликаним породити прагнення до спілкування, яке тим плідніше, ніж більше можливостей для порівняння, яке стимулює мислення, є основою розуміння того, що ні окрема особа, ні народи, ні нації сьогодні не можуть повноцінно жити і розвиватися поза діалогу культур.

Іноземні учні, вивчаючи нерідну мову, повинні засвоювати і культуру народу. Необхідно формувати в учнів лінгвокультурознавчу компетенцію, як базову складову комунікативної компетенції. Відповідно до лінгвокраїнознавчої теорії слова предметом лінгвокраїнознавства є спеціально відібраний, специфічний однорідний мовний матеріал, що відображає культуру країни мови, що вивчається, фонові і коннотативні лексичні одиниці, фіксовані форми мови, а також невербальні мови жестів, міміки і повсякденної поведінки. [2].

Комплексність навчальної та позааудиторної роботи значно підвищує ефективність навчального процесу, активізує можливості студента і допомагає формуванню мовної культури. Так, під час екскурсії студенти виявляються в реальній мовній ситуації. Під час відвідування виставок та інших заходів у іноземних громадян автоматизується вживання мовних конструкцій вітання, подяки, прощання тощо., Тобто формується мовна культура. Учні не просто знайомляться з пам'ятками Харкова і Харківської області, відвідують музеї, театри, виставки, занурюються в культурне середовище, але і активно обмінюються своїми враженнями з представниками інших народностей. Міжкультурна комунікація в даній ситуації вже не вибір, а необхідність.

Таким чином, комплексне використання різних форм роботи дозволяє викладачеві вести цілеспрямовану роботу по формуванню мовної культури іноземних учнів і сприяє підвищенню загального рівня культури студентів. В даному випадку реалізується сучасний підхід до навчання: мова - мета, культура - засіб. Комунікативно-орієнтоване навчання нерідній мові можливо тільки за умови використання мови як засобу пізнання національної культури. Таким чином, культурологічна обізнаність іноземного учня, зокрема регіональний компонент, - необхідна умова формування мовної культури іноземних слухачів.

Література:

1. Питання культури мови: Зб. статей / Під ред. С.І. Ожегова. - М., 1959. - Вип.2.
2. Костомаров, В. Г. Лінгвокраїнознавча теорія слова / В.Г. Костомаров, Е.М. Верещагін. - М., 1980.
3. Програма-концепція комунікативної іншомовної освіти: Концепція розвитку індивідуальності в діалозі культур. Є.І. Пасів. - М.: Просвещение, 2000. - 172.

***Чернявская С.Н., Немерцова Е.Е.,
Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»
г. Харьков, Украина
e-mail: kurmpl@ukr.net***

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ПИСЬМЕННОЙ КОММУНИКАЦИИ ИНОЯЗЫЧНЫХ СТУДЕНТОВ

В последнее время проблема обучения письменной форме коммуникации становится все более актуальной, так как иностранным учащимся все чаще приходится прибегать к письменным формам речи. Следовательно, проблема обучения иностранцев созданию письменных работ разных жанров является одной из важнейших методических задач. Сформированные в процессе обучения навыки и умения письменной речи положительно влияют на развитие и совершенствование навыков и умений в других видах речевой деятельности, а значит, повышают общий уровень владения иностранным языком.

Письменная речь, являясь фиксатором знаний учащихся в области изучаемого языка и составляя важную часть их учебной деятельности, представляет собой самостоятельную, достаточно сложную задачу.

Трудность в овладении этим видом речевой деятельности заключается не в том, что в нем отражен более сложный внешний письменный способ фиксации информации (конспекта, прочитанного текста, прослушанной лекции), что крайне необходимо взрослым учащимся в их ежедневной учебной деятельности, но и новый способ формирования и формулирования мысли. Этот вид речевой деятельности реализует письменное сообщение, опосредованное временем.

Задачи обучения иностранных учащихся письменной речи определяются условиями, в которых происходит учебный процесс, а также целями, стоящими перед ними.

Студенты, обучающиеся в вузе, должны владеть иноязычной письменной речью в такой степени, чтобы записывать лекции, самостоятельно составлять конспект прочитанной или услышанной информации, писать курсовые и дипломные работы, реферировать прочитанную литературу по специальности, уметь написать аннотацию к прочитанному первоисточнику. Они должны уметь выступить с устным сообщением любого рода: докладом, представлением своей курсовой, дипломной или будущей диссертационной работы, а для этого им необходимо подготовить письменный текст своего выступления.

Письменная речь как вид речевой деятельности обнаруживает наибольшее сходство с устной речью. В процессе письменной речи обязательно участвуют и слух, и произносительные органы: «все, что пишущий собирает изложить в письменной форме, обязательно проговаривается во внутренней речи» [1; с. 112].

Овладение письменной речью даже на родном языке представляет собой довольно сложный психологический процесс, на что указывал еще Л. С. Выготский: «Овладение письменной речью означает для ребенка овладение особой и чрезвычайно сложной символической системой знаков, обозначающих звуки и слова устной речи, которые, в свою очередь, являются знаками для реальных предметов и отношений» [1; с. 87]. В этом виде речевой деятельности, как ни в какой другой, наиболее четко проявляется символизм обозначаемых отношений между понятиями и предметами. Таким образом, овладение письменной речью «... есть продукт длительного развития высших функций поведения ребенка» » [1; с. 63] и не только, а также и взрослого учащегося, изучающего любой иностранный язык, так как ему приходится овладевать не только новой звукобуквенной системой, но и уметь соотносить какое-либо звукобуквенное сочетание с определенным предметом, явлением или понятием.

А если принять во внимание тот факт, что развитие письменной речи связано с овладением внешней системой средств, выработанных и созданных в процессе

культурного развития человечества, то становится понятным, что иностранному учащемуся необходимо также быстро интегрироваться в новый социум. При этом он уже должен иметь определенный «багаж» знаний культурологического, этнического и лингвистического характера.

Говоря о психологическом содержании письменной речи, необходимо отметить, что предметом ее является мысль, то есть смысловое содержание собственного высказывания, выраженное в письменной форме, а в качестве продукта выступает текст, в котором воплощается психологическое содержание деятельности, условия протекания и особенности личности пишущего. В качестве основных механизмов письменной речевой деятельности выступают механизмы осмысления, прогнозирования, памяти.

Процесс осмысления или установки смысловых связей устанавливается не только внутри предложения, но и между предложениями, сверхфразовыми единицами, между микротекстами и текстами. Обучение правильному установлению таких связей является очень важной задачей.

Важную роль играет и «механизм упреждающего синтеза, ведущего к вероятностному прогнозированию» [2; с. 74], что крайне необходимо учащимся при конспектировании звучащей речи (лекции).

Особое значение в процессе письма приобретают память, так как учащимся все время приходится удерживать в памяти определенный словесный ряд и синтезировать его в письменной речи в определенную систему. Огромную роль при этом играет оперативная память как средство организации и удержания предъявляемого материала.

Особое внимание уделяется умениям, связанным с формированием профессиональной компетенции учащихся. Одним из профессиональных умений должно быть реферирование, которое следует рассматривать с двух сторон: 1) как средство обучения одному из видов речевой деятельности; 2) как самостоятельную учебную деятельность, целью которой является выработка умений и навыков создания вторичных текстов (реферата, аннотации, резюме, конспекта прочитанного или прослушанного текста и так далее).

Реферирование, которое можно определить как смысловое свертывание текста, – это сложный речемыслительный процесс. Психологами установлено, что в основе реферирования лежат механизмы восприятия и понимания исходного текста, запоминания и смысловой переработки воспринимаемой информации, а также процесс воспроизведения вербального материала. Так, при обучении слушанию задача реферирования состоит в развитии умений и навыков аналитического восприятия текста на слух с общим и детальным охватом содержания, в формировании умений извлекать нужную информацию по определенному вопросу, а также расчленять информацию на главную или новую, менее значимую, второстепенную и избыточную.

При обучении говорению реферирование служит для развития умений построения монологического высказывания, передающего в сжатой форме основное содержание первоисточника с выделением ключевой информации, а также умений прокомментировать и обобщить прочитанный текст, дать оценку всего содержания текста и его отдельных положений, изложить собственную точку зрения, построить тематическое высказывание на основе обобщения информации нескольких источников.

При формировании умений письменной речи учебное реферирование предполагает запись ключевой информации и выбор более экономичного варианта письменного высказывания. Такие виды работ, как составление логического плана, тезирование и конспектирование считаются формами работы, входящими в обработку текста при реферировании.

Таким образом, во всех перечисленных видах речевой деятельности реферирование может использоваться как одно из важнейших методических средств практического овладения языком.

Поскольку основу реферативной деятельности составляет работа с текстами разных стилей и жанров, обучение чтению должно ориентироваться «не только на понимание первоисточника, но и на понимание композиционных и лингвистических особенностей реферируемого материала» [3; с. 167]. Преодоление трудностей в понимании содержания первоисточника следует искать на путях изучения структуры текста, овладения основными приемами ориентации в тексте. Другими словами, в основе обучения реферированию лежит лингвистика текста.

Иностранных учащихся необходимо обучать и такому виду письменной коммуникации как конспектирование печатного текста и более сложному — конспектированию устной речи (лекции). Конспектирование звучащей речи представляет собой особый аналитико-синтетический процесс, структура которого состоит из ряда компонентов: а) приема информации (аудирование звучащей речи), б) трансформации (мыслительной и речевой) звучащего текста и в) письменной фиксации воспринимаемого и переработанного сообщения.

Иными словами, письменной фиксации речи при конспектировании предшествует своеобразная обработка текста, которая называется «свертыванием» текста, когда при чтении происходит одновременный смысловой отбор нужной информации, а информация, имеющая дополнительный характер, отбрасывается. Материал, который с точки зрения конспектирующего имеет первостепенное значение, после определенных мыслительных действий сворачивается до смысловой вехи, а затем происходит развертывание смысловой вехи и ее речевое оформление. При этом в предложении остается только наиболее важная информация, выраженная предельно кратко и ясно.

Чтобы успешно решать задачи обучения студентов письменной научной коммуникации, необходимо иметь четкое представление о характере реальных коммуникативных потребностей будущего инженера, что даст возможность определить перечень соответствующих навыков и умений, которые могут обеспечить необходимый и достаточный уровень компетенции для осуществления письменной коммуникации. А это даст возможность создать систему упражнений по выработке промежуточных и конечных специфических умений применительно к отдельным этапам обучения и видам речевой деятельности. Такой подход позволит добиться более высокой результативности в приобретении специфических профессиональных умений, даст возможность повысить мотивацию учебного процесса и, в конечном счете, будет способствовать закреплению сформированных навыков и умений в различных видах речевой деятельности.

Литература:

1. Высотский Л. С. Психология развития человека/Л.С. Высотский. – М.: «Смысл»; 2006. – 261 с.
2. Дружинин В. Д. Психология общих способностей/В.Д. Дружинин. – Санкт-Петербург: «Питер», 2007. – 292 с.
3. Григорьева В. П., Зимняя И. А., Петропавлова Л. В. и др. Взаимосвязанное обучение видам речевой деятельности/В. П. Григорьева, И. А. Зимняя, Л. В. Петропавлова и др. – Москва: «Русский язык», 1985. – 193 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «КРАЇНОЗНАВСТВО» ІНОЗЕМНИМ СЛУХАЧАМ В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МОРСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Одеський національний морський університет (далі – ОНМУ) – це провідний вищий навчальний заклад в Одесі, який випускає кадри різних спеціальностей у сфері морського бізнесу, кораблебудуванні, судномеханіці, електромеханіці, ІТ-сфері, юриспруденції тощо, а також активно займається підготовкою іноземних студентів. У 2020 в ОНМУ на засіданні Вченої ради було ухвалено рішення про створення Факультету по роботі з іноземними студентами (ФРІС) (в.о. декана к.т.н. С.М. Гловацька). У навчальному році 2019-2020 було набрано 9 груп слухачів: 7 груп – інженерно-технічного спрямування (українська мовна підготовка), 2 групи – біологічного спрямування (англійська мовна підготовка). Переважна кількість іноземних слухачів в ОНМУ приїжджають з Туреччини (90 %), Нігерії (10 %), Єгипту (7%), Марокко (1 %), Лівану (1 %), інших країн (1 %).

Традиції викладання в ОНМУ іноземним слухачам дисципліни «Країнознавство» ще збереглися з радянських часів, коли існувала кафедра «Російської мови». Тоді дисципліна називалась «Страноведение» та методичне забезпечення базувалось на на курсі «Лингвострановедение» (розробники Інституту російської мови ім. О.С. Пушкіна).

Дослідники Л. М. Бондаренко та М. М. Рижков вважають, що повноцінний навчальний процес з навчання дисципліни «Країнознавство» є абсолютно неможливим без дотримання певного набору умов. Першою такою вимогою є професійні якості викладачів країнознавства. Проблема полягає в тому, що жоден навчальний заклад не готує таких фахівців. І якщо викладач історії або будь-якої гуманітарної дисципліни ще може перекваліфікуватись на викладача країнознавства (головним чином це відбувається самостійно, у кращому разі через стажування в іншому навчальному закладі, де працюють викладачі, які мають практичний досвід у викладанні цієї дисципліни), то викладач фізики чи математики робить це за рахунок перевіреного, але не завжди педагогічно виправданого методу «спроб і помилок» [1, с. 520].

Нагальною проблемою викладання дисципліни «Країнознавство» в ОНМУ стало методичне забезпечення. Більшість методичних розробок були підготовлені російською мовою – це «Знакомимся с Одессой. Тексты и упражнения по русскому языку» [4], «История и культура Украины. Тексты и упражнения по русскому языку» [2], «Знакомимся с классической русской и украинской литературой. Тексты и задания по русскому языку» [3] тощо.

Також потрібно було розробити робочу навчальну програму для англійської підготовки біологічних спеціальностей, методичну та навчальну літературу. З першочерговим завданням фахівці справились, робоча програма розроблена. Складним стало побудова навчального посібника, який методично зміг би забезпечити викладання «Країнознавства» в україномовних і англомовних групах.

Доцентом-філологом Т. О. Коробко, філологом англійської мови Л.В. Логіною, істориками А.В. Кожановим та О.П. Шипотіловою [5] підготовлено навчальний посібник українською, російською та англійською мовами. Теми в книзі продубльовані трьома мовами, оскільки переважна більшість студентів з Туреччини, які приїжджають учитись

уже мають базові знання з російської чи англійської мови. Тому, їм набагато легше вивчати українську мову як іноземну.

У навчальному посібнику містяться тематичні блоки, що покликані сприяти акультурації іноземних слухачів у процесі знайомства не лише з історичними та географічними особливостями України, її освітньою системою, з духовною та матеріальною культурою. Особлива увага приділяється історії та культурі, традиціям і ментальним особливостям регіону їх навчання. У нашому випадку – це Одещина, а вже після ознайомлення з близьким «колом» ареалу проживання та навчання іноземних студентів, ці знання можна поступово розширювати, зрештою, охоплюючи всю країну. Певні проблеми викликає й організація навчального матеріалу. Оскільки основною одиницею організації матеріалу на заняттях прийнято навчальний текст, а робота з текстом передбачає взаємодію реципієнта з текстом, то країнознавчий текст повинен не лише відповідати реальним комунікативним потребам іноземних студентів підготовчого факультету з лінгвістичного погляду, а й враховувати їх інтереси й особистісні культурологічні особливості.

Отже, країнознавчі навчальні тексти повинні являти собою модифікацію кількох навчальних текстів, вони мають виступати як конгломерат можливостей для вдосконалення основних видів мовної діяльності, культурологічної, пізнавальної та комунікативної компетенції.

Ще однією важливою проблемою в розробленні методичного забезпечення цього курсу є національне розмаїття іноземних слухачів, що приїхали на навчання, та їхня майбутня професійна спрямованість. За обраними спеціальностями вони розподілились так: майбутні інженери – (50 %), майбутні медики – (40%), гуманітарії (10%).

Підсумовуючи вище зазначене, ми прийшли до висновків, що аналізуючи досвід і практику проведення занять з країнознавства для різних категорій слухачів, а також виходячи з теоретичних досліджень проблем вивчення країнознавства іноземними студентами, можна сформулювати критерії диференціації вимог до навчального матеріалу курсу залежно від національних, освітніх, фахових, релігійних, культурних та інших відмінностей студентів. Так, необхідними та достатніми умовами для забезпечення якісного вивчення країнознавства є: ментальна відповідність потребам іноземних студентів та можливостей університету для забезпечення відправлення релігійних обрядів і свят, особливостей культури та побуту; науково обґрунтоване методичне та інформаційне забезпечення навчального процесу; творче використання інноваційних форм і методів вивчення навчального матеріалу з урахуванням національних відмінностей іноземних студентів.

Література:

1. Бондаренко Л. М., Рижков М. М. Особливості вивчення країнознавства іноземними студентами підготовчих факультетів у вищих навчальних закладах України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Вип. 30 (83). 2013. С. 519-522.
2. История и культура Украины. Тексты и упражнения по русскому языку. Подг.: О. В. Нахапетова. Одесса: ОНМУ, 2002. 28 с.
3. Знакомимся с классической русской и украинской литературой. Тексты и задания по русскому языку. Подг.: Г. П. Кочергина, О. В. Нахапетова. Одесса: ОНМУ, 2008. 15 с.
4. Знакомимся с Одессой. Тексты и упражнения по русскому языку. Подг.: Г. П. Кочергина, О. В. Нахапетова. Одесса: ОНМУ, 2005. 24 с.

5. Країнознавство: навчальний посібник (українською, російською та англійською мовами) / Упоряд.: Т. О. Коробко, Л. В. Логінова, О. П. Шипотілова, А. В. Кожанов. Одеса: ОНМУ, 2020. 188 с.

*Юр'єва Ю. О.
КЗ ДНЗ №22
м. Харків, Україна
e-mail:juliajureva19@gmail.com*

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Нинішній етап розвитку нашого суспільства гостро ставить проблему формування любові та поваги до рідної мови, народних звичаїв, традицій. В умовах великих змін у політичному, економічному, соціальному житті України постала проблема реформування та оновлення освітньої системи. Суспільству потрібна творча особистість, активний національно свідомий громадянин, вихований згідно з нормами демократичної культури та гуманістичних цінностей. У зв'язку з цим змінилася система поглядів на навчальний процес у сучасній освіті.

Серед усіх напрямків навчання та виховання великого значення набуває національно-патріотичне виховання. З метою підвищення якості освітнього процесу здійснюється систематичне вивчення стану роботи з питань національно-патріотичного виховання у цілісному процесі організації життєдіяльності та результативності. У Концепції національного виховання визначена його основна роль: «науково обгрунтоване виховання є демократичним, гуманістичним, соціальним, національним і загальнолюдським явищем. У цьому логічно-категоріальному ряду провідним є національне виховання: саме від реалізації його цілей і завдань, змісту залежить ефективність реалізації змісту інших згаданих фундаментальних понять» [4].

Згідно з положенням національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») національне виховання спрямовується на формування світоглядної свідомості, переконань, ідей, поглядів, ідеалів, традицій, звичаїв та інших надбань вітчизняної та світової культур. Головна його мета визначається як формування «особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної правової, трудової, екологічної культури» [3].

Поняття «національна свідомість» активно використовується, починаючи з ХІХ століття під впливом філософських ідей Гердера. Воно означало етнічну самоідентифікацію людини. В Україні це поняття пов'язувалося з виявленням неповторних рис своєї народності, втілених у мові. Таким чином, національна свідомість – це закодований на генетичному рівні спосіб мислення і світосприйняття. Ця система гранично стійка до зовнішніх впливів, а першоосновою її є мова. Вона виступає важливим складником національної свідомості. Свідомість формується, виявляється в мові, а мова постає як універсальна ознака етносу, тобто можна говорити про українську мовну самосвідомість, що передбачає:

1) усвідомлення окремішності своєї мови як засобу етнічної само ідентифікації особистості;

2) бачення просторового і часового поля української мови як феномена єдності, цілісності українського етносу;

3) віддзеркалення мовної самосвідомості в самоназвах українців та в їхній мові [1].

Формування національної свідомості молоді засобами викладання української мови і літератури досліджувалося такими вченими, педагогами, громадськими діячами як Г. Сковорода, О. Духнович, К. Ушинський, М. Драгоманов, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, А. Фасоля та інші. Вони довели, що успішний розвиток і формування особистості можливі лише в рідному соціальному середовищі, у відповідності з віковими культурними традиціями. Відстоювали думку, що освіта повинна здійснюватися за допомогою народної словесності. Вважали, що основою Духовного розвитку молоді може бути тільки національна культура та рідна мова – найцінніших скарб, котрий разом з народною педагогікою забезпечує формування високої духовності та гуманності особистості. В умовах сучасної освіти рідна мова є одним із шляхів реалізації національної системи виховання.

Підвищення ролі рідної мови є необхідною складовою мовної політики в сучасній Україні. Тому навчальний процес необхідно здійснювати таким чином, щоб пробудити національні почуття, виховувати повагу і любов до свого народу, до його моральних та духовних здобутків, а також самоповагу і гордість за свою Батьківщину. Головне, що повинна усвідомити молодь – без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави. Саме тому у формуванні національної свідомості не припустимо оминати проблеми мови та мовлення.

Суспільна роль державної мови, її інтегративні функції, здатність сприяти формуванню особистості, готової до активної творчої діяльності у всіх сферах життя демократичного суспільства, справляти різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на молодь, визначають специфіку вивчення рідної мови як навчального предмета.

У програмі з української мови з українською мовою навчання зазначається основна мета навчання рідної мови, що «полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції» [6]. Реалізація цієї мети відбувається під час проведення занять з української мови. Таким чином, сьогодні педагог-словесник повинен виконати важливе завдання: сформувати національно-мовну особистість.

На заняттях з української мови повинно відбуватися «соціокультурне зростання» молоді. Соціокультурна змістова лінія є засобом опанування культурних і духовних цінностей. Реалізується ця змістова лінія на основі дібраних текстів відповідної тематики, що використовується як дидактичний матеріал, а також за допомогою системи спеціальних та інтелектуально й емоційно орієнтованих завдань, передбачають опрацювання цих текстів і, зокрема, вивчення деяких із них напам'ять [5].

Необхідно зазначити, що літературна освіта є потужним генератором формування національної свідомості, оскільки література є джерелом національної духовності. Досконале оволодіння українською мовою не можливе без вивчення національної літератури, оскільки остання спонукає захоплюватися красою і самобутнім багатством рідної землі, славетним минулим українців. Твори Т. Шевченка, І.Франка, Лесі Українки та інших велетнів українського слова – це дорогоцінний матеріал, на якому має виховуватися молоде покоління.

Наразі, очевидним є те, що без засвоєння цінностей національної культури, не можна виховати повноцінне покоління, яке б було здатне побудувати демократичне, гуманне суспільство. Отже, перспективним шляхом формування національної свідомості

має стати реалізація соціокультурної змістової лінії, що зорієнтована на формування духовного світу, цілісних світоглядних уявлень, тобто залучення через мову до культурних надбань українського народу.

Література:

1. Белебега І. Українська еліта / І. Белебега. – Харків, 1999.
2. Єрмоленко С. Мова і українознавчий світогляд: монографія / С.Єрмоленко. – К. : НДІУ, 2007. – 444 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. (Проект). – К., 2001.
4. Національна система виховання: Концепція. – К., 1991.
5. Мамонова Л. Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках української мови / Л. Мамонова. – Полтава, 2013.
6. Програма «Рідна мова.» / Укл.: Г.Шелехова, В. Тихоша та ін. – К., 2005.
7. Формування національно самосвідомості.- Х.:Вид. група «Основа», 2009.- 121.

Яценко А.А., Гіль С.І.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, Україна

e-mail: alina.yashchenko1910@ukr.net, лана3132@ukr.net

ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРНИХ ФОНІВ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розуміння ролі іноземних мов на сучасному етапі розвитку суспільства вимагає рішення низки наукових проблем, пов'язаних із вивченням міжкультурної комунікації та інтеграцією культури в теорію і практику викладання іноземних мов. Проблема інтеграції компонентів культури у процес навчання іноземних мов обговорюється давно. Наразі загальноприйнятою є думка про те, що вивчення іноземної мови невіддільне від знань про культуру, історію, соціокультурні особливості країни мови, яку вивчають. Подібними проблемами займається лінгвокультурологія, що становить, за словами В.А. Маслової, «сукупність знань про національно-культурну специфіку етносу й організацію мовленнєвого спілкування» [6, с. 9] (переклад наш – А.Я.); цей напрям поєднує, з одного боку, навчання іноземної мови, а з іншого – дає певні відомості про культуру країни мови, що вивчається. Таким чином, головним завданням лінгвокультурології можна назвати розкриття комунікативної компетенції в актах міжкультурного спілкування шляхом адекватного сприйняття мовлення співрозмовника й оригінальних текстів.

Саме концепція навчання за умов діалогу культур займає провідне місце в лінгводидактиці, згідно з якою інофон повинен вміти не тільки долучатися до міжкультурного діалогу, але й досягати взаєморозуміння за умов різноманітних культурних фонів. У Словнику лінгвістичних термінів подано таке визначення фонових знань: «Фонове знання – background knowledge. Обопільне знання реалій мовцем і слухачем, що є основою мовного спілкування» [7, с. 498] (переклад наш – А.Я.).

Культурний фон – це набір гуманітарних знань, необхідних людині для того, щоб відчувати себе комфортно. Культурний фон, перш за все, містить національну ознаку. Будь-яка нація має свою культуру, яка охоплює національну мову, історію, філософію,

літературу тощо. У свою чергу, процес навчання іноземної мови передбачає не тільки засвоєння певної кількості культурологічних знань, а й долучення до іншої культури, до інших традицій і звичаїв. Це означає, що інофону необхідно формувати здатність до міжкультурного спілкування, а саме: культурну сприйнятливість, толерантність, креативність, правильну інтерпретацію комунікативної поведінки представників інших культур. Тільки після цього інофон зможе пізнати національний характер мислення, стереотипи поведінки, а значить, стати повноцінним учасником міжкультурної комунікації. І саме культурний фон, точніше фонові знання, становлять основу лінгвокультурної компетенції учасника міжкультурного комунікативного акту. Лінгвокультурну компетенцією ми розуміємо як здатність здійснювати міжкультурну комунікацію, що ґрунтується на знаннях національних традицій і реалій тієї країни, мова якої вивчається, умінні вилучати культурологічну інформацію з мовних одиниць і застосовувати фонові знання в ситуаціях міжкультурного спілкування.

Метою роботи є з'ясування ролі фонових знань у процесі міжкультурної комунікації за умов українського культурного середовища, розгляд класифікації культурних фонів.

Аналіз останніх публікацій. Але спочатку з'ясуємо, які типи фонових знань виділяють в сучасній лінгвістиці. Спроби описати фонові знання типового носія мови, що вивчається, і культури неодноразово здійснювалися як у зарубіжних, так і у вітчизняних дослідженнях. Відомою є концепція «культурної грамотності», розроблена професором англійської мови Віргінського університету Е.Д. Хіршем, який, здійснивши масштабні дослідження, визначив обсяг знань, включений до обов'язкового мінімуму культурної грамотності американців. Автор склав словник культурної грамотності, до якого увійшли основні відомості зі світової та американської історії, літератури й культури. Однак зазначений словник призначений для американців, і в ньому практично повністю відсутні географічні назви, реалії побуту та норми поведінки, важливі для іноземця, який вивчає американський варіант англійської мови [11].

Більшість дослідників розглядають фонові знання саме як сукупність знань про світ і культуру, що створюють умови для успішного взаєморозуміння (О.С. Ахманова, І.В. Гюббенет, В.В. Виноградов, М.В. Крюков, Г.Д. Томахін, І.І. Халеева, Е.Д. Хірш та ін.), як «соціально-культурний фон, що характеризує мову, яку сприймає слухач» [1]. Відповідно до цього погляду, фонові знання розглядають як екстралінгвістичне явище, що невід'ємно супроводжує комунікацію, як «невербальний компонент мовленнєвого спілкування» [3]. На думку Г.Д. Томахіна, «фонові знання в широкому трактуванні – це практично всі знання, якими володіють комуніканти на час спілкування» [9].

Однак існує думка, що відрізняється від вищезазначеної, згідно з якою фонові знання входять у семантику слова, складаючи один із компонентів значення. До цієї думки пристають науковці, які розглядають фонові знання у вузькому розумінні – як особливості культури носіїв цієї мови (Н.Г. Комлев, О.О. Леонтьєв, Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров та ін.). Згідно з цим поглядом, у семантичній структурі номінативних одиниць мови присутній екстралінгвістичний зміст, що прямо й безпосередньо відображає національну культуру, яка обслуговується мовою.

Н.Г.Комлев, який ввів в лінгвістику поняття культурно-історичного компонента значення, висловив думку про те, що слово, що відбиває предмет або явище дійсності певного соціуму, не тільки означає його, а й створює при цьому деякий фон, що асоціюється з цим словом. Тому в семантиці слова повинен міститися певний компонент, що фіксує саме даний соціальний фон, в якому слово існує. «Визнаючи наявність «внутрішнього змісту слова», тобто факту, що слово-знак висловлює щось крім самого себе, ми зобов'язані визнати і наявність культурного компонента – залежність семантики

мови від культурного середовища індивідуума» [5]. Надалі дослідники говорили про існування «національних смислів», «національно-культурному компоненті» слів, а номінативні одиниці мови, що містять такий компонент, вони назвали лексикою з національно-культурним компонентом семантики (особливо виділяючи в зв'язку з цим афоризми та фразеологізми).

У цілому структура фонових знань постає як певна система з вузлів і зв'язків між ними. Саме однаковість загальних принципів побудови системи зберігання й використання інформації робить процес міжособистісного й міжкультурного спілкування потенційно можливим.

Однак, якщо приймати таку побудову системи зберігання фонових знань, можна з великою часткою вірогідності припустити, що у різних людей будуть відрізнятися принаймні зміст інформації у вузлах; «глибина» або «повнота» інформації за умови збігу змісту знань в аналогічних вузлах; послідовність і «стійкість» зв'язків.

Саме ці відмінності зумовлюють можливі розбіжності в розумінні текстів навіть у межах однієї культури, а, особливо, представниками різних культур, що і викликає, наприклад, необхідність адаптації тексту під час перекладу або його коментування.

Виклад основного матеріалу. В.П. Фурманова виділяє такі «типи фонових знань, якими повинна оволодіти культурно-мовна особистість для успішного спілкування в ситуаціях міжкультурної комунікації: 1) історико-культурний фон, що охоплює відомості про культуру суспільства в процесі його історичного розвитку; 2) соціокультурний фон; 3) етнокультурний фон, що містить інформацію про побут, традиції, свята; 4) семіотичний фон, що становить інформацію про символіку, позначення, особливості іншомовного оточення» [10, с. 58].

Історико-культурний фон можна представити автентичними текстами, наприклад, легендами (легенди про походження України, про Київ, про невеликі міста, про Карпати, Карпатські гори), з яких іноземні слухачі можуть дізнатися про історичне минуле України і про українців. Легенда – один із важливих елементів національної самоідентифікації людини, інструмент, що пов'язує кожную особистість з історією становлення її нації. Легенда – поетична оповідка, що пояснює походження певного природного явища, якусь історичну подію, або розповідає про якусь небувалу пригоду в житті історичної або породженої народною фантазією особистості. Безумовно, у легендах історичні події знаходять лише дуже приблизне відображення, втім, як жанр фольклорної творчості легенда є більш реалістичною, ніж казка. Дидактична функція легенд проявилася ще від початку існування людства: саме завдяки легендам із вуст у вуста, від батьків до дітей передавався цінний досвід та знання, набуті старшим поколінням. Легенди допомагали засвоювати етичні цінності, дозволяли юній людині відчутти коріння свого роду, приналежність до своєї нації. І досі легенда виконує важливу функцію у становленні світосприйняття людини. Легенди рідного народу для українців – це привід відчутти гордість від того, що ти – українець; привід відчутти пошану до предків та героїчного минулого, спосіб засвоїти національну ідею. Українські легенди про козака Мамаю, Довбуша, Наливайка – дозволяють подивитись на історичні події очима простого народу. Легенди на кшталт „Батькової поради”, „Хліба й золота” – допомагають дитині всотувати етичні цінності. Легенди про міфічних істот (русалок, мавок, домовиків, вурдалаків, відьом) – ілюструють відношення простого народу до невидимого й невідчутного світу. Оповідки про те, „Чому в морі вода солоня”, або „Звідки узялись волошки” – є спробою поетичного пояснення різних природних явищ. Слід знайомити іноземних слухачів із найважливішими датами в історії України, про які інофон повинен мати уявлення, перебуваючи в українському культурному середовищі. Наприклад: 1991 рік – проголошення незалежності України, 1996 рік – прийняття першої в українській історії

Конституції незалежної держави України, яка остаточно закріпила правові основи нашої держави, її суверенітет і територіальну цілісність; 1997 рік – у Космосі «гостював» перший космонавт незалежної України Леонід Каденюк; 2004 рік – українська співачка Руслана перемагає на пісенному конкурсі «Євробачення» у Стамбулі; 2008 рік – феноменальне явище в українському та світовому боксі: брати Клички встановили світовий рекорд – уперше в історії професійного боксу чемпіонами у важкій ваговій категорії за версіями найпрестижніших світових організацій IBF, WBC та WBO стали одночасно два рідних брати).

Соціокультурний фон містить словниковий запас, що охоплює найбільш комунікативно-значущі лексичні одиниці, поширені в типових ситуаціях спілкування, оцінну лексику, розмовні кліше, слова з національно-культурним компонентом, зокрема: фонову й безеквівалентну лексику; реалії, пов'язані з дозволами, реалії повсякденного життя. Вони дозволяють іноземцям проникнути в іншу національну культуру, оволодіти повсякденною лексикою носія мови. Цей культурний фон представлений у деяких прецедентних текстах, наприклад, у легендах. У текстах, що розповідають про українські свята (Новий рік, Різдво Христове, Хрещення, Масляна, Вербна неділя, Великдень, Міжнародний жіночий день, День Перемоги, День Матері, Трійця, День Конституції України, День Івана Купала, День незалежності України, Спас, День козацтва і захисника України, свято Покрови Пресвятої Богородиці та інші) розкривається етнокультурний фон, що містить відомості про побут і традиції українського народу.

Семіотичний фон, який містить відомості про символіку іншомовного оточення, виражений у легендах («Герби міст України»), у кольорових ілюстраціях, що зображують герби міст нашої країни. Таким чином, цілком очевидно, що неможливо домогтися адекватного взаємопорозуміння між комунікантами без знання лексики з національно-культурним компонентом семантики. Навчання української мови як іноземної – це феномен постійного спілкування іноземного студента з іншою культурою, і метою такого навчання є прищеплення здібності до розуміння іншої культури, усунення певних упереджень і стереотипів, критичного ставлення до своєї культури. Отже, оволодіння інофоном лінгвокультурною компетенцією, підґрунтя якої складають культурні фони, є запорукою формування в іноземних слухачів вторинної мовної свідомості, що є, у свою чергу, важливою умовою успішної міжкультурної взаємодії.

Дослідники дотримуються погляду, що відбір фонових знань необхідно проводити на підставі вивчення та аналізу «зважених» фонових знань, тобто тих, що мають властивості загальної поширеності [2]. Тобто інформація має бути відомою та використовуватися більшістю членів цього соціуму, тобто доступною так званому «усередненому рецептору» [4].

Безумовно, що відмінностями в індивідуальних фонових знаннях учасників міжкультурної комунікації можна під час першого наближення знехтувати (якщо тільки будь-яка інформація, яка є індивідуальним емпіричним досвідом автора, не стає релевантною для розуміння та інтерпретації тексту, що відбувається рідко). У цілому ж фонові знання представників певної культури мають значне споріднення.

Очевидно також, що й універсальні фонові знання не будуть викликати додаткових труднощів, оскільки в кожній мові для їх вираження існують мовні універсалії та відповідні лексико-граматичні прийоми. У свою чергу, національно-специфічні фонові знання дуже часто є основною перешкодою на шляху взаєморозуміння. Тому саме національно-специфічні або країнознавчі фонові знання під час навчання іноземної мови називають ключовими в курсах країнознавства, практики усного та писемного мовлення.

Ще одним критерієм є актуальність фонових знань, оскільки характеристики культурної спільності змінюються в часі. Деякі факти історії та політичного життя

забуваються, особистості втрачають популярність, одні анекдоти й афоризми замінюються іншими та под. У зв'язку з цим, наприклад, Г.Томахін говорить про актуальні фонові знання й фонових знання культурної спадщини [8], а Е.Д.Хірш використовує п'ятнадцятирічний період існування і «впізнання» інформації як один з основних критеріїв відбору матеріалу для свого зведеного словника культурної грамотності, що відображає фонові знання середнього американця [11].

Важливу роль у формуванні фонових знань у сучасному суспільстві відіграють опосередковані знання. Однак, якщо певний час назад одним з основних джерел національно-специфічних фонових знань тієї чи іншої культури була література (персонажі, назви, цитати, сюжети, автори), а також усна творчість (до неї належать прислів'я, приказки, анекдоти, казки, пісні), то в останні десятиліття провідними джерелами національно-специфічних фонових знань стали радіо, телебачення та кіно. З іншого боку, комп'ютерні технології та інші засоби масової комунікації сприяють універсалізації фонових знань людства, також глобалізація, зокрема, кіноіндустрії та телебачення.

Дуже непросто є питання відбору інформації з категорії історичних, географічних і соціально-політичних фонових знань. Українці складно оцінити, що саме відомо середньому представнику цього суспільства (дати, імена, назви, події, їхні причини та наслідки тощо), у якому обсязі і якою мірою ця інформація релевантна для міжкультурного взаєморозуміння.

Важливими є не тільки самі знання, а й асоціативні зв'язки між ними. Відомо, що одні й ті самі предмети й поняття викликають різні асоціації (іноді прямо протилежні) у представників різних культур. Часом конотативне значення, що властиве нейтральному, на перший погляд, слову, стає настільки істотним під час комунікації, що повністю змінює значення висловлювання, а нездатність одного з комунікантів сприйняти цю конотацію спричиняє нерозуміння.

Висновки. Проблеми міжкультурної комунікації вимагають активізації науково-дослідних пошуків і ініціатив щодо формування культурно-мовної особистості викладача, що стає можливим через інтегрування культури в теорію і практику викладання на ґрунті розробки теоретичних і практичних основ змісту навчання, нових технологій, форм організації навчального процесу. Головні труднощі пов'язані з відбором та систематизацією культурознавчого матеріалу для навчальних завдань.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного аспекту представленої проблеми. Необхідною умовою успішної реалізації комунікативного методу та адекватного розуміння в міжкультурному спілкуванні є знання про культурні традиції та специфіку культурного життя носіїв мови.

Література:

1. Ахманова О.С., Гюббенет И.В. Вертикальный контекст как филологическая проблема / О.С. Ахманова, И.В. Гюббенет // Вопросы языкознания. – 1977. – №3 – С. 47 – 54.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Высшая школа, 1986. – 416 с.
4. Комиссаров В.Н. Что такое «усредненный рецептор перевода»? / В.Н. Комиссаров // Перевод и переводческая компетенция. – Курск: Издательство РОСИ, 2003. – С. 25 – 33.
5. Комлев Н.Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н.Г. Комлев. – М.: Наука, 1969. – 192 с.

6. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / В.А. Маслова. – М.: Академия, 2001. – 183 с.
7. Словарь лингвистических терминов / Сост. О.С. Ахманова. – М.: Советская Энциклопедия, 1969. – 608 с.
8. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы: Пособие по страноведению / Г.Д. Томахин – М.: Высшая школа, 1988. – 253 с.
9. Томахин Г.Д. Фоновые знания как основной предмет лингвострановедения / Г.Д. Томахин // Иностранные языки в школе. – № 4. – 1980. – С. 84 – 87.
10. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и культурно-языковая прагматика в теории и практике преподавания иностранных языков (языковой вуз): дисс. ... д-ра пед. наук/ В.П. Фурманова. М., 1994. 475 с. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.dissercat.com/content/mezhkulturnaya-kommunikatsiya-i-kulturno-yazykovaya-pragmatika-v-teorii-i-praktike-prepodava> (дата звернения: 15.11.2020).
11. Hirsh E.D. Jr. Cultural Literacy: What Every American Needs to Know. Boston: Houghton & Mifflin. – 1987. – 251 pp.

*Chitishvili V.V.,
Filyanina N.M.
National University of Pharmacy
Kharkiv, Ukraine
e-mail:viktoriacitisvili@gmail.com*

PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS' TRAINING IN ENGLISH

Abstract

The need to provide better quality higher education, in connection with integration into the European Union, has led to the need to teach in English. Ukrainian universities strive to increase the number of foreign students in order to obtain international education. This article reveals the necessity to conduct research on the problem of formation of pedagogical skills and components among English language teachers.

Methods

The following research methods were used to determine the teacher's readiness for innovative pedagogical activities: analysis, observation, conversations and comparisons.

Main part

International students start their education at the Preparatory Faculty. The University, in particular the Preparatory Faculty, strives to create a learning environment in which a foreign student will develop as a person and specialist. Applicants come mainly from East Asian countries whose languages belong to completely different linguistic families. Thus, there is a need to study in English.

The modern world is ruled by knowledge. Only highly qualified specialists are currently in demand in the international labour market.

The aim of the Preparatory Faculty today is to equip international students with basic knowledge and the latest achievements of humanity, to teach them to apply knowledge in practice, to find and analyse the necessary information, and to apply it in practice, working in different countries of the world.

Due to the fact that Ukraine has become part of the global community, there is a need for personnel who can perform their duties not only within the country, but also in other countries. There is also a keen interest in sufficiently qualified teachers, who will work with colleagues from other countries with interest. The process of active integration of our country into the world economy is already underway. Moreover, changes are taking place in various areas: political, economic and education.

As the contingent of one study group in a non-linguistic university can be very diverse both in terms of the level of knowledge and individual psychological data, it is important to take into account such personality traits as anxiety and emotional stability. Students with high emotional stability are distinguished by endurance, emotional maturity, sustainability of interests and needs. This has created a need for international students to study in English. Moreover, this is not an experiment, but a method of teaching.

Foreign language is not only a subject of mastery, it is a means of obtaining knowledge in various disciplines, as well as knowledge about the culture, history and economy of the country, about the national characteristics of pharmacy in comparison with the specifics in their native countries. In addition, the preparatory faculty gives business communication skills.

So why study in English? First of all, it is a requirement of the time of our foreign partner universities (including Erasmus+ programme, which allows students to choose to study in several EU countries at once). Thus, the university gives a competitive advantage to foreign students in the labor market. It is learning in English that gives them this undeniable advantage. Students who speak professional English can learn a lot of advanced theories, opinions, points of view and ideas that exist in the modern world.

In addition, by learning English and using it as a working tool, students are able to obtain information from the source. They do not need to contact professional translators or wait for the publication of new foreign textbooks or articles. This saves their time and enables them to evaluate and analyse the information themselves, without the teacher's interpretation. Moreover, access to up-to-date information allows them to deepen the learning process and improve the quality and quantity of knowledge provided at a pharmaceutical university. Many terms used in pharmacy came from English.

Thus, learning in English, students quickly understand the meaning of terms, easily remember and begin to use them in a professional context, in their oral and written presentations.

In addition, because of constant training and development of all speech aspects of English - reading, speaking, listening, writing short and long reports, essays and final works - international students can communicate and write in English competently and professionally. They are able to discuss problems and analyse serious issues related not only to the language of their profession, but also to a more general problem.

Teaching in English will allow foreign teachers invited to lecture on various programs. During such lectures, foreign students will be actively involved in the learning process, creating interactive communication in the audience. The result of such training will be the highest results of the students, which they will show during their internships in different countries of the world.

English teacher's readiness for innovative pedagogical activity is a multi-component, multi-functional, purposeful, logical and dynamic process of qualitative changes in professional knowledge, skills, and motivations, professionally significant and personal qualities. English teacher's positive motivation for innovation is due to the satisfaction of his personal and

professional needs, such as development and the desire to apply the new; to improve the level of pedagogical skills, overcoming professional difficulties, the desire to be successful, etc.

International students will not only get used to studying in English, but will also get used to constant analytical work with a huge amount of materials. The control system encourages international students to study every day, prepare for every class and actively participate in discussions rather than learning mechanically the material.

Thus, studying in English enables international students to continue their studies both in our country and abroad. There is a huge advantage for teachers who are constantly improving their English language skills.

In conclusion, the advantages of this training method are obvious. Of course, learning and teaching in English is not easy, but the feeling that you can overcome these difficulties for a high purpose motivates both teachers and students.

Thanks to the cooperation between Ukraine and the European Union in the field of higher education, advanced achievements of the European education system are being transferred and applied in practice, taking into account the specifics of modern Ukraine. This provides additional opportunities and increases the level of higher education in our country. It was emphasized on the importance of practical classes and training focused on the formation of pedagogical skills and its components, including the ability to analyse the professional activity of English language teacher; to identify the main components of pedagogical skills; to master the main elements of pedagogical techniques: such as speech culture and contact interaction; to master the lecturer's skills etc.

The teacher's positive motivation for innovation is due to the satisfaction of his personal and professional needs, such as development and the desire to apply the new; to improve the level of pedagogical skills, overcoming professional difficulties, the desire to be successful, etc.

Observations of the educational process, the results of research training allowed to establish that with constant friendly attitude to students the degree of rigidity becomes lower, but the coefficient of interaction with each other and with the teacher increases significantly, there is joy from language partnership (regardless of level of education), the motive of training is formed.

If you do not take into account the temperament of the student in the educational process, it will be more difficult to reveal personality traits. Of course, the educational process is built in such a way that the teacher does not have the opportunity to deal with each separately, but to distinguish among students four types of temperament and take this into account when allocating tasks, determining the scope and timing of tasks, grading and more.

A special place in the construction of pedagogical intercultural communication is given to the initial stage of education of foreign students, which is complex and ambiguous period of adaptation and socialization.

The article considers the pedagogical technologies of formation of pedagogical skills, pedagogical culture and pedagogical technique of masters of educational and pedagogical sciences, including: case technology, interactive technologies, training technologies, distance learning technologies, Internet technologies, information and communication technologies, etc.

Summary

The need to provide the best quality of higher education, in connection with integration into the European Union, caused the need for training in English. Universities of Ukraine try to increase the number of foreign students in order to obtain international education. It was proved the relevance of the study of the formation of pedagogical skills of foreign language teachers' by providing a clear organization of the educational process in English programme using the best traditions of domestic and foreign experience, modern pedagogical technologies and educational innovations.

Key words:

Learning environment, pedagogical skills, formation of pedagogical skills, master of educational and pedagogical sciences, pedagogical culture, pedagogical technique, pedagogical communication technique, and training.

LIST OF LITERATURE USED:

1. EU enlargement to the East: preconditions, problems, consequences. - M.: Nauka, 2003. - P. 292–296.
2. Buravlova K. M. Formation of pedagogical skills of a teacher of a higher school. Spirituality of the individual. 2015. Issue.4. P.5-10.
3. Kristen Gatehouse, Key Issues in English for Specific Purposes (ESP), Curriculum Development. No.10.October 2001.
4. Hoffmann L. Ukraine on the way to Europe / L. Hoffmann, F. Muellers. - K: Feniks, 2001. – P. 343.

Diadchenko H.V., Shalom Akuoma Nwachukwu
Sumy State University
Sumy, Ukraine
e-mail: h.dyadchenko@drl.sumdu.edu.ua

**CONSIDERATION OF THE NATIONAL AND PSYCHOLOGICAL
PECULIARITIES OF THE NIGERIAN STUDENTS IN PROCESS OF
TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE**

Nowadays foreign students studying in Ukraine are an important factor of the state's international politics and economy. If Ukrainian universities prove the relevance of its higher education institutions to foreign students it increases their ranking as well as promotes incorporation of Ukraine into the international academic establishment.

One of the important aims of teaching Ukrainian as a foreign language is for the personal development of the foreign students from different countries to improve intercultural interaction. Thus, the basic skills to be developed during Ukrainian classes as a foreign language are communicative skills, not only lingual (grammar, lexical or phonetic) ones. It means that during Ukrainian classes in the monoethnic or international group it's necessary to create a relaxed, festive and communicative atmosphere. In creating such an atmosphere, teachers should consider the individual and nationally-psychological peculiarities of the foreign students belonging to the different cultures.

Nigeria is the most populated black nation in the world. Despite some relative instability, Nigeria is a reputable African country, one of the richest countries on the continent. About 62% of Nigeria's population are between the ages of 0-24. Unfortunately, due to neglect, corruption, poverty, lack of accountability and negligence about 10 million children are out of school, 27 million of the children in school perform poorly and about 30% of Nigerians are illiterate [6].

Nigeria belongs to the multiethnic countries, with more than 260 tribes and nationalities inside its territory. This country has overcome many ethnic conflicts, wars between the tribes and religious groups, caused by their struggle for power. 50% of the Nigerian population follow Islam, about 40% are Christians and 10% practice the traditional faith. In 1999, after the creation of federal civil government, Sharia law was established in 7 states, that caused indignation

among the representants' of the other religions, because according to the constitutional provision Nigeria is a secular state. Such religious and ethnic factors may sometimes have an influence on the mutual relations between students in the Nigerian students' group.

Nigerian system of education is built according to the following system: 6 years of primary school, three years of junior secondary, three years of senior secondary and a minimum of four years in a tertiary institution. After every educational level a national exam will be taken to ensure that the student has learnt enough to move to the next level. Finishing secondary school at the age of 15-17 is normal in Nigeria. The reason why it is like this is due to the Nigerian mentality of always being in a rush, Nigerian people always want to finish everything early [4].

Basic education consists of the Primary school, Junior secondary school and Senior Secondary Education. In primary school children are taught either in English or in the indigenous language of the region, the curriculum includes: English, mathematics, science, religious studies, social studies etc. The curriculum in junior secondary school consists of English, mathematics, Nigerian language, basic science and technology, religious studies, and cultural and creative arts, French, home economics, agriculture, business studies and fine arts. Senior secondary education lasts for 3 years, every student studies the core subjects which are English, mathematics, civic education and a trade subject [5].

Speaking about the "teacher-student" interrelation is an important factor that should be mentioned in Nigeria with respect to the culture, which affects everything in Nigeria. The educational system is not exempted from its influence and it greatly affects the way the students can interact with the other students and with the teacher. The student-teacher relationship is basically nonexistent in Nigeria, most of the time students cannot freely talk to their teachers, and the teachers usually demand absolute respect, so some certain things e.g. questioning the teacher could cause trouble. In Nigeria students never call the teacher by their name, only "sir" and "ma'am", sometimes some people call their teachers "aunty" and "uncle" even though the teacher is not related to them. Physical discipline and punishments are also very common. Making people kneel down, beating, whipping, etc. children in school is allowed in most schools and it is not looked down on in Nigeria, so a lot of the time children don't have any choice but to respect their teacher to avoid being beaten.

Unfortunately, the educational system in Nigeria is plagued with so many problems, most of which stems from the bad governance. Some of the problems are poor funding, lack of teachers who are qualified because teachers are not paid well, academic fraud and corruption, inability to cater for big population (there are so many qualified Nigerians who find it incredibly difficult to gain admission into university in Nigeria because of the amount of people applying (only 1/3 of applicants usually get placement into a university, leaving the other 2/3 to apply the next year) [7], high cost of good education (private schools), etc. Because of all these conditions many Nigerians travel abroad for studies, if they are privileged enough to afford it.

The teacher-student interrelation in Ukraine is much more relaxed than Nigeria's. Teachers are kinder and try to understand their students and actually talk to their students. Of all the aforesaid, overriding of certain bipolarity between the European and the African countries, national educational traditions seem to be of utmost importance. Thus, the necessity of taking into consideration the foreign students' national and psychological peculiarities is of no doubt. To solve the problem named above, teachers may use the modern pedagogical strategy based on the communicative language teaching as well as personal approach. Such approach is characterized with particular attention to the problems of the teaching humanization and ethnopedagogics during teaching and learning process based on the national, cultural, social and psychological peculiarities of the foreign student's consideration. In this vein, Y.I. Heichenko, L. I. Vasetskaya, V. D. Heilik points to such circumstances, taking into consideration the national (regional, cultural, mental) psychological qualities of the foreign students in the

methodology of teaching Russian as foreign language. Progress or slowing down of the process of communicative skills and sub-skills forming directly depends on the level of their formation in the native (or first foreign) language and is predicated upon the individual and subjective aspects of the process of language and communicative competencies mastering. It also depends on the influence of the special and consistent national dissimilarities of the educational system [1, p. 77].

Note that psychological and cultural adaptation of the representatives of different regions to the new social and pedagogical conditions (in tertiary education) is unequal. For example, during the freshman class, the Nigeria and Ghana representatives keep state of awareness [1, p. 78]. Besides, students from the Central, eastern and southern parts of Africa (Kenya, Tanzania, Congo, Zambia, etc.) are too pragmatic – both in everyday living and in their speech – measured and maximally concise as well as distanced from the Middle Eastern and Far Eastern students.

Some scientists (Lastovka A.P., Nagaitseva N.I., Snegurova T.A.) point out such psychological peculiarities of the students from the central, eastern and southern African countries as depth of views, delayed verbal action (usually immanent to the introvert type), serious-minded approach to the choice of lexical and grammar means. We may add to the said above such characteristic features of the Nigerian students as punctuality, industriousness (especially compared with the students from Arabian countries), high sense of duty. Of all foreign student Africans especially show aptitude for research activity. Y.A. Grishenina also remarks originality and self-consistency connected with low emotionality and minimal usage of the imperative mood forms in the African students' speech acts [2, p. 7].

Africans usually demonstrate external reserve and slowness but they are also very artistic and hard-wired to the creative activity. Brightness of the visuals, emotional charge emanating from the literary text or song as well as teacher's erudition and activity which fecundates the African students' creative activity – all these factors have a great influence on the effectiveness of the "teacher – students" communicative interrelation.

In such a way, it is recommended to the teachers working with the English speaking African countries, such as Nigeria, to give such students some time to answer the question; to explain the new material on a step-by-step basis and be ready for certain emotional imbalance or explosion. Methodologists also notice that African students like to choose the bright non-verbal support, schematic representation, tables – everything which aids listening or read text reproduction [3, p. 4]. We may add that such students prefer reproductive work to productive speech. Some authors say about such ethnopsychological features of the Nigerian students as emotional lability, assertiveness, inner proneness to conflict [1; 3]. Generally, African students are characterized by the intensive interior life, but it's difficult for the teacher to cause an emotion talking with its complete speech explication [1, p. 78-80].

According to the investigations (Y.I. Heichenko, L. I. Vasetskaya, V. D. Heilik [1, p. 79]) in the situations of the class pedagogical interaction African students carry on a dialogue having the form of cooperation with the teacher when they feel their individual position to be respected and if their obstinacy doesn't cause teacher's irritation, intolerance or wish to read them a lesson. On the contrary, such students are ready to keep productive dialogical interaction when they feel the teacher's readiness to compromise. One of the reasons for such speech behavior may be the Nigerian students' particular disquietude of saving their reputation of the "autonomous" students. So, teachers needn't impose assistance to them – it is enough just to support their awareness and studiousness. One of the predisposing factors is special creation of the problem-based or psychological and educational situation at class solving which the Nigerian students begin to feel self-confidence. Latter favors the self-actualization as well as psychological (personal) liberty attainment [1, p. 80]. Thus, consideration of the ethnic, pedagogical and

psychological aspects of the foreign students' studying is evident as careful attitude towards the foreign student's personality and teacher's wish not to destroy student's individuality despite eventual difficulties but to save and correct his cultural and value base as well as his emotional activity and behavior. Latter affords an opportunity of adequate self-estimation and withdraws students' need to protect the ethnocultural values of their own.

Investigation of the national and psychological personal peculiarities of the foreign students may lend aid to the teachers in the process of teaching Ukrainian as foreign language. Consideration of the Nigerian students' national and psychological peculiarities mentioned above is necessary in the study group forming as well as when choosing the psychological aid aimed at the psychological balance achievement, bringing in friendly social contact with the teacher or students of different nationalities inside the foreign students' group. As a result, we come to the conclusion that one of the most important tasks for the teacher working with the foreign students is a special cultural environment formed based on the cultural dialogue and railed against any cultural conflict. So, the consideration of the national and psychological peculiarities of the foreign students is an important factor of the educational process inside the system of higher vocational education.

Sources:

1. Гейченко Е.И., Васецкая Л.И., Хейлик В.Д. Этнопсихологические особенности иностранных студентов и национальные различия их образовательных систем / Е.И. Гейченко, Л.И. Васецкая, В.Д. Хейлик // Педагогічні науки. – 2015. – Т. 2. – № 1 (7). – С. 77-82.
2. Гришенина Ю. А. Проявления национальных особенностей языкового сознания российских, индийских и африканских студентов в психологических компонентах их речевых действий / Ю.А. Гришенина // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – Вып. 88. – 2008. – С. 71-77.
3. Ластовка А. П. Учет этнопсихологических особенностей студентов-иностранцев при обучении в вузе / А. П. Ластовка, Н. И. Нагайцева, Т.А. Снегурова // Русский язык вне России: инновации и традиции в преподавании : материалы 8-й Междунар. науч.-практ. конф., 20-21 декабря 2013 г. – Харьков : ХНУСА, 2013. – Вып. 8. – С. 200-202.
4. <https://www.scholaro.com/pro/Countries/Nigeria/Education-System>
5. <https://education.stateuniversity.com/pages/1102/Nigeria-EDUCATIONAL-SYSTEM-OVERVIEW.html>
6. <https://wenr.wes.org/2017/03/education-in-nigeria>
7. <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/3RbFXDdBw3g0HQQG0fpyD0xF/why-nigerias-educational-system-is-in-crisis-and-how-to-fix-it>

Iukhno N. V.
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine
e-mail: yukhno.natalya@i.ua

**PSYCHOLINGUISTIC ASPECTS IN STUDYING THE ENGLISH
LANGUAGE**

Mastering the ability to communicate fluently in English requires the ability to perceive and reproduce speech in a non-native language. Based on research and experience in teaching English, we can conclude that the development of speech skills is a much more complex process than the consistent study of the rules of grammar, vocabulary and phonetics. You should know the features of the communication process and the internal psychological laws that govern the reproduction and perception of English speech.

Psycholinguistics is engaged in the study of the above patterns. The direction is at the junction of two sciences and is based on the study of the patterns of functioning of speech and language. Consider two aspects of the range of problems in psycholinguistics that affect the quality of teaching English.

Mastering English as a method of communication consists in the accumulation of lexical, grammatical and phonetic material, coupled with the acquisition of special skills necessary for speech activity. This means mastering vocabulary, grammar and phonetics is necessary in parallel with working out the mechanisms of verbal communication: listening, reading, speaking, writing. To teach a student to perceive speech by ear or visually, other teaching methods should be used than those used to reproduce written or spoken speech. Listening and reading are based on the mechanisms for recognizing language material, and speaking and writing are based on the ability to correctly and quickly form thoughts into foreign speech [1, p. 253].

When teaching English, two approaches should be used - differentiated and integrated. Differentiated learning implies a separate study of listening, reading, speaking and writing skills. Complex is an interconnected study of phonetics, vocabulary and grammar, since in real life situations their practical application is inseparable from each other.

Another important psycholinguistic aspect concerns the psychological characteristics of each individual, which affect the implementation of the cognitive process. The individual way of knowing is called the cognitive style. Psycholinguistics defines the following main characteristics of the cognitive style:

Field independence is the ability to single out a significant object among the factors of a distraction.

Tolerance consists in the student's tolerance, his perception of even material that is in conflict with his views, as well as the ability to master the material in various ways, including those that are not characteristic of his personality.

Impulsivity is characteristic of people with a labile nervous system, which is why the answers are quick, thoughtless and often incorrect.

Reflectivity is characteristic of people with an inert nervous system, while the student is first engaged in thinking and weighing his speech behavior and only after that comes to making a decision and making adjustments.

Auditory or visual style of information perception. Students with an auditory style find it easier to remember material by listening to it. It is easier for "visuals" to memorize material while reading, studying tables, pictures and diagrams.

These characteristics affect the speed of assimilation of information, the formation of new skills, the quality of assignments and the number of necessary repetitions, the preferred choice of methods and forms of teaching, as well as the student's readiness for innovations and, undoubtedly, should be taken into account.

Thus, knowledge of the principles of a differentiated and integrated approach in the formation of such speech skills as reading, listening, speaking and writing, as well as taking into account the individual cognitive characteristics of students will help teachers choose effective methods of teaching English.

References:

1. Gil'big Gerkhard, Vorob'yeva N.A. Vozniknoveniye i tematiceskaya oblast' psikholingvistiki / Psikholingvisticheskiye aspekty izucheniya rechevoy deyatel'nosti. № 2, 2004. S. 250-257.
2. Krutetskiy V.A. Psikhologiya. – M.: Prosveshcheniye, 1990. – 253 s.
3. Semenova D. I., Skoyarenko A. V. Vidy rechevoy deyatel'nosti v aspekte lingvodidaktiki (na primere izucheniya angliyskogo yazyka) // Konvergentnyye tekhnologii XXI: variativnost', kombinatorika, kommunikatsiya. Simferopol', 2018. S. 200–204.

J. Kovalenko
Kharkiv State Academy of Physical Culture
Kharkiv, Ukraine
e-mail: julawa09@gmail.com

CHALLENGES IN TEACHING AND LEARNING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE

In the 20th and 21st centuries, English has become an indispensable part of educational curriculum both in Ukrainian schools and universities.

Currently, English has dominated the context of foreign language learning and teaching. English language is considered by many as the international language. Its acquisition can guarantee the availability of opportunities to employment, traveling, higher education, and even better life.

Teaching English as a foreign language is a challenging task in developing countries in general and in our country in particular. English has been included in the curriculum of Ukrainian schools and universities and considerable attention has been paid to this language in our society for the following reasons: first of all, access to and use of the latest technological and scientific resources mainly written in English calls for an efficient amount of English language proficiency. Secondly, coping with the demands of the era of information explosion and the efficient use of the Internet makes learning English as a necessity. Thirdly, mastery of English facilitates cultural exchange among nations including the proposal of the dialog among civilizations.

Even though various efforts have been taken by the Ukrainian educationalists for improving the situation of English language teaching for the past few decades in Ukraine, a disappointing situation still exists in the achievements of English learning among the Ukrainian students. So, it is really necessary to explore real reasons behind the poor achievements of the students in English.

It is important to identify the problems the Ukrainian students encounter in the process of learning English. The main obstacle for learning English is that there is no environment that makes them familiar with the original language. In other words, there is no active role for English outside the classroom. So, they do not feel the immediate need to learn English. And the educational system should bring about such need.

The significant role of the English language as the lingua franca of today's world in establishing foreign relations is simply neglected in Ukraine. Very few learners and /or teachers travel to English speaking countries or have contact with English speakers. A few native English speakers are permitted to teach within Ukraine. We can see only a few English-speaking foreigners in the country who are tourists or belong to business sector. Moreover, the places you may find the tourists are limited to tourist sites, hotels, or business companies.

The results indicate that those students who have better access to English audio-visual aids (e.g., listening or watching English TV news or programs), they read English newspapers and magazines more than five times as compared to the other ones who never do that and majority of them find the contents of their English textbooks interesting. The extent of speaking English in their English classes was higher than that one where students have poor and/or no access to English audio-visual aids.

Furthermore, there are a lot of people who look for ways of improving their English, but they do not know how and where to start. In most of the English classes, little attention is paid to the conscious efforts' learners make in mastering a foreign language. Many of students do not know, neglect or pay not enough attention to how to deal with the task of learning a foreign language even after years of study; only a few students who have used a set of strategies, have been able to succeed and hence, learn the language.

Teachers should be concerned with helping students to learn how to learn the ways of effective learning of English as a foreign language and to achieve autonomy in their education.

It has been argued that learning how to learn (self-directed learning) would be of utmost importance for language learners for at least three reasons. First, because of the complexity of the task which learning presents, there is never enough time within a formal scheme of instruction to ensure mastery on the part of students, and if the learner has not been prepared within the classroom to take responsibility to learn autonomously outside, it is unlikely that any learning will take place. The second reason is the belief that engaging students in the process of learning and assessment would encourage their learning efficiency. Studies of the characteristics of good language learners suggest that efficient learners consciously monitor their performances, analyze them, and develop a repertoire of efficient learning strategies. Thirdly, in a self-directed scheme, through reducing the distance between the learner and the teacher, feelings of anxiety, frustration, and alienation decrease, and consequently the learner becomes more receptive to the learning process.

Another challenging factor is students' beliefs about the nature of learning English as a subject consisting of a list of words and a set of grammatical rules which are to be memorized and separable skills to be acquired rather than a set of integrated skills and subskills.

Furthermore, the students in English classes do not have common background knowledge because some of them are trained in rural areas in which un-qualified English teachers teach them while other students are taught in urban areas having access to a lot of classroom facilities to gain advantage of. While some of the students take advantage of using satellite programs, VCD and video tapes, and go to private language schools, most of the students just have their textbooks as the only source of learning English. Under such circumstances, there is no placement test to put students into different groups homogeneously based on their language proficiency levels. This makes the situation even much worse for the weak students and they resort to guide books.

As classes are crowded, most of the students do not have enough practice in English and do not overcome language learning problems and are not proficient enough to communicate in the foreign language. Because in the limited hours of instruction, they normally could not have the chance of learning English especially the most favored skills of listening and speaking. There is no place for group work discussion. To acquire the target language effectively, learners need

to engage actively in processing the meanings of whatever they hear and read. Group work in the educational context generally involves a small number of students working together to achieve a task.

Not all students have the same motivation or purpose for learning English. Some of them look at English just as a course that should be passed and do not understand its importance as a means of communication with which they can adapt themselves to new improvements in technology and other sciences. For most learners, learning English is a duty — something that they have to, but don't want to do. They don't see pleasure in learning English. These students have low motivation to participate in class, and they simply try to get a passing mark to get rid of the course.

Other students attend the classes to learn some special points to be successful in the University Entrance Examination so they pay attention to special parts of the book. To be successful in this kind of examination, only a good grasp of vocabulary, some grammatical points, and reading comprehension are sufficient, so the students pay little attention to speaking, listening and writing skills.

Another demotivating factor is that English is considered as a general subject compared to special subjects such as physics, chemistry, mathematics and biology. In the university entrance exam, the scores for special subjects outweigh those for general ones. So, students spend more time on studying their special subjects than general ones such as Ukrainian, Literature and English.

To sum up we can conclude that one of the major problems of language learning in Ukraine is that most of our students do not have the capacity to express themselves in the foreign language fluently after studying English at junior and high school for more than ten years. In other words, they cannot communicate in English, they have lack of motivation and poor opportunities to access to English audio-visual aids that help them to dive deeper into an English-speaking world.

*Krasnikova S.O., Kozka I.K.
Kharkiv National Medical University
Kharkiv, Ukraine*

THE COHERENCE OF THE GOALS OF THE DISCIPLINE “THE ENGLISH LANGUAGE” TAUGHT AT A MEDICAL UNIVERSITY WITH THE SUBJECT MATTER OF EDUCATIONAL MATERIALS

The future physician should master communicative habits and skills which he or she will need in a “doctor – patient interaction” and in communication with the patient's relatives and the people who care about the sick people. The medical specialists should learn appropriate techniques, strategies and styles of interaction and use them according to concrete situations. The abilities to encourage people to give up bad habits, to explain the connection between the diagnosis and causes of a disease, to encourage patients to cope with the illness, to develop cognitive and intellectual spheres, to follow a healthy way of life and to give the information about necessary medication in a proper way belong to crucial skills a current doctor must have. The students of medical universities and medical faculties should experience self - development,

getting new professional skills, refreshing their vocational knowledge, working with scientific literature, and mastering new technologies and techniques. All these are the guidelines and basics of life-long learning. The drawbacks in medical education may result in mistakes in a patient's treatment. So, the subject matter of the curriculum should include the educational materials which help implement all the tasks we have just spoken about into practice. Any doctor should be a bit a psychologist in order to choose professionally appropriate and ethically grounded patterns of behavior with a patient and his relatives. One of the main qualities which the doctor should have is the ability to understand the feelings and fears of sick people. According to one of the ancient Roman writers and poets, Petronius Arbiter, a doctor should treat a sick person and not a disease.

We think that these considerations should be taken into the account in designing a syllabus for the educational discipline "The English language" which deals with medical terminology and lexical and grammatical peculiarities of the English language lexis connected with the systems of a human body. Practical lessons envisage the work on medical terminology based on original medical texts, mastering skills and habits of scanning and skimming, formation of communicative competence based on the syllabus themes.

The goal of the discipline is to form professionally-oriented communicative competence of the students on the basis of study of the English language content involving terminology and vocabulary of systems of a human body in English.

The course facilitates the professional training in the field of medicine and profound study of medical subjects. The structure of the course includes the amount of hours, a list of topics, general and special competences formulated in terms of instruction results and requirements for the higher education quality assessment (tasks and means of control). The purpose of the discipline is to provide training of highly qualified professionals in the domain of medicine, capable of finding solutions to complex medical issues, maintaining scientific research, obtaining new facts and implementing their professional competences into medicine practice. The course ensures students' acquisition of knowledge, skills, ways of thinking and ethical values which are sufficient for future medical specialists to carry out their professional activities.

Such themes are included into the syllabus: structure of a human body, musculoskeletal system, cardiovascular system, blood and lymphatic system, digestive system, respiratory system, and endocrine system. The tasks to each theme envisage doing exercises and multiple choice tests, listening to original texts on medical and dental specialties, and watching video. Means of control comprise writing a test, questions, finding solutions to current issues from different branches of a medical science connected with the systems of a human body, searching for the Internet in order to find new data, reading international scientific magazines with the aim of finding solutions to the current issues of medicine which the future medical specialists will face in their future professional activities.

The educational discipline "The English language" for the students of dental specialties also deals with medical terminology and lexical and grammatical peculiarities of the English language vocabulary connected with the systems of a human body. But the list of topics is different, since the amount of hours differs. Some topics are added to the syllabus of the students of dental specialties. They are: medical and dental specialties, face and facial skeleton, organs of

sense and vision, nervous system, integumentary system, urinary system, reproductive system, and methods of investigation.

The term “educational procedures of the English language”, put forward by prominent scientists in the field of foreign language teaching methodology, is represented in the practice of a foreign language teaching to students of medical and dental specialties by methods and techniques of teaching; goals, settings and results of the course; forms of evaluation and control; specific features of the syllabus; and chosen genres of linguistic discourse.

It is advisable to include into the syllabus not only the materials from the recommended sources but also to use scientific magazines articles, information on the innovations in the domain of current medicine issues and new methods of treatment and research, advertisements, etc.

Tackling with the materials in a students’ language environment will be more efficient if the rules according to which medical discourses are structured and organized and the principles of their functioning in speech are taken into account.

Let’s consider some examples of classroom practical tasks. In dealing with the topic “Cardiovascular system” students are given a case history (medical history). It contains some phrases that can be reworded with medical terms that they have already learned in this unit. They are asked to write a medical term in the space provided. Such expressions as (1) pain around the heart, (2) an abnormally slow heartbeat, 3) high blood pressure, (4) death of heart muscle, (5) record of the heart’s electrical activity, (6) blood test to determine the amount of heart damage, (7) insufficient blood flow to heart muscle due to the obstruction of coronary artery, (8) passing a thin tube through a blood vessel into the heart to detect abnormalities, (9) evaluate heart fitness by having patient exercise on a treadmill, (10) inflating a balloon catheter to dilate a narrow vessel, and (11) open heart surgery to create a shunt around a blocked vessel should be replaced by: 1. Angina pectoris. 2. Bradycardia. 3. Hypertension. 4. Myocardial infarction. 5. Electrocardiogram. 6. Cardiac enzymes. 7. Coronary artery disease. 8. Cardiac catheterization. 9. Stress test. 10. Percutaneous transluminal coronary angioplasty (PTCA). 11. Coronary artery bypass graft (CABG).

Such task as *Write a brief informational brochure about any heart disease. Include: the condition, symptoms, and treatment* presupposes the students’ abilities of working with the scientific sources of information. In dealing with the topic “Blood and Lymphatic System” students get acquainted with such abnormalities of blood conditions as anemia, leukemia and clotting disorders (hemophilia and some others), and the so-called “Standard Precautions”, issued in 1987 by the Occupational Safety and Health Administration as guidelines to ensure that all employees at risk of exposure to body fluids are provided with personal protective equipment. Before listening to audio materials and watching video students discuss the questions like *What is the purpose of blood donation? Have you ever donated your blood? People with what blood group can be considered to be universal donors?* and do crosswords.

When dealing with the issues of the respiratory system, we discuss major substances that are harmful to the organs of this system. These include indoor air contaminants such as environmental tobacco smoke, industrial chemicals such as dry cleaning fluids and paints, and biological compounds and allergens as well as combustion products, such as exhaust from vehicles.

When asked the question *How can we prevent the diseases of the cardiovascular system?* the students express their opinions saying that many cases of cardiovascular diseases can be

prevented. To maintain a healthy heart, physicians recommend limiting salt intake, quitting smoking, and eating a healthy diet full of fruits, vegetables, grains, fish, meat and dairy products that are low in fat. In addition, a healthy weight and lifestyle should be maintained through inclusion of a program of regular exercise. Personal health promotion activities should include stress reduction exercises that help us cope with the increasingly busy and stressful demands of life in the 21st century.

In dealing with the topic “Digestive System” we propose a text dealing with the structures of the digestive system and their functions and a text “*Helicobacter Pylori Antibodies Test*” about *H. pylori*, a bacterium found in the mucus overlying the gastric mucosa (cells that line the stomach), which is a risk factor for gastric and duodenal ulcers, chronic gastritis, or even ulcerative esophagitis. The text tells the students about new current techniques and invasive and noninvasive tests in detecting these bacteria. Also students get information about approximate accuracy of these tests.

One of the goals of the educational discipline is the necessity for the students not only to get acquainted with medical terminology, but to master it. In the topic “Cardiovascular system” the students are presented such word parts (we do not name them “combining parts” since in current scientific medical literature suffixes, prefixes and roots are called the “word parts” and the term a “combining part” refers mainly to the roots as word forming elements): sphygm/o, angi/o, vas/o, vascul/o, aort/o, arteri/o, atri/o, cardi/o, coron/o, my/o, pector/o, steth/o, endo - , ven/o, phleb/o, - ectasis, hem/o, hemat/o, varic/o, - gram, - stenosis, tachy -, brady -, thromb/o, - penia, - pathy, -osis, - scopy, - tomy, - itis, - cyte, - ectomy, - plasty.

It is crucial to revise these word parts in the exercises:

Fill in the blanks with the words: stent, ventriculography, inflammation, pericarditis, pacemaker, myocardium, aorta, veins, coronary, endocardium, phlebitis.

1. The _____ is the large blood vessel through which blood leaves the heart for delivery to all parts of the body.
2. The _____ arteries are so named because they seem to encircle the heart like a crown.
3. Arteries and _____ are the two types of larger blood vessels.
4. The suffix – *itis* refers to an _____.
5. Myocarditis means an inflammation of the _____.
6. Inflammation of the pericardium is called _____.
7. Bacterial endocarditis is a bacterial inflammation affecting the _____ and heart valves.
8. The process of recording a ventricle is called _____.
9. Inflammation of a vein is called _____.
10. An intravascular _____ is implanted to keep a blood

vessel open and to reinforce the vessel's wall.

11. A device that is surgically implanted to make a slow heart maintain an adequate pace is called _____.

In order to experience effective a “doctor – patient” and a “doctor – doctor interaction, students’ vocabulary should have a great amount of lexical items sufficient to maintain successful communication not only with their patients but also with the colleagues in social networks, to use the Internet resources with the aim of gaining new scientific information and having scientific communication.

In the topic “Cardiovascular system” the students are presented the descriptions of medical words: *Contraction* : shortening or reduction in size; in connection with muscles contraction implies shortening and/or development of tension. *Vessel*: any channel for carrying a fluid such as the blood or lymph. *Epicardium* : the outer membrane of the heart. *Ventricle* : a small cavity, such as one of the several cavities of the brain, or one of the lower chambers of the heart. *Superior vena cava* : the venous trunk draining blood from the head, neck, upper extremities, and chest. *Septum* : a dividing wall or partition. *Vein* : a blood vessel that carries blood towards the heart. *Angiocardiology* : X-rays taken after the injection of an opaque material into a blood vessel. *Clot* : a small chunk of dried blood that blocks the flow of blood through a blood vessel. *Atherosclerosis* : a heart condition in which fatty materials accumulate in arteries and harden their walls. *Arrhythmia* : a term for a group of illnesses involving irregularity of the heart's rhythm. *Myocardial infarction*: condition caused by the partial or complete occlusion or closing of one or more of the coronary arteries. *Coronary artery disease*: insufficient blood supply to the heart muscle due to an obstruction of one or more coronary arteries . *Stress test* (treadmill test) : method for evaluating cardiovascular fitness. *Cardiac enzymes* : complex protein molecules found only in the heart muscle. This test determines amount of heart diseases or damage. *Pulmonary (semilunar) valve*: looks like a half moon. Located between the right ventricle and the pulmonary artery, this valve prevents blood that has been ejected into the pulmonary artery from returning to the right ventricle as it relaxes.

As a “warming part” of a session the students are presented some questions for discussion like *How can a person decrease the threat of a heart disease? Which heart diseases do you know?*. In the heading *Speaking* we discuss with the students a real – life situation when there are strict rules of attendance in hospital, and the ward notice says that:

We want to make your stay on the ward as pleasant as possible and we believe that every patient is an important individual regardless of race, religion, or age. However, all patients must obey the following rules: 1. No pets are allowed within the hospital. 2. No smoking anywhere in the hospital. 3. No alcohol. 4. Visitors are only allowed during visiting hours (6.30 p.m. – 8.30 p.m.) unless on children's ward (under the age of 12). 5. No excessive noise. 6. No mains-powered electrical equipment.

And the students decide if it is fair to make these patients obey the hospital rules:

1 John has terminal cancer and is expected to live only a few weeks. There is no one to take care of him at home and his pet cat Billy is the most important thing in his life.

2 Sara is thirteen and is in hospital for about a month. The most important things in her life (in order of importance) are: her boyfriend, who he is in love her, her electric guitar, and her mates.

3 Nora needs to smoke (she *has* tried several times to give up) and if she doesn't have a drink, she shakes, sweats, and is sick. She is in hospital for treatment unrelated to her addictions.

And what do you think?

Finally, to sum up, we should state that if the educational materials meet the demands which are set for the educational discipline "The English language", their usage is one of the assurances and guaranties of success in learning. It one of the corner stones in a foreign language teaching. The other factors include the level of academic and methodological mastery of a teacher, the access to the Internet and current computer technologies, and the availability of the appropriate settings which ensure comfortable psychological atmosphere and interaction between a teacher and students.

Literature

1. Dudley-Evans, T., Saint John, M.J. (1998). *Developments in English for Specific Purposes: a multi -disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
2. Glendinning, E.H.(2015). *English in Medicine*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
3. Wahed, A., Dasgupta, A. (2015). *Hematology and Coagulaion. A Comprehensive Review for Board Preparation, Certification and Clinical Practice*. Oxford: Elsevier Inc. [in English].

Lapuzina O.,
National technical university Kharkov Polytechnic Institute
Kharkiv, Ukraine
e-mail: elapuzina@gmail.com,

ON-LINE CLASSES AS AN INTEGRAL PART OF THE EDUCATIONAL PROCESS

On-line classes are an integral part of the educational process, especially when face-to-face classes are not possible, as they are now, during the quarantine period due to coronavirus infection. Technologies of this kind allow to create a single open educational environment and can perform three functions simultaneously: educational (content of the on-line lesson), consulting (chat mode) and controlling (poll / interactive voting mode).

The teacher can use various technical means: presentations, interactive videos, interactive posters, websites and much more; in addition, there is the possibility of live communication between teacher and students.

The teacher can conduct on-line classes from any place convenient for him, and students "be present" at it in full.

The teacher has access to a recording of the online lesson, which can be viewed at a convenient time and analyzed in order to improve the teaching process in this way. Students who missed classes can read the lecture in the archives of the educational platform.

On-line classes are conducted according to the approved schedule of classes with the help of an on-line resource (for example, Google Meet, ZOOM, Skype, etc.), which allows for on-line presentations of lessons in disciplines / modules.

To participate in online classes, a student must have a computer, laptop, tablet or smartphone with a camera and microphone. It is desirable to use a laptop. The smartphone must be connected to the Internet.

To conduct classes, it is necessary to pre-create a group separately for each discipline / module for a group of students. Groups are needed to chat and exchange information with the teacher, as well as to receive links to participate in on-line classes.

After receiving the link, you must follow it to enter the educational platform and join the class. The platform page displays the students present. The teacher notes them in his journal.

During the lessons, slides of the presentation are shown on the screen, and the teacher voices his comments to them. Students see and hear all this on the screen of their device.

Classes are automatically recorded and posted on the desktop of the computer of the teacher who places these records on the YouTube channel, links to classes are sent to the chat of the study group.

It can be described the procedure for conducting on-line classes as follows.

1 step. Drawing up a plan for online classes.

The curriculum should be designed so that students gain certain skills at the end of the online class. You can motivate students to move on to the next lesson with a homework assignment or bonus that will be made at the end of the course.

2 step. Technical organization of on-line classes.

You need to choose the site where the event will be held. It should be convenient for students to register and participate in online classes.

3 step. Preparing a presentation.

When preparing a presentation, consider the following features:

- 1) try to avoid small text on slides (do not use fonts smaller than 16);
- 2) do not linger on one static slide for more than two or three minutes;
- 3) feel free to use animation to liven up the presentation;
- 4) draw or underline something on the slide, it is convenient and clear;
- 5) more text is allowed in presentations than in presentations for "live" performances: participants of on-line classes are closer to the image and pay more attention to it;
- 6) try to visualize the content, use pictures and images.

4 step. Conducting on-line classes.

The main content of on-line classes includes:

- 1) introduction (greetings, checking the quality of the network and connected students, promulgation of the rules of the lesson);
- 2) presentation of educational material;
- 3) questions and answers.

5 step. Feedback after the on-line lesson:

- 1) mailing of materials;
- 2) conducting a survey;
- 3) discussion in the forum;
- 4) correspondence by e-mail.

The described options for working with on-line lessons are far from exhausting all its methodological possibilities. As it seems, in practical work, teachers and students will probably be able to find many newer techniques.

References:

1. Allen, I. A. & Seaman, J. (2003). Sizing the opportunity: the quality and extent of online education in the United States, 2002 and 2003. The Sloan Consortium. <http://www.sloan-c.org/publications/books/survey.asp>
2. Moore, J. (ed). (2004). Elements of Quality Online Education: Into the Mainstream: Wisdom from the Sloan Consortium. Summary. The Sloan Consortium. <http://www.sloan-c.org/publications/books/wisdom.asp>
3. Morris, L. M., Xu, H., & Finnegan, C. L. (2005). The role of faculty in teaching asynchronous undergraduate courses. Journal of Asynchronous Learning Networks, Vol. 9, No. 1, March 2005. http://www.sloan-c.org/publications/jaln/v9n1/v9n1_morris.asp
4. Otte, G. (2004). Second-Generation Faculty Development for Online Learning: Community-Building and Resource-Sharing. In Elements of Quality Online Education: Into the Mainstream: Wisdom from the Sloan Consortium. The Sloan Consortium., pp. 153-162. <http://www.sloan-c.org/publications/books/wisdom.asp>
5. Zemsky, R. & Massy, W. F. (2004). Thwarted innovation: what happened to e-learning and why. A final report for the Weatherstation Project of the Learning Alliance at the University of Pennsylvania in cooperation with the Thomson Corporation. <http://www.irhe.upenn.edu/WeatherStation.html>

N. Linchenko
Kharkiv State Academy of Physical Culture
Kharkiv, Ukraine
e-mail: ukr.in.mova@gmail.com

PROBLEMS TEACHERS FACE IN TEACHING ENGLISH AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE

The mistake is in educational system itself as the teacher's target is to "prepare" his students for the examination and not to make them skilled in the use of the language they are learning. Therefore, students try to get the required grade and they have no internal motivation to learn English for other purposes and they move to higher grades with different grades and levels of English knowledge and even inadequate knowledge.

According to Khaniya, "A large number of teachers help students cope with examinations in order to preserve their reputation as good teachers" [3, p. 51]. Teachers' fear and the associated guilt, shame or embarrassment of poor results as a consequence of their students' performance in public examinations might lead teachers to teach English for testing purposes only. Teachers in Ukraine are pressured into shaping their teaching practices based on the demands of nationwide exams such as English ZNO (External Independent Evaluation).

Students, particularly those who have high expectations of themselves, expect their teachers to cover all examinable topics. In Ukraine, most of the students demand that their English teachers focus on textbooks prescribed by the Ministry of Education. They may not

like the textbook but they know that final exams are based on them. Their learning attitudes, thus, influence the teachers' curricular and instructional knowledge.

However, those at Ukrainian high schools in different countries such as Poland, Canada, Paris and so on have a different perspective on textbook use. In these countries, Ukrainian students are expatriates who need to communicate with people who speak a different language. They also aim to enter English-medium universities in these countries (partly because free university education in Ukraine is very competitive) so the pressure to use English as often as possible, and in as wide range of contexts as possible, is very real in order to improve their chances of passing their (English) tests. Thus, their expectations of what teachers should do in the classroom are different: the teachers must use communicative materials and provide communicative spaces in the classroom.

Today, unfortunately most of teachers do not attach equal importance to four language skills and speaking skill is the most neglected aspect of the four skills in foreign language instruction. Ukrainian syllabus designers and English teachers more focus on reading skill, almost, they use reading text books in their classroom, that is why the Ukrainian learners learn English language through reading skill and reading is priority skill among the four skills for the Ukrainian learners in "English as a Foreign Language" setting.

Language textbooks seem to play a pivotal role in educational system of every country. In Ukrainian schools, English as a Foreign Language Textbooks are used widely and serve as syllabus and main guideline for teachers. The textbooks taught are designed and prepared by the Ministry of Education. Based on the textbook content, the students are evaluated formatively and summatively. A big problem in language teaching which our students encounter is that the tasks included in their textbooks do not give them enough practice in the skills they will need. In short, the textbooks somehow lack the variety of communication tasks which can motivate and give learners a purpose for doing them. Students' aural and oral skills are not emphasized in Ukrainian prescribed English as a Foreign Language Textbooks.

Many researchers [2; 5] strongly support the idea of teaching the culture of a foreign language that is taught. However, the textbooks in Ukraine do not include anything about the culture of English-speaking countries. Such a problem, not including the foreign language culture, is much likely to happen in Ukraine where the native culture is completely different from the target one.

Course books should constitute an effective resource for self-directed learning and for presentation of material, a source of ideas and activities, a reference source for students, a syllabus where they reflect pre-determined learning objectives, and support for less experienced teachers who may be lacking in confidence.

Maleki, Mollae, & Khosravi declare the inadequacy of high school English textbooks in his work as follows:

- 1- The use of unattractive, boring, outdated and incoherent texts in the book.
- 2 - Incorrect, inappropriate and unattractive pictures of the book.
- 3- The lack of cohesion and proper relevance among the lessons and the texts of subsequent books.
- 4- The lack of coordination between the size of contents and the time dedicated for them.
- 5- Unattractiveness of grammar points and the shortage of variable activities.
- 6- Containing nonstandard questions.
- 7- Lack of logical manner and order of difficulty in presenting grammar points.
- 8- Lack of transparency in the general purpose of the book [4, p. 997].

Although grammar translation method is the usual method for teaching in Ukraine, it should give opportunities to students to drawing themselves forward the language creatively by practicing some substitution drills to dialogue with their partner thus, it will be the basic

eager for communication thus, grammar translation method will be interesting method to them and they will attempt to understand the structures and formulas instead of memorization which it is one of their problems in making good sentences to converse.

Grammar translation method with strong emphasis on form-focused and translation activities is still pervasively used in Ukrainian English language teaching and learning context. It is found that Ukrainian English language learners find extensive use of translation activities as a shortcoming of language education system in Ukraine.

It seems that the objectives of the course are improving reading comprehension, listening comprehension, speaking and writing. Reviewing the content of the high school books shows that these skills are given different weights and reading comprehension and writing are more emphasized. Although different tasks are given to help students to achieve the aforementioned goals, they fail to develop the skills interdependently. The major problem arises when most teachers do not use appropriate techniques to guide students use the activities included in their textbooks to achieve the desired goals.

In addition, despite its initial claim to be appropriate an approach for English as a Foreign Language situation, communicative language teaching seems to be more suitable. To indicate this fact, Edge [1, p. 18] points out that it seems necessary that rather than relying on expertise, methodology, and materials controlled and dispensed by Western English as a Second Language countries, EFL countries should strive to develop language teaching methods that consider the political, economic, social, and cultural factors and most important of all, the English as a Foreign Language situations in their countries.

Literature:

1. Edge J. Cross-cultural paradoxes in a profession of values / J. Edge. - TESOL Quarterly, 1996. P.9-30.
2. Kenneth Chastain. Developing Second Language Skills, Theory and Practice / C. Kenneth. - United States of America: Harco urt Brace Jovanovich, Inc., 1988.
3. Khaniya T. R. The washback effect of a textbook-based test / T.R. Khaniya. - Edinburgh Working Papers in Applied Linguistics: University of Edinburgh, 1990.
4. Maleki A., Mollae F., & Khosravi R. A Content Evaluation of Iranian Pre-university ELT Textbook / A.Maleki, F.Mollae, R.A. Khosravi. - Theory and Practice in Language Studies, 4(5), 2014. P.995-1000.
5. McGrath I. Materials evaluation and design for language teaching / I. McGrath. - Edinburgh University Press: Edinburgh, 2002.

Natalia O. Opryshko
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: nataopryshko21.11gmail.com

ASSESSMENT IN E-LEARNING AND ONLINE STUDIES

It's no secret that the teacher's primary task has always been efficient following the latest tendencies and strategies so that the learning process could be maximum fulfilling. Getting successful results in students' mastering the subject has been the main objective of the studies, and no wonder that

the language teachers are usually ahead of the recent trends: mastering the language opens to the students the world of unlimited opportunities, and being able to do it on the first-rate basis is the major requirement to any language learner.

Thus, with the coronavirus outbreak, which influenced both the education process and its methodological basis, and subsequent transfer of the teaching/learning to various remote models (i.e. remote and e-learning, online videoconferencing etc.), mastering the language got a wide range of new techniques to use. Along with highly esteemed e-courses, well-known throughout the world (e.g. Coursera, Udemy, Prometheus and the like), the whole brand-new world opened before both teachers and learners of the languages. Instant messaging in Viber, WhatsApp and so on helped hundreds of educators stay in touch with their students; software for video-calling, like Skype, and different webinar platforms upgraded their possibilities, and many more services get the attention of educational system for their reliability and easy access. Among them a number of web-tools providing video conferences online for individuals and groups, including large audience. It was due to the Zoom, Google Meet, Discord and other similar programmes that the world education system kept operating in the harsh times of a strict spring lockdown.

And of course when we talk about online or remote studying, among other things the top priority of any language teacher is a successful assessment process. How to achieve it when we talk about remote or e-learning? The answer lies in immeasurable possibilities of different internet services.

Thus the teachers of our department discovered a number of effective services based on different platforms, which allow a teacher to provide effective control of students' assessment. Naturally, the idea of such proceeds lies in the possibility of instant checking, which does not allow students to cheat during the test and at the same time shows the progress developed on every possible topic, vocabulary or grammar, studied recently. Also such services give us some additional possibilities, for example when we want to differentiate the test tasks according to the abilities of different members of the group. Besides, some of them, such as possibilities of the Google classroom, can be easily integrated into some tools for online learning which provide video conferences. For instance, we can mention here the latter together with the Google meet service provided by the Google Corporation.

In the current outlook we would like to stop on several online services and websites which allow a teacher to conduct the process of assessment and control while studying online. First of all, mention should be made about the sites where a language teacher can both find ready-made materials for tests and checking knowledge on different topics and have tools for creating customized materials based on any possible textbook and course book. The teachers of our department in their work used during the spring lockdown as well as still use such websites as Quizizz.com, quizlet.com, available both as a website suitable for use on the PC and as an application for a smartphone. Both sides have good possibilities to create bright colorful interesting and eye-catching quizzes on any subject necessary for the teacher and allowed to choose the type of the test tasks among various possibilities, such as vocabulary cards, multiple choice tasks, checkbox tasks, fill-in-the-blanks tasks, polls and open-ended exercises. I'm on recent developments for example at Quizzes there is a creation of lesson plans supplied with slide presentation.

But naturally those need quite a lot of work on the teacher's side as well as a lot of preparing beforehand. He's a possibility to check your students' knowledge or drill any kind of grammar and vocabulary topic is the use of sites with various cartoon-like activities such as Wordwall.net. The site provides both interactive and printable activities and most of their templates are available in the interactive as well as the printable version, too. All the materials are possible to edit and customize, which gives the teacher a possibility to design a testing activity according to a certain group. Usage of the side materials is also quite easy. Interactive tasks can be played on any web enabled device, like a computer, tablet, smartphone or interactive

whiteboard. They can be played individually by students or can be teacher-led with students taking turns at the front of the class, which also allows to check the current process and progress of the group to a certain extent. Printables can be printed out directly or downloaded as a PDF file. Thus they can be used as a companion to the interactive course or as a standalone activity. A wide range of templates the site provides give opportunity to create familiar classics, like quiz and crossword tasks. Among recent developments the site has good arcade style games like maze chase and airplane, and for the teachers there are classroom management tools such as Seating plan. In order to make a new activity a teacher starts by selecting the template and then enters the content. It's possible and rather easy to create a full interactive activity in only a couple of minutes. As for the drawbacks of the site we can mention its too childish interface, which, being bright and interesting for young learners, can be demotivating for or even ignored by students of the higher educational establishments. It still can be used to provide fun in the course of testing students' knowledge yet cannot be a standalone tool for assessment and grading.

That's why we would like to stop at the easiest and the most accessible way to create a test or a writing examination task. As well as Google meet and Google classroom, the tool is also provided by the Google Corp. And here we are talking about the so-called Google forms. This way of creating testing and assessments tasks doesn't need any complicated approaches or numerous steps to follow. Since any Google user can have access to create in a Google form on a personal Google drive, a teacher basically doesn't even need to stay only in one place while doing so: it's possible to create a new test while being in the transport on the road or during the break between classes since a smartphone at hand is enough to create quite sufficient testing program. After opening the Google forms or creating a new form the teacher personally chooses the mode of the phone that is general mode presentation mode or test mode which will allow not only to get the information about students test results but also restrict or limit the number of the answers and also look through the final information in diagrams and written answers. The variety of tasks allows us to choose between the multiple choice tasks check boxes the list of variables and also for the written tasks alone the exercises with short written answers and with long answers up to a paragraph. Some other features of every task also can be mentioned such as whether it is a compulsory task or not, how many points a student gets for this particular task and so on. The tools which allow us to do very since with the task already existing are the possibility of importing the questions from another Google form, in certain pictures or integrating video files for different types of activities, including listening comprehension. At the same time working out the results of the students is achieved with the help of Microsoft Excel file which can be automatically created based on the results of all the students papers sent to the teacher. Such a file includes the information about the doer of the task, all the questions mentioned in the test, final score of a student, as well as the precise time when the task was submitted to the teacher.

Certainly the possibilities described in our outlook are not measured only by these websites and services. There are so many other places on the Internet which can provide a great help and assistance to the teacher who wishes to check the students' assessment during the period of online learning. Yet the possibility is mentioned have been tried and methodologically approved by the teachers of the Philology and linguodidactics department of Kharkiv National Automobile and Highway University both in teaching Russian as the second language, Ukrainian as the second language and also English as the second language which has become the recent development at our university in the current academic year.

Литература:

1. Irons A. Enhancing Learning through Formative Assessment and Feedback / A. Irons. – New York: Routledge, 2008. – 128 p.
2. Littlejohn A. Preparing for Blended e-Learning / A. Littlejohn, C. Pegler. – New York: Routledge, 2007. – 98 p.

3. Marsh D. Blended Learning: Creating Learning Opportunities for Language Learners / D. Marsh – Cambridge: University Press, 2012. – 203 p.
4. Stein J. Essentials for Blended Learning: A Standards-Based Guide / J. Stein, C. R. Graham. – New York: Routledge, 2014. – 149 p.

Orobinska M.V.
Kharkiv National Automobile and Highway University
Kharkiv, Ukraine
email: mariaorobinska@gmail.com

TEACHING DURING THE PANDEMIC

Online learning has made education more accessible to students around the world. Students with day jobs can log in to complete their school work in the evenings.

The value of online learning has come to light in some tough situations, such as the COVID-19 outbreak and other natural disasters that force campuses to close down.

Live streaming, in particular, is a very useful technology for distant learning. Video allows for real-time interaction and a virtual classroom-like feel. Capturing lectures also gives professors the ability to save and upload the videos for students to playback if they missed the session or need to go back and rewatch part of the lesson [3].

While Skype has long been the standard and Google Hangouts has integration with Gmail and the Android operating system, in terms of video streaming platforms, 2020 has been the year of Zoom.

As of April 2020, Zoom was seeing up to 300 million daily users [1] and with many school districts in the United States sticking with remote teaching and learning for the Winter 2020 semester, strong growth is likely for the foreseeable future.

And while this growth is well-earned as the result of video quality, a robust feature set, actually-usable free tiers, and other advantages, it's still not perfect—and in fact, may not even be a good fit for your teaching this school year.

Some school districts around the world have started to ban the use of Zoom for online learning from home during the coronavirus crisis because of growing concerns about security, and others are reassessing how and whether to use the teleconferencing platform. For example, University of Florida President W. Kent Fuchs reported an intrusion of a student government meeting by someone who displayed racist messages, swastikas, pornography and death threats [2].

The big idea here is helping students learn and live streaming of video is an important part of that. What's the best way for teachers to stream video content to their students?

Well, it depends. Which of these alternatives to zoom work best for you depends on your needs and factors including your budget, your expertise, how long you'll be using the video streaming platform for teaching, the grade level and content area you teach, your privacy and security concerns, the bandwidth of your students, and so on.

Clearly, there is no 'best'—and many of the choices below will reflect that. Some are built primarily for business use but could work well in a classroom. Others, like Twitch and Facebook Live aren't purely 'alternatives to zoom' and certainly weren't created for teachers but absolutely

could function in a classroom in the right context, not to mention for university teachers, online tutoring, and more.

Since the outbreak of COVID-19 in spring 2020, online learning has become the new norm for many students.

At the start of the pandemic, many educators relied on Zoom exclusively since most had all of two weeks to shift their curriculums from semi-digital to fully online.

The break during the summer gave schools time to prepare for the fall semester, and many have found that the solution for online learning for grade schools and universities requires more than Zoom.

Many schools have created online live teaching platforms on their websites with the help of professional video hosting platforms with both live streaming and VOD capabilities. This allows them to live stream classes and upload lessons for students to access video on demand for schools.

Some video hosting platforms, including Dacast, now support Zoom integrations. This means that they can rely on their own servers and professional streaming tools while accessing Zoom's video conference function with real-time latency.

For a university, the first step towards streaming and lecture capture is making sure everyone – staff and students – knows how to access the online platforms that are currently in place. Can people log in? What happens if they forget their password and IT staff are working from home?

Beyond that, many academics worry that they lack the skills to edit and upload filmed lectures. Some worry about how they look on film, or how they might come across. Many worry about the extra volume of work required to produce video content. Even the most confident face-to-face lecturers may balk at working with unfamiliar structures, technologies and techniques. In a sector that's built on expertise – whether subject expertise or teaching skills – it's hard to find yourself unsure of what buttons to press, how to share your screen, or how to engage your faceless yet all-seeing audience. It can seem overwhelming.

The positive impact of moving lectures online is that it can free academics from conventions. On campus, universities tend to run 50-minute lectures – but that isn't because 50 minutes is the perfect period of time, it's down to timetabling. Trying to hold a learners' interest for 50 minutes in a video is both difficult and unnecessary. Without that logistical, timetabling issue, academics could break a lecture down, maybe deliver it in 10-minute chunks. Done well, online streaming and lecture capture can be a much more engaging platform. It gives new freedom to create content in the way that works best for both teachers and learners.

At first, it can be hard for lecturers to adjust to an environment in which they can't see their learners' reactions, establish eye contact, and catch those affirming nods from the audience, it's still important to generate enthusiasm and create that buzz, because online learners still want to be engaged. If they aren't, it's a very isolating experience. One way is to get learners to do something. Talk for up to 10 minutes – that's the didactic bit of the session – then ask learners to write something down, research a question or, with Blackboard or Moodle, contribute to the discussion forum. In a video format, those pauses for reflection are crucial. Online pedagogy doesn't rely purely on lecture capture, it's something to incorporate with asynchronous elements.

Finally, people will feel pressure, so it's important to safeguard wellbeing and build academics' confidence in their ability to do their job in this difficult time. A graded approach can work, starting with how-to videos on basic lecture capture, reassuring staff that, at least initially, 'good is good enough'. A week or so later, level two is about challenging students and providing a little bit more content and creativity. By level three, staff and students will hopefully be more comfortable with lecture capture and asynchronous content, so universities can start to approach assessment in a meaningful and robust way.

In this fast-moving situation, everyone is finding their way. This is the time to make sure everyone is aligned and supported with the confidence and tools to support meaningful online learning.

References:

1. Isaac M. Zoom's Biggest Rivals Are Coming for It / Mike Isaac // New York Times. April 24, 2020 – access: <https://www.nytimes.com/2020/04/24/technology/zoom-rivals-virus-facebook-google.html?searchResultPosition=2>
2. Strauss V. School districts, including New York City's, start banning Zoom because of online security issues / Valerie Strauss // The Washington Post – access: <https://www.washingtonpost.com/education/2020/04/04/school-districts-including-new-york-citys-start-banning-zoom-because-online-security-issues/>
3. Wilbert M. Top 6 Online Live Class Platforms for Remote Learning in 2020 / Max Wilbert // Dacast – access: <https://www.dacast.com/blog/live-streaming-video-platforms-for-online-learning/>

Ralitna I.A.
National Technical University
“Kharkiv Polytechnic Institut”
Kharkiv, Ukraine
e-mail: felb@ukr.net

**EFFICIENCY OF USING VIDEO LESSONS
FOR THE FORMATION OF SCIENTIFIC SPEECH STYLE
IN FOREIGN STUDENTS OF THE FIRST YEAR OF STUDY**

The use of video lessons in the teaching of special subjects meets the task of optimizing the educational process and solves the following problems: increasing students' interest in the proposed topic; providing more complete and accurate information on the topic of the lesson; teaching foreign students the scientific style of speech; formation of communicative competence and, as a consequence, the desire to further improve language culture.

Teaching the scientific style of speech is one of the main tasks in teaching science to foreign students. In the first year of study in Ukraine, students experience some difficulties in understanding the content of the question and formulating the answer in terms of communication in the language of the subject, which arise due to insufficient vocabulary and grammatical structures of the language being studied. The introduction of multimedia technologies in the structure of modern teaching of natural sciences is not only one of the priority areas of methodology, but also the optimal means of assistance for mastering the scientific style of speech [1].

When developing video lessons, the teacher uses not only visual but also auditory visualization, which makes it possible to activate and simplify the mechanism of memorizing educational material by including in the work of figurative, emotional and verbal-logical memory.

Using video lessons (videos) allows you to change the usual order of the lesson and effectively:

- at the beginning of the lesson to review previously covered material;

- in the middle of the lesson to add dynamics and interactivity to the lesson;
- at the end of the lesson to consolidate new material and control the level of mastering the topic;
- as homework, followed by a short summary;
- during independent work of students for a deeper study of the topic.

Creating your own video lesson is preferable, but requires special training from the teacher. The use of ready-made video lessons from YouTube will help students get acquainted with different teaching styles, formats of information presentation and pronunciation, which, in turn, will increase the level of assimilation of the material, since the use of visual and auditory quality content increases the assimilation of the material up to 65% [2].

Literature:

1. Ралітна І.А. Використання відеоуроків для формування наукового стилю мовлення у іноземних студентів при викладанні природничо-наукових дисциплін / Тези доповідей XXVIII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020, ч. IV. ISSN 2222-2944. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. 2020. – С. 289.

2. Видеоурок: характеристика и методика проведения. – Режим доступа: [www / URL: https://www.oo.my1.ru/_tbkp/videourok.docx](http://www.url:https://www.oo.my1.ru/_tbkp/videourok.docx) – 21.04.2016. – Загл. с экрана.

Romanov Yu.
National Technical University “Kharkiv polytechnic institute”
Kharkiv, Ukraine
e-mail: yu.aleks63@gmail.com

QUALITY EDUCATION WHEN L2 TEACHING

In the context of Ukraine's integration into the international scientific and educational space, teaching foreign languages (especially English, the language of international communication) is not just part of fundamental education, but one of the means to expanding the mobility of students for enrichment with European experience and increasing their competitiveness in the European and world labor markets.

Improving the quality of teaching a foreign language at a higher technical school should be provided with support in motivation the purpose of which is to increase students' interest in language acquisition through explanatory work on the role of knowledge of foreign languages in increasing the competitiveness and mobility of graduates, as well as the introduction of incentive measures by the university administration.

According to a glossary of UNESCO's International Institute for Educational Planning (IIEP), two principles characterize most attempts to define quality in education: the first identifies learners' cognitive development as the major explicit objective of all education systems; the second emphasizes education's role in promoting values and attitudes of responsible citizenship and in nurturing creative and emotional development [1].

To take steps to implement the above principles of quality education when L2 teaching, in 2019–2020 academic year, a survey among 45 Turkish students of International Education Faculty of National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute” (NTU “KhPI”) was conducted.

The study was supposed to focus on solving the following tasks:

- to determine the degree of motivation of students to study foreign languages;
- to investigate the correspondence of knowledge of a foreign language acquired during training to the previous expectations of students;
- to determine whether students are provided with sufficient knowledge of a foreign language (both for general purposes and their professional activity);
- to determine the readiness of students to study a foreign language for their profession;
- to explore the advantages and disadvantages of organizing the educational process in a foreign language;
- to explore the most effective forms of cooperation between foreign language teachers and students;
- to find out the opinion of students regarding the level of teaching a foreign language in general;
- to investigate the readiness of students to participate in scientific work taking into account the knowledge in a foreign language acquired at the university;
- to determine the possibilities of students with work experience in implementation of the acquired knowledge of a foreign language in practice;
- to find out the possibilities of students to find a desired job in the labor market and their competitiveness with other specialists (taking into account the knowledge in a foreign language obtained at the university);
- to determine the prospects for student mobility in the world labor markets.

According to students' answers, most of those surveyed consider an understanding of the need for knowledge of a foreign language for further work (35%) and the need for every educated person to know English (20%) as personal motives in learning a foreign language. Almost 25% of the respondents think that English is a means of satisfying their extracurricular interests, and 16% study it as a compulsory discipline with which they want to have a good grade or credit. 11% of the respondents study English outside the university (due to lack of progress in the university English program), and about 25% study Russian because they need it for communication in everyday life. Most of the students spend either less than one hour a week (40%), or up to two hours (35%) preparing their homework in English. Only 15% say they work more than two hours a week on English at home, and about 10% of the respondents say they do not do their homework at all.

About 80% of the respondents think that their knowledge in English has improved during their studies at the university; however, more than half of them note an insignificant degree of these improvements. The level of teaching English is assessed by 60% of the surveyed students as high, about 30% – as average, and 5% – low. As for the level of knowledge in English obtained at Turkish schools, 60% of the respondents consider this level insufficient and about 30% – sufficient.

The fact that knowledge of English helps to deepen knowledge of the specialty is confirmed by 44% of respondents, and 23% deny it. Among the additional resources used by students to find the necessary information on their specialty, the most popular are Internet resources; study guides and text-books in a foreign language are widely used too.

About 40% of the respondents assess their level of proficiency in English as average, 22% – as above average, 25% – as below average, and 5% – low. 62% of those reviewed estimate the knowledge of the English language which they receive at NTU “KhPI” as insufficient for their future professional activities; however, most of the students consider their level of English language proficiency to be appropriate for studying abroad (54%). The most effective forms of cooperation between foreign language teachers and learners are on-line consultations, podcasts, class discussions and Problem-Based Learning (PBL).

Thus, a significant number of students have personal motivation to study foreign languages not only at the university, but also outside it. However, the need for further work in this direction is obvious: students are little motivated to improve their own professional knowledge or scientific activity which today is impossible without knowledge of foreign languages. The prospects of studying abroad are attractive for most students, but they do not have significant weight as a factor in learning a foreign language. In general, students note the improvement in their knowledge of English during their studies at the university and realize the lack of their own diligence in working in classrooms and at home. The level of teaching is assessed by them as high and average, and school knowledge – as often insufficient to study at university.

The obtained data is taken into account by the teaching staff of the Department of Humanities of NTU “KhPI” working with international students for the development and updating of educational and methodological materials and planning measures to improve the level of study and teaching of the English language at a higher technical school. The experience of conducting sociological surveys by the department confirms their importance as a form of cooperation between teachers and students, the sources of information for assessing the quality of the educational process, and a means of quality management. In the future, it is necessary to continue to develop the sociological research to study the factors of influence on the quality of language training at the university.

References:

1. UNESCO’s International Institute for Educational Planning. Learning Portal. Planning education for improved learning outcomes [Electronic resource]. URL: <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary/q>.

Semjannikova N.
National Technical University "Kharkiv Polytechnic University"
Kharkiv, Ukraine

e-mail: nsemjannikova@gmail.com

Katsyuba O.
The educational center "Info"
2Kharkiv, Ukraine

e-mail: oksanakatsyuba@gmail.com

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING EFFECTIVE INNOVATIVE MODELS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS

Traditionally, most of the foreign students who come to study at the universities of Ukraine undergo pre-university training at the Faculty of International Education. Pre-university training of foreign students is aimed at ensuring high-quality training of students at the university, the formation and development of skills in all types of speech activity, taking into account a specific profile of education and professional training. This is one of the urgent problems in the system of foreign language education, the solution of which lays the foundation for the successful training of future specialists.

The formation of subject competence requires the involvement of new content, methods, forms and means of teaching, taking into account modern achievements in the use of information computer technologies, on which the quality of the educational process depends [1; 227–231]. This means not just the use of modern interactive technologies as an addition to traditional methods, but a qualitatively new approach to teaching.

The rapid development of computer technology, its application in all industries, the ability of modern computers to store, present and process any information has led to their use in educational activities [2; 159–162]. The development of computer network technologies has become one of the promising platforms for the development of a modern system of distance education, e-learning, mobile learning (m-learning), which are effectively used for various forms of learning.

It is well known from experience that in addition to methodological tasks, at the initial stage of training teachers have to solve both psychological problems and problems of adaptation of students in the new social environment. Thus, the faculty of pre-university training directs its activities to the formation of a person capable of consciously acquiring knowledge, perceiving them in a foreign language, using them in practice, in educational activities at the university, to develop mechanisms for successful adaptation of foreign students to the new environment. Features of the contingent of students (diversity of interests, social and national affiliation) significantly affect the organization and conduct of methodological and educational work.

The concept of individual educational trajectories of students has long been used in our pedagogical practice. We feel the need for such an approach, as the groups that are formed as students arrive are international, and the students in the group have different levels of knowledge. Indeed, the need for a different approach to teaching students in a non-native language is obvious, but in the process of traditional learning it is almost impossible. In addition, all teachers are not the same, everyone wants to teach in their own way. Teachers develop and implement in the educational process such innovations as game modeling, situational tasks, non-traditional lessons, quizzes, Olympiads, control lessons-competitions, presentations, testing platforms moodl, zzish, kahoot, Google Classroom.

Electronic educational resources allow to create author's training courses and individual educational trajectories.

An important feature of electronic modular systems is their openness to expand the thematic elements, increase the number of options for changes, additions, complete modernization [3; 155–168]. What does this give the teacher? The volume of abstracts that need to be checked by the teacher is reduced; the problem of objectivity of estimations disappears - you will not argue with the computer; "throat efforts" are saved; the authority of the teacher who owns computer technologies increases; an example of modern work, an example of literacy in technology; professional growth and leadership; creation and development of a modern educational process. Of course, this is a difficult path of trial and error, effort over yourself.

Benefits for students: it is the development of creativity and innovation; development of communication and teamwork; Internet literacy and awareness; development of information retrieval and analysis; development of problem-solving and decision-making skills. They will use these skills in the future.

The importance of e-learning in universities is constantly growing, as it meets the needs of modern students living in the digital world, expands access to different educational repositories, simplifies access to education for different categories of students. Today there are many popular models of both electronic and blended-learning with different pedagogical accents. One example is the gamification of lessons - a conscious

gameplay with a bonus system that allows you to use the bonus system throughout the lesson or the entire semester and change the paradigm of "duty + correctness" to "passion + reward". All actions (answers) must have consequences - points, levels, progress scale, rating systems. Studying is hard work. The game is a tool that increases students' motivation, makes learning enjoyable and exciting. Due to the game, boring activities become interesting, complex - simple.

Distance learning has become adapted to different levels of learning, less focused on the course of lectures and more focused on acquiring specific knowledge. Traditional technologies have receded a bit into the background. The experience of the Department of Natural Sciences FMO NTU "KhPI" in the implementation of distance learning in mathematics, physics, drawing, chemistry shows that the integration of traditional education with e-learning, ie the implementation of blended learning is the most successful and effective.

Blended-learning is group learning and independent learning that is carried out both in classrooms and online. This provides the opportunity to learn at any time, from anywhere. Studies show that the introduction of blended learning, which is combined with traditional technologies with distance learning, is yielding good results.

Blended-learning can be carried out according to the following scheme: the formation of basic knowledge in the study of theoretical material-> face-to-face session (detailed review of the topic, discussion and discussion on this topic) -> independent study based on information and telecommunications technologies (tasks based on the studied material , communication by means of technologies. In the given scheme blended-learning the combination of independent and classroom training is carried out, gives the chance to each student to show itself according to the possibilities. Blended-learning is a model of successful learning, the purpose of which is to acquire knowledge using e-mail counseling, discussions in forums, blogs, in the process of learning Web courses, e-books. The cooperation of consultants with students allows everyone to successfully study both modules and the full course.

Blended-learning includes a combination of different forms and systems of training:

1. Classroom training in the presence of a teacher, which involves direct contact between students and teachers (seminars, lectures, workshops, role-playing games, conferences).

2. Interactive learning is carried out with the help of an instrumental environment (e-learning course, virtual laboratories, videos, individual counseling, forums, chats, blogs, Zoom conferences, quests).

Blended-learning gives students the opportunity to communicate with the teacher, ask questions, conduct independent testing; to use the accumulated positive experience of classical training, supplementing it with modern technological innovations.

In conclusion, it should be noted that the widespread use of computer technology causes a certain distrust, as traditionally (from our experience) it is believed that these methods deprive students of live communication with the teacher, students of the group, prevents the formation of necessary communicative competence. The main ultimate goal is to communicate, master the basic types of speech activities, skills to build, analyze phrases in the language being studied. It is important to pay enough time and attention to learning vocabulary not only at the level of memorizing words, but also the ability to use them in speech. It is necessary to understand and remember that no innovative technologies will replace the teacher when learning a foreign language. It is necessary to understand and remember that no innovative technologies will replace the teacher when learning a foreign language. The teacher remains the coordinator and organizer of the educational process. It

is live communication that is the basis that allows foreign students to "speak" the language of instruction.

Teachers of the Department of Natural Sciences are in constant search of intensive and methodologically sound ways to organize educational activities that increase motivation to learn. The main thing is to find methods and create conditions for high activity of the student, when throughout the lesson he is constantly in communication, thinks, expresses his thoughts, gives examples.

References:

1. Лаба О.В. Використання соціальних мереж у навчальному процесі / О.В. Лаба // Молодий вчений. 2017. №3 (43). С. 227 – 231.

2. Майнаєв. Ф.Я. Використання соціальних мереж у on-line-навчанні / Ф.Я. Майнаєв // Innovative solutions in modern science. 2016. № 2 (2). С. 159 – 162.

3. Шульська Н.М., Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі / Н.М. Шульська, Н.М. Матвійчук // Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 58. № 2. С. 155 – 168.

Suima I.P.

***Oles Honchar Dnipro national university,
Dnipro city, Ukraine,
Suima-irina@mail.ru***

RESPONSIVE SENTENCES IN THE FOREIGN LANGUAGE TEACHING

A sentence in the English language is, as a rule, characterized with such significant parameters as its structural type and its type by the aim of communication. The majority of referential books on English grammar contain two the most widespread classifications of sentences according to the purpose of communication: 1) declarative, interrogative and imperative sentences; 2) declarative, interrogative, imperative and exclamative sentences. Syntactic units with the communicative task “verbal reaction to the question or statement within or out of the question-answer system” had not been distinguished yet in the English grammatical system as those, belonging to the special type of sentences by the purpose of communication.

Nevertheless, there are linguistic researches focusing on the syntactic units of this type. First of all, the scientific paper “The Structure of English: An Introduction to the Construction of English Sentences” by Charles Fries should be mentioned, where the author in keeping with the Leonard Bloomfield’s theory about the existing of stimulus and reaction to it describes the following types of sentences: “situation utterance” (eliciting a response) and ‘response-utterances’. Situation utterances are subdivided into 3 groups: 1) utterances that are regularly followed by oral responses only. These are greetings, calls, questions. (Hello, goodbye, see you soon). 2) Utterances eliciting action responding. These are requests or commands (come up to me). 3) utterances regularly eliciting conventional signals of attention to continue discourse. (I’ve been taking to him. –Yes.) [6, p. 116-117]. So, responses are seen as a separate type of sentences according to the aim of communication. In the interpretation of David G. Lockwood, Peter Howard Fries, James E. Copeland the term “responsive” means structures “They are, we are, I am, he\she is” etc [7, p.112-116]. Jones Bob Morris under the notion “responsive” describes “yes-no words and

their equivalents” [9]. Responsive sentences as functionally significant and specific communicative units were described by I.I. Menshikov, who identified them as “verbal reaction to the question within the question-answer system”. In the proposed article under the term “responsive sentence” is seen the verbal reaction to any kind of statement: interrogative as well as declarative and imperative.

The responsives have their typology. As follows from the scientific research of I. I. Menshikov, they firstly can be divided into two groups: functional and non-functional responsives [2, p. 98], while functional responsive sentences were considered as those, answering the question directly, giving the necessary information to the questioner and satisfying the person, who asks the question or mentions some facts (*Can you advise me some flights if it is nothing to Chicago? – There's nothing to Chicago, New York, Nashville; Are we going to take another train? – We are going to take a train, if it will not be possible to take a car; I think she sings funny – She sings funny and her dancing's not all that great either*) and non-functional ones vice versa: is used for avoiding answering the question or providing a conversation partner with the information he\she needs (*Will you answer my questions? – I have no time!; What's the matter with you? – Don't you start speaking with me now; What do you think, how long will we fly? – Stop talking!*). Non-functional responsive itself can be also divided into subtypes: sabotaged, manipulative, expressing emotional reaction, rejection or correction of your own words, clichéd responsive etc.

This classification can be complemented with one more subtype – contact responsive sentences. These syntactic units we identify as verbal reaction to the addressing, requests etc. For example, *Excuse me... – Can I help you?; Wait! – Yes?; Please, listen to me! – Speak with someone else! I am in hurry!* etc. As we can see from the examples, the initial question or statement is, in the majority of cases, clichéd, standard and the response or reaction on it can be unexpected and it is difficult to predict it. The structure and functional loading of the contact responsive sentences depend on a wide range of linguistic and extralinguistic reasons, beginning with the economy of time by the speaker: *Hello! I say – Yes?; Excuse me... – What?* and ending with the attempt to get rid of the conversation partner as soon as possible: *Excuse me, where is Thompson Street situated? – I'm not your answering service; I say! – I have no time!* Very often the response is also dependent on the initial phrase itself: *I beg your pardon, can I address you? – Of course, I listen to you!; You, there! – What do you want?; Hey! – What?* Basically, the contact responsive sentence is the reaction to the phrase, saying in order to draw the attention to the person: *Excuse me, pardon me, I say, Hi!, Hey!* etc. The first two forms (*Excuse me* and *Pardon me*) are considered as polite ones and they are addressing and at the same time apologizing for the disturbing a person you are speaking to. In most cases the responsive sentence for these phrases will be the following: *Can I help you? I am listening to you!* etc. Responsive sentences to such type of initial phrases are used generally to see if the person you speak with wants to continue the conversation. Contact responsive sentences usually stop the conversation or are followed with the next question or statement, demanding the concrete answer\reaction: *I am sorry to trouble you, but can you speak with me for a minute? – It's ok, can I help you? – Could you please tell me how can I get to the bus station from here? – With pleasure. You should take the first left and go straight on. It's on the left.* Or one more example: *Excuse me. Do you know where the baggage claim area is? – Yeah, it's downstairs. Take an elevator at the far end of the hall there, and it'll be right behind you when you go downstairs. – Okay, let's see ... I take that elevator down there and turn around when I get to the first floor and I'll see it. – Right – Great! Thanks! – Any time!* Here the correlation between the addressing (initial phrase) and the responsive

sentence are represented as “question-answer entity” – structural variant of dialogical correlation: the fragment of dialogue, consisting of two or more informationally-bound phrases.

Contact responsive sentences following the same initial statement may be represented by one word or short phrase: *Could you tell me, is the supermarket far from it? – No; Excuse me. Is there a bank near here? – Yes, there is a bank on the corner* as well as detail piece of information about something: *How can I get to the bank? – Cross the road and turn left at the other side. Walk along the footpath until you reach the traffic lights. You will see a shopping centre on the right hand side. Walk across the road and turn right after the shopping centre. Keep going straight for about 100m and the bank is to your left.* Responsive sentences, including contact responsives, are characterized with lexical and grammatical (structural) diversity. As we can see from the above-mentioned examples, this syntactic unit can comprise some several words, sentence fragment, be an incomplete or complete sentence. Among the analyzed 3000 contact responsive phrases we distinguished 337 responsives consisting of one word, 561 – word-combinations or sentence fragment, 942 – complete sentences and 1160 – incomplete sentences.

Contact responsive sentence can be connected with the initial phrase explicitly as well as implicitly. It means, that in the “question\statement-verbal reaction” entity there is a complex semantic unit, and, even if the connection is unclear firstly, it can be found deeper. So, in the contact responsive sentences, for example, when the conversation partner did not satisfy the asking person (*I say! – I have no time!; Can you, please, help me? – Ask someone else!*), responsive is always connected with the initial statement, because despite the result of the communication, the responsive phrase is the answer\ verbal reaction to the question or statement at the beginning of the conversation.

The lexical and semantic aspect of the syntactic units under review, as a rule, depends on a wide range of linguistic and extralinguistic factors. Among the linguistic ones are such as economy of the lexical material, the structure of the initial phrase itself, lexical material of the initial phrase, speech patterns, used by the conversation partners, the style of the communication, the clarity, concreteness, accuracy and correctness of the said phrase. Having analyzed 3000 dialogues comprising the contact responsive sentences, we made the following conclusion: the most widespread linguistic reason, influencing the result of the communication, is the lexical material and structure of the initial phrase (547 dialogues), the next factors are the style of the initial phrase and its correctness (334 dialogues), the economy of lexical material or, in other words, trying to answer briefly (158 dialogues). The other 1961 dialogues were influenced with the combination of the factors mentioned above.

The tendency to save linguistic resources is a characteristic feature of the almost every language. Linguistic economy – is the desire of the communication participant to save the speaker's efforts at using speech as one of the reasons to change the language. In the syntax of language means savings can be found in elliptical constructions in incomplete sentences in the deletion of the auxiliary words, etc. In some cases, the application of the principle of linguistic economy cannot affect the course of communication; for example, when the speaker knows the subject of conversation it is not difficult to recover the missing elements of the statement.

As a tendency to over-saving of the speech means, the desire for "redundancy" in the speech dialogue is also an important factor that determines the nature of the contact responsive sentence. So, while one conversation partner is giving too much unnecessary detail without any need for it, the other one is forced to clarify something, ask again, trying not to get lost in the details and to determine the basic meaning of the utterance.

One more linguistic factor that contributes to the character of contact responsive sentence in dialogic speech is the construction of the initial phrase itself, which requires the verbal reaction. Changing the grammatical construction of statements may cause misunderstanding of the meaning of the utterance, what the speaker wanted to say that the other partner of communication, since the original statement is somewhat ambiguous.

One of the most important linguistic factors determining the nature of contact responsive sentences in dialogic speech is the lexical content of the original statement, the reaction to which is certain responsive sentence. Lexical material which is used by speaker largely determines the course of communication and the nature of the response, which will follow this type of statement.

Accuracy, pace of speech, clarity of the pronunciation, correct interpretation of the lexical units of the original phrase are also significant linguistic factors determining the nature of responsive sentences.

Of course, linguistic reasons are defining the way of the communication only in combination with the extralinguistic factors. And, very often, extralinguistic factors are dominant. Among them we can note the following ones: 1) The emotional condition of the speakers: *Excuse me?* – ***Get off my back!***; *Can you help me to find the way to the nearest bank?* – ***Of course, I will be very glad to help you!*** 2) The relations between speakers: *Hi!* *Can I speak with you?* – ***Don't bother me;*** *Sir, can you help me with the map?* – ***Please, ask you questions;*** 3) Having or not having an intention to answer the question: *Sorry, can you show me the way to the grocery?* – ***I have no time*** 4) A wish to give more information, then the speaker asks for: *Excuse me. Are some dress shops here?* – ***A lot of! And, by the way, I can show you an excellent clothing repair studio here!***; *Excuse me, show me this laptop, please!* – ***Here you are! And, please, look at this model!*** 5) A personality of the individual you ask a question: *Sorry...* – ***Shut up;*** *Excuse me?* – ***I am listening very attentively;*** etc.

Having analyzed 3000 dialogues comprising the contact responsive sentences, we concluded that: the most widespread extralinguistic reason, influencing the result of the communication, is the intention to answer the question (216 dialogues), the next factors are having or not having information you ask for (184 dialogues), lack of time for conversation (179 dialogues), a wish to give more information, then the speaker asks for (173 dialogues), a personality of the individual you ask a question (137 dialogues), the emotional condition of the speakers (126 dialogues), a situation itself (75 dialogues), an intention to bewilder the speaker, to avoid answering the question and, sometimes, a wish to get even some information from the speaker (47 dialogues), the relations between speakers (32 dialogues). This statistics is only approximate, because the majority of dialogues are influenced with the combination of the factors mentioned above, in our calculations we have chosen the dominant one according to our opinion. Contact responsive sentences as well as the responsive sentences of the other types are of great interest concerning their structural, semantic and lexical aspect. The prospects of the further research of the functional peculiarities of the responsives are in the conducting of the comparative analysis of such types of sentences in different languages in order to understand the specific character of these syntactic units.

Literature:

1. Грамматика английского языка: морфология, синтаксис / Н.А. Кобрин, Е.А. Корнеева, М.И. Оссовская, К.А. Гузеева. – Санкт-Петербург: Перспектива, Изд-во «Союз», 2008. – 528 с.

2. Диалог на английском языке. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://lengish.com/dialogs/dialog-23.html>

3. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов / Т.В. Матвеева. – Ростов-на-Дону, 2010. – С. 58.
4. Меньшиков И.И. Типология респонсивных предложений в современном русском языке / И.И. Меньшиков // Избранные труды по лингвистике. – Днепропетровск: Новая идеология, 2012. – С. 85-100.
5. Прибыток И.И. Теоретическая грамматика английского языка / И.И. Прибыток. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 384 с.
6. Синтаксис сучасної англійської мови: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є.І. Гороть, О.В. Василенко, Т.М. Кухарчук, Л.К. Малімон, А.А. Семенюк, О.М. Торосян. – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – 464 с.
7. Bloomfield L. Language / L. Bloomfield. – New York: Henry Holt and Company, 1933. – 580 p.
8. Fries. Ch.C. The Structure of English: An Introduction to the Construction of English Sentences / Ch. C. Fries. – London: Longmans, Green and Co., 1957. – 304 p.
9. Functional approaches to language culture and cognition / edited by David G. Lockwood, Peter H. Fries, James E. Copeland. – Michigan state university: John Benjamins B.V., 2000. – 656 p.

ЗМІСТ

Череднік Д. Л., ректор Харківського національного університету будівництва та архітектури, професор Звернення до учасників семінару	3
Адамия З. К., д-р филол. наук, профессор, Международная научно-педагогическая организация филологов «Запад–Восток» ISPOP (г. Тбилиси, Грузия) Приветственное обращение к участникам семинара	3
Даниленко А. И., профессор русского языка и славянского языкознания Университета Пейс (г. Нью-Йорк, США) Приветствие участникам семинара	4
Адамия З. К., д-р филол. наук, профессор, Международная научно-педагогическая организация филологов «Запад-Восток» ISPOP (г. Тбилиси, Грузия) Вебинары для преподавателей украинского и русского как иностранного в Грузии (с участием кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан)	5
Адамія З.К., д-р філол. наук, професор, Міжнародна науково-педагогічна організація філологів «Захід–Схід» ISPOP (м. Тбілісі, Грузія), Онкович А. Д. (канд. пед. наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв), Онкович Г. В. (д-р пед. н., професор, Київський медичний університет) Вебінар як різновид публічного виступу	7
Алексеенко Т. Н., ст. преподаватель, Демкова Т. Н., преподаватель, Пономарева А. А., преподаватель (Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, Учебно-научный институт международного образования, кафедра языковой подготовки I) Модель обучения профессиональному диалогу будущих медиков	11
Алексеенко Т. Н., ст. преподаватель, Яценко А. А., ст. преподаватель (Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, Учебно-научный институт международного образования, кафедра языковой подготовки I) Учёт родного языка в процессе обучения арабоговорящих учащихся русскому языку	15

- Аль-Газо Н. В.** (ст. преп., и.о. зав. кафедрой языковой подготовки иностранных граждан, Харьковский национальный медицинский университет), **Тарлева А. В.** (канд. филол. н., доцент, Харьковский национальный медицинский университет)
Лексико-грамматические особенности номинаций лекарственных форм 18
- Артъомова О. І., Ушакова Н. В.** (ст. викладачі кафедри філології та лінгводидактики, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Щодо питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у практиці викладання нерідної мови іноземцям 20
- Безкоровайна Л. С.,** канд. пед. н., доцент, зав. кафедри філології та лінгводидактики, **Штиленко О. Л.,** канд. фл. н., доцент (Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Навчання іноземних студентів творчих видів письмового мовлення на етапі довузівської підготовки 24
- Беликова Е. В., Бессонова Н. Н., Греул О. А., Дытюк С. А.** (ст. преподаватели кафедры украинского языка и языковой подготовки иностранных граждан, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры)
Особенности адаптации иностранных соискателей в технических учреждениях высшего образования 27
- Близнюк Л.М.** (канд. филол. н., доцент, зав. кафедри історії та мовознавства, Український державний університет залізничного транспорту)
Роль соціокультурних аспектів при викладанні української мови як іноземної 32
- Богиня Л.В.** (ст. викладач, керівник навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян, Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава)
Традиційне vs дистанційне вивчення української мови іноземними громадянами у двомовному середовищі 35
- Божко Н. М.** (канд. филол. н., доцент, кафедра мовної підготовки, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Етнокультурні особливості роботи з іноземними студентами з Індії з урахуванням сучасних реалій навчання 37

- Бужиков Р. П.** (канд. пед. н., доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв),
Бужикова Р. І. (канд. пед. наук, доц., вчитель англ. мови, приватна ЗОШ І-ІІІ ступенів «Гіпаніс-ЕОС», м. Миколаїв)
The Potential Of Steam-Technologies In Teaching Foreign Languages 42
- Бужикова Тетяна Олександрівна** (викладач, Технологічно-економічний коледж Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв)
Особливості процесів міжкультурної комунікації в сучасному полікультурному просторі 45
- Волошан М. М.**, канд. філос. н., доцент кафедри філософії, історичних і соціальних дисциплін,
Волошан Г. А., ст. викладач кафедри мовних дисциплін (Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва)
Адаптація іноземних здобувачів до української інформаційної культури 47
- Гейдел А. М.**, викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання, **Аржанухіна С. В.**, старший викладач, викладач-методист кафедри фортепіано (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків)
Особливості перекладу пісень українською мовою 49
- Гейдел А.М.**, викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання, **Оловаренко О. І.**, старший викладач кафедри української лінгвістики літератури та методики навчання
Використання QR-кодування на заняттях із української мови для формування лінгвістичної компетенції здобувачів вищої освіти (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків) 53
- Гейдел А. М.**, викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання, **Перцова О. В.**, практ. психолог, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків)
Особливості та основні проблеми адаптації студентів 57

- Гнатенко К. В.** (старший викладач кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури)
The Role of Language in Forming the Culture of the Future Specialist 58
- Гура В.О.** (ст. викладач кафедри філології та лінгводидактики, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Особливості складання тестових матеріалів з української мови як іноземної для студентів підготовчого факультету 60
- Гусарчук А. О., доцент, Левицька Л. Г., ст. викл.** (кафедра іноземних мов, Харківський національний університет повітряних сил імені Івана Кожедуба)
Технології розвитку комунікативної компетенції 61
- Давидченко І. Д.** (керівник навчального відділу, викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради)
Лінгвокультурологічні особливості художніх текстів 66
- Деркач Г. О.** (канд. псих. н., доцент кафедри мовної підготовки, Харківський національний університет радіоелектроніки)
Відображення провідних теоретичних положень у створенні підручника з української мови для іноземних студентів 69
- Долгая Е. А., канд. філол. н., доцент,**
Синявина Л. В., канд. філол. н., доцент,
Филянина Н. Н., д-р філос. н., канд. філол. н., професор
(кафедра фундаментальной и языковой подготовки, Национальный фармацевтический университет, г. Харьков)
Использование интерактивных средств обучения иностранных студентов в период пандемии коронавируса 71
- Домніч С.П.** (канд. філос. н., ст. викладач кафедри мовної підготовки І, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)
Шалаєв В.О.
(канд. фіз.-мат. н., доцент кафедри природничих дисциплін, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)
Комплексне навчання іноземних студентів у професійній сфері мовного спілкування 76

Дьолог О. С. (канд. філол. н., доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця)	
<i>Роль аудіювання при вивченні української мови як іноземної</i>	79
Єрмолаєв В. К. (доцент кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури)	
<i>Language and Its Functions In the Educational Process</i>	83
Іванова Т. А. (ст. викладач кафедри мовної підготовки I, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)	
<i>Про самостійну роботу студентів-іноземців</i>	85
Івлева С. М. (ст. викладач кафедри мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)	
<i>Лінгвокультурологічні проблеми навчання нерідною мовою студентів-іноземців у ЗВО України</i>	89
Ігнатова В.В., Тесаловська О.Б. (ст. викладачі кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури)	
<i>Самостійна робота як ефективний спосіб навчання</i>	93
Ігнат'єва Н. В. (ст. викл. кафедри іноземних мов, Харківський національний університет будівництва та архітектури)	
<i>З досвіду дистанційного навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей</i>	95
Карпець Л. А. (д-р філос. н., професор, завідувач кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури)	
<i>Виклики сьогодення й мовна підготовка студентів</i>	97
Кісіль Л. М. (ст. викладач кафедри мовної підготовки, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)	
<i>Проблема мовних девіацій в українському усному мовленні студентів-іноземців</i>	99

- Креч Т. В.**, канд. філол. н., професор, зав. кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян,
Мілева І. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян
(Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Вивчення мовленнєвих механізмів в умовах білінгвізму 103
- Kushchenko Zh.L.** (*senior teacher, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture*)
Використання денотатних карт у професійно-орієнтованому е-навчанні іноземній мові 106
- Лагута Т. М.**, канд. філол. н., доцент,
Вержанська О. М., канд. філос. н., доцент (кафедра мовної підготовки 2, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)
Формування орфоепічних умінь з української мови 109
- Литвиненко О. О.** (канд. філол. н., доцент кафедри фундаментальної та мовної підготовки, Національний фармацевтичний університет, м. Харків)
Актуальність питання створення методичного забезпечення для самостійної роботи англомовних студентів при вивченні української мови як іноземної 114
- Лук'янова Г. В.** (канд. філол. н., доцент кафедри іноземних мов, Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Формування навичок усного наукового мовлення у студентів економічного напрямку навчання на заняттях з англійської мови 116
- Лухіна М. Ю., Сабадир Г. І.**
(ст. викладачі кафедри української, російської мов та прикладної лінгвістики, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)
Метод когнітивної візуалізації в процесі навчання іноземних студентів української мови 119
- Любецька В. В., канд. філол. н., доцент, Негляд Т. Ю., ст. викл.**
(кафедра мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
Речевые способы преодоления языкового барьера на начальном этапе изучения английского языка 121

- Маковей О. М.** (ст. викладач кафедри іноземних мов, Харківський національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського)
Дистанційне навчання – нова методична форма освітнього процесу у ЗВО 124
- Маковей Р. Г.** (ст. викладач кафедри іноземних мов, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова)
Дистанційний освітній процес у закладах вищої освіти 126
- Мартінова І. Є.** (ст. викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Лінгвокультурологічні засади вивчення фактів мови й культури у компоративній фразеології 129
- Моргунова Н. С.** (канд. психол. н., доцент, завідувач кафедри мовної підготовки, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Можливості геймінгу як навчальної технології у мовній підготовці іноземних студентів 133
- Мосьпан О. П.** (канд. філол. н., доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Частотні терміни на заняттях з української мови професійного спрямування 137
- Мудрик О. В.** (ст. викладач кафедри іноземних мов, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків)
Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти 141
- Муляр І. В.** (канд. філол. н., доцент кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара)
Використання клоуз-тестів на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення 144
- Нагайцева Н. И.** (канд. филол. наук, профессор кафедры гуманитарных наук, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»)
Окказионализмы как полигон для совершенствования лингвистических знаний инофона 146

- Нікіфорова С. М.** (канд. філол. н., доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова)
Platforms and Services for the Implementation of the Educational Process at the University (Experience of Using the Microsoft Teams Platform at Beketov National University of Urban Economy) 149
- Онкович Г.В.,** д-р пед. н., професор, **Боголюбова М. М.,** ст. викладач, **Ляліна О.О.,** ст. викладач (Київський медичний університет)
Презентація як різновид публічного виступу при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» 152
- Онкович Г.В.,** д-р пед. н., професор, Київський медичний університет, **Дубровіна О., Кухаренко О., Шалієвська К.,** студенти Київського медичного університету
Медична блогодидактика та її посестри як засіб самоосвіти майбутніх працівників сфери охорони здоров'я 155
- Панченко О.І.** (д-р філол. наук, професор, зав. кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара)
Особливості викладання української мови іноземцям на початковому етапі 160
- Петрова О. Б.** (канд. філол. н, доцент кафедри іноземних мов, Харківський національний медичний університет)
Present-Day Challenges In Teaching English For Specific Purposes In A Non-Linguistic University 162
- Петрусенко Н.Ю.** (доцент кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури)
Перевод фразеологических единиц в обучении иностранному языку 165
- Підгородецька І. Ю.** (канд. філол. н., доцент кафедри мовних дисциплін, Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва)
Лінгводидактичний підхід у викладанні української (російської) мов як іноземних 167
- Ревуцька С.М.** (канд. пед. н., доцент, професор, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків)
Штучне мовне середовище в умовах вищих закладів освіти 169

- Романова Оксана Олександрівна** (канд. філол. н., доцент кафедри іноземних мов, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків)
Дистанційне навчання: переваги та проблеми 173
- Савицька Т. В.** (викладач Навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян, «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава)
Елементи документознавства на початковому етапі вивчення української мови студентами-іноземцями 177
- Сажина Т.Н.** (ст. преподаватель кафедри історії і лінгвістики, Український державний університет залізничного транспорту)
Организація навчальної середовища в умовах інтенсивного навчання іноземними мовами 180
- Северин Н. В.** (канд. філос. н., доцент кафедри гуманітарних наук факультету міжнародної освіти, Національний технічний університет «ХПІ»)
Вплив мотивації на вивчення іноземної мови 182
- Семененко І. Є.** (канд. пед. н., доцент кафедри мовної підготовки, Харківський національний автомобільно-дорожній університет)
Використання онлайн-платформ з метою дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО 185
- Сєдойкіна Т. М.** (ст. викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», кафедра гуманітарних наук)
Етнопсихологічні особливості студентів із Близького Сходу 188
- Ситковська М. І.** (ст. викладач кафедри історії та мовознавства, Український державний університет залізничного транспорту)
Деякі особливості створення та функціонування залізничної термінології 190
- Скрипник Л.В.** (ст. викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Шляхи підвищення мотивації до вивчення української (російської) мови як іноземної 192

Соїна І. Ю. (к.філол. н., доцент кафедри української та іноземних мов, Харківська державна академія фізичної культури) Дистанційна освіта як феномен інформаційного суспільства	195
Снегурова Т. А. (канд. пед. наук, професор кафедри гуманітарних наук факультета міжнародного образования, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт») Роль грамматики в обучении иностранных студентов	197
Стародубцева Л.Г. (ст.викл., Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова) Motivating Higher School Students for Learning a Foreign Language	199
Тесленко В.А. , доцент кафедри інноваційних технологій дизайну архітектурної середовища, Мосьпан Е.П. , доцент кафедри українського мови та мовної підготовки іноземних громадян (Харківський національний університет будівництва та архітектури) Підготовка іноземних студентів до вивчення курсу «Архітектурне проектування»	202
Тихоненко О. В. (канд. філол. н., доцент кафедри мовних дисциплін, Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва) Формування лінгвокраїнознавчої, міжкультурної та комунікативної компетентностей у навчанні української мови як іноземної	204
Токуєва Н. В. (канд. пед. н., ст. викладач відділу мовної підготовки Центру міжнародної освіти, Полтавський державний аграрний університет) Проблеми формування навичок аудіювання лекцій зі спеціальності в українських ЗВО	206
Ходаківська М. О. (ст. викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури) Формування лексико-граматичної складової іноземної комунікативної компетенції на прикладі навчального посібника «Вивчаємо українську мову»	209

- Цимбал Т. Н.** (ст. преподаватель кафедры языковой подготовки, Харьковський національний автомобільно-дорожній університет)
Обучающая система заданий в тестовой форме 211
- Черногорська Н. Г.** (ст. викладач кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян, Харківський національний університет будівництва та архітектури)
Формування мовної особистості іноземних учнів під час вивчення нерідної мови 216
- Чернявская С. Н.**, канд. Ист. наук, доцент, зав.кафедрой украинского, русского языков и прикладной лингвистики,
Немерцова Е. Е., ст. преподаватель кафедры украинского, русского языков и прикладной лингвистики (Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»)
Некоторые особенности обучения письменной коммуникации иноязычных студентов 218
- Шипотілова О. П.** (канд. іст. н., доцент кафедри довузівської підготовки, Одеський національний морський університет)
Особливості викладання дисципліни «Країнознавство» іноземним слухачам в Одеському національному морському університеті 222
- Юр'єва Ю. О.** (вихователь-методист, КЗ ДНЗ №22, м. Харків, Україна)
Викладання української мови як основний аспект у формуванні національної свідомості 224
- Ященко А. А.**, ст. викладач, **Гіль С. І.**, викладач (кафедра мовної підготовки I, Навчально-науковий інститут міжнародної освіти, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)
Типологія культурних фонів 225
- Chitishvili V.V.**, senior lecture, **Filyanina N.M.**, professor (National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine)
Peculiarities Of Foreign Students' Training In English 231
- Diadchenko H.V.**, PhD, senior lecture (Sumy State University), **Shalom Akuoma Nwachukwu** (group №. МЦ.м-809 ан., Sumy State University)
Consideration of the National and Psychological Peculiarities of the Nigerian Students in Process of Teaching Ukrainian as a Foreign Language 234

Iukhno N. V. (<i>teacher of English, Kharkiv National Medical University, Ukraine</i>) <i>Psycholinguistic Aspects In Studying The English Language</i>	237
Kovalenko J. (<i>senior lecturer, Kharkiv State Academy of Physical Culture, Ukraine</i>) <i>Challenges in Teaching and Learning English as a Second Language</i>	239
Krasnikova S.O., <i>Cand. Sc. (Philology), Prof.,</i> Kozka I.K., <i>Cand. Sc. (Philology), Associated Prof.</i> <i>(Kharkiv National Medical University, Ukraine)</i> <i>The Coherence Of The Tasks Of The Discipline “The English Language” With The Content Of The Educational Materials</i>	241
Lapuzina O. (<i>Cand. Sc. (Pedagogy), Associated Prof., Head of Departement of Natural Siences, National Technical University "Kharkiv Polytechnic University", Ukraine</i>) <i>On-line classes as an integral part of the educational process</i>	246
Linchenko N. (<i>старший викладач, Харківська державна академія фізичної культури, Ukraine</i>) <i>Problems Teachers Face in Teaching English as a Second Foreign Language</i>	248
Opryshko Natalia O. (<i>PhD, Associated Prof., Kharkov National Automobile and Highway University, Ukraine</i>) <i>Assessment in E-Learning and Online Studies</i>	250
Orobinska M.V. (<i>Cand. Sc. (Philology), Associated Prof., Kharkiv National Automobile and Highway University, Ukraine</i>) <i>Teaching During The Pandemic</i>	253
Ralitna I.A. (<i>senior lecturer, National Technical University "Kharkiv Polytechnic University", Ukraine</i>) <i>Efficiency Of Using Video Lessons For The Formation Of Scientific Speech Style In Foreign Students Of The First Year Of Study</i>	255
Romanov Yu. (<i>Cand. Sc. (Philology), Associated Prof., National Technical University “Kharkiv polytechnic institute”, Ukraine</i>) <i>Quality Education When L2 Teaching</i>	256

Semjannikova N. L. (<i>Cand. Sc. (Biology), Associated Prof., National Technical University "Kharkiv Polytechnic University"</i>), Katsyuba O. (<i>Educational center "Info", Kharkiv, Ukraine</i>) <i>Methodological principles of using effective innovative models of teaching foreign students</i>	258
Suima I.P. (<i>Cand. Sc. (Philology), Associated Prof., Oles Honchar Dnipro national university, Dnipro city, Ukraine</i>) <i>Responsive Sentences In The Foreign Language Teaching</i>	261

Наукове видання

**Інновації та традиції у мовній
підготовці студентів**

**Матеріали
міжнародного науково-практичного семінару**

8 грудня 2020 року

В авторській редакції

Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Друк цифровий
Ум.друк. арк. 15,4. Тираж 100 прим. Зам.08-12

Видавництво та друк

ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135

тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників
та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua

